

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
POLITIKAS ZINĀTNES NODAĻA

**CILVĒKDROŠĪBAS LOMA JAPĀNĀ –
PIRMS UN PĒC 2011.GADA MARTA KATASTROFĀM**

MAGISTRA DARBS

Autors: **Rihards Bambals**

Studenta apliecības Nr.: RB07021

Darba vadītājs: profesore Dr. paed. Žaneta Ozoliņa

RĪGA 2012

SATURA RĀDĪTĀJS

Izmantoto apzīmējumu saraksts.....	4
Ievads.....	6
1.PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA.....	12
1.1. Anketēšana metode Japānas iedzīvotāju cilvēkdrošības novērtējumam.....	12
1.1.1.Mērķgrupas definējums un plānotais izlases kopums.....	12
1.1.2.Datu vākšanas metode.....	13
1.1.3.Aptaujas jautājumu definēšana, pamatojums un mērījumu līmeņi.....	13
1.1.4.Iegūto datu analīzes metodes.....	17
1.2.Japānas objektīvās cilvēkdrošības izmaiņu mērīšanas metodoloģija.....	18
2.CILVĒKDROŠĪBAS PARADIGMA – CILVĒKS KĀ ATSKAITES PUNKTS.....	20
2.1.Cilvēkdrošības koncepcija: definīcijas, attīstība un kritika.....	20
2.2. Drošumspējas jēdziens – Latvijas ieguldījums cilvēkdrošības pētniecībā.....	30
2.3. Cilvēkdrošības operacionalizācija un mērīšana.....	32
3.CILVĒKDROŠĪBA JAPĀNĀ – PIRMS UN PĒC 2011.GADA MARTA KATASTROFĀM.....	41
3.1.Situācijas skaidrojums – 2011.gada marta dabas katastrofu mērogs un izraisītās sekas.....	41
3.2.Japānas objektīvās cilvēkdrošības izmaiņas pēc 2011.gada marta katastrofām.....	43
3.2.1.Politiskās drošības dimensija.....	44
3.2.2.Ekonomiskās drošības dimensija.....	46
3.2.3.Kopiendrošības (sociālā) dimensija.....	53
3.2.4.Vides drošības dimensija.....	56
3.2.5.Pārtikas drošības un pieejamības dimensija.....	60
3.2.6.Veselības drošības dimensija.....	62
3.2.7.Personīgās drošības dimensija.....	65
3.2.8.Objektīvās cilvēkdrošības kopējais novērtējums.....	68

3.3.Japānas subjektīvās cilvēkdrošības novērtējums.....	71
3.4.Japānas ieguldījumu un ieguvumu cilvēkdrošībā salīdzinājuma analīze.....	81
3.4.1. Japānas ieguldījumi cilvēkdrošībā līdz katastrofām.....	84
3.4.2. Cilvēkdrošības ieguldījumu atmaksāšanās ārpolitikā gadu pēc katastrofām.....	93
Nobeigums	108
Izmantoto avotu un literatūras saraksts.....	113
Pielikumi.....	128
Summary.....	138
Anotācija.....	140
Abstract.....	141

Izmantoto apzīmējumu saraksts

ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija

AP – apdraudējuma punkti

ASV – Amerikas Savienotās Valstis

CIA – *Central Intelligence Agency* (Amerikas Savienoto Valstu Centrālā izlūkošanas pārvalde)

CT – Cilvēkdrošības tīkls

CTF – Cilvēkdrošības Trasta Fonds

ES – Eiropas Savienība

FAO – *Food and Agriculture Organization* (Pasaules pārtikas un lauksaimniecības organizācija)

IAEA – *International Atomic Energy Agency* (Starptautiskā atomenerģijas aģentūra)

IKP – iekšzemes kopprodukts

IMF – *International Monetary Fund* (Starptautiskais Valūtas Fonds)

INES - *International Nuclear and Radiological Scale* (Starptautiskā atomradiācijas skala)

ITU – *International Telecommunication Union* (Starptautiskā Telekomunikāciju savienība)

MEXT – *Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology in Japan* (Japānas Izglītības, Kultūras, Sporta, Zinātnes un Tehnoloģiju Ministrija)

NVO – nevalstiskā organizācija

OAS – Japānas oficiālā sattīstības sadarbība

OECD – *Organisation for Economic Co-operation and Development* (Ekonomiskās attīstības un sadarbības organizācija)

PAI – Pasaules Attīstības Indekss

PKF- *Peacekeeping Forces* (miera uzturēšanas spēki)

RSF - *Réporters Sans Frontières* (Ārsti bez robežām)

SVF – Starptautiskais Valūtas fonds

TAM – Tūkstošgades attīstības mērķi

TEPCO – *Tokyo Electric Power Company* (Tokijas Elektroenerģijas kompānija)

UNDP – *United Nations Development Programme* (Apvienoto Nāciju Attīstības Programma)

UNPKO – *United Nations Peace Keeping Operations* (Apvienoto Nāciju miera uzturēšanas operācijas)

USGS – *United States Geological Survey* (Amerikas Savienoto Valstu Ģeoloģijas dienests)

VNLM – Japānas Veselības, Nodarbinātības un Labklājības ministrija

WEF – *World Economic Forum* (Pasaules Ekonomikas Forums)

WGI – *World Governance Index* (Pasaules Pārvaldības Indekss)

WHO – *World Health Organization* (Pasaules Veselības Organizācija)

WRI – *World Resources Institute* (Pasaules Resursu Institūts)

Ievads

Aukstā kara beigas pirms vairāk nekā divām desmitgadēm pasaules starptautisko attiecību vēsturē iezīmēja daudz vairāk par punkta pielikšanu savstarpējai ideoloģiskai un militārai sāncensībai starp divām antagoniskām lielvarām. Tas bija arī lūzuma punkts līdz tam valdošajā drošības paradigmā, jo ne tikai valstis vienā brīdī bija zaudējušas savu vairāk nekā trīs gadsimtus ilgušo monopolstāvokli uz leģitīmas vardarbības pielietošanu un pretenzijas uz vienīgo cilvēku drošības garantiju sniedzēju statusu, lielāku ietekmi iegūstot nevalstiskajiem aktieriem un karadarbībai mainoties no konvencionāli simetriskas uz nekonvencionāli asimetrisku, bet, iekšpolitiskiem konfliktiem vairākkārt pārsniedzot starpvalstu karadarbību un cilvēkiem mirstot biežāk no slimībām, pārtikas nepietiekamības vai dabas katastrofām nekā no starpvalstu militāriem uzbrukumiem, valstis un to militārā kapacitāte kā drošības atskaites punkts pārstāja būt par savstarpēju draudu avotu *per se*. Valstu un starptautiskās sabiedrības kopīga līdzatbildība par drošību pasaulē atspoguļojās jaunos drošības skaidrojumos, piemēram, cilvēkdrošības konceptā, kas centās rast atbildes uz jaunajiem izaicinājumiem, reaģējot uz jauniem draudu veidiem, kas pārtikas un dzeramā ūdens vai minimālas personīgās drošības nepietiekamības veidā izpaudās gan attīstības valstīs, gan terorisma, slimību vai dabas katastrofu formā spēja ietekmēt arī pašu attīstītāko valstu iedzīvotāju spējas nosargāt savu dzīvību pastāvēšanai nepieciešamos faktoros. 2011.gada 11.marta zemestrīce, cunami un tiem sekojošā kodolkatastrofa Japānā kalpo par vienu no traģiskākajiem un spilgtākajiem piemēriem tam, ka pat visattīstītākās valstis pasaulē nav pasargātas no šiem izaicinājumiem.

Neskaitāmas prognozes publiskajā telpā uzreiz pēc 2011.gada 11.marta zemestrīces Klusajā okeānā netālu no Japānas austrumkrasta, tai sekojošā postošā cunami un kodolkatastrofas Fukušimas atomelektrostacijā („trīskāršā katastrofa”) paredzēja, ka visplašākais draudu spektrs, sākot no radiācijas un vides piesārņojuma un beidzot ar dzeramā ūdens, pārtikas, cilvēku veselības un makroekonomiskā stāvokļa pasliktināšanos, atstās būtiskas un paliekošas sekas vairāku gadu desmitu garumā. Draudi Japānas gadījumā izpelnās īpašu uzmanību, jo, pirmkārt, kodolpiesārņojuma sekas var ietekmēt ne tikai pašu Japānu, bet visu Centrālaustumāzijas reģionu kopumā, otrkārt, tā kā stresa testam pakļauta pasaules trešā lielākā ekonomika, tad savstarpējās atkarības un globalizācijas laikmetā sekas neatgriezeniski ietekmēs procesus arī daudzviet citur pasaulē, treškārt, tā ir milzīga apmēra katastrofa tieši draudu neprognozējamības kontekstā, jo to avots nav militārs vai politisks konflikts – tārad valstis to nespēs atrisināt ar tradicionāli praktizētām drošības politikas metodēm, kas lielākoties orientētas uz militāro risku novēršanu. Visbeidzot tas ir izaicinājums cilvēkdrošībai

– konceptam, kas ne tikai kalpoja par ANO atbildi nedrošības mazināšanai pasaulē, bet arī vairāku gadu garumā bija Japānas ārpolitikas nozīmīgs vadmotīvs, ņemot vērā, ka tieši šī valsts ir sniegusi būtiskus ieguldījumus šī uz cilvēku orientētā drošības koncepta attīstībā un popularizēšanā, gan investējot ANO Cilvēkdrošības fondā (*United Nations Trust Fund for Human Security*), gan izveidojot Cilvēkdrošības Komisiju (*Commission on Human Security*), gan pārveidojot savu Oficiālās Attīstības Palīdzības (*Official Development Assistance*) hartu, lai tā atbilstu cilvēkdrošības principiem un vadlīnijām¹. Lai spētu novērtēt draudu ietekmi uz pasaules trešo lielāko ekonomiku, cilvēkdrošības teorētisko uzstādījumu pielietojumu praksē, kā arī lai izanalizētu, cik pamatotas un atmaksāties spējīgas var būt investīcijas šajā, uz jaunajiem izaicinājumiem reaģējošajā, konceptā, ir svarīgi veikt zinātnisku izpēti par šo aktuālo, bet pagaidām vēl maz pētīto tēmu.

Ņemot vērā iepriekš minētos aspektus, šī maģistra darba tēma ir „**Cilvēkdrošības loma Japānā – pirms un pēc 2011.gada marta katastrofām**”. Kaut arī pats cilvēkdrošības koncepts ir teju divas desmitgades vecs, tomēr joprojām nav ne vienotas definīcijas, ne metodoloģijas, kas ļautu to mērīt un pielietot praksē, un, kaut arī pētnieki no visas pasaules viļņveidīgi pievēršas tā izpētei, tomēr tas joprojām ir relatīvi maz un pārāk virspusēji analizēts, lai spētu rast pārliecinošus argumentus tā pielietojumam. Vai ar cilvēkdrošības palīdzību ir iespējams identificēt jomas, kurās valstij vajadzētu pievērst vairāk uzmanību, lai investētu tās drošības stiprināšanā? Tas ir viens no centrālajiem jautājumiem, ko uzdod nevien vairums cilvēkdrošības pētnieku, bet kas ir būtisks arī šajā izpētē, jo, pārbaudot koncepta praktisko pielietojumu praksē – analizējot konkrētas valsts un sabiedrības drošības uztveri, būtu iespējams arī rast argumentus tā plašākam pielietojumam, piemēram, drošības politikas un ārpolitikas stratēģiskās plānošanas jomās.

Maģistra darba mērķis ir **analizēt un izpētīt cilvēkdrošības lomu Japānā pirms un pēc „trīskāršās katastrofas” 2011.gada martā, lai izprastu, vai un cik lielā apmērā valstij, kas ieguldījusi savā un citu valstu drošumspēju attīstībā un cilvēkdrošības koncepta popularizēšanā, tas var vai nevar atmaksāties gan pašas valsts cilvēkdrošības saglabāšanas vai zaudēšanas, gan ārpolitisko ieguvumu no starptautiskās sabiedrības kontekstā**. Jāatzīmē, ka ar terminu „trīskāršā katastrofa” šajā pētījumā tiks apzīmēti drošības stāvokļa apdraudējums un postošās sekas, ko izraisīja zemestrīce un tās pēcgrūdieni, to

¹ Clausen D. *Japan and Human Security: A Powerful Discourse or a Useful Coping Mechanism?* October 31, 2009. <http://www.japanesestudies.org.uk/discussionpapers/2009/Clausen.html> (Electronic journal of contemporary Japanese studies home page; skatīts: 23.04.2011)

rezultātā izveidojušies cunami viļņi, kā arī atomkatastrofa Fukušimas atomelektrostacijā un tās apkārtnē.

Nemot vērā izvirzīto mērķi, pētniecības nolūkos maģistra darbā tiek izvirzītas divas hipotēzes. Pirmā hipotēze ir - **Japānas iedzīvotāju drošumspējas un cilvēkdrošība nemazinās pēc 2011.gada marta katastrofām**. Lai būtu iespējams pārbaudīt šo hipotēzi, pētījumā tiek izstrādāta metodoloģija un indikatori, saskaņā ar kuriem tiek mērītas gan objektīvās, gan subjektīvās cilvēkdrošības izmaiņas jeb tas, kādā veidā un cik lielā mērā mainās Japānas iedzīvotāju nedrošības un draudu uztveres intensitāte gada laikā pēc katastrofām. Otrā hipotēze ir – **Japānas ieguldījumi cilvēkdrošībā un citu valstu drošumspēju stiprināšanā atmaksājas gada laikā pēc 2011.gada marta katastrofām**. Kopš 19.gadsimta, kad prūšu militārais stratēģis Karls fon Klauzevics (*Carl von Clausewitz*) sarakstīja darbu „*Vom Kriege*” („*On War*” - angļu val.), skaidrojot, ka „karš ir politikas turpinājums ar citiem līdzekļiem”², kas pēcāk iedvesmoja marksistus šo apgalvojumu pārveidot par „ārpolitika ir iekšpolitikas turpinājums”³, šis teiciens ir ticis pieņemts par pašsaprotamu mantru, ko izmanto politiķi ikdienu visā pasaulē, tostarp Latvijā. Šajā pētījumā tiek pieņemts, ka ārpolitika ir nevien iekšpolitikas turpinājums, bet tā ir arī mērķtiecīga un racionāla, nevis nejauša vai pašplūsmā esoša politika, kas izvirza uzdevumus un cenšas tos sasniegt atbilstoši valsts interesēm. Japānas gadījumā ar investīciju jeb ieguldījumu un atmaksāšanās pārbaudi tiks analizēts, vai starptautiskajās attiecībās ir izdevīgi būt labam pret citiem, proti, no vienas puses tiks izpētīts, kādā veidā un cik daudz valsts ir ieguldījusi gan cilvēkdrošības koncepta attīstībā, gan citu valstu drošumspēju stiprināšanā, bet no otras identificēti un summēti iespējamie ieguvumi un zaudējumi ārpolitikā. Rezultātā, ja ieguvumi no investīcijām ir lielāki par zaudējumiem, tad var pragmatiski pieņemt, ka hipotēze ir pierādīta, bet, ja zaudējumi ir vairākumā, tad apgāzta. Attiecībā uz praktiskajiem ieguvumiem no šādas izpētes tas ļautu vienlaikus arī pārbaudīt, vai Latvijai būtu jāseko Japānas, piemēram, pievēršot lielāku uzmanību cilvēkdrošībai un ieguldījumiem tajā.

Šajā pētījumā, lai sasniegtu izvirzīto mērķi, tiek izvirzīti **9 pētnieciskie uzdevumi**:

- Izpētīt būtiskākās akadēmiskās diskusijas par cilvēkdrošības konceptu, analizējot kopīgos un atšķirīgos definējumus, draudu dimensijas, kā arī koncepta nepilnības un kritiku;

² Clausewitz C. *On War*. The Project Gutenberg Ebook. 2006. <http://www.gutenberg.org/files/1946/1946-h/1946-h.htm#2HCH0001> (The Project Gutenberg Ebook; skatīts: 08.04.2012)

³ Kulagin V. *In search of a causal nexus between political regimes and foreign policy strategies in post-Soviet environment*. In: Sombra Saraiva J.F. *Foreign policy and political regime*. Brasília: Instituto Brasileiro de Relações Internacionais. 2003. p.114

- Veikt izpēti par līdzšinējiem cilvēkdrošības pētījumiem, fokusējoties uz iespējām un izaicinājumiem, kāda veidā šo jēdzienu operacionalizēt un mērīt;
- Pieņemt kādu jau esošo vai arī izveidot jaunu cilvēkdrošības definējumu, kas būtu pielietojams šajā pētījumā, vienlaicīgi esot ar pietiekami universālu pielietojumu turpmākiem zinātniskajiem darbiem;
- Pārbaudīt, cik universāls ir cilvēkdrošības koncepts, proti, vai ir iespējams to pielietot, mērot jebkuras pasaules valsts indivīdu/ sabiedrības drošību, cenšoties pierādīt to ar Japānas gadījuma izpēti;
- Izpētīt Japānas iedzīvotāju cilvēkdrošības pašnovērtējumu, veicot anketēšanu ar interneta palīdzību;
- Izpētīt Japānas objektīvās cilvēkdrošības izmaiņas katastrofu ietekmē, salīdzinot dažādus valsts drošības indikatorus vairākās cilvēkdrošības dimensijās;
- Analizēt un apkopot Japānas līdzšinējos ieguldījumus cilvēkdrošībā pasaulē, salīdzinot tos ar ārpolitiskajiem ieguvumiem gada laikā pēc katastrofām;
- Izdarīt secinājumus par Japānas līdzšinējo ieguldījumu cilvēkdrošībā ietekmi un tās iedzīvotāju drošības pašnovērtējuma un drošumspēju izmaiņām pēc katastrofu periodā;
- Pierādīt vai apgāzt izvirzīto hipotēzi.

Konceptuāli pētījums ir dalīts trijās daļās. **Pirmajā daļā** tiek izveidota pētījuma metodoloģija un skaidroti būtiskākie pētnieciskie instrumenti. Lai mērītu un pārbaudītu drošības stāvokļa izmaiņas Japānā pēc 2011.gada marta katastrofām, pētījumā tiek salīdzināta subjektīvā un objektīvā cilvēkdrošība laikā pirms un pēc postošajiem notikumiem un krīzes sākuma. Tieši tādēļ tiek izveidota aptaujas anketa kā pētnieciskais instruments (subjektīvās drošības uztveres mērīšanai), nosakot plānoto izlases kopumu (aptaujas respondentu skaitu), datu iegūšanas metodes, izveidojot un skaidrojot aptaujas jautājumus un atbildes, kā arī mērījuma līmeņus un iegūto datu iespējamās analīzes metodes. Tāpat tiek izveidota metodoloģija objektīvās drošības novērtējumam, to darot ar dažādu starptautiski atzītu indeksu un jaunāko pieejamo statistikas datu palīdzību. **Otrajā daļā** tiek apkopoti līdzšinējie akadēmiskie sasniegumi un zinātniskie pētījumi cilvēkdrošības jomā, respektīvi, noris darbs ar literatūru un publikācijām, lai noskaidrotu, kas ir cilvēkdrošība un kā tā tiek definēta, kādi draudu avoti un veidi tiek identificēti un kā tie atšķiras dažādās zinātniskajās pieejās. Tāpat tiek analizēta cilvēkdrošībai veltītā kritika, lai spētu identificēt koncepta nepilnības, kā arī aplūkoti līdzšinējie nozīmīgākie mēģinājumi cilvēkdrošību operacionalizēt un mērīt, lai spētu identificēt metodes un datus, ko

būtu iespējams izmantot šajā izpētē, analizējot cilvēkdrošību Japānā. Visbeidzot tiek izstrādāta funkcionāla cilvēkdrošības definīcija, ko būtu iespējams pielietot šajā pētījumā atbilstoši darba mērķim un izvirzītajām hipotēzēm. **Trešajā daļā** atbilstoši pētījuma metodoloģijai tiek analizētas un mērītas būtiskākās likumsakarības objektīvās un subjektīvās sabiedrības un valsts drošības izmaiņas, kā arī analizēti Japānas ieguldījumi cilvēkdrošības koncepta attīstībā un izmantojumā praksē, lai noteiktu, vai un cik lielā mērā cilvēkdrošība valstī gada laikā izmainās un vai valsts līdzšinējā darbība spēj atmaksāties laikā, kad pati saskaras ar nopietniem izaicinājumiem tās iedzīvotāju cilvēkdrošībai.

Attiecībā uz izmantoto zinātnisko literatūru un publikācijām ir būtiski pieminēt svarīgākos autorus, kuru atziņas kalpo par teorētisko ietvaru maģistra darba izstrādē. Pilnībā visi būtiskākie izmantotie literatūras avoti grupējami pēc tā, uz kuru no **pieciem jautājumiem** tie sniedz atbildes, veidojot teorētisko ietvaru. **(1) Kas ir cilvēkdrošība un ar ko tā ir īpaša citu pieeju starpā?** Atbildot uz pirmo jautājumu un skaidrojot jēdzienu, par pamatu tiek izmantots ANO 1994.gada Cilvēces attīstības ziņojums, kurā tas pirmo reizi parādās oficiālā dokumentā, kā arī tiek prezentēts plašāk „brīvības no bailēm” un „brīvības no trūkuma” pamatpostulāti, uz kuriem ir būvēti lielākā daļa pārējo pētījumu šajā jomā. Lai iegūtu informāciju par to, kā definīcijas iedalās, tiek izmantoti Alfreda Nemas (*Alfred G. Nhem*) un Teilora Ouvena (*Taylor Owen*) pētījumi, kas galvenokārt iedala šauros jeb nepaplašinātos un paplašinātos skaidrojumus. Šauro definējumu sniedz Sabīne Alkire (*Sabine Alkire*), kā arī Garijs Kings (*Gary King*) un Kristofers Murejs (*Cristopher J.L. Murray*), bet ņemot vērā, ka šo autoru skaidrojumi nav pietiekami funkcionāli šai izpētei, tad nozīmīgāki izpētē ir plašie skaidrojumi. **(2) No kādiem elementiem cilvēkdrošība sastāv?** Atbildot uz otro jautājumu tiek analizēti paplašinātie cilvēkdrošības skaidrojumi, kas fokusējas uz nedrošības mazināšanu vairākās jomās jeb dimensijās vienlaicīgi. Šeit noder Barija Buzana (*Barry Buzan*) un Kopenhāģenas skolas pārstāvju drošības sektorālais aplūkojums, kas to aplūko militārā, politiskā, ekonomiskā, sociālā un vides dalījumā, kamēr minētais ANO 1994.g. ziņojums šīm (atmetot militāro) pievieno vēl pārtikas, personīgās un veselības drošības dimensijas atbilstoši šīs organizācijas pamatmērķiem. Pirms analizēt Japānas ieguldījumus un ieguvumus cilvēkdrošībā, būtiskas ir arī Amitava Ačarjas (*Amitav Acharya*) atziņas par to, ka cilvēkdrošības konceptu visā pasaulē neuztver vienādi, bet pastāv pat sava veida ģeogrāfiskais dalījums, jo kamēr Kanāda un rietumu pētnieki pievēršas „brīvībai no bailēm”, tikmēr austrumi ar Japānu priekšgalā cenšas pastāv uz abu brīvību – „brīvības no bailēm” un „brīvības no trūkuma” - vienlīdzīgu nozīmīgumu un aizstāvēšanas un veicināšanas nozīmi. Visbeidzot Mērija Kaldora (*Mary Kaldor*), Jāps de Vilde (*Jaap de Wilde*), kā arī Mets

Makdonalds (*Mett McDonald*) ir pētījuši un piedāvā dažādus veidus, kā cilvēkdrošību pielietot gan akadēmiskajā vidē, gan izstrādājot reālas rīcībpolitikas, no kurām M.Kaldoras vadībā darba grupa pat ir izstrādājusi pētījumu par ES Drošības stratēģijas realizāciju, pierādot, ka cilvēkdrošība nav tikai politisks vai filozofisks ideālistisks uzstādījums, bet reāls koncepts ar potenciālu realizācijas segumu. **(3)Kādi ir cilvēkdrošības trūkumi un kur tā ir vai nav pielietojama?** Par būtiskākajiem trūkumiem norāda gan Timotijš Šovs (*Timothy M.Shaw*), Sandra Maklīna (*Sandra J.MacLean*) un Deivids Bleks (*David R.Black*), gan Rolands Paris (*Roland Paris*), kas no atšķirīga skatu punkta, bet ar kopīgu ievirzi cilvēkdrošību kritizē gan par to, ka tā nespēj uzstādījumus pārvērst reālos darbos, gan par to, ka pārlieku lielā vispārīguma un universāluma dēļ nav pielietojams akadēmiskajai izpētei. Tāpat kritika nereti, kā to pierāda Mets Makdonalds (*Mett McDonald*), tiek veltīta grūtībām šo jēdzienu operacionalizēt, tādējādi papildinot jau pieminētos pētniekus, kā arī norādot uz koncepta konsekvences trūkumu, kas var kļūt par bīstamu ieroci valstu politisko kampaņu realizācijai, patiesībā necenšoties realizēt cēlos uzstādījumus. **(4)Kas no Latvijas pienesuma cilvēkdrošības izpētē ir izmantojams šajā pētījumā?** Kaut arī izmantot tieši Latvijas pētnieku pētījumus cilvēkdrošības jomā nebūt nav šī darba pašmērķis, tomēr 2003.gada Pārskats par tautas attīstību Latvijā sniedz divus būtiskus analīzes instrumentus – drošumspējas jēdzienu, kas tālāk tiek integrēts, izveidojot funkcionālo cilvēkdrošības definējumu, kas pielāgots šai izpētei, kā arī personisko drošumstratēģiju un drošības konstelāciju ietvarus, kas noder gan veidojot anketas jautājumus Japānas iedzīvotāju subjektīvās cilvēkdrošības izpētei, gan izpētes gaitā ļauj noteikt, kam un cik lielā mērā cilvēki vairāk vai mazāk uzticas krīzes situācijās. Galu galā šis pētījums arī sniedz informāciju par cilvēkdrošības objektīvo un subjektīvo dalījumu un būtiskākajiem analīzes faktoriem katrā no tiem. **(5)Kāda metodoloģija, datu avoti izmantoti cilvēkdrošības mērīšanā?** Objektīvās un subjektīvās cilvēkdrošības izpēte empīriskajā daļā nebūtu iespējama bez trīs būtiskāko līdzšinējo pētījumu palīdzības, ņemot vērā, ka tie sniedz ne tikai atziņas par izmantojamiem indikatoriem un to mērījumiem, bet arī datu ieguves avotiem – 2003.gada Pārskata par tautas attīstību Latvijā, 2009.gada ANO Arābu valstu Cilvēces attīstības ziņojuma, kā arī Deivida Heistinga (*David A.Hastings*) apkopotā Cilvēkdrošības Indeksa un tā izveides metodoloģijas. Šie pētījumi lielā mērā arī atspēko konceptam veltīto kritiku par nespēju to pielietot akadēmiskā vidē, pierādot gan mērīšanas, gan valstu salīdzināšanas un analīzes iespējas.

1.PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA

1.1. Anketēšana metode Japānas iedzīvotāju cilvēkdrošības novērtējumam

Ņemot vērā Japānas ģeogrāfisko tālumu, kā arī iespējamās atšķirīgo valodu un kultūras barjeras, kas izslēdz novērojumus, intervijas, fokusa grupu organizēšanas un citus „aci pret aci” pētnieciskos instrumentus, kā arī ņemot vērā līdzšinējos pētījumus par cilvēkdrošību un pētniecisko praksi tajos, anketēšanas metode tiek izvēlēta par galveno rīku, ar kura palīdzību izmērīt Japānas iedzīvotāju cilvēkdrošības pašnovērtējumu pēc 2011.gada marta katastrofām. Lai spētu izveidot metodoloģiski pamatotu anketu, kas spētu pietiekami precīzi kalpot tās mērķim, proti, izmērīt cilvēkdrošību visās šajā pētījumā pieņemtās cilvēkdrošības draudu dimensijās, ir nepieciešams noteikt plānoto izlases kopumu, datu vākšanas metodi, kā arī izvēlēties pamatotus aptaujas jautājumus un atbilzi variantus atbilstoši pētnieciskajam mērķim, kā arī iezīmēt potenciālās datu analīzes metodes un iespējas.

1.1.1.Mērķgrupas definējums un plānotais izlases kopums

Kopumā Japānā 2011.gada jūlijā bija aptuveni 126,475,664 iedzīvotāji, tādējādi tā bija 10. apdzīvotākā valsts pasaulē⁴. Ņemot vērā šajā pētījumā pieņemto cilvēkdrošības skaidrojumu un tā universālumu, ar to saprotot, ka drošība ir attiecināma uz pilnīgi visiem attiecīgās sabiedrības locekļiem, kas paši par sevi kalpo par drošības atskaites punktu, tad nav nepieciešams izlases kopumu (plānoto mērķa grupu) sašaurināt pēc dzimuma, vecuma, ienākumiem vai līdz konkrētai pilsētai, prefektūrai vai reģionam. Vienīgie ierobežojošie faktori, kas var ietekmēt, ka kāda iedzīvotāju grupu netiek iekļauta izlasē, ir pietiekami labas prasmes darbā ar datoru, kā arī piekļuve datoram ar interneta savienojumu, ņemot vērā, ka anketēšanu plānots veikts tiešsaistē. Ņemot vērā, ka 2010.gadā Japāna bija 13.vietā pasaulē pēc *ICT Development Index*, kurā pēc 11 indikatoriem tiek mērīta pasaules valstu iedzīvotāju piekļuve, lietošana un prasmes informāciju tehnoloģijās, apsteidzot tādas augsti attīstītās lielvalstis kā Vācija (15.), ASV (17.) un Francija (18.)⁵, tad jāpieņem, ka šajā valstī ir plaši izplatītas labas interneta lietošanas prasmes un piekļuve informāciju tehnoloģijām kopumā. Uz to norāda arī pieaugošais interneta lietotāju Japānā, jo, ja vēl 2008.gadā tie bija 75,4%, tad jau 2009.gadā tie ir 78,0%, bet 2010.gadā 78,2%⁶. Tāpat ierobežojošais faktors ir pastāvīgā dzīvesvieta, proti, respondentiem, lai tie varētu tikt uzskatīti par sabiedrības locekļiem, kas saglabā, zaudē vai atjauno savas drošumspējas pēc 2011.gada marta dabas katastrofām ir

⁴ *Japan. CIA World Factbook*. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ja.html> (Central Intelligence Agency homepage; aplūkota 28.12.2011)

⁵ International Telecommunication Union. *Measuring the information Society, 2011. Executive Summary*. Geneva: International Telecommunication Union. 2011. p.4

⁶ *Statistics, Percentage of individuals using the Internet*. <http://www.itu.int/ITU-D/ict/statistics/> (International Telecommunication Union home page; aplūkota 03.01.2012)

vismaz pēdējais 1 gads pastāvīgi jādzīvo Japānā, bet, lai varētu uzskatīt, ka respondents reprezentē tieši daļu no visas Japānas sabiedrības drošības sajūtām, tad vēlams, ka viņa lielākā daļa dzīves būtu pavadīta šajā valstī. Aptaujas mērķa grupa ir visu vecumu, dzimumu, prefektūru (reģionu) Japānas iedzīvotāji, kas šajā valstī pastāvīgi dzīvo ilgāk par vienu gadu un kuriem ir piekļuve datoram ar interneta pieslēgumu. Plānotais izlases lielums ir vismaz 1000 respondentu (ideālā gadījumā 1300), kas attiecīgi būtu 1/100 000 daļa jeb 0,001% no visiem valsts iedzīvotājiem, bet jāņem vērā, ka ģeogrāfiskā attāluma, ierobežoto resursu un valodas, politiskās kultūras vai citu aspektu dēļ šo kopu var nākties sašaurināt.

1.1.2. Datu vākšanas metode

Ņemot vērā Japānas ģeogrāfisko tālumu, kas anketēšanu ar „aci pret aci” metodi padara ļoti resurs-ietilpīgu, kā arī faktu, ka būtu nepieciešams labā līmenī pārvaldīt japāņu valodu, tad, lai tomēr būtu iespējams iegūt maksimāli reprezentatīvu izlasi, par optimālāko datu vākšanas instrumentu šajā pētījumā tiek izvēlēta elektroniskā anketēšana tiešsaistē. Aptaujā tiks izmantotas vienlaicīgi angļu un japāņu valodas, respektīvi, visi jautājumi un atbildes būs abās valodās, tādējādi cenšoties novērst gadījumus, kad aptaujas anketa netiek pilnībā vai līdz galam aizpildīta valodas zināšanu trūkuma dēļ (piemēram, ja tā būtu tikai angļu valodā). Datu iegūšanai, ziņa ar hipersaiti uz aptauju (kā arī lūgumu to izplatīt tālāk) tiks izsūtīta uz organizācijām Japānā ar plašu informācijas kanālu tīklojumu - augstskolām, institūtiem, valdības iestādēm, lielākajām privātajām kompānijām. Visbeidzot, svarīgi ir izvēlēties šim pētījumam atbilstošāko elektroniskās anketēšanas rīku pēc četriem vienlīdz būtiskiem parametriem – lietošanas maksa (pēc iespējas zemāka), jautājumu veidu pieejamība (rīkam jābūt visiem aptaujas realizācijā nepieciešamajiem jautājumu un atbilžu veidiem), respondentu skaits (jābūt vismaz 1000 respondentiem), datu apkopošanas un analīzes iespējas (spēja ģenerēt grafikus tiešsaistē, savietojamība ar *MS Excel* un *SPSS* programmatūru). Izvēloties starp populārākajiem rīkiem – *Google Forms*, *SurveyGizmo*, *SurveyMonkey* un *FreeOnlineSurveys* – tiek izvēlēts pēdējais no minētajiem, jo *Google* rīks kaut arī ir bezmaksas un ar neierobežotu respondentu skaitu, tomēr nepiedāvā pietiekamas datu analīzes iespējas un savietojamību, *SurveyGizmo* savukārt ir salīdzinoši viens no dārgākajiem (kaut arī piedāvā plašas iegūto datu analīzes iespējas), bet *SurveyMonkey* kaut arī ir ar pietiekamu respondentu skaitu un salīdzinoši pieņemamām izmaksām, tomēr nepiedāvā *SPSS* integrāciju.

1.1.3. Aptaujas jautājumu definēšana, pamatojums un mērījumu līmeņi

Aptaujas anketa pēc klasifikācijas sastāv tikai no slēgtajiem jautājumiem, kas nozīmē, ka respondenti var izvēlēties tikai vienu vai vairākus no piedāvātajiem atbilžu variantiem. Tas

ļauj ne tikai operatīvāk iegūtos datus apkopot un analizēt, bet arī izvairīties no valodas „barjeru” radītajiem pārpratumiem un saglabāt precizitāti. Jautājumu tipi ir atšķirīgi - aptauja sākas ar ievadjautājumu, kam seko filtrējošais jautājums, kas nodala respondentus, kas ir izlases mērķagrupā, no tiem, kas nav, proti, tiek noskaidrots, vai pēdējā gada laikā respondents pastāvīgi uzturas Japānā (aptaujas anketu skatīt 1.pielikumā). Abi divi iepriekš minētie jautājumi ir nominālajā līmenī (atbilžu varianti: jā / nē), jo jānoskaidro, vai respondents atrodas mērķa grupā. Nākamie 3.-5. jautājumi ir vērtību orientācijas jautājumi, ar kuru palīdzību tiek noskaidrots, kuri no politiskiem, ekonomiskiem, vides, sociāliem, pārtikas, veselības draudu veidiem tiek reāli uztverti par tādiem respondentu personīgajai un Japānas valsts drošībai situācijā pēc dabas katastrofām, kā arī tiek noskaidrots, kuri draudu veidi ir izteiktāki un kuri mazāk. Trešajā un ceturtajā jautājumā katrā ir ietverti astoņi apgalvojumi, kas respondentam jānovērtē ar „pilnībā piekrītu”, „piekrītu”, „ne jā, ne nē” (neitrāla pozīcija), „nepiekrītu”, „pilnībā nepiekrītu”, kā arī iekļauts atbilžu variants „nezinu/ grūti atbildēt” (apstrādājot datus šīs atbildes attiecīgajā jautājumā netiks iekļautas ar atzīmi – „nav vērtējuma”), kas, izmantojot Laikerta skalu ļauj novērtēt, vai indivīds attiecīgajā cilvēkdrošības apdraudējumu dimensijā jūtas apdraudēts un vai jūtas nedrošāks tieši pēc pagājušā gada katastrofām. Tātad šo kārtas mērījuma līmeņa jautājumu (atbildes iespējams savstarpēji ranžēt, bet nevar izmērīt precīzās mērvienībās par cik viena atbilde ir vērtīgāka par citu) būtība ir noskaidrot draudu dimensijas intensitāti. Katrai no 7 cilvēkdrošības definējumā iekļautajām draudu dimensijām ir divi apgalvojumi, bet divi apgalvojumi ir par ārvalstu palīdzību Japānai un to, vai valstij jāturpina atbalstīt citas grūtībās nonākušās valstis pasaulē.

Trešajā jautājumā ir iekļauti sekojoši 8 apgalvojumi un to skaidrojumi:

- „*Japānas valdība ir kļuvusi nestabilāka un vājāka*” – apgalvojums par respondenta politisko drošības dimensiju, kas caur indivīda personīgo vērtējumu ļauj noteikt, vai politiskie draudi palielinājušies pēc pagājušā gada katastrofām;
- „*Jūsu spējas ietekmēt politiskos procesus valstī ir samazinājušās*” – apgalvojums par respondenta politisko drošības dimensiju, kas ļauj noteikt, vai katastrofas ir atstājušas iespaidu uz respondentu pilsoniskajām brīvībām un tiesībām, saikni ar valsti;
- „*Japānas ekonomika ir kļuvusi nestabilāka un vājāka*” – apgalvojums par respondenta ekonomisko drošības dimensiju, kas caur individuālo respondenta pašnovērtējumu ļauj noteikt, vai un cik lielā mērā katastrofas atstājušas iespaidu uz valsts-sabiedrības ekonomisko stabilitāti;
- „*Ir palielinājusies iespējamība, ka jūs zaudēsiet darbu vai ienākumu avotus*” – apgalvojums par respondenta ekonomisko drošības dimensiju, kas ļauj vistiešākajā veidā pārbaudīt, vai un cik lielā mērā indivīds jūtas finansiāli apdraudēts;

- „*Sabiedrībā ir palielinājusies nevienlīdzība*” – apgalvojums par respondenta sociālo (iekļautības sabiedrībā) drošības dimensiju, kas pārbauda vai un cik lielā mērā respondents izjūt vienlīdzības izmaiņas sabiedrībā;
- „*Jūs sajūtat stiprāku Japānas tautas vienotību*” – apgalvojums par respondenta sociālo (iekļautības sabiedrībā) drošības dimensiju, kas ļauj saprast un pārbaudīt, vai krīzes situācijas un seku pārvarēšana saliedē sabiedrības locekļus;
- „*Zemestrīces un cunami ir lieli draudi Jūsu drošībai*” – apgalvojums par respondenta vides draudu drošības dimensiju, kas pārbauda, vai seismiski aktīvajā reģionā dzīvojošie cilvēki šīs dabas katastrofas uzskata par normālu parādību un jūtās droši, vai arī ir vērojams pretējs efekts, kur ietekme varētu būt tieši pagājušā gada notikumiem;
- „*Radiācija un vides piesārņojums rada lielus draudus Jūsu drošībai*” – apgalvojums par respondenta vides draudu drošības dimensiju, kas, pirmkārt, ļauj pārbaudīt vai aģiotāža ap Fukušimas atomelektrostacijas katastrofu ir atstājusi manāmu iespaidu uz indivīda drošības pašnovērtējumu, otrkārt, kontekstā ar iepriekšējo apgalvojumu ļauj salīdzināt, kuri no draudu veidiem šajā dimensijā ir ar būtiskāku ietekmi uz indivīdu drošumspējām.

Savukārt **ceturtajā jautājumā** (kas būtībā ir iepriekšējā jautājuma turpinājums, bet tiek nodalīts atsevišķi, lai nemazinātu iespējamo respondenta koncentrēšanās spēju un nopietnības mazināšanos katra apgalvojuma drošības dimensijas pašnovērtējumā) ir šādi 8 apgalvojumi un to pētnieciskais mērķis:

- „*Pārtika un dzeramais ūdens bija pietiekamā daudzumā pēc pagājušā gada katastrofām*” – apgalvojums par pārtikas drošības dimensiju, lai pārbaudītu tās pietiekamību pēc katastrofām respondentu vērtējumā;
- „*Pārtika un dzeramais ūdens bija droši lietošanai pēc pagājušā gada katastrofām*” – apgalvojums par pārtikas drošības dimensiju, lai pārbaudītu tās drošību pēc pagājušā gada katastrofām respondentu vērtējumā;
- „*Ir palielinājies iespēja saslimt vai piedzīvot veselības problēmas*” – apgalvojums par veselības drošības dimensiju ar mērķi noskaidrot, vai un cik lielā mērā katastrofu ietekmē ir apdraudēta respondentu veselība;
- „*Ir grūtāk gūt medicīnisko aprūpi un apmeklēt dakteri*” – apgalvojums par veselības drošības dimensiju ar mērķi noskaidrot respondentu novērtējumu par katastrofu ietekmi uz piekļuvi medicīniskajiem pakalpojumiem;

- „*Jūs un Jūsu ģimene jūtaties nedrošāki, Jūsu drošība ir samazinājusies*” – tiešs apgalvojums par personīgās drošības dimensiju, ar mērķi noskaidrot, vai respondents un viņam tuvāko cilvēku loks jūtas mazāk droši, kā pirms katastrofām;
- „*Valsts spējas nodrošināt Jūsu drošību ir samazinājušās*” – apgalvojums par personīgās drošības dimensiju, ar mērķi noskaidrot, vai un cik lielā mērā ir mainījusies indivīda saikne ar valsti kā drošības nodrošinātāju, kas tiešā veidā spēj indivīdu personīgās drošumspējas;
- „*Pēc pagājušā gada katastrofām, Jūs izjutāt spēcīgu citu valstu atbalstu Japānai*” – apgalvojums par ārējā starptautiskā atbalsta ietekmi uz respondenta personīgās drošības novērtējumu;
- „*Japānai jāturpina sniegt atbalsts (tai skaitā finansiāls) grūtībās nonākušām valstīm*” – apgalvojums ar mērķi noskaidrot respondentu attieksmi pret valsts ārpolitiku un cilvēkdrošības „eksportu”.

Piektais jautājums arī ir vērtību orientāciju jautājums skalas mērījuma līmenī (ļauj ne tikai ranžēt atbildes savstarpēji, bet arī noteikt par cik viena atbilde ir vērtīgāka/ intensīvāka nekā citas), kas respondentiem liek novērtēt 9 dažādu draudu veidus (7 atbilstoši pieņemtajai cilvēkdrošības definīcijā iekļautajām draudu dimensijām, kam pievienots arī militārs drauds un starptautiskais terorisms) ar atzīmēm no 1 – 10, kur 1 nozīmē, ka respondenta skatījumā pastāv vismazākā iespējamība, ka tas varētu viņu apdraudēt (tādēļ vismazāk bīstamais), bet 10 nozīmē, ka drauda realizācija ir ļoti ticama un tādēļ tas indivīdu apdraud visnopietnāk. Šis jautājums ļaus izvērtēt un salīdzināt dažādas cilvēkdrošības draudu dimensijas savā starpā, ļaujot noteikt, kas ir bīstamāki un kas mazāk bīstami Japānas iedzīvotāju skatījumā. **Sestais jautājums** ir vērtību orientāciju jautājums kārtas mērījuma līmenī, kas ļauj noteikt, kuras no drošības konstelācijām jeb drošības un palīdzības sniedzējiem krīžu situācijās ir būtiskākas un kurām respondenti uzticās, paļaujās vairāk un kurām mazāk. Respektīvi, pēc Laikerta skalas principa ar atbilžu variantiem „*pilnībā uzticos*”, „*drīzāk uzticos*”, „*ne uzticos, ne neuzticos (neitrāli)*”, „*drīzāk neuzticos*”, „*pilnībā neuzticos*” jānovērtē potenciālie palīdzības sniedzēji sākot no tuvākā loka (*paša spēki, ģimene, draugi un paziņas*) līdz reģionālam un valsts līmenim (*glābšanas dienesti, armija, valdība*) un visbeidzot ar globālo līmeni (*citu valstu sniegtā palīdzība*). **Septītais un astotais jautājums** nominālajā mērījuma līmenī (atbilžu varianti: *jā/nē*) pārbauda, vai vistuvākajā respondenta cilvēku lokā ir kāds cietis pagājušā gada katastrofās (ar vārdu „*cietis*” tiek saprasts gan ievainota vai nogalināta persona, gan nodarīti vērā ņemami bojājumi personas privātīpašumam), kam seko tāds pats jautājums par to, vai respondents pazīst kādu cietušo. Kontekstā ar pārējiem jautājumiem tas ļauj izpētīt, kā atšķiras dažādu draudu uztvere respondentiem, kas necieta katastrofās, no tiem, kas paši cieta

vai pazīst kādu cietušo. Tie apzināti novietoti aptaujas beigu daļā, jo skar sensitīvu tēmu un informāciju. **Devītais jautājums** skalas mērījuma līmenī (ar iedaļu 100 km) nosaka, cik tālu no Fukušimas atomelektrostacijas skartā reģiona atrodas respondenta pastāvīgā dzīvesvieta. Līdzīgi kā iepriekšējie 2 jautājumi tas ļauj kontekstā ar pārējām atbildēm izvērtēt, kā ģeogrāfiskais attālums no katastrofas skartās vietas ietekmē draudu uztveri un kopējo cilvēkdrošības pašnovērtējumu. Visbeidzot **desmitais** un **vienpadsmitais jautājums** ir demogrāfiskie jautājumi, kas tradicionāli tiek izvietoti aptauju beigās, šajā gadījumā ļaujot noskaidrot respondentu vecuma grupu (skalas līmenī ar iedaļu 10 gadi) un dzimumu.

1.1.4. Iegūto datu analīzes metodes

Iegūtos datus var analizēt pēc diviem statistiskās analīzes veidiem – deskriptīvās un inferenciālās. Pirmajā gadījumā sākumā no izlases tiek nodalītas nost respondentu atbildes, kur ievada un filtrējošajā jautājumos (1.-2.jautājumi) ir norādīts, ka pēdējā gada laikā Japānā respondents neuzturas pastāvīgi (nevar uzskatīt, ka respondents šajā gadījumā ir spējīgs objektīvi novērtēt savu drošību valstī, kurā nedzīvo un nepiedzīvo drošības stāvokļa izmaiņas). Ar atlasītajām atbildēm ir iespējams tālāk operēt, izmantojot, piemēram, biežuma sadalījumu - noteikt, cik procentuāli no visiem respondentiem ir izvēlējušies konkrēto atbildi. Tā kā visos jautājumos ir iespējams izvēlēties tikai vienu atbildi, tad šāda analīze nesagādā papildus sarežģījumus. Trešajā un ceturtajā jautājumā Laikerta skalas atbildēm diapazonā un no „pilnībā piekrītu” līdz „pilnībā nepiekrītu” tiek piešķirtas vērtības no 1 līdz 5, kamēr atbildei „nezinu/ grūti pateikt” piešķirta „0” un tiek atzīmēts, ka „atbilde nav sniegta” (vērtīborientācijas jautājumā netiek piešķirts personīgās attieksmes novērtējums). Tādējādi datus var analizēt gan pēc biežuma sadalījuma jeb tā, cik bieži (izteikts procentos no kopējā atbilžu skaita) attiecīgā atbilde parādās, gan summējot atbildes pēc punktiem un nosakot kopējo respondentu attieksmi par katru no apgalvojumiem. Līdzīgs princips darbojas piektajā jautājumā, jo draudu intensitāti var mērīt, gan analizējot, cik katra atbilde izvēlēta atsevišķi, gan atbilžu vērtību skaitot kopā un nosakot vidējo intensitāti, gan atbilžu vērtības saskaitot un nosakot, kurā intervālā no 1 līdz 10 atrodas kopējais draudu intensitātes pašnovērtējums, kur intervāla lielums ir aprēķināms kā: $i=A \times N$ (kur i -intervāls, A =atbilžu variants (1-10), bet N =kopējais respondentu skaits). Piemēram, ja $N=1000$ un iespējamie atbilžu varianti ir no 1 līdz 10, tad veidojas 10 intervāli ar lielumu 1000 vienības, kur intervāla sākumvērtība ir 1000 (tad, ja visi 1000 respondenti izvēlējušies atbildi „1”), bet maksimālā iespējamā jeb intervāla beigu vērtība ir 10 000 (visi 1000 respondenti izvēlējušies atbildi „10”). Sestajā jautājumā analīze ir līdzīga kā trešajā un ceturtajā, ņemot vērā izmantoto Laikerta skalu, vienīgi tiek mērīta uzticība diapazonā no „pilnībā uzticos” līdz „pilnībā neuzticos”. Rezultātā katrai

draudu vai uzticības uztveres pazīmei ir iespējams noteikt, kāda respondentu nostāja ir pati zīmīgāka un kura mazāk, kā arī salīdzināt to, cik katra draudu dimensija vai uzticības avots ir zīmīgs. Tāpat šajos jautājumos katrai draudu kategorijai un uzticamības avotam ir iespējams izdalīt centrālo tendenci un pārējās atbildes analizēt pēc to novirzes. Inferenciālajā analizē savukārt ir iespējams meklēt kopsakarības starp dažādiem mainīgajiem, izpētot, kā atšķiras atbildes uz jautājumiem par drošības, draudu vai savstarpējās uzticības uztveres pazīmēm atkarībā no respondentu dzimuma, vecuma, pastāvīgās dzīvesvietas attāluma no Fukušimas atomeltrostācijas un citām pazīmēm iegūtajos datos. Piemēram, var pārbaudīt vai (un ar kādu intensitāti) draudus uztver nopietnāk tie respondenti, kas dzīvo tuvāk katastrofas vietai vai kuri paši vai tiem pazīstami cilvēki cietuši katastrofās.

1.2.Japānas objektīvās cilvēkdrošības izmaiņu mērīšanas metodoloģija

Šajā pētījumā arī tiek izmantots Latvijas 2003.gada ANO Pārskatā par tautas attīstību ieviestais cilvēkdrošības novērtējuma dalījums – objektīvajā un subjektīvajā drošībā, tādēļ, lai spētu pilnvērtīgi novērtēt cilvēkdrošības stāvokļa izmaiņas Japānā pēc 2011.gada dabas katastrofām un pārbaudīt, vai līdzšinējās valsts investīcijas tajā atmaksājas, ir nepieciešams sniegt novērtējumu arī valsts līmeņa starpdimensionālām drošības stāvokļa izmaiņām. Lai spētu realizēt šo uzdevumu, metodoloģiski viens no pētnieciskajiem instrumentiem ir operacionalizēt katru no 7 cilvēkdrošības draudu dimensijām, piešķirot katrai no tām 3 apakškategorijas, kurās katrai tiek izmantoti atbilstošie statistikas rādītāju un indeksu salīdzinājumi 2011.gadā pret iepriekšējiem gadiem. Respektīvi, mērķis ir pārbaudīt, vai visu 7 dimensiju rādītājiem drošība Japānā gada laikā ir būtiski pasliktinājusies. Salīdzināšanai un draudu novērtēšanai tiks izmantoti indeksi un rādītāji, ko regulāri apkopo tādi autoratīvi avoti kā Pasaules Banka, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD), Apvienoto Nāciju Attīstības Programma (UNDP), Starptautiskais valūtas fonds (IMF), Starptautiskā atomenerģijas aģentūra (IAEA), kā arī Japānas valsts institūciju apkopotā statistika u.c. avoti.

Vispirms tiek rūpīgi izvēlēti, kuri dati vai indeksi visprecīzāk raksturo katru no 7 draudu dimensijām – politisko, ekonomisko, sociālo, pārtikas, vides, veselības un personīgo. Rādītājiem jābūt tādiem, kurus ir iespējams salīdzināt pret iepriekšējo periodu - pieejama informācija gan par 2011., gan 2010.gadu. Salīdzinot datus un izdarot secinājumu par katru draudu dimensijas apakškategoriju, tiek piešķirti 3 dažādu veidu novērtējumi: 1 – drošības stāvoklis pasliktinājies; 0,5 – drošības stāvoklis ir nedaudz pasliktinājies; 0 – drošības stāvoklis ir saglabājies iepriekšējā stāvoklī vai uzlabojies. Ar vienu vienīgu apakškategoriju katrai draudu dimensijai būtu par maz, lai spētu iegūt objektīvu priekšstatu, tādēļ katrai

dimensijai ir tieši 3 draudu apakškategoriju veidi, jo tas ir mazākais nepāra skaitlis, kas lielāks par 1 un kas ļautu noteikt, vai stāvoklis pasliktinājies vai arī nē (varētu izmantot arī 5, 7 vai vairāk apakškategorijas, bet atsevišķām dimensijām varētu nebūt pietiekami daudz indeksu vai datu avotu). Rezultātā arī katrai draudu dimensijai ir iespējams iegūt ne tikai vairāku indikatoru izmaiņu skaitliskās vērtībās, bet arī novērtēt pašu dimensiju robežās no 0 līdz 3, kur vērtība „0” nozīmē, ka draudi valstī gada laikā nav palielinājušies; 0,5-1,5 nozīmē, ka drošības stāvoklis attiecīgajā dimensijā valstī ir nedaudz pasliktinājies, bet 2-3 nozīmē, ka drošības stāvoklis ir būtiski pasliktinājies. Ņemot vērā, ka arī draudu dimensijas ir 7, kas ir nepāra skaitlis, tad gala rezultātā būs iespējams noteikt ne tikai drošības stāvokļa izmaiņas katrā dimensijā, bet arī to, vai objektīvi cilvēkdrošība Japānā gada laikā ir samazinājusies, respektīvi, kopējais drošības stāvoklis valstī pasliktinājies.

2.CILVĒKDROŠĪBAS PARADIGMA – CILVĒKS KĀ ATSKAITES PUNKTS

Ņemot vērā to, ka cilvēkdrošība ir salīdzinoši jauns koncepts, kas atpazīstamību starptautiskajās attiecībās ir guvis tikai pēdējo divdesmit gadu laikā, tad tas viennozīmīgi rada vairākus jautājumus. Pirmkārt, ir nepieciešams noskaidrot, kas ir cilvēkdrošība un no kurienes tā ir cēlusies, kā arī, kādi ir bijuši līdzšinējie pētnieku mēģinājumi to definēt un skaidrot. Vienlīdz būtiski ir saprast, ar ko cilvēkdrošība atšķiras no citām teorijām starptautiskajās attiecībās. Otrkārt, ir būtiski izprast, no kādiem elementiem cilvēkdrošība sastāv un kādās jomās tā izpaužas. Treškārt, nepieciešams identificēt, kas pētnieku skatījumā ir būtiskākās cilvēkdrošības nepilnības un trūkumi, kā arī par ko tieši tā ir kritizēta, lai varētu izprast, ko ir iespējams pētīt vai skaidrot ar tās palīdzību un ko nē. Tāpat tas ļautu identificēt jomas, kurās cilvēkdrošība ir pielietojama un kāda galu galā ir tās praktiskā nozīme gan akadēmiskajā, gan politiskajā jomā. Ceturtkārt, jāapkopo Latvijas līdzšinējais pienesums cilvēkdrošības pētniecībā, lai, apzinot jau spertos soļus, varētu izmantot šim pētījumam lietderīgos elementus un atklājumus un turpināt jau iesāktās iestrādes. Visbeidzot, piektkārt, lai varētu izstrādāt šim pētījumam atbilstošus cilvēkdrošības indikatorus, ir svarīgi apzināt līdz šim veiktajos pētījumos izmantoto metodoloģiju un izmantoto datu avotus, lai vienlaicīgi iegūtu priekšstatu gan par cilvēkdrošības mērīšanu un tās iespējām, gan identificētu, kurus statistikas datus vai indeksus izmantot attiecīgo cilvēkdrošības dimensiju drošības mērīšanai un pārbaudei.

2.1.Cilvēkdrošības koncepcija: definīcijas, attīstība un kritika

Kaut arī cilvēkdrošības koncepts ir salīdzinoši jauns, tomēr tajā iekļautās centrālās idejas rodas jau 2.Pasaules kara laikā. ASV prezidents Franklins Rūzvelts (*Franklin D. Roosevelt*) ikgadējā uzrunā ASV Kongresam 1941.gada 6.janvārī, kas vēsturē iegājusi kā „Četru brīvību runa”, uzsvēra četru brīvību nozīmi - runas un izpausmes brīvība, reliģijas brīvība un brīvība no trūkuma un bailēm. Viņa izpratnē brīvība no trūkuma nozīmēja „ekonomiskas zināšanas, kas katrai nācijai un tās iedzīvotājiem nodrošinās veselīgu un mierīgu dzīvi visā pasaulē”, bet brīvība no bailēm „vispasaules bruņojuma samazinājumu līdz tādām stāvoklim, kurā neviena nācija nebūs tādā stāvoklī, lai pielietotu fizisku agresiju pret kaimiņiem – jebkur pasaulē”⁷. Astoņus mēnešus vēlāk 1941.gada augustā „brīvības no bailēm” un „brīvības no trūkuma” princips tiek iekļauts arī Atlantijas hartā kā tās sestais no kopumā astoņiem punktiem, par ko vienojās ASV prezidents F.Rūzvelts ar Lielbritānijas premjerministru V.Čērčilu, kas noteica ne tikai pēckara pasaules attīstības vīziju, bet pēcāk kalpoja arī par pamatu dažādu

⁷ Roosevelt F.D. *Annual Address to Congress – The „Four Freedoms”*. January 6, 1941.

<http://docs.fdrlibrary.marist.edu/od4frees.html> (Franklin D. Roosevelt Presidential Library and Museum home page; skatīts: 06.01.2012)

starptautisko organizāciju izveidei pēc 2.Pasaules kara, tostarp Apvienoto Nāciju Organizācijai (ANO) 1945.gadā, kas pēc aukstā kara beigām ir būtiskākā starpvalstu sadarbības platforma cilvēkdrošības popularizēšanā un realizācijā.

Tiesa gan, ņemot vērā saspīlējumus starp abām lielvarām un ilgstošo drošības skatījumu vienīgi starpvalstu militārās sāncensības kategorijās, par uz indivīdu vērstu drošības konceptu nevarēja runāt ātrāk, kā pēc aukstā kara beigām, kad, mainoties ne tikai spēku samēram starptautiskajā sistēmā, bet arī draudu avotiem un izcelsmei, transformējās arī valstu un starptautisko organizāciju, tostarp ANO dienaskārtība, nesalīdzināmi lielāku uzmanību pievēršot dažādiem cilvēces attīstības izaicinājumiem. Līdz ar to par cilvēkdrošības kā teorētiskas koncepcijas jeb paradigmas pamatu ir uzskatāms un daudzu pētnieku vidū pieņemts ANO 1994.gadā izstrādātais Cilvēces attīstības ziņojums, kur šis termins tiek pirmo reizi pieminēts un padziļinātāk skaidrots. Cilvēkdrošības ieviesēju skatījumā līdz tam pastāvošie drošības koncepta interpretējumi „drošība kā teritorijas aizsardzība no ārējas agresijas, vai drošība kā nacionālo interešu aizstāvība ārpolitikā vai globālā drošība no atomholokausta draudiem” bija pārāk aprobežoti⁸. Saskaņā ar šo ziņojumu cilvēkdrošību raksturo 4 īpašības: 1) tā ir universāla, jo ir svarīga visiem un visur; 2) tajā ietilpstošās draudu kategorijas ir savstarpēji atkarīgas; 3) draudus ir vieglāk novērst ar savlaicīgiem preventīvas pasākumiem; 4) cilvēkdrošības centrā ir cilvēks, kas pretnostatīts pārējai pasaulei un draudiem; bet vienlaicīgi tās pamatā ir divas galvenās jau iepriekš aplūkotās sastāvdaļas: „brīvība no bailēm” (*freedom from fear* – angļu val.) un „brīvība no trūkuma” (*freedom from want* – angļu val.)⁹. Zīmīgi, ka tieši ap šīm divām brīvībām (brīvību no bailēm un trūkuma) arī tiek būvēti arī visi turpmākie gan koncepta atbalstītāju, gan kritiķu argumenti un pētījumi.

Atšķirīgie cilvēkdrošības definējumi un skaidrojumi dažādos zinātniskajos pētījumos pēc šī ANO ziņojuma parāda, ka līdz vienotai izpratnei par konceptu un tā pielietojumu ir salīdzinoši tālu, jo uzstādījumi atšķiras no viena gadījuma uz citu. Tā, piemēram, Alfreds Nema (*Alfred G. Nhem*) ir iedalījis galvenos cilvēkdrošības definējumus attiecībā no pētnieku izvēlētajām metodēm un analīzes datiem divās kategorijās. Pirmā ir aptverošā kategorija, proti, cilvēkdrošības definējumā iekļauj visus indivīda vai sabiedrību drošību ietekmējošos lielumus: cilvēku sociālās, politiskās un kultūras tiesības, ekonomisko attīstību,

⁸ Human Development Report 1994. Oxford: Oxford University Press. 1994. p.22.

http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1994_en_chap2.pdf (Apvienoto Nāciju Attīstība Programmas mājas lapa; skatīts: 06.01.2012)

⁹ Human Development Report 1994. Oxford: Oxford University Press. 1994. p.22-24.

http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1994_en_chap2.pdf (Apvienoto Nāciju Attīstība Programmas mājas lapa; skatīts: 06.01.2012)

demokrātiju, sociālo taisnīgumu un demogrāfiskos rādītājus. Otrā kategorija savukārt ir šaurāka, jo fokusējas uz vardarbīgiem draudiem kā centrālo elementu cilvēkdrošībā¹⁰. Arī Teilors Ovens (*Taylor Owen*) cilvēkdrošības definējumu veidus pēc līdzīga principa dala plašajos un šaurajos. Plašo definējumu raksturo pielietojuma plašums (raksturīgs ANO Attīstības ziņojuma definējumam), sistēmiskā pieeja (cilvēkdrošības dažādu dimensiju vienlaicīgs skatījums), fokusēšanās uz indivīda pamatvajadzībām un būtību (ne visi draudu veidi pieskaitāmi cilvēkdrošībai). Šaurais definējums savukārt koncentrējas uz konkrētu vardarbīgu indivīdu apdraudošo faktoru, piemēram, narkotiku tirdzniecība, kājnieku mīnas, valsts sabrukums, ieroču tirdzniecība, etniskā šķelšanās un citiem, tādējādi ļaujot efektīvi izstrādāt rīcībpolitikas, kas sasniedz rezultātus, par piemēriem minot Mīnu aizlieguma konvencijas un Starptautiskās krimināltiesas izveidošanu¹¹. Pats autors nepiekrīt šaurajam definējumam, kas reducēt drošību tikai uz vardarbīgiem apdraudējumiem, sakot, ka jebkuri pietiekami nopietni draudi, kas apdraud cilvēku dzīvību ir svarīgi, izstrādājot savu definējumu: „Cilvēkdrošība ir būtiska cilvēku dzīvību aizsardzība no kritiskiem un valdošiem dabas, ekonomiskiem, pārtikas, veselības, personīgiem un politiskiem draudiem”¹². Ņemot vērā iepriekš minēto cilvēkdrošības definējumu klasifikāciju, pie šauro definīciju pārstāvjiem var pieskaitīt Sabīni Alkiri (*Sabine Alkire*), kas uzskata, ka „cilvēkdrošības mērķis ir saglabāt visu cilvēku dzīvību vitālo kodolu no kritiskiem draudiem tādā veidā, kas ir saderīgs ar cilvēces ilgtermiņa piepildījumu”, ar to saprotot, ka indivīds veido cilvēkdrošības kodolu un kaut arī institūcijas, kas uzņemas aizsargāt cilvēku drošību nespēs aizstāvēt visu cilvēku labklājības sfēru veicināšanu, tomēr tām ir jāaizsargā cilvēku dzīvību kodols¹³. Vēl kodolīgāki savas definīcijas izveidē ir Garijs Kings (*Gary King*) un Kristofers Murejs (*Cristopher J.L. Murray*), kas saīsina ANO definīciju „cilvēkdrošība: pavadīto nākotnes gadu skaits ārpus „vispārējās nabadzības” valsts”¹⁴. Izveidojot šo minimālo definīciju autori, pirmkārt, cenšas tajā neiekļaut visus iespējamus kritērijus, otrkārt, tie tiek koncentrēti uz brīvībām no trūkuma, respektīvi, cilvēkdrošības analizējamie un izmērāmie parametri ir ienākumu līmenis, veselība, izglītība, demokrātija un indivīdu politiskā brīvība¹⁵. Var secināt, ka, kaut arī šaurie

¹⁰ MacLean S.J., Black D., Shaw T.M. *Decade of Human Security: Global Governance and New Multilateralisms*. Hampshire: Ashgate Publishing Group. 2006. p.193

¹¹ Owen T. *Challenges and opportunities for defining and measuring human security*. UNIDIR : Disarmament Forum. 2004. p.18-19.

<http://www.hsrgroup.org/docs/Publications/HSR20092010/20092010HumanSecurityReport-Part1-CausesOfPeace.pdf> (UNIDIR home page; skatīts: 15.04.2011)

¹² Ibid, p.20

¹³ Alkire S. *A Conceptual Framework for Human Security*. Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity, CRISE. 2003. p.3. <http://www.crise.ox.ac.uk/pubs/workingpaper2.pdf> (CRISE home page; skatīts: 28.03.2011)

¹⁴ King G., Murray C.J.L. *Rethinking Human Security*. Political Science Quarterly. Vol. 116, No. 4 (Winter 2001-2002). p. 585

¹⁵ Ibid, p.601

cilvēkdrošības definējumi var kalpot par samērā labiem koncepta skaidrojumiem kodolīgā veidā, piemēram, lozungu formā dažādās politiskās kampaņās, tomēr ar tiem nepietiek, lai izveidotu pilnvērtīgu pētniecisko ietvaru, kas spētu pārbaudīt drošības stāvokļa izmaiņas Japānā pēc katastrofām, tādēļ neapšaubāmi būtiski ir analizēt arī paplašinātās definīcijas un izvērstos skaidrojumus, kas ietvertu arī detalizētākas pētāmās drošības jomas un faktoros.

Izvērsti, daudzdimensionāli drošības skaidrojumi tiek veidoti paralēli ap to pašu laiku, kad top minētais ANO ziņojums un kad starptautisko attiecību teorijā Kopenhāgenas skolas pārstāvji Barijs Buzans (*Barry Buzan*) kopā ar Oli Vīveru (*Ole Waever*) un Jāpu de Vildi (*Jaap de Wilde*), skaidrojot drošības definīciju, izdala piecus analīzes līmeņus, kuros eksistenciālie draudi atšķiras ar savu iedabu – militāro, politisko, ekonomisko, sociālo un vides. Militārajā analīzes līmenī centrā ir valsts un tās militārie spēki; politiskajā līmenī – valsts suverenitāte un ideoloģija, kas valsti satur kopā, bet var tikt pakļauta draudiem; ekonomiskajā līmenī – nav viena konkrēta objekta (tās var būt kompānijas, korporācijas, tirgus ekonomika u.c.), bet tie var tikt pakļauti bankrotam, maksātnespējai un citiem ekonomiska vai finansiāla rakstura draudiem; sociālajā līmenī – liela izmēra kolektīvās identitātes, kas var funkcionēt neatkarīgi no pašas valsts, piemēram, nācijas un reliģijas; vides līmenī – ļoti plašs atskaites objektu klāsts, piemēram, izmirstošas sugas dzīvnieki vai arī aizsargājamas teoritorijas un dabas resursi, kā arī planētas klimata izmaiņas¹⁶. Savukārt jau minētajā 1994.gada ANO ziņojumā kopumā tiek izdalītas 7 galvenās apdraudējuma kategorijas cilvēkdrošībai:

- ekonomiskā drošība;
- pārtikas drošība;
- veselības drošība;
- vides drošība;
- personīgā drošība;
- kopienas (sabiedrības) drošība;
- politiskā drošība.¹⁷

Kā var secināt, tad cilvēkdrošības koncepta attīstības sākotnējā posmā jau tiek izmantotas 4 no 5 Kopenhāgenas skolas piedāvātajām draudu kategorijām (iztrūkst militārā dimensija), savukārt 3 papildinājumi ir – pārtikas, veselības un personīgā drošība, kas nozīmē, ka B.Buzāna drošības teorētiskais ietvars bija ticis integrēts ANO dienaskārtībā atbilstoši šīs

¹⁶ Buzan B., Waever O., De Wilde J. *Security : a new framework for analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers. 1997. p.21-23

¹⁷ Human Development Report 1994. Oxford: Oxford University Press. 1994. p.22-24.

http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1994_en_chap2.pdf (Apvienoto Nāciju Attīstības Programmas mājas lapa; skatīts: 06.01.2012)

organizācijas pamatmērķiem un ambīcijām attiecībā uz reakciju uz draudu maiņu pēc aukstā kara beigām. Arī militārās dimensijas iztrūkums nav nejaušs, ņemot vērā centienus no tās distancēties, liekot pastiprinātu akcentu uz attīstību un indivīda interesēm un drošību, pat pretstatot tos valstij. Līdzīgi piecas subsistēmas cilvēkdrošības konceptā iekļauj arī Džordžs Nefs (*Jorge Nef*), uzskatot, ka drošība saistāma ar risku un nedrošības mazināšanu, veicot preventīvus pasākumus pret nedrošības cēloņiem, nevis ierobežojot tās simptomus, un, tā kā globālā daudzlīmeņu sistēma ir tikai tik droša, cik droši ir tās vājākie ķēdes posmi subsistēmās, tad „ilgtspējīga homeostāze”¹⁸ jebkurā sabiedrībā būs atkarīga no nozīmīgiem un ilgstošiem risku un nedrošības samazinājumiem visos līmeņos”¹⁹. Atgriežoties pie 5 subsistēmām, tās ir ekosistēma, ekonomika, sabiedrība, politika un kultūra. Subsistēmas savukārt savieno „tilti”, respektīvi, vidi un ekonomiku apvieno resursi, ekonomiku un sabiedrību apvieno sociālie spēki, sabiedrību un politiku savieno brokeri un alianses, bet politiku un kultūru – ideoloģijas. Mijiedarbība starp šiem elementiem un to tiltiem veido sistēmisku izjukšanu vai homeostāzi jebkurā brīdī un jebkurā līmenī (globālā, reģionālā, nacionālā vai lokālā). Izejot no šiem pieņēmumiem, Dž.Nefs izdala sekojošas 5 cilvēkdrošības dimensijas: 1) vides, personīgā un fiziskā drošība, kas indivīdiem dod tiesības dzīvot drošā un ilgtspējīgā vidē; 2) ekonomiskā – pieeja darbam un resursiem, tiesības palielināt sabiedrības materiālo labklājību; 3) sociālā – aizsardzība no diskriminācijas, sniedzot pieeju „drošības tīklojumiem”, informācijai un zināšanām, kā arī spējai rast partnerus; 4) politiskā drošība – ietver tiesības uz autonomiju, iespējām tikt pārstāvētam, piedalīties protestos, ietekmēt dažādus iznākumus sabiedrībā un būt tiesiski aizsargātam 5) kultūras drošības dimensija – sabiedrības psiholoģisko orientāciju kopums, kas ļauj saglabāt un veicināt spējas kontrolēt nedrošību un bailes²⁰. Dž.Nefa pienesums cilvēkdrošības konceptam ir tieši „savstarpējā vārīguma” (*mutual vulnerability* – angļu val.) jēdziens, proti, draudi cilvēkdrošībai rodas, kad kādu no dimensijām un subsistēmām piemeklē ķibeles, bet, tā kā disfunkcija vienā sfērā, ietekmē arī visas pārējās, tad kopējā cilvēkdrošība var būt tikai tik droša, cik jau pieminētais sistēmas vājākais ķēdes posms²¹. Tas dažādo iespējas, kā cilvēkdrošības stāvokli konstatēt un mērīt, jo, no vienas puses var analizēt visas iespējamās draudu dimensijas, kas apdraud indivīdu, bet no otras puses, pielietojot Dž.Nefa teoriju, atliek konstatēt vienīgi to jomu, kas ir

¹⁸ Homeostāze – sistēmas tendence (īpaši augstāko dzīvnieku psiholoģiskās sistēmas) spēt saglabāt iekšējo stabilitāti un sniegt koordinētu atbildi tās sastāvdaļām jebkurā situācijā un atbildēt uz jebkuru stimulu, kas varētu izjaukt to normālu stāvokli vai funkcionēšanu. Psiholoģijā – psiholoģiska līdzsvara stāvoklis, kas sasniegts, samazinot vai pilnībā noņemot spriedzi. <http://dictionary.reference.com/browse/homeostasis> (Dictionary.com home page; skatīts: 25.03.2012)

¹⁹ Nef J. *Human Security and Mutual Vulnerability: The Global Political Economy of Development and Underdevelopment*. Ottawa: IDRC Books. 1999. p.24

²⁰ Ibid, p.25

²¹ Ibid, p.26

visapdraudētākā, jo tā vislabāk raksturo indivīda kopējo drošības stāvokli un tieši to būtu nepieciešams stiprināt un atjaunot.

Bez jau pieminētajiem pētnieku cilvēkdrošības teorētiskajiem skaidrojumiem, zīmīgi ir arī divi pētījumi, kuros cilvēkdrošība pārvērsta praktiskos jēdzienus un tiek mērīta un salīdzināta starp dažādām valstīm, tātad arī to definējumi ir vērsti uz funkcionālu pielietojumu. Pirmajā no tiem, Deivida Heistinga (*David A.Hastings*) sastādītajā Cilvēkdrošības Indeksā cilvēkdrošība tiek definēta kā „fiziska, prāta un garīga miera/drošības sasniegšana indivīdiem un kopienām vietējā un pasaules līmenī, sabalansētā vietējā/ globālā kontekstā”²². Tātad tiek konstatēts, ka cilvēkdrošība ir universāla un pielietojama globālā līmenī un jebkurā valstī, kā arī tā nozīmē ne tikai fizisku drošības stāvokli, bet arī garīgu, kas norāda uz drošības uztveres subjektīvo faktoru. Savukārt salīdzinoši neseno 2009.gada Apvienoto Nāciju Arābu valstu Cilvēces attīstības ziņojumā cilvēkdrošība ir „cilvēku atbrīvošanās no tiem spēcīgajiem, plašajiem, ieilgušajiem un visaptverošajiem draudiem attiecībā pret kuriem to dzīvības un brīvība ir aizskarami”²³. Cilvēkdrošības definējumu skaidrojot detaļās, tiek akcentēta brīvība kā centrālā vērtība indivīdiem Arābu valstīs, ņemot vērā valstu iekšējos un ārējos draudus, tāpat kā tiek pieņemts, ka definīcijā iekļaujami arī nodarbinātība, ienākumi (atbilstoši pamatvajadzību apmierināšanai), uzturs, veselības aprūpe, mierīgas attiecības starp atšķirīgu identitāšu grupām, valsts spēja aizsargāt indivīdu no iekšējiem un ārējiem draudiem, kā arī indivīdu aizsardzību no personīgajiem draudiem. Šo draudu nopietnību nosaka 4 faktori: 1) intensitāte – ietekmē cilvēka izdzīvošanas spējas un kad atņem pašu mazāko brīvības līmeni attiecībā uz pamatbrīvību lietošanu; 2) plašums – atkarīgs no tā, cik lielu cilvēku daudzumu drauds ietekmē; 3) ilgums – ilgstošāki draudi ir nopietnāki; 4) vispusīgums – jo vairāk cilvēka dzīves jomas drauds ietekmē, jo tas ir nopietnāks²⁴. Tikpat būtisks kā citos avotos, ir arī cilvēkdrošības pretnostatījums valsts drošībai, proti, šajā ziņojumā tiek uzsvērts, ka valsts drošība nekonkurē ar indivīdu cilvēkdrošību, respektīvi, sasniedzot drošības stāvoklī vienā, netiek izslēgta iespējamība to izdarīt arī otrā, kā arī tiek pasvītots, ka valsts drošība ir vitāli svarīga, lai cilvēkdrošība vispār varētu tikt īstenota. No otras puses ir gadījumi, kad valsts drošība var tikt nodrošināta, ierobežojot un būtiski mazinot individuālo cilvēkdrošību, bet ilgstoša cilvēka brīvību noliegšana var novest pie valsts izjukšanas iedzīvotāju legimitātes trūkuma un neuzticības dēļ. Tādēļ ziņojumā parādās atziņa „indivīds var būt drošs vienīgi stiprā, paredzamā un labi pārvaldītā valstī”, ar to liekot saprast, ka cilvēkdrošība ir

²² Hastings D.A. *The Human Security Index: An Update and a New Release*. HumanSecurityIndex.org, March, 2011. p.2

²³ *Arab Human Development Report. Challenges to Human Security in the Arab Countries*. New York: UNDP. 2009. p.23

²⁴ Ibid, p.23-24

realizējama un pilnībā sasniedzama vienīgi pilnībā funkcionējošā valstī, kas vienlaicīgi spēj nodrošināt visus publiskos pakalpojumus, saglabājot teritoriālo integritāti un baudot iedzīvotāju leģitīmu atbalstu²⁵. Tātad, kaut arī cilvēks jeb indivīds ir kļuvis par galveno drošības atskaites punktu, tomēr saikne ar valsti ir ārkārtīgi būtiska, jo tā nodrošina priekšnosacījumus mieram jeb ārēju faktoru ietekmē radītas nedrošības izslēgšanai, kā arī labklājībai un attīstībai.

Interesanti, ka cilvēkdrošības skaidrojumi un pētniecība visā pasaulē nebūt neattīstas vienā virzienā, kaut arī balstās uz vieniem un tiem pašiem priekšnosacījumiem un arī definējumi, kā jau tas iepriekš tika analizēts, ir salīdzinoši līdzīgi, ko detalizētāk paskaidro Amitavs Ačarja (*Amitav Acharya*). Pētnieks cilvēkdrošības pētniecības pieejas pasaulē ir kategorizējis, pirmkārt, norādot, ar ko cilvēkdrošība atšķiras no citām līdzīgas drošības formām (īpaši tādām, kas ir izplatītas Centrālaustumāzijas reģionā), proti, „kopējo garantiju” drošības (*comprehensive security*) un sadarbības drošības (*co-operative security*), otrkārt, izdalot austrumu (balstītu uz Japānas pieredzi, izpratni) un rietumu (balstīta uz Kanādas izpratni) cilvēkdrošības formas un tradicionālās izpratnes. Attiecībā uz „kopējo garantiju” drošību, (kuras pamatā bija arī Japānas drošības koncepts aukstā kara laikā), kas nozīmē valsts ekonomiskās un politiskās drošības un neatkarības veicināšanu, tā atšķiras no cilvēkdrošības ar to, ka centrā ir valsts un horizontāli paplašināts konvencionālās drošības jēdziens kā aizsardzība no militāriem draudiem. Cilvēkdrošībai savukārt ir vertikālais paplašinājums centrā liekot cilvēkus un sabiedrību nevis valsti²⁶. Savukārt kaut arī sadarbības drošība ir būvēta uz multilaterālas un iekļaujošas starpvalstu sadarbības, pievēršoties arī vides, ekoloģiskajiem un demogrāfiskajiem izaicinājumiem, tomēr cilvēkdrošībai nav jābūt obligāti starpvalstu drošības formai un tā ir mazāk koncentrēta uz militāru draudu mazināšanu²⁷. Otra svarīgākā autora tēze ir, ka Kanāda un rietumi ANO cilvēkdrošības definējumu uzskata ne tikai par pārāk plašu, bet tas esot pārāk izvērsts uz „brīvību no trūkuma”, bet lielāks fokuss būtu nepieciešams arī uz „brīvību no bailēm” un dažādu militāru draudu izskaušanai, kamēr Japāna un austrumi kritizē rietumus par to, ka tie pārāk koncentrējas uz „brīvību no bailēm” un izmanto cilvēkdrošību kā pamatojumu humanitārajām iejaukšanām citviet pasaulē, tā vietā piedāvājot ārpolitiku un sadarbību būvēt uz abām brīvībām kā vienlīdz svarīgiem konceptiem²⁸. Būtiska atziņa ir, ka Japānas gadījumā jau pašos pamatos ir jāaplūko abas

²⁵ *Arab Human Development Report. Challenges to Human Security in the Arab Countries*. New York: UNDP. 2009. p.24

²⁶ Acharya A. *Human Security: East versus West*. International Journal. Vol. 56, No. 3 (Summer, 2001). p. 451-454

²⁷ Ibid, p.444-446

²⁸ Ibid, p.455-456

cilvēkdrošības brīvības kā vienlīdz svarīgi uzstādījumi. Tikpat būtisks ir secinājums, ka jebkura starpvalstu sadarbības forma, kas vērsta uz kopīgām drošības garantijām vai drošības veicināšanu sadarbības ceļā pati par sevi uzreiz nenozīmē arī cilvēkdrošības stiprināšanu, jo cilvēkdrošība nozīmīgākais elements ir uz indivīda drošību vērsta darbības, kuru rezultātā arī indivīds visās jomās radīto drošību arī spēj identificēt un uztvert.

Timotijs Šovs (*Timothy M. Shaw*), Sandra Maklīna (*Sandra J. MacLean*) un Deivids Bleks (*David R. Black*) savukārt norāda, ka cilvēkdrošība nav sevi attaisnojusi un spējusi pierādīt dēļ pārmaiņām starptautiskajā sistēmā „Cilvēkdrošības koncepts tika izstrādāts un popularizēts 90.gados, kad daži optimisti „jaunajā pasaules kārtībā” redzēja miera dividendi, kurā drošība tiktu definēta kā „brīvība no vajadzībām” un „brīvība no bailēm” tiktu veicināta. Mēs zinām, ka desmit gadus vēlāk šāds post-bipolārais optimisms noplaka, gadsimtu mijā pasaules kārtība vairāk atbilst Hobsa modelim”²⁹. Ar līdzīgu kritiku izceļas arī Rolands Paris (*Roland Paris*), analizējot, vai cilvēkdrošība ir jauna drošības paradigma, vai arī sauklis, ko visi atbalsta, bet tikai retais saprot un ar savu nekonkrētību ļauj „vidējas varas valstīm” un NVO novirzīt diskursu no konvencionālās drošības jautājumiem, vai politiska kampaņa, vai vērtību sistēma, kas ļauj izprast konflikta cēloņu, vai arī vadlīnijas politiku izstrādātājiem un akadēmiķiem, secina, ka tā der tādām kampaņām, kā cīņai par konvencijas ieviešanu par kājnieku mīnu aizliegšanu, bet sava sekluma un izplūdušās nekonkrētības dēļ neder akadēmiskajā izpētē. Autora skatījumā ANO definīcija, uz kuru lielākoties atsaucas, gan politiku veidotāji, gan akadēmiķi, ir pārāk plaša, bet pareizākais solis būtu to sašaurināt, jo tad cilvēkdrošība būtu drošības studiju novirziens, kas ļautu pētīt indivīdu, grupu un sabiedrību izdzīvošanas apstākļus³⁰. Citiem vārdiem sakot tiek kritizēts cilvēkdrošības universalisms, jo tas, kas der visam un visiem un raksturo ļoti plašu draudu uzskaitījumu un aizsardzību no tiem, neder nekam, jo nav praktiski pielietojams. Lai to spētu atspēkot, visbeidzot ir jāpievēršas līdzšinējiem mēģinājumiem cilvēkdrošību īstenot praksē un idejā par perspektīvākajām jomām koncepta izmantošanai.

Visbeidzot, neatbildēts ir jautājums par to, kāds ir cilvēkdrošības praktiskais pielietojums un kādas perspektīvas paveras šī koncepta pielietošanai reālajā politikā. Lielbritānijas pētniece, Londonas Ekonomikas Augstskolas profesore, Mērija Kaldora (*Mary Kaldor*) spēj atbildēt uz šo jautājumu, sakot, ka „cilvēkdrošības ambīcija ir apstākļu radīšana ilgtspējīgai attīstībai, no

²⁹ MacLean S.J., Black D., Shaw T.M. *Decade of Human Security: Global Governance and New Multilateralisms*. Hampshire: Ashgate Publishing Group. 2006. p.3

³⁰ Paris R. *Human Security: Paradigm Shift or Hot Air?* International Security. Vol.26, No.2 (Autumn 2001), p.102

kā labumu gūst visa sabiedrība, tai skaitā gan elite, gan vidusmēra iedzīvotāji³¹. Cilvēkdrošība tiek uzskatīta par kaut ko vairāk kā tikai papildinājumu un nacionālās drošības „maigo” galu (*soft security* – angļu val.), jo pašos pamatos tā nozīmē paradigmas maiņu un „cieto” jautājumu (*hard security* – angļu val.) pārskatīšanu. Paradoksālā kārtā cilvēkdrošība ir „cietā” drošības stratēģija attiecībā uz spēka pielietošanu, kamēr konvencionālajiem un kodolieročiem ir „maigā” loma – tie ir atbaidīšanai un prestižam, tie nav domāti lietošanai, bet gan stipru un pat bīstamu signālu radīšanai³². Par galējo ieroci M.Kaldora uzskata, ka „tas ir prāta stāvoklis, kas atzīst būtisku cilvēku dzīvību vienlīdzību³³”, to papildinot ar „galējie ieroci 21.gs. nav ieroci to militārajā nozīmē pēc būtības³⁴”. Pētniece arī rosina veidot globālas cilvēkdrošības spējas, kuras ātrā laikā būtu iespējams izvietot vietās pasaulē, kur šo spēju trūkst vai tās ir nepietiekamas. Tieši tādēļ būtu jābūt kopējiem, apmācītiem un labi ekipētiem, spēkiem globālajām operācijām, ko vadītu cilvēki, kas spēj iemantot iedzīvotāju uzticību skartajās vietās³⁵. Minēto spēju (apvienojums civilajām un militārajām) veidošana ir viens no būtiskākajiem ieteikumiem arī M.Kaldoras vadītās izpētes grupas sniegtajā Barselonas ziņojumā par Cilvēkdrošības Doktrīnu Eiropai, kas tiek uzskatīts par vienu no nopietnākajiem mēģinājumiem sniegt konkrētus priekšlikumus Eiropas Drošības stratēģijas ieviešanā. Ekspertu ziņojumā tiek skaidrots, ka ES drošības politikai jābalstās nevis uz valsts drošību, bet gan tieši uz cilvēkdrošību, kas tiek skaidrota kā „individuāla brīvība no pamata nedrošības avotiem³⁶”. Arī pamatojumā meklējama atbilde uz cilvēkdrošības pielietojuma iespējām un nepieciešamību, proti, pirmais iemesls balstās uz morāles universāluma principu, jo visiem cilvēkiem ir vienlīdzīgas tiesības uz drošību un visas dzīvības ir vienlīdz vērtīgas; otrkārt, pastāv likumīgais iemesls, jo, ar cilvēkdrošību saprotot cilvēktiesību aizstāvību, tas uzliek par pienākumu arī ES rūpēties par cilvēkdrošību pasaulē; treškārt, pragmatiskākais iemesls ir „apgaismotā pašinterese” jeb cilvēkdrošības veicināšana ārpus savām robežām ar mērķi mazināt apdraudējumus arī savu robežu ietvaros³⁷. Principā ziņojums ne tikai izmanto minimālo ANO definīciju ar lielāku fokusu uz „brīvību no bailēm”, bet arī cenšas pierādīt, ka cilvēkdrošība nav tikai teorētisks koncepts, bet ir arī praktiski realizējams politisks uzstādījums, ar kura palīdzību attīstītajām valstīm uzņemties kopīgu atbildību pār drošības un cilvēktiesību ievērošanas nodrošināšanu pasaulē (galvenokārt attīstības valstīs). Arguments par cilvēkdrošības stiprināšanu aiz savām robežām, lai mazinātu draudus pašiem savā valstī

³¹ Kaldor M., Beebe S. *Ultimate Weapon Is No Weapon: Human Security and the New Rules of War and Peace*. New York: Public Affairs, 2010. p.201

³² Ibid, p.139-140

³³ Ibid, p.197

³⁴ Ibid, p.202

³⁵ Ibid, p.107

³⁶ *A Human Security Doctrine for Europe : The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities*. Barcelona : Study Group on Europe's Security Capabilities. 2004. p.4

³⁷ Ibid, p.5-6

viennozīmīgi ir universāls un nav attiecināms tikai uz ES, bet gan jebkuru pasaules valsti, tai skaitā Japānu un tādēļ tiks pārbaudīts šajā pētījumā tieši attīstības sadarbības politikas kontekstā.

Papildinot M.Kaldoru attiecībā uz koncepta praktisko pielietojumu, Jāps de Wilde (*Jaap de Wilde*), cenšoties atbildēt uz to, kāda ir cilvēkdrošības dzīvotspēja akadēmiskajā vidē un kā arī, to izmantojot kā politikas instrumentu, aplūko politikas pieejas gan „no augšas” (*top-down policies* – angļu val.), gan „no apakšas” (*bottom-up policies* – angļu val.). Attiecībā uz praktisko pielietojumu ir izdalāmi kopumā trīs svarīgi secinājumi. Pirmkārt, cilvēkdrošības politikas „no augšas” ir atkarīgas no starptautiskās sistēmas struktūras, kas nozīmē, ka cilvēkdrošība var kļūt par tradicionālo drošības un aizsardzības politiku papildinošo dimensiju, valsts ārpolitikas vadmotīvu, ļaujot pāriet uz indivīdu kā atskaites objektu tikai tad, kad valsts drošību relatīvi nekas neapdraud. Savukārt ar cilvēkdrošības iniciatīvām „no apakšas” ir pretēji, jo vājām valstīm ir daudz svarīgākas indivīdu un mazu grupu iniciatīvas³⁸. Otrkārt, pastāv paradokss - no vienas puses cilvēkdrošība tiek piedāvāta kā universāla un visaptveroša, bet no otras – tās pielietošana praksē nozīmē diskrimināciju un nošķirumu. Cilvēkdrošības nozīmes vispārināšana ved pie nošķiruma starp iekšējo un ārējo drošību, starp politisko un kriminālo vardarbību, kas savukārt, novērtējot pašu cilvēkdrošību, var novest pie tā, ka tiek novērtēts nekas cits kā vien sabiedrības sociālpolitiskā un sociālekonomiskā dzīve. Paradoksāli, ka nošķirot sociālās dzīves iekšējo un ārējo dimensiju, tiek veidotas robežas, proti, viena sabiedrība nošķirta no citas, un noris pāreja atpakaļ no indivīda uz kopienas līmeni, kur pētot indivīdu attieksmi vienam pret otru un citām grupām, valstis, nevis indivīds atkal nonāk izpētes centrā. Diskriminācija izpaužas cilvēkdrošības koncepta cilvēku kategorizācijā līdzīgi kā tas ir ar cilvēktiesībām – upuri (tie, kurus jāglābj), uzbrucēji (tie, kurus vajag arestēt), cilvēktiesību aizstāvji (tie, kuri aizstāv upurus, piemēram, humanitārajās misijās), bet atšķirībā no cilvēktiesībām, kas kalpo kā priekšnoteikumi un vadlīnijas cilvēku uzvedībai, cilvēkdrošībai nav fiksētas nozīmes un tas var būt tikai rīcību pamudinošs vai leģitimizējošs jēdziens³⁹. Treškārt, cilvēkdrošība, iezīmējot pāreju no valsts uz indivīdu līmeni, vienlaicīgi arī maina vardarbības pielietošanas dabu, lielāku lomu ieņemot nevalstiskajiem aktieriem un saplūstot tradicionālajam nošķirumam starp valsts militāro, policijas un izlūkošanas funkciju⁴⁰.

³⁸ De Wilde J. *Speaking or doing human security?* In: De Wilde J., Den Boer M. *Viability of Human Security*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2008. p.225

³⁹ Ibid, p.226

⁴⁰ De Wilde J. *Speaking or doing human security?* In: De Wilde J., Den Boer M. *Viability of Human Security*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2008. p.226-227

Mets Makdonalds (*Mett McDonald*) ir norādījis uz cilvēkdrošības diskursu kā normatīvu projektu, morālu pozīciju, kas no citām teorijām, kas ir starptautisko drošību aprakstošas un skaidrojošas, atšķiras ar to, ka tā kalpo kā preskriptīvs mēģinājums mainīt drošības praktisko pielietojumu⁴¹. Viņa skatījumā cilvēkdrošības pienesums starptautiskās politikas teorijai un praksei kopumā ir spējās sniegt normatīvu uzstādījumu maiņas, tai skaitā pārskatot tādas jautājumus kā valsts loma, politiskās kopienas iedaba, starptautiskās atbildības iedaba un starptautiskās sistēmas normatīvā bāze. „Drošību neizvēlas politikas veidotāji, lai pielietotu visām problēmām tās definējumā. Viena drošības definīcija nekad neaptver aktiera pieeju drošībai pilnībā, tāpat kā aktiera pielietotā drošības koncepcija nepaliek visu laiku statiska. Drīzāk drošības diskursi izvēlas, tāpat kā tiek izvēlēti”⁴². M.Makdonalda konstruktīvistu skolas skatījumā cilvēkdrošība jāskata tieši kā diskurss nevis drošības politiskā dienaskārtība, skaidrojot, ka cilvēkdrošības pienesums drošības pielietošanai praksē vislabāk ir novērtējams pēc tās spējas ietekmēt normatīvo kontekstu, kurā aktieri formulē un realizē drošību⁴³. Drošības koncepcijas (tostarp cilvēkdrošība) nemitīgi mainās gan pēc drošības pielietojuma attiecīgā konteksta, gan mijiedarbojies aktieriem, gan mainoties normatīvajiem kontekstiem, kuros aktori atrodas, gan ārēju un iekšēju faktoru ietekmē izmaiņām pašās koncepcijās, bet tās viennozīmīgi ietekmē un veido aktoru uzvedību ar tādu spēcīgu socioloģisko rīku palīdzību kā kultūra, vēsture un identitāte⁴⁴. Citiem vārdiem sakot, pēdējais, bet iespējams nozīmīgākais cilvēkdrošības pielietojuma aspekts ir koncepta spēja mainīt starptautisko vidi un aktieru, tostarp valstu uzvedību un intereses. Tā ir būtiska atšķirība no citām starptautisko attiecību un drošības teorijām, kas lielākoties ir starptautiskos procesus aprakstošas un skaidrojošas nevis iedrošinošas, iniciējošas, konkrētas politikas aizstāvošas – tie ir tikai dažas no funkcijām, ko valstis, tostarp Japāna cenšas realizēt ar cilvēkdrošību savu ārpolitisko mērķu sasniegšanai.

2.2. Drošumspējas jēdziens – Latvijas ieguldījums cilvēkdrošības pētniecībā

Viens no būtiskākajiem Latvijas ieguldījumiem cilvēkdrošības koncepta attīstībā pasaulē ir 2003.gada „Pārskats par tautas attīstību Latvijā”, par kuru zinātnieki saņēmuši ANO Attīstības programmas balvu par inovatīvāko pētījumu, kurā sniegti 3 būtiski pienesumi diskusijai par cilvēkdrošību – cilvēkdrošības jēdziena instrumentalizācija, drošumspējas jēdziena attīstība un subjektīvā faktora ietekmes analīze uz rīcībspēju⁴⁵. Šajā pētījumā būtiski ir izprast drošumspējas jēdziena nozīmi, kas ļauj labāk operacionalizēt cilvēkdrošības konceptu.

⁴¹ McDonald M. *Human Security and the Construction of Security*. Global Society, Vol.16, No.3, 2002. p.278

⁴² Ibid, p.295

⁴³ Ibid, p.278

⁴⁴ Ibid, p.295

⁴⁵ *Cilvēkdrošība*. <http://lapas.lv/aktualie-jautajumi/cilvekdrosiba/> (Latvijas Platformas attīstības sadarbībai mājas lapa; aplūkota 24.03.2012)

Minētajā ziņojumā drošumspēja tiek definēta kā „cilvēka spēja nenonākt nedrošā situācijā un nezaudēt drošības sajūtu, bet, ja tas noticis, drošību un drošības sajūtu atgūt”⁴⁶.

Lai to spētu pilnībā izprast, jāņem vērā, ka ziņojumā pati cilvēkdrošība tiek definēta samērā lakoniski, par pamatu izmantojot ANO 1994.gada Pārskatu par tautu attīstību pasaulē, proti, tā ir „brīvība no bailēm un trūkuma”, tāpat kā tiek uzsvērts, ka cilvēkdrošības jēdziens „ir vērst uz iedzīvotājiem un iedzīvotāju grupām, nevis valstīm. Cilvēkdrošība nav tas pats, kas nacionālā drošība vai militārā drošība, un reizēm pat nonāk ar tām pretrunā”⁴⁷. Tāpat svarīgs ir faktiskās drošības nošķīrums (objektīvā dimensija) no drošības sajūtas jeb priekšstata par drošību (subjektīvā dimensija). Nošķīrums starp abiem izpaužas „drošība ir tas, ka cilvēkam nekas nedraud, turpretim drošības sajūta ir tāds iekšēju un ārēju faktoru kopdarbībā izveidojies stāvoklis, kurā cilvēks jūtas droši un nebaidās, ka varētu notikt kas nevēlams vai drošība uz ilgāku laiku zust”⁴⁸. Attiecīgi subjektīvo jeb indivīdu un sabiedrības drošības novērtējumu ziņojumā pārbauda ar interviju, aptauju un dažādu testu palīdzību, kamēr priekšstats par objektīvo drošības stāvokļa novērtējumu tiek iegūts un mērīts ar pieejamo statistikas datu palīdzību. Rezultātā reālais cilvēkdrošības stāvokļa novērtējums atspoguļojas subjektīvās drošības sajūtu un objektīvās drošības saskares punktus, piemēram, pārklājas indivīda nedrošības novērtējums kādā sfērā ar objektīvo nedrošības novērtējumu tajā⁴⁹.

Tāpat arī šim izpētes darbam svarīgi ir vēl divi Latvijas pārskatā ietvertie jēdzieni – personiskās drošumstratēģijas un drošības konstelācijas. **Personiskās drošumstratēģijas** saskaņā ar pārskatu ir „drošības pastiprināšanas stratēģijas, kas sakņojas indivīda zināšanās un prasmēs, arī prasmē novērtēt savus iekšējos un ārējos resursus un to, ar kādu risku viņam jārēķinās situācijās, kur pastāv draudi”⁵⁰. Paskaidrojot detalizētāk, iekšējie resursi ir cilvēkiem personīgi pieejamo īpašību un prasmju arsenāls cilvēkam, kurus var sasniegt un pielietot, bez ārējās palīdzības, bet ārējie resursi ir tie, kuriem piekļuve ir pastarpināta ar citu cilvēku iejaukšanos un palīdzību. Šādas stratēģijas piemīt cilvēkiem ar augstu drošumspēju, tādēļ, ņemot vērā jau iepriekš aplūkoto šī jēdziena skaidrojumu, ir loģiski, ka šīs stratēģijas palīdz labāk izvairīties no draudiem, bet saskares gadījumā operatīvāk, ātrāk un efektīvāk ar tiem tikt galā, nemazinoties paša indivīda drošībai. Tādēļ pārskatā par būtiskām drošumstratēģiju veicinošām īpašībām tiek uzskatītas prasmes uztvert brīdinājumsignālus, piekļūt informācijai par nedrošības avotu, spējas informāciju sistematizēt, izstrādāt alternatīvus rīcības plānus,

⁴⁶ UNDP Latvija. *Pārskats par tautas attīstību Latvijā 2002/2003: Cilvēkdrošība*. Rīga, 2003. 22.lpp.

⁴⁷ Turpat, 16.lpp.

⁴⁸ Turpat, 20-21.lpp.

⁴⁹ Turpat, 21.lpp.

⁵⁰ Turpat, 25.lpp.

prasme rīkoties, sadarboties ar citiem⁵¹. Attiecībā uz otro terminu, **drošības konstelācijas jeb „drošības zvaigznāji”** ir „organizētas un neorganizētas dažāda līmeņa drošības gādnieku struktūras, kas pēc kopīgām stratēģijām risina konkrētas, ar drošību saistītas problēmas. Konstelāciju zvaigznes ir visi dažādie šās kopīgās darbības subjekti”⁵². Respektīvi, tāpat kā cilvēkdrošības konceptā iekļautā aizsardzība pret dažādu faktoru draudiem nevar tikt realizēta pilnībā, ja nav attiecīgi pilnvērtīgi funkcionējoša valsts kā institūcija, kas arī realizē savas drošības stratēģijas un sniedz drošības un aizsardzības pakalpojumus tās indivīdiem un sabiedrībai (apskatīts jau iepriekš, analizējot cilvēkdrošības un valsts drošības attiecības), tā arī tikpat skaidrs ir, ka ar indivīdu personīgajām drošumstratēģijām nepietiek, lai nodrošinātu pietiekami spēcīgu drošumspēju pret potenciālajiem draudiem. Attiecīgi drošības konstelācijas ir indivīdam sasniedzamie drošības sniedzēji, avoti (tai skaitā un bieži galvenokārt valsts sniegtie pakalpojumi), uz kuru sadarbību un palīdzību var paļauties, īpaši krīzes situācijās, kad nepietiek ar personīgajiem drošības avotiem nedrošības stāvokļa un apdraudējuma mazināšanai. Šī pētījuma ietvaros drošības konstelācijas jēdziens, pētot Japānas iedzīvotāju cilvēkdrošību, tiks izmantots, lai pārbaudītu un izpētītu, kuri drošības avoti un cik lielā mērā iedzīvotājiem ir svarīgāki krīžu situācijās, veicot Japānas iedzīvotāju aptauju par savas drošības novērtējumu.

2.3. Cilvēkdrošības operacionalizācija un mērīšana

Mets Makdonalds ir norādījis uz diviem virzieniem, kuros visbiežāk cilvēkdrošības koncepts tiek kritizēts, proti, gan kā politikas dienaskārtība, gan kā normu un vērtību kopums, vienlaikus norādot, ka lielāko kritikas devu saņem tieši pirmais virziens. Kritizējot cilvēkdrošību, tiek norādīts uz grūtībām šo jēdzienu operacionalizēt, no vienas puses kritizējot konceptu kā normatīvu, morālu projektu vai vēlmju sarakstu, kas ir attālināts no politiskās realitātes un prakses, bet no otras puses pati pāreja no valsts uz indivīdu kā drošības atskaites objektu riskē ar līdzīgu pāreju indivīdu un valsts „sociālā līguma” attiecībās, pārnesot valsts vardarbības monopola leģitimitāti uz indivīdu un radot jaunus draudus sfērās, ko cilvēkdrošība ir apņēmusies risināt⁵³. Problemātiski ir gadījumi, kad draudu mazināšana vienā cilvēkdrošības kategorijā tiek veikta uz citas rēķina, norādot uz to, ka cilvēkdrošība draudus neļauj prioritizēt, kamēr reālajā dzīvē cilvēkiem nākas ziedot vienu drošības sfēru, iegūstot citu. Cilvēkdrošība var kļūt par bīstamu ieroci valstīm, kas to pielieto retorikā, radot viltus ilūzijas par tās nodomiem, kamēr praksē cilvēkdrošība netiek ne institucionalizēta, ne politiski citādi realizēta. Tādējādi valstis atstāj pietiekami daudz brīvas vietas manevriem, nevis

⁵¹ UNDP Latvija. *Pārskats par tautas attīstību Latvijā 2002/2003: Cilvēkdrošība*. Rīga, 2003. 25.lpp.

⁵² Turpat, 26.lpp.

⁵³ McDonald M. *Human Security and the Construction of Security*. Global Society, Vol.16, No.3, 2002. p.280

konstanti realizējot cilvēkdrošības politiku, bet tikai atsaucoties uz tās principiem tad, kad tas ir izdevīgi un ir savietojami ar valsts stratēģiskajām un drošības interesēm. Visubeidzot kritiku izpelnās cilvēkdrošības universālisms, kas var tikt uztverts kā rietumu demokrātijai vērtību uzurpēšana pārējai pasaulei, neatstājot brīvu vietu atšķirīgām idejām⁵⁴.

Lai ne tikai atspēkotu iepriekš aprakstīto pētnieku veltīto kritiku cilvēkdrošības konceptam, bet arī spētu to izmantot kā pilnasinīgu pētniecības instrumentu, ir nepieciešams cilvēkdrošību operacionalizēt un spēt izmērīt. Pasaulē jau ir sperti pirmie soļi šajā virzienā, tādēļ par pamatu šī darba izstrādei var kalpot iepriekš izstrādātie nozares pētījumi. Viens no salīdzinoši jaunākajiem un visaptverošākajiem pētījumiem, kas iekļauj cilvēkdrošības mērīšanu un izteikšanu konkrētās, izmērāmās mērvienībās ir Cilvēkdrošības Indekss, kas ietver aktuālo drošības situācijas novērtējumu 232 valstīs un kas pirmoreiz publicēts 2008.gadā, bet ticis atjaunots 2010.gadā. Cilvēkdrošības Indekss ir veidots ap 3 asīm – ekonomisko, vides un sociālo - kas katra sastāv no vairākām subkategorijām⁵⁵. Cilvēkdrošības Indeksā izmantoto 3 asu subkategorijas un indikatori, kā arī izmantoto datu avoti uzskatāmā veidā apkopoti 2.1.tabulā. Pozitīvie ieguvumi no šī indeksa ir informācijas iegūšana par dažādiem datu avotiem, ko izmantot, lai pēcāk pētījumā mērītu un analizētu Japānas objektīvās cilvēkdrošības izmaiņas dažādās dimensijās. Tajā pašā laikā kā zīmīgs trūkums minams arguments, ka ar šo rādītāju palīdzību nav iespējams analizēt un pārbaudīt subjektīvo cilvēkdrošību jeb to, vai un cik lielā mērā dažādi draudi var tikt uztverti kā reālu nedrošību izraisīši pašām svarīgākajām koncepta drošības atskaites vienībām – cilvēkiem.

⁵⁴ Ibid, p.281-283

⁵⁵ Hastings D.A. *The Human Security Index: An Update and a New Release*. HumanSecurityIndex.org, March, 2011. p.4-5

Dati un elementi Globālajā Cilvēkdrošības Indeksā (2.versija)⁵⁶

Indekss	Indikatori	Izmantoto datu avoti
Ekonomisko indikatoru struktūra	Iedzīvotāju ienākumu avoti, ko iegūst no:	
	IKP <i>per capita</i> pēc pirktspējas paritātes	Starptautiskais Valūtas fonds (SVF), Pasaules Attīstības Indekss (PAI), CIA
	Ienākumu vienlīdzība (Gini koeficients)	Solt, <i>UN Wider</i> , PAI, CIA
	Aizsardzība no finansiālas katastrofas, ko iegūst no 3 indikatoriem no 5:	
	Ārvalstu valūtas rezerves (% no importa)	SVF, PAI, CIA
	Ārējais parāds (% no IKP)	PAI, CIA
	Pašreizējā konta bilance (% no IKP)	SVF, PAI, CIA
	Veselības aprūpes finansēšana	Dažādi avoti
	Valsts ietaupījumu līmenis (% no IKP)	SVF, PAI, CIA, Pasaules Ekonomikas Forums
Vides indikatoru struktūra	Vides vārīguma indekss	SOPAC
	Vides izpildījuma indekss	Yale & CIESIN
	Siltumnīcas gāzu emisijas <i>per capita</i>	WRI (Pasaules Resursu Institūts)
	Iedzīvotāju skaita pieaugums līmenis 2010-2050	Census.gov, ANO Iedzīvotāju departaments, SPC
Sociālo indikatoru struktūra	Izglītība un informācija par rīcībspējām	
	Lasītprasmes līmenis	UNESCO, PAI, CIA
	Savienojamības indekss, ko veido sekojoši 3 indikatori:	
	Telefona fiksētās līnijas <i>per capita</i>	ITU (Starptautiskā Telekomunikāciju Savienība)
	Mobilo telefonu konti <i>per capita</i>	ITU
	Interneta lietotāji <i>per capita</i>	ITU
	Preses Brīvības Indekss	RSF (<i>Reporters Sans Frontieres</i>)
	Nevienlīdzība	
	Dzimuma atšķirību indekss (<i>Gender Gap Index</i>)	WEF (Pasaules Ekonomikas Forums)
	Mierīgums	
	Globālais miera indekss	<i>VisionOfHumanity.org</i>
	Cilvēku skaits pasaules cietumos	ICPS (Starptautiskais cietumu izpētes centrs)
	Politiskā terora skala	<i>Political TerrorScale.org</i>
	Pārtikas drošība	
	% no iedzīvotājiem ar nepietiekamu uzturu	FAO (Pasaules pārtikas organizācija), IFPRI (St. Pārtikas politikas izpētes institūts)
	% no iedzīvotājiem zem vietējā nabadzības indeksa	PAI, CIA

⁵⁶ Hastings D.A. *The Human Security Index: An Update and a New Release*. HumanSecurityIndex.org, March, 2011. p.7

Pārtikas imports pret eksportu un IKP	PAI
% no iedzīvotājiem ar nedrošu pārtiku (nepieciešama neatliekama palīdzība)	USDA (ASV Lauksaimniecības Departaments)
% no lauksaimniecībā izmantojamās zemes <i>per capita</i> (kopš 2000.g.)	PAI
% no lauksaimniecībā izmantojamās zemes <i>per capita</i> izmaiņas (kopš 1960.g.)	PAI
Veselība	
Paredzamais mūža ilgums dzimšanas brīdī	Pasaules Veselības organizācija (WHO). PAI, CIA
% no LE, kas ir neveseli	WHO
% no iedzīvotājiem, kas lieto uzlabotus ūdens avotus	UNESCO, PAI
Veselības rezultātu vienlīdzība	<i>Petrie & Tang</i>
Pārvaldība	
Politiskā stabilitāte, bez vardarbības	WGI (Pasaules pārvaldības indikatori)
Korupcijas kontrole	WGI
Legālā korupcija	WEF, <i>Kaufmann&Vicente</i>

Līdzīgi indikatori tiek izvēlēti arī 2009.gada ANO Arābu valstu Cilvēces Attīstības ziņojumā, ņemot vērā 7 draudu dimensijas no 1994.gada ANO Cilvēces Attīstības ziņojuma (ekonomiskā, pārtikas, veselības, personīgā, vides, politiskā, kopienas) rezultātā piedāvājot 21 indikatorus cilvēkdrošības mērīšanai – 1) vides piesārņojumi; 2) ūdens trūkumi; 3) lauksaimniecībā izmantojamās zemes samazināšanās; 4) okupācija un ārvalstu ietekme; 5) valdības nespēja aizsargāt pilsoņus; 6) valdības lemtspēja; 7) sociālās aizsardzības trūkums; 8) vāji medicīniskie pakalpojumi; 9) vāji izglītības pakalpojumi; 10) korupcijas izplatība; 11) lēnas juridiskās procedūras un grūtības pielietot tiesības; 12) vāja sabiedrības locekļu solidaritāte; 13) attiecību saspringtums starp dažādām sabiedrības grupām; 14) reliģiskais ekstrēmisms; 15) ģimeņu izjukšana; 16) piekļuves trūkums pamatpakalpojumiem; 17) epidēmijas un slimības; 18) bezdarbs; 19) nabadzība; 20) bads; 21) uzbrukumi personām un privātīpašumam⁵⁷. Otrs būtiskākais pētnieciskais instruments šajā pētījumā ir arābu valstu iedzīvotāju anketēšana, kurā jautājumi izvēlēti atbilstoši attiecīgā pētījuma cilvēkdrošības draudu definējumam. Jāatzīmē, ka tajā ietilpst 7 draudu dimensijas: 1) vides resursu izmaiņas un ietekme; 2) valsts darbība nodrošinot vai apdraudot iedzīvotāju cilvēkdrošību; 3) apdraudēto grupu personīgā nedrošība; 4) ekonomiskā ievainojamība, nabadzība un bezdarbs; 5) pārtikas drošība un uzturs; 6) veselība un cilvēkdrošība; 7) okupācijas un militārās iejaukšanās sistēmiskā nedrošība⁵⁸. Minētās draudu dimensijas, kam klāt tiek pievienota vēl astotā kategorija – cilvēkdrošības – arī attiecīgi atspoguļojās anketas jautājumu sadaļās:

⁵⁷ *Arab Human Development Report. Challenges to Human Security in the Arab Countries*. New York: UNDP. 2009. p.25.-26

⁵⁸ *Ibid*, p.2

1) cilvēkdrošības koncepts – 5 jautājumi par to, cik apmierināts ar dzīvi kopumā un cik drošs indivīds jūtas;

2) vides drošība – piedāvāti jautājumi ar vides problēmām un respondentam jānovērtē, cik tās ir svarīgas viņu reģionā un cik reāli ir iespējams tās risināt;

3) drošība politiskajās un starptautiskajās dimensijās – respondentam jānovērtē, kuras valstis visvairāk apdraud valsts drošību un kuras visvairāk veicina, kā arī jāsniedz novērtējums par ārvalstu miera uzturētājiem, militārajām bāzēm un starptautisko institūciju lomu valsts drošībā;

4) sociālā drošība (starp sabiedrības grupām) – jautājumi par to cik lielā mērā reliģiskās, etniskās, šķiru un citu politisko atšķirību pastāvēšana starp valsts pilsoņiem atstāj iespaidu uz respondentiem, vai atšķirības rada problēmas un vai situācija kļūst labāka vai sliktāka;

5) ekonomiskā drošība – jautājumi par ienākumu atbilstību cilvēku pamatvajadzību apmierināšanai, par valsts sniegto sociālo palīdzību, kā arī sievietes, nabadzīgo un jauniešu (grupas, kas parasti pakļautas aizspriedumiem, diskriminācijai) piekļuvi darba tirgum, spēju iegūt darbu un gūt ienākumus;

6) uztura drošība – jautājumi par pārtikas pieejamību, pārtikas dažādību un drošību;

7) veselības drošība – jautājumi par veselības aprūpi un psiholoģisko veselību, to pieejamību, kā arī respondentu satraukumu par dažādām slimībām, veselības apdrošināšanas sistēmas efektivitāti;

8) personīgā drošība – jautājumi ar mērķi respondentiem novērtēt pašiem savu, savu ģimeņu drošību, kā arī valsts spēju šo drošību garantēt. Katrā valstī indivīdiem liek nosaukt būtiskākos draudus personīgajai drošībai, skaidrot, kā indivīdi uz tiem reaģēja un cīnījās, kā arī jānosauc, kuras institūcijas ir visefektīvākās, nodrošinot un atbalstot cilvēkdrošību⁵⁹.

Visbeidzot trešajā pētījumā – Latvijas 2003.gada pārskatā par tautas attīstību - ir izmantoti 7 tie paši cilvēkdrošības aspekti, kas ANO 1994.gada Pārskatā par tautu attīstību pasaulē, kas papildināti ar 2002.gadā izstrādāto metodoloģiju no Bulgārijas pētniecības institūta „*Vitoshka Research*”. Attiecīgi tajā ir iekļauti šādi cilvēkdrošības aspekti un parametri, pēc kuriem katru no tiek izmērīt un pārbaudīt:

- 1) **veselībdrošība**, ko pārbauda ar: a) veselības aprūpei atvēlēto IKP daļu; b) iedzīvotāju subjektīvo vērtējumu par savu veselības stāvokli; c) veselības aprūpes pieejamību; d) iedzīvotāju subjektīvo vērtējumu par medicīniskās palīdzības kvalitāti;

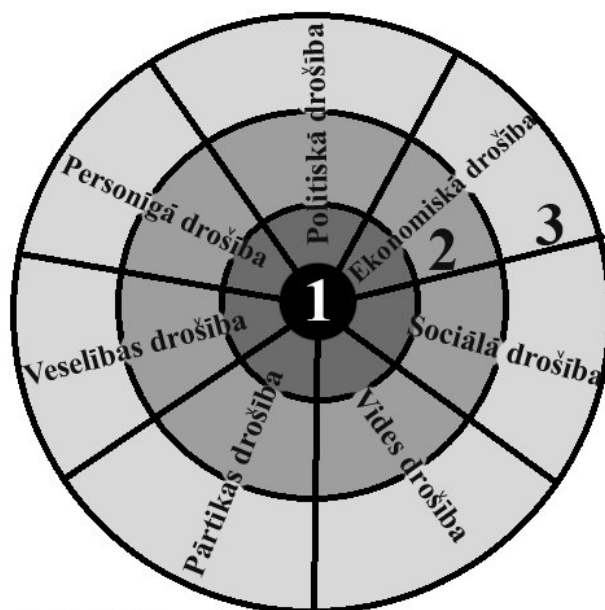
⁵⁹ *Anex III : The human security survey. In: Arab Human Development Report. Challenges for Human Security in the Arab Countries.* New York: United Nations Development Programme, Regional Bureau for Arab States. 2009. p.265

- 2) **ekonomiskā drošība**, ko pārbauda ar: a) ienākumu pietiekamību un paredzamību; b) nodarbinātības paredzamību; c) sociālās apdrošināšanas budžeta stabilitāti; d) apmierinātību ar ienākumu līmeni; e) ienākumu nevienādību; f) konkurētspēju;
- 3) **personīgā (fiziskā) drošība**, ko pārbauda ar: a) bailēm no vardarbības; b) noziedzības līmeni; c) pašiznīcīgajām sliekšmēm; d) satiksmes negadījumiem; e) institūciju efektivitātes;
- 4) **ekoloģiskā drošība**, ko pārbauda ar: a) vides piesārņotību valstī; b) sabiedrības kopējām rūpēm pār vidi; c) valdības spējām risināt vides problēmas; d) gatavību ieguldīt laiku/ līdzekļus vides kopšanā;
- 5) **uzturdrošība**, ko pārbauda ar: a) galveno uzturlīdzekļu fizisko pieejamību; b) pārtikas kvalitāti; c) mājsaimes budžeta daļu, ko iztērē pārtikai;
- 6) **kopiendrošība**, ko pārbauda ar: a) ģimenes stabilitāti; b) iedzīvotāju iesaisti kopienā un sabiedriskajos tīklos;
- 7) **politiskā drošība**, ko pārbauda ar: a) cilvēku pamattiesību un pamatbrīvību ievērošanu; b) iedzīvotāju uzticēšanos valdībai; c) valdības darbībspēju; d) iedzīvotāju iesaisti politiskajā dzīvē; e) korupcijas izjūtāmību⁶⁰.

Apkopojot un ņemot vērā iepriekš aplūkotos cilvēkdrošības definējumus, to kopīgās un atšķirīgās iezīmes, koncepta kritiku, pielietojuma potenciālu un perspektīvas, kā arī līdzšinējos mēģinājumus to operacionalizēt, pārvēršot pārbaudāmos un izmērāmos parametros, kas savukārt paver reālas iespējas to pielietot ne tikai akadēmiskos pētījumos, bet arī praksē, šajā pētījumā **cilvēkdrošība** tiek definēta kā – **indivīdu un sabiedrības līmeņa ilgtspējīga un uz izmaiņām reaģēt un pielāgoties spējīga brīvība no politiskiem, ekonomiskiem, vides, sociāliem, pārtikas, veselības un citiem draudiem ar būtisku ietekmi uz cilvēku personīgo drošību**. Tādējādi tiek saglabāti divi jau no koncepta izveides brīža svarīgākie cilvēkdrošības elementi, proti, *brīvība no bailēm un vajadzībām* un *7 draudu dimensijas*, kurās bailes un vajadzības var tikt sajostas. Ar *indivīdu un sabiedrības līmeņa* formulējumu tiek norādīts uz cilvēka, nevis valsts centrālo lomu cilvēkdrošības konceptā. Visbeidzot būtiska ir norāde uz to, ka indivīdu un sabiedrības brīvība no draudiem ir *ilgtspējīga*, ņemot vērā, ka drošībai ir jābūt nosacīti paredzamai, savukārt *uz izmaiņām reaģēt un pielāgoties spējīga* ietver sevī drošumspējas principu, proti, cilvēkdrošības ilgtspēja nemainās ne tikai laikā, kad apdraudējums pilnībā nepastāv, bet arī gadījumos, kad ārēju vai iekšēju faktoru ietekmē radītu draudu realizācija ir ticama, bet cilvēki spēj saglabāt drošības sajūtu, pateicoties indivīdu un valsts mijiedarbības rezultātā izstrādātajām personīgajām

⁶⁰ UNDP Latvija. *Pārskats par tautas attīstību Latvijā 2002/2003: Cilvēkdrošība*. Rīga, 2003. 29-30.lpp.

drošības stratēģijām. Cilvēkdrošība grafiski attēlojama kā koncentriskie apli (skatīt 1.attēlu), kur centrā atrodas indivīds, kas drošību uztver vissubjektīvāk, visintensīvāk un kura drošumspējas ir pašas svarīgākās visās 7 dimensijās. Nākamajā līmenī no centra ir sabiedrības drošība, bet vistālāk no centra atrodas valsts drošība, kas norāda uz to, ka cilvēkdrošības konceptā valsts drošība ir nebūtiska vai daudz mazāk svarīga, ja netiek nodrošināts minimālais drošības līmenis visās dimensijās abos pārējos līmeņos. Jāņem vērā, ka šis ir ideālas cilvēkdrošības attēlojums visās dimensijās un līmeņos, jo katrā līmenī riņķa līnijas visi punkti ir vienādā attālumā no riņķa līnijas centra, bet sektori, kādos sadalītas dimensijas, ir vienāda izmēra. Reālajā dzīvē šis modelējums atšķiras attiecībā no konkrētās valsts, sabiedrības un indivīdu preferencēm, jo, piemēram, vienā valstī cilvēkiem ir daudz svarīgāk nodrošināt pārtikas un veselības drošību, mazāk sajūtot nodarīto apdraudējumu videi, tādējādi pārtikas un veselības sektori attēlojami proporcionāli lielāki par pārējiem sektoriem, kā arī robežu līnijas starp līmeņiem var tikt „kropļotas”, visiem punktiem vairs neatrodies vienādā attālumā no riņķa līnijas centra.

1 - indivīda līmenis
2 - sabiedrības līmenis 3 - valsts līmenis

2.1.att. Cilvēkdrošības 7 dimensijas indivīda, sabiedrības un valsts līmenī

Maģistra darba teorētiskās daļas secinājumos izveidotā pielāgotā cilvēkdrošības definīcija un tās grafiskais attēlojums septiņās dimensijās trijos līmeņos vistiešākajā veidā tiks izmantoti empīriskajā pētījumā daļā, lai pārbaudītu ievadā izvirzīto pirmo hipotēzi - **Japānas iedzīvotāju drošumspējas un cilvēkdrošība nemazinās pēc 2011.gada marta katastrofām.** Vispirms katrai no dimensijām tiks izveidoti indikatori, kas raksturo drošības stāvokļa izmaiņas, tad tie tiks detalizētāk analizēti līdz rezultātā būs iespējams iegūt objektīvās

cilvēkdrošības daudzdimensionālu izvērtējumu, kurā iespējams gan ranžēt dimensijas pēc to apdraudētības pakāpes, gan noteikt kopējo cilvēkdrošības stāvokļa pasliktinājuma pakāpi. Tāpat šīs dimensijas kalpo par pamatu jau metodoloģiskajā nodaļā aprakstīto aptaujas anketas jautājumu sastādīšanai, lai rezultātā varētu mērīt arī Japānas iedzīvotāju (respondentu) subjektīvās cilvēkdrošības izmaiņas gada laikā pēc katastrofām. Rezultātā, apvienojot subjektīvo ar objektīvu, ir iespējams pierādīt vai apgāzt izvirzīto pirmo hipotēzi.

Savukārt ar teorētiskajā daļā iegūtajām atziņām un būtiskākajiem secinājumiem ir ne tikai iespējams, bet arī nepieciešams paskaidrot detalizētāk arī otro hipotēzi un tajā ietverto uzstādījumu papildīšanās nosacījumus - **Japānas ieguldījumi cilvēkdrošībā un citu valstu drošumspēju stiprināšanā atmaksājas gada laikā pēc 2011.gada marta katastrofām.** Būtiski, ka hipotēzi ir iespējams pierādīt tad, ja ieguvumi ārpolitikā pārsniedz zaudējumus un līdz katastrofai veiktie ieguldījumi cilvēkdrošībā ir mazāki par ieguvumiem periodā pēc tam. Attiecībā uz investīcijām, *The Economist* žurnāls tās ir definējis kā „naudas likšanu pie darba cerībā radīt vairāk naudas”, bet pēc formas investīcijas iedalot tiešajās iegādēs (iegādājoties aktīvus - ēkas, tehniku utt.) un netiešajās iegādēs (iegādājoties akcijas vai obligācijas)⁶¹. Investīcijām ir dažādi skaidrojumi, bet tiem visiem kopīgs ir peļņas elements – tās nav altruistiskas, tās netiek apzināti veiktas, ja gaidāmi tikai zaudējumi un tām vienmēr ir jāsniedz labums īsākā vai garākā termiņā, kas visbiežāk izpaužas peļņas veidā. Viens no izplatītākajiem peļņas gūšanas veidiem no finanšu ieguldījumiem ir dividendes, ko parasti uzņēmumi izmaksā to akciju turētājiem. Analogiski šajā pētījumā, analizējot Japānas ieguldījumu cilvēkdrošībā un atdevi no tā, tiek izmantots termins **drošības dividendes – valsts un tās indivīdu savstarpēji atzīti drošības ieguvumi, veicinot līdzšinējo, kā arī nezaudējot spējas drošību atgūt gadījumos, ja tā zaudēta, kas tiek nodrošināti valstij ieguldīt tās rīcībā esošos politiskos, finanšu, diplomātiskos un citus līdzekļus starptautiskās drošības nodrošināšanai.** Ieguldījumi var atmaksāties īstermiņā un ilgtermiņā. Īstermiņā atmaksāšanās izpaužas ieguvumiem pārsniedzot ieguldījumus, tādējādi radot peļņu. Drošības dividendes ir ilgtermiņa atmaksa, jo procentmaksājumus investors var saņemt regulāri un ilgstoši. Var uzskatīt, ka valsts saņem drošības dividendes jeb būtiskus ieguvumus no līdzšinējās politikas un rīcības starptautiskajās attiecībās tad, ja: a) ilgtermiņā pašas valsts drošība, tai skaitā cilvēkdrošība uzlabojas; b) valsts un tās sabiedrība saņem būtisku ārējo palīdzību krīzes situācijās, kā rezultātā cilvēkdrošība nemazinās, vai, ja drošības līmenis samazinājies, tad ir iespējams to ātri atgūt; c) krīzes situācijās saņemtā palīdzība ir vērtīgāka par līdzšinējiem ieguldījumiem; d) ir iespējams tiešā vai netiešā veidā panākt, ka

⁶¹Investment. <http://www.economist.com/economics-a-to-z/i/#node-21529617> (The Economist home page; skatīts 09.04.2012)

citas valstis pieņem lēmumus vai rīkojas tādā veidā, kādā, iespējams, nerīkotos, ja investīcijas nebūtu veiktas. Rezumējot, drošības dividendes ir indivīdu, sabiedrības un valsts līmeņa drošības ieguvumi no savas un citu valstu drošības stiprināšanas. Ņemot to vērā, izvirzīto otro pētījuma hipotēzi ir iespējams pārbaudīt, salīdzinot, vai Japānas pēc katastrofas posmā iegūtās drošības dividendes pārsniedz līdz tam veiktos ieguldījumus.

3.CILVĒKDROŠĪBA JAPĀNĀ – PIRMS UN PĒC 2011.GADA MARTA KATASTROFĀM

Ņemot vērā, ka šajā pētījumā zemestrīces, cunami un tam sekojošā atomkatastrofa tiek izmantoti kā pārbaudes instruments gan tam, vai to ietekmē pašas Japānas civildrošība nemazinās, gan tam, vai, pateicoties līdz katastrofām veiktajiem ieguldījumiem civildrošībā, tas atmaksājas, tādējādi pierādot vai noraidot koncepta funkcionālismu ārpus akadēmiskajām aprindām, tostarp drošības politikas plānošanā, tad paši 2011.gada marta notikumi tiks analizēti tikai tik daudz, cik nepieciešams analītiskam ieskatam situācijas problemātikā.

3.1.Situācijas skaidrojums – 2011.gada marta dabas katastrofu mērogs un izraisītās sekas

Pirms analizēt padziļinātāk drošības stāvokļa izmaiņas Japānā pēc dabas katastrofām, sākumā ir nepieciešams uzzināt zemestrīces un cunami izraisītās krīzes apmērus un sekas. Pēc ASV Ģeoloģijas dienesta (*United States Geological Survey (USGS)* – angļu val.) datiem zemestrīces epicentrs bija 30 km dziļumā Klusajā okeānā pie Japānas Honsjū austrumkrasta – aptuveni 129 km attālumā no Sendai, 177 km no Jamagatas un Fukušimas pilsētām un 373 km no galvaspilsētas Tokijas, sasniedzot 9.0 baļļu stiprumu. Tādējādi tā bija 4. spēcīgākā zemestrīce pasaulē kopš 1990.gada un visspēcīgākā zemestrīce Japānā 130 gadu laikā kopš tiek veikti seismoloģiskie novērojumi⁶².

Laika posmā līdz 2012.gada 18.aprīlim Japānas Nacionālā Policijas Aģentūras apkopotā informācija liecina, ka 2011.gada marta zemestrīces un tai sekojošā cunami rezultātā kopā gājuši bojā 15 857 cilvēki, 3 059 joprojām tiek uzskatīti par pazudušiem, bet 6 029 ievainoti. Visvairāk cietušas ir trīs prefektūras – Mijagi (*Miyagi*), kur gājuši bojā 9 515, bez vēsts pazuduši 1 616 un ievainoti 4 133 cilvēki, Ivate (*Iwate*), kur gājuši bojā 4 671, bez vēsts pazuduši 1 225 un ievainoti 200 cilvēki, kā arī Fukušima (*Fukushima*), kur miruši 1 605, bez vēsts pazuduši 214 un ievainoti 182 cilvēki. Attiecībā uz bojājumiem valsts līmeņa infrastruktūrai kopumā ir bojāti 3 918 ceļi, 78 tilti, 29 dzelzceļa līnijas, kā arī 205 vietās konstatēti zemes nogrūvumi, bet 45 – pārrauti dambji un aizsprosti (skatīt 2.tabulu)⁶³. Kopējie zemestrīces un cunami rezultātā radušies postījumi tika novērtēti aptuveni 309 miljardu ASV dolāru (25 triljoni Japānas jēnu) vērtībā, tādējādi pārsniedzot gandrīz 4 reizes viesuļvētras

⁶² USGS Earthquake Hazards Program. *Magnitude 9.0 – Near the East Coast of Honshu, Japan. 2011 March 11 05:46:24 UTC*. <http://earthquake.usgs.gov/earthquakes/eqinthenews/2011/usc0001xgp/#summary> (USGS Earthquake Hazards Program home page; aplūkots: 22.04.2012)

⁶³ *Damage Situation and Police Countermeasures associated with 2011 Tohoku district – off the Pacific Ocean Earthquake*, April 18, 2012. http://www.npa.go.jp/archive/keibi/biki/higaijokyo_e.pdf (National Police Agency of Japan home page; aplūkots: 22.04.2012)

„Katrīna” (līdz tam tika uzskatīta par dārgākajiem dabas katastrofas izraisītajiem bojājumiem) nodarītos postījumus ASV⁶⁴. Nenoliedzami Japāna atrodas seismiski aktīvā zonā, piedzīvojot vairākas nopietnas zemestrīces ik gadu, piemēram, kopš 1973.gada bijušas 9, kas stiprākas par 7,0 ballēm. Tomēr starp postošākajām – 1994.g. decembrī 7,8 balles ar 3 bojāgājušajiem un 700 ievainotiem, 1978g. jūnijā 7,7 balles ar 22 mirušiem un 400 ievainotiem cilvēkiem – neviena pēc nodarītajiem postījumiem un spēka nav salīdzināma ar 2011.gada martā notikušo⁶⁵. Neskatoties uz to, ka vismaz gar 40% no 22 tūkst. jūdžu garās Japānas krasta līnijas bija izvietoti betona aizsargvaļņi aizsardzībai pret lieliem viļņiem, taifūniem un cunami, tomēr tieši cunami, tiekot pāri šīm sienām, veica lielāko daļu no minētajiem postījumiem, kā arī kalpoja par iemeslu kodolkatastrofai atomelektrostacijās, kas izvietotas gar Japānas austrumkrastu⁶⁶. Saskaņā ar Japānas valdības oficiālo ziņojumu, cunami pirmo viļņu augstums Kamaiši (*Kamaishi*) pilsētā sasniedza 6,7 metrus, 8,5 metrus Mijako (*Miyako*) novērojumu punktā, 8,6 metrus Ajukavas (*Ayukawa*) punktā Išinomaki pilsētā (*Ishinomaki City*) un 9,3 metrus Soma (*Soma*) novērojumu punktā, bet sekojošie viļņi sasniedza pat 38,9 metrus Mijako pilsētā (*Miyako City*) Ivates prefektūrā⁶⁷. No piecām Japānas austrumkrasta atomelektrostacijām (*Higashidori, Onagawa, Fukushima Dai-ichi, Fukushima Dai-ni, Tokai Dai-ni*) Fukušimas Daiči stacija cieta visvairāk, jo, cunami viļņiem applūdinot elektrotīklu, tika pārrauta elektrības piegāde ārkārtas stāvokļa rezerves ģeneratoriem, kas savukārt pārtrauca aukstā ūdens piegādi dzesēšanai trijiem no sešiem reaktoriem, kuros atradās kodoldegviela, kā rezultātā tie pārkarsa, izraisot vairākus ugunsgrēkus, ūdeņraža eksplozijas un visubeidzot izkausējot degvielas tvertnes un nonākot apkārtējā vidē radioaktīvam piesārņojumam⁶⁸. Nedēļu pēc zemestrīces un cunami, 18.martā notikumiem Fukušimas Daiči atomelektrostacijā tika piešķirts 7.līmenis (augstākais iespējamais; piešķirts vēl tikai Černobiļas katastrofai) ar novērtējumu „*Major accident*” (smaga avārija – latv.val.) pēc Starptautiskās Atomenerģijas un Radioaktīvo negadījumu skalas (*INES – International Nuclear and Radiological Scale* – angļu val.)⁶⁹, mainot jau sākotnēji piešķirto 4. („avārija ar

⁶⁴ Ujikane K. *Japan Sees Quake Damage Bill of Up to \$309 Billion, Almost Four Katrinas*. Bloomberg, 23.03.2011. <http://www.bloomberg.com/news/2011-03-23/japan-sees-quake-damage-bill-of-up-to-309-billion-almost-four-katrin.html> (Bloomberg home page; aplūkots: 22.04.2012)

⁶⁵ USGS Earthquake Hazards Program. *Magnitude 9.0 – Near the East Coast of Honshu, Japan. 2011 March 11 05:46:24 UTC*. <http://earthquake.usgs.gov/earthquakes/eqinthenews/2011/usc0001xgp/#summary> (USGS Earthquake Hazards Program home page; aplūkots: 22.04.2012)

⁶⁶ Onishu N. *Seawalls Offered Little Protection Against Tsunami's Crushing Waves*. The New York Times, March 13, 2011. http://www.nytimes.com/2011/03/14/world/asia/14seawalls.html?_r=1 (The New York Times home page; aplūkots: 22.04.2012)

⁶⁷ *Report of the Japanese Government to the IAEA Ministerial Conference on Nuclear Safety – The Accident at TEPCO's Fukushima Nuclear Power Stations*. Nuclear Emergency Response Headquarters, Government of Japan, June, 2011. p.III-4-5

⁶⁸ *Ibid*, p.IV-123-125

⁶⁹ Skalu starptautisku ekspertu grupa izveido 1989.gadā, sadarbojoties Starptautiskajai Atomenerģijas Aģentūrai ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) Atomenerģijas Aģentūru, lai izveidotu vienotu sistēmu, pēc kuras sinhronizēt informācijas apriti starp atomenerģijas tehnoloģijas pārstāvošo kopienu, masu

lokālām sekām”) un pēcāk 5.līmeni („avārija ar plašām sekām”). Tāpat tika ziņots, ka apkārtējā vidē nonākušo radioaktīvo materiālu daudzums sasniedza aptuveni 10% no Černobiļas kodolkatastrofas⁷⁰. Jau 2012.gada 12. martā (nākamajā dienā pēc zemestrīces) Kodolnegadījumu reaģēšanas centra ģenerāldirektors (premjermministrs) izdeva rīkojumu evakuēt iedzīvotājus 20 km attālumā no Fukušimas Daiči atomelektrostacijas un noteikt ierobežojumus „nepamest mājas” 20-30 km joslā, kā arī paredzēja evakuāciju 10 km attālumā no Fukušimas Daini stacijas (21.04.2011 tika samazināta līdz 8km). Rezultātā savas mājas nācās pamest 78 200 iedzīvotājiem (abās evakuācijas zonās kopā), bet aptuveni 62 400 iedzīvotāji atradās zonā, kurā nevarēja pamest mājas⁷¹.

Rezultātā saskaitot saskaitāmos – postošākā zemestrīce un cunami vairāk nekā gadsimta laikā, ļaunākā kodolkatastrofa kopš Černobiļas, un tas viss notiek valstī, kas ir pasaules 3. lielākā ekonomika – var secināt, ka sekas ietekmēs ne tikai pašu Japānu, bet visu pasauli un starptautisko sabiedrību kopumā. Maģistra darba empīriskajā pētījuma daļā tādēļ tiks pārbaudīts, vai un kādā veidā šīs katastrofas ietekmē Japānas iedzīvotāju cilvēkdrošību, kā arī tiks analizēta valsts un starptautiskās sabiedrības reakcija, lai pārbaudītu, vai līdzšinējie ieguldījumi cilvēkdrošībā spēj atmaksāties.

3.2.Japānas objektīvās cilvēkdrošības izmaiņas pēc 2011.gada marta katastrofām

Lai spētu pilnvērtīgi novērtēt objektīvās cilvēkdrošības izmaiņas Japānā gada laikā pēc katastrofām attiecībā pret iepriekšējiem periodiem, tiek analizēti kopumā 23 dažādi indikatori. Dalot pa dimensijām atbilstoši teorētiskajā daļā pieņemtajam cilvēkdrošības skaidrojumam tiek analizēti 3 indikatori **politiskajā dimensijā** - valdības ilgtspēja un uzticībai tai, politiskās tiesības un pilsoniskās brīvības, korupcijas uztvere; 5 indikatori **ekonomiskajā dimensijā** – IKP un nacionālā kopieņēmuma izmaiņas, nodarbinātība, ģimenes budžeta ienākumu un izdevumu attiecības izmaiņas, valsts kredītreitings, iespēju nodarboties ar uzņēmējdarbību vieglums; 3 indikatori **sociālajā dimensijā** – dzimumu vienlīdzība, noslēgto un šķirto laulību

medijiem un sabiedrību par dažādu notikumu nopietnību. Skalai ir 7 līmeņi, no kuriem pirmie trīs apzīmē negadījumus (*incident* – angļu val.), proti, 1-novirze/anomālija; 2-negadījums; 3-nopietns negadījums, bet 4.-7. apzīmē avārijas (*accident* – angļu val.), respektīvi, 4-avārija ar lokālām sekām; 5-avārija ar plašākām sekām; 6-nopietna avārija; 7-smaga avārija. *The International Nuclear and Radiological Event Scale*. <http://www-ns.iaea.org/tech-areas/emergency/ines.asp> (International Atomic Energy Agency home page; aplūkota: 22.04.2012)

⁷⁰ *News Release. INES (the International Nuclear and Radiological Event Scale) Rating on the Events in Fukushima Dai-ichi Nuclear Power Station by the Tohoku District – off the Pacific Ocean Earthquake*. Japan's Ministry of Economy, Trade and Industry, April 12, 2012. www.nisa.meti.go.jp/english/files/en20110412-4.pdf (Japan's Nuclear and Industrial Safety Agency home page; aplūkota: 22.04.2012)

⁷¹ *Report of the Japanese Government to the IAEA Ministerial Conference on Nuclear Safety – The Accident at TEPCO's Fukushima Nuclear Power Stations*. Nuclear Emergency Response Headquarters, Government of Japan, June, 2011. p.V-6-9

attiecība, sabiedrības tīklošanās; 3 indikatori **vides dimensijā** – vides veiktspējas indekss, vides piesārņojums, spējas aizsargāt un/ vai atjaunot vidi; 3 indikatori **pārtikas drošības dimensijā** – pārtikas pieejamība, mērot importa attiecību pret eksportu, pārtikas drošība, dzeramā ūdens drošība; 3 indikatori **veselības dimensijā** – mirstības no izplatītākajām slimībām izmaiņas, veselības aprūpei paredzētais budžets, kodolpiesārņojuma ietekme uz veselību; kā arī 3 indikatori **personīgās drošības dimensijā** – pašnāvību skaits gada laikā, ceļu satiksmes negadījumu skaits gada laikā, noziedzības līmenis. Rezultātā iegūtajiem indikatoriem tiek piešķirta vērtība no 0 – 1, kur „0” nozīmē, ka rādītājs nav pasliktinājies vai uzlabojies, bet „1” – stāvoklis pasliktinājies attiecībā pret iepriekšējiem periodiem. Objektīvās cilvēkdrošības stāvokļa izmaiņas tiek apkopotas salīdzinošajā matricā nodaļas beigās.

3.2.1. Politiskās drošības dimensija

The Economist 2010.gadā veiktajā pētījumā Japānai bija viens no labākajiem rādītājiem pasaulē pēc politiskās nestabilitātes indeksa, kas mēra sabiedrības protestu draudu līmeni nacionālo valstu valdībām (veido ekonomiskās krīzes un pamata ievainojamības rādītāji), proti, no 165 valstīm dalīja 150. vietu pasaulē (dalīts 9.labākais rezultāts pasaulē) ar Vāciju un Slovēniju ar indeksu 3,8 (ekonomiskās krīzes ievainojamība – 1,7; pamata ievainojamība – 6,0), tādējādi atrodoties „zemā riska zonā”, neskatoties uz to, ka 2007.gadā tās rādītājs bija 0,8 (dalīts 4.labākais rezultāts pasaulē)⁷². Tiesa gan nav pieejama informācija par to, kādā veidā šie rādītāji ir mainījušies 2011.gada laikā, bet ir skaidrs, ka, kaut arī globālās ekonomiskās un finanšu krīzes ietekmē politiskā nestabilitāte palielinājās, tomēr vēl pirms katastrofām Japāna sabiedrības sociālo nemieru iespējamība un ietekme uz valdības stabilitāti tika novērtēta, ka relatīvi maza.

Salīdzinot korupcijas līmeņa izmaiņas valstī, pēc *Transparency International* veiktajiem pētījumiem 2011.gadā Japāna dalīja 14.vietu ar Vāciju pasaules valstu sarakstā (piešķirot vērtējumus 0-10, kur „0” apzīmē ļoti augstu korupcijas līmeni, bet „10” brīvu valsti no korupcijas) ar Korupcijas uztveres indeksu publiskajā sektorā 8,0⁷³. Salīdzinājumam, 2010.gadā Japāna šajā sarakstā ieņēma dalītu 17.vietu ar Barbadosu ar Korupcijas uztveres indeksu 7,8⁷⁴, bet 2009.gadā dalītu 17.vietu ar Lielbritāniju un Korupcijas uztveres indeksu

⁷² *The Political Instability Index*. http://viewswire.eiu.com/site_info.asp?info_name=social_unrest_table&page=noads (The Economist Intelligence Unit home page; aplūkots: 25.04.2012)

⁷³ *Corruption Perception Index 2011*. Berlin: Transparency International. 2012

⁷⁴ Harisson A., Sidwell M. *Annual Report 2010*. Berlin: Transparency International. 2011. p.78-79

7,7⁷⁵. Tātad par spīti katastrofām korupcija publiskajā sektorā Japānā bija samazinājusies, un rādītāji uzlabojušies.

Tomēr par vienu no būtiskākajiem politiskās dimensijas draudiem vairāki autoratīvi avoti min valdības nestabilitāti un biežās maiņas, jo sešu gadu laikā kopš 2006.gada, pašreiz pie varas esošā Jošihiko Nodas (*Yoshihiko Noda*) valdība ir jau piektā pēc kārtas⁷⁶. Pēc ASV kompānijas *Edelman*, kas ir lielākā neatkarīgā sabiedrisko attiecību kompānija pasaulē, ikgadējā uzticības barometra rezultātiem, kurā tiek mērīta uzticība valdībai, NVO, medijiem un ekonomikas industrijas struktūrām⁷⁷, var redzēt, ka Japāna ir viena no 25 valstīm pasaulē, kas piedzīvoja dramatiskāko uzticības samazinājumu valdībai, no 51% 2010.gadā uzticības rādītājiem samazinoties līdz 25% 2011.gada nogalē, tādējādi piedzīvojot 26% kritumu (2.lielākais kritums gada laikā aiz Brazīlijas, kur no 85% samazinās uzticība līdz 32%; vēl mazāk valdībai uzticas vienīgi Īrijā un Spānijā, kur ir 20% uzticība)⁷⁸. Kopējais uzticības līmenis (ņemot vērā vidējo uzticību valdībai, NVO, medijiem un ekonomikas industrijas struktūrām) Japānā gada laikā samazinās no 51% līdz 34%, tādējādi tas bija 2.zemākais uzticības rādītājs no 23 pasaules valstīm⁷⁹ aiz Krievijas, pārgrupējot valsti no „neitrālas” uz „neticīgu” pēc *Edelman* skalas⁸⁰.

Japāna ir viena no valstīm pasaulē, kurā joprojām piešķir un izpilda nāvessodus arī par parastiem noziegumiem (*retentionist* – angļu val.). Pēc *Amnesty International* sniegtās informācijas Japānā 2011.gadā piesprieda 10 nāvessodus, bet tajā pašā laikā tika ziņots, ka pirmo reizi 19 gadu laikā neviens nāvessods netika izpildīts, kaut arī 130 cilvēki gaida rindā uz potenciālu nāvessoda piespriešanu, kā arī tas joprojām tiek piemērots arī garīgi slimiem cilvēkiem (ikgadējā ziņojumā tiek minēta Iekšlietu ministru nomainīšana un īsais laika periods pie

⁷⁵ Debere S., Sidweel M. *Annual Report 2009*. Berlin: Transparency International. 2010. p.48-49

⁷⁶ *Previous Cabinets (Since 1996)*. http://www.kantei.go.jp/foreign/archives_e.html (Japānas premjerministra un valdības oficiālā mājas lapa; aplūkots: 26.04.2012)

⁷⁷ Metodoloģiski tiek aptaujātas 25 valstis pasaulē ar interneta starpniecību (pirmo reizi 2011.gadā, jo iepriekš veiktas telefonaptaujas), ar izlases lielumu N=1000 katrā valstī, aptaujājot respondentus vecumā no 18 gadiem, kā arī ņemot papildus izlasi 500 cilvēki ASV un Ķīnā, bet 200 pārējās valstīs, aptaujājot respondentus aktīvā darbības vecumā no 25-64 gadiem, kas ir informēti par sabiedriskajiem procesiem un vismaz 25% ir augstākā izglītība. Aptauja tika veikta ar 20min. garu internetaptaujas palīdzību laika posmā no 2011.gada 10.oktobra līdz 30.novembrim. Šāds pētījums tiek veikts jau 12 gadus. *2012 Edelman Trust Barometer Global Results*. January, 2012. p.2. <http://trust.edelman.com/trust-download/global-results/> (Edelman Trust Barometer home page; aplūkots: 26.04.2012)

⁷⁸ *2012 Edelman Trust Barometer Executive Summary*. January, 2012. p.2. <http://trust.edelman.com/trust-download/executive-summary/> (Edelman Trust Barometer home page; aplūkots: 26.04.2012)

⁷⁹ Aptaujas valstis secībā pēc kopējiem vidējiem uzticības rādītājiem: Ķīna, Apvienotie Arābu Emirāti, Singapūra, Indija, Indonēzija, Meksika, Nīderlande, Kanāda, Itālija, Argentīna, Austrālija, Brazīlija, Zviedrija, ASV, Dienvidkoreja, Polija, Lielbritānija, Īrija, Francija, Vācija, Spānija, Japāna, Krievija.

⁸⁰ *2012 Edelman Trust Barometer Executive Summary*. January, 2012. p.2. <http://trust.edelman.com/trust-download/executive-summary/> (Edelman Trust Barometer home page; aplūkots: 26.04.2012)

varas, jo 14.janvārī apstiprināto Satsuki Edu 2.septembrī nomaina Hideo Hiraoka)⁸¹. Salīdzinājumam 2010.gadā piespriesti tika 14 nāvessodi, kā arī 2 tika izpildīti, bet kopumā tobrīd uz nāvi notiesāti bija 111 cilvēki⁸². Rezultātā, kaut arī Japāna joprojām turpina izpildīt nāvessodus, tomēr katastrofu izraisītās politisko pārmaiņu rezultātā, 2011.gadā tie netika izpildīti. Savukārt salīdzinot *Freedom House* ziņojumus par valstu brīvību pasaulē, analizējot valstu politiskās tiesības un pilsoniskās brīvības, piešķirot tām novērtējumu no 1 līdz 7, kur 1- vislielākā brīvība, bet 7-vismazākā brīvības pakāpe, 2011.gada ziņojumā par 2010.gadu Japāna saņēma „brīvas valsts” novērtējumu, jo tās politiskās tiesības tika novērtētas ar „1”, bet pilsoniskās brīvības ar „2”, kopvērtējumā saņemot novērtējumu „1,5”. Tieši tādu pašu novērtējumu Japāna ir saņēmusi arī 2012.gada aprīlī publicētajos rezultātos par 2011.gadu⁸³. Kaut arī rezultāti nav mainījušies un šī pētījuma ietvaros var uzskatīt, ka politisko tiesību un pilsoniskās brīvības kvalitāte nav pasliktinājusies, tomēr par iemeslu, kādēļ pilsoniskā brīvība tiek novērtēta ar „2” nevis augstāko iespējamo rezultātu „1” vismaz ziņojumā par 2010.gadu tika minēti 3 miljoni feudālās ēras izraidīto iedzīvotāju pēcteči *burakumin*, kā arī ainu minoritāte, korejieši un citi ārzemnieki, kuri cieš no diskriminācijas, jo viņiem nav vienlīdzīga piekļuve nekustamajam īpašuma un darba tirgiem⁸⁴.

3.2.2. Ekonomiskās drošības dimensija

Viens no būtiskākajiem ekonomiskajiem rādītājiem nenoliedzami ir valsts iekšzemes kopprodukts (IKP). Tiesa, lai pārbaudītu šī rādītāja izmaiņas ietekmi uz visas valsts ekonomiku 2011.gadā, ir nepieciešams salīdzināt ne tikai absolūtās vērtības pret iepriekšējiem periodiem, bet arī galvenos elementus, kurus saskaitot veidojas galējā vērtība (šajā pētījumā datu pieejamības dēļ tiek izvēlēts aplūkot IKP un to veidojošos elementus kalendārā nevis fiskālā gada ietvaros, aplūkojot aprēķinus pēc izdevumu metodes). Analizējot nominālā IKP izmaiņas pēdējo 5 gadu griezumā (skatīt 3.tabulu), var secināt, ka Japānā joprojām vērojamas globālās finanšu krīzes sekas, jo kopš 2008.gada vērojama pakāpeniska IKP rādītāju samazināšanās, proti, par 1% 2008.gadā, kam sekoja liels 5,5% kritums 2009.gadā un neliela

⁸¹ Amnesty International. *Death Sentences and Executions 2011*. London: Amnesty International Publications. 2012. p.22-23; 34; 56

⁸² Amnesty International. *Death Sentences and Executions 2010*. London: Amnesty International Publications. 2011. p.20-21

⁸³ *Combined Average Ratings – Independent Countries; Table of Independent countries*. In: *Freedom in the World 2011: the Authoritarian Challenge to Democracy*. <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2011> (Freedom House home page; aplūkota: 26.04.2012); *Independent countries*. In: *Freedom in the World 2012: The Arab Uprisings and Their Global Repercussions. Selected Data From Freedom House's Annual Survey of Political Rights and Civil Liberties*. Freedom House. 2012. p.16. Pieejams: <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2012> (Freedom House home page; aplūkota: 26.04.2012)

⁸⁴ *Japan, Freedom in the World 2011*. <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2011/japan> (Freedom House home page; aplūkota: 26.04.2012)

atlabšana 2010.gadā, kad Japāna piedzīvoja 4,4% IKP pieaugumu attiecībā pret iepriekšējo gadu, bet katastrofu ietekmē pieaugums tika apturēts un 2011.gadā jau ir vērojams 0,7% kritums un nominālā IPK rādītājs 4 684 250 miljonu jēnu apmērā bija zemākais pēdējos 5 gados (tātad arī zemāks nekā 2009.gadā, kas pasaulē bija zemākais ekonomiskās krīzes punkts). Savukārt nacionālais kopieņēmums (atšķirībā no IKP ietver valsts robežās saražoto vērtību, bet gan pilsoņiem piederošo uzņēmumu (t.sk. ārvalstīs)) ir gada laikā samazinājies vēl būtiskāk, no 4 940 303 miljoniem jēnu 2010.gadā nokrītot par 1,5% līdz 4 831 135 miljoniem jēnu 2011.gadā. Aplūkojot nominālā IKP sadalījumu pa ceturkšņiem absolūtajās vērtībās un procentuāli pret to pašu periodu pirms gada, var secināt, ka atšķirībā no 2010.gada, kad visos ceturkšņos tika piedzīvots ekonomikas kāpums, 2011.gadā bija vērojams atkal vienīgi kritums, pie tam pirmajā ceturksnī tas vēl bija tikai 0,3% apmērā un nominālā vērtība 1 153 551 miljonu jēnu bija pat par 1385 miljoniem lielāka nekā 2009.gadā, savukārt jau 2.ceturksnī atbalsojās katastrofu ietekme uz ekonomiku, kad tika piedzīvots 1,7% kritums un IKP bija par 22 115 milj. jēnu mazāks pat par atbilstošo periodu 2009.gadā. Situācija būtiski neuzlabojās arī 3. un 4.ceturksnī, kas attiecīgi tiek piedzīvoti 0,4% un 0,6% kritumi attiecībā pret iepriekšējo gadu (pēdējā ceturksnī rādītājs atkal zemāks ne tikai par 2010.g., bet arī 2009.gada rādītājiem). Par galvenajiem iemesliem ekonomiskajai recesijai kalpo nemitīgi pieaugošie valdības un publiskā sektora izdevumi, kas nav mazinājušies pat globālās ekonomiskās krīzes apstākļos un 2011.gadā būdami 968 687 miljonu jēnu apmērā bija pat par 15 619 miljoniem jēnu lielāki nekā 2010.gadā; kā arī otrs būtiskākais iemesls ir ārējās tirdzniecības bilance, kas no eksporta atkarīgajai valstij vienīgo reizi aplūkoto 5 gadu laikā ir negatīva, importa kopējam apjomam par 41 649 milj. jēnu pārsniedzot eksporta vērtību⁸⁵. Salīdzinājumam pēc jaunākajām Starptautiskā Valūtas fonda (SVF) prognozēm Japānai tiek prognozēts kāpums par 2,0% 2012.gadā un vēl par 1,7% 2013.gadā, ņemot vērā, ka DA-Āzijā kopumā tiek sagaidīts 6,0% kāpums 2012.gadā un 6,5% - 2013.gadā, tomēr jāatzīmē, ka tas ir zemākais kāpums no visām valstīm (salīdzinājumam 2012.gadā lielākie kāpumi prognozēti Laosai – 8,4%; Ķīnai – 8,2% un Šrilankai – 7,5%, bet 2013.gadā Ķīnai – 8,8%; Taizemei – 7,5% un Indijai - 7,3%)⁸⁶.

⁸⁵ *1-1 Gross Domestic Product (Expenditure approach, nominal terms); 1-3 Gross Domestic Product (Expenditure approach, percent changes from previous the year in real terms).*

<http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 28.04.2012)

⁸⁶ *Asia Faces Stronger Growth, but Further Rebalancing Critical.* IMF Survey Online, April 27, 2012.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2012/CAR042712A.htm> (International Monetary Fund home page; aplūkots: 30.04.2012)

Japānas IKP rādītāju izmaiņas (100 miljoni jēnu)⁸⁷

	2007	2008	2009	2010	2011
IKP (nominālais) kalendārā gadā	5 129 752 (+2,2%)	5 012 093 (-1,0%)	4 711 387 (-5,5%)	4 817 733 (+4,4%)	4 684 250 (-0,7%)
Nacionālais kopieņēmums kalendārā gadā	5 301 728 (+2,0%)	5 177 203 (-2,7%)	4 837 676 (-4,1%)	4 940 303 (+3,3%)	4 831 135 (-1,5%)
Ārējās tirdzniecības bilance (eksports- imports)	86 732	9 724	17 267	57 633	- 41 649
Valdības izdevumi	927 929	930 194	938 196	953 068	968 687
Nominālais IKP pa ceturkšņiem 2009.-2011.g.					
	I ceturksnis	II ceturksnis	III ceturksnis	IV ceturksnis	
2009	1 152 166 (-9,3%)	1 169 322 (-6,6%)	1 147 504 (-5,6%)	1 242 394 (-0,5%)	
2010	1 179 482 (4,8%)	1 195 003 (4,4%)	1 186 740 (5,5%)	1 256 507 (3,1%)	
2011	1 153 551 (-0,3%)	1 147 207 (-1,7%)	1 156 221 (-0,4%)	1 227 271 (-0,6%)	

Avots: Japānas Statistikas biroja dati, kas apkopoti līdz 2012.gada 22.martam

Otrs zīmīgākais ekonomikas rādītājs ar būtisku ietekmi uz cilvēku ekonomisko drošību ir nodarbinātība un tās izmaiņas Japānā gada laikā attiecībā pret iepriekšējiem periodiem. Ja bezdarba līmenis būtiski palielinās gada laikā, tad ekonomiskā drošība var tikt uzskatīta par vārīgāku nekā iepriekšējā periodā. Analizējot kopējos bezdarba rādītājus, tad 2011.gadā kopējais bezdarba līmenis bija 4,5% (4,8% vīrieši, 4,1% sievietes), kas salīdzinājumā ar 2009. un 2010.gadā fiksēto 5,1% (2009.gadā – 5,3% vīrieši un 4,8% sievietes; 2010.gadā – 5,4% vīrieši un 4,6% sievietes) nozīmēja situācijas uzlabošanu (tiesa šajos Japānas Statistikas biroja apkopotajos datos nav iekļauta informācija par katastrofā visvairāk cietušajām Ivates, Mijagi un Fukušimas prefektūrām, tādēļ realitātē, ņemot vērā katastrofas postījumus un evakuāciju zonā esošo cilvēku pārvietošanu, kopējais bezdarba līmenis varētu būt augstāks). Analizējot bezdarba izmaiņas pa mēnešiem, tad 2011.gada janvārī tas bija 4,8% robežās, pakāpjoties par 0,2% no 2010.gada decembra, februārī rādītāji atkal nokritās līdz 4,6%, bet vislielākais bezdarba līmenis gada griezumā bija tieši martā un aprīlī, sasniedzot 4,9%, savukārt pēc tam rādītāji ir kritušies, kā rezultātā zemākais bezdarba līmenis bija novērojams septembrī un decembrī, kad tas bija 4,2%⁸⁸. Tiesa gan, nav iespējams uzskatīt, ka valstī bija vērojami būtiski ekonomiskā stāvokļa un drošības uzlabojumi, jo matemātiski bija samazinājies kopējais iedzīvotāju skaits vecumā virs 15 gadiem (no 110,49 miljoniem

⁸⁷ 1-1 Gross Domestic Product (Expenditure approach, nominal terms); 1-3 Gross Domestic Product (Expenditure approach, percent changes from previous the year in real terms).

<http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 28.04.2012)

⁸⁸ G-1 Population 15 Years Old and Over by Labour Force Status; G-2 Labour Force by Age Group and Unemployment Rate. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 30.04.2012)

iedzīvotāju 2010.gadā līdz 105,52 miljoniem 2011.gadā), kā arī darbaspēks (no 65,90 milj. 2010.g. līdz 62,61 milj. 2011.gadā), bet nomināli kopējais nodarbināto skaits, turpinot iepriekšējo gadu tendenci, bija samazinājies, no 62,57 miljoniem līdz 59,77 miljoniem⁸⁹.

Trešais cilvēkdrošības ekonomiskās dimensijas rādītājs ir ģimenes spēja iegādāties minimālās drošības nodrošināšanai nepieciešamās preces un pakalpojumus. Tas tiks aprēķināts, par pamatu izmantojot ideju, kas pielietota Latvijas 2003.gada ziņojumā par tautas attīstību (tiek mērīts izdevumu par pārtikas produktiem īpatsvars kopējā ģimenes budžetā). Rezultātā tiek ņemti vidējie ienākumi mēnesī mājsaimniecībām, ko veido 2 vai vairāk cilvēku, kā arī summēti kopējie vidējie izdevumi 5 kategorijās – 1) pārtika; 2) mājoklis; 3) degviela, elektrība un ūdens; 4) medicīniskā aprūpe; 5) transports un komunikācijas. Tad tiek salīdzināts, kā šo izdevumu mēnesī kopsummā īpatsvars attiecībā pret vidējiem ienākumiem mēnesī 2011.gadā atšķiras no iepriekšējiem periodiem. Kopējie mājsaimniecības (2 un vairāk cilvēku) vidējie ienākumi mēnesī 2011.gadā bija 510 117 jēnu (ap 3570,82 Ls)⁹⁰, kas nozīmē, ka tie bija samazinājušies par 10 575 jēnu no 2010.gada, kad attiecīgās mājsaimniecību grupas vidējie ienākumi bija 520 692 jēnu mēnesī, kā arī tie bija par 8 109 jēnām mazāki nekā 2009.gadā, kad tie kopumā bija 518 226 jēnu apmērā (kopējai tendencei skatīt 4.tabulu)⁹¹. Neskatoties uz samazinātajiem ienākumiem, kopējie izdevumi par pārtiku, mājokli, degvielu, elektrību un ūdeni, medicīnisko aprūpi un transportu un komunikācijām 5 gadu perspektīvā saglabājas salīdzinoši nemainīgi, proti, ja 2007.gadā tie ir 159 420 jēnu, veidojot 30,15% izdevumu no ienākumiem, tad 2008.gadā tie ir 160 456 jēnu (30,03%); 2009.gadā – 158 117 jēnu (30,51%); 2010.gadā – 159 173 jēnu (30,57%); 2011.gadā – 156 925 jēnu (30,76%). Kopumā var secināt, ka ekonomiskās recesijas ietekmē kopējie vidējiem mājsaimniecībās ienākumiem ir tendence samazināties, bet izdevumiem, kas nodrošina minimālo cilvēku drošības līmeni, saglabāties salīdzinoši vienādā līmenī, kā rezultātā vērojama neliela tendence palielināties arī kopējam šo izdevumu īpatsvaram mājsaimniecību budžetā, tomēr tā nav pietiekami liela, lai būtu pamats uzskatīt, ka iedzīvotāju ekonomiskās drošības stāvoklis šajā indikatorā katastrofu ietekmē būtu pasliktinājies.

3.2.tabula

⁸⁹ *G-1 Population 15 Years Old and Over by Labour Force Status; G-2 Labour Force by Age Group and Unemployment Rate.* <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 30.04.2012)

⁹⁰ Latvijas Bankas valūtas kurss uz 31.12.2011 (uz pēdējo 2011.gada dienu): 100JPY=0,70000Ls <http://www.bank.lv/monetara-politika/valutas-kursa-politika/valutas-kursi#Cits%20datums> (Latvijas Bankas mājas lapa; skatīts: 30.04.2012)

⁹¹ *I-5 Family Income and Expenditure of All Households.* <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 30.04.2012)

**Mājsaimniecību (2 un vairāk cilvēki) izdevumu attiecība pret ienākumiem Japānā no 2007.-
2011.gadam**

	2007	2008	2009	2010	2011
Vidējie ienākumi mēnesī	528 762	534 235	518 226	520 692	510 117
Kopējie izdevumi 5 pozīcijās	159 420	160 456	158 117	159 173	156 925
– Pārtika;	68 536	69 001	68 322	67 563	66 901
– Mājoklis;	17 934	16 897	17 024	18 179	18 872
– Degviela, elektrība un ūdens;	21 768	22 762	21 685	21 951	21 954
– Medicīniskā aprūpe;	13 107	12 649	13 016	12 515	12 690
– Transports un komunikācijas	38 075	39 147	38 070	38 965	36 508
Kopējais izdevumu īpatsvars mājsaimniecības budžetā	30,15%	30,03%	30,51%	30,57%	30,76%

Avots: Japānas Statistikas biroja dati, kas apkopoti līdz 2012.gada 22.martam

Tāpat svarīgs ekonomiskais rādītājs mūsdienās ir investīciju vide, jeb novērtējums reģiona, valsts vai konkrēta uzņēmuma spējai būt pievilcīgai potenciālajiem investoriem, jo pateicoties dažādiem indikatoriem tās ir vai nu drošas, vai ātri peļņu gūstošas investīcijas, vai ideālā gadījumā – izpildās abi minētie nosacījumi. Savukārt šobrīd pasaulē vieni no būtiskākajiem spēlētājiem starptautiskajā ekonomikā ir kredītreitinga aģentūras, no kurām 3 ietekmīgākās ir *Fitch*, *Moody's* un *Standard&Poor's*. Lai noteiktu Japānas investīciju vides izmaiņas 2011.gadā attiecībā pret iepriekšējo periodu, tiks salīdzināti visu trīs kredītreitingu aģentūru rādītāji. *Fitch* ir kredītreitingu aģentūra (dibināta 1913.gadā) ar centriem Ņujorkā un Londonā, kas kopš 1924.gada izmanto novērtējuma skalu finanšu ieguldījumu drošībai no „AAA” līdz „D”⁹². Novērtējumi tiek piešķirti ilgtermiņa un īstermiņa obligācijām (parādzīmēm) un to izdevējiem, vērtējot spējas atmaksāt parādsaistības, kā arī reaģētspējas uz dažādiem nedrošības avotiem. Ilgtermiņa kredītreitings iedalās 11 dažādos novērtējumos: 1) „AAA” – augstākās kvalitātes kredīta novērtējums, ko piešķir obligācijām vai to izdevējiem ar viszemāko iespējamo risku; 2) „AA” – ļoti augstas kvalitātes kredīti, ļoti zemi riski un spēcīga kapacitāte segt finanšu saistības; 3) „A” – augsta kredīta kvalitāte, tiek paredzēti ļoti zemi riski un kapacitāte segt saistības ir nedaudz zemāka kā augstākajiem novērtējumiem; 4) „BBB” – laba kredīta kvalitāte, pašreizējie maksātnespējas riski ir zemi, kapacitāte segt saistības ir adekvāta, bet ekonomisko apstākļu maiņa to var ietekmēt; 5) „BB” – spekulatīva kvalitāte, paaugstināts vārgums pret maksātnespēju īpaši būtisku uzņēmējdarbības vai ekonomikas apstākļu ietekmē, bet finansiāla fleksibilitāte to kompensē; 6) „B” – ļoti spekulatīva kvalitāte, pastāv maksātnespējas risks, bet saglabājas ierobežota drošība un finanšu saistības tiek pildītas; 7) „CCC” – būtisks kredīta risks; 8) „CC” – ļoti augsta līmeņa

⁹² *About Us*. <http://www.fitchratings.com/web/en/dynamic/about-us/about-us.jsp> (Fitch Ratings home page; aplūkots 21.04.2012)

kredītriski; 9) „C” – maksātnespēja ir nenovēršama, īslaicīgi netiek segtas parādsaistības; 10) „RD” (*Restricted Default* – angļu val.) – parādsaistību izdevējs nespēj veikt parādmaksājums, bet nav sākt bankrota vai likvidācijas process; 11) „D” – maksātnespēja, uzsākts bankrota vai likvidācijas process⁹³. Īstermiņa reitings (periodam līdz 13 mēnešiem) savukārt iedalās: F1 – augstākās kvalitātes īstermiņa kredīts; F2 – labas kvalitātes īstermiņa kredīts un kapacitāte laicīgi segt saistības; F3 – tīra kvalitāte, adekvāta un laicīga saistību pildīšana; B – spekulatīva īstermiņa kredīta kvalitāte, minimāla kapacitāte laicīgiem parādmaksājumiem, paaugstināts vārīgums pret ekonomikas apstākļu maiņām; C – augsta riska kredīts, ir reāla maksātnespējas varbūtība; RD – ierobežotā maksātnespēja; D – maksātnespēja, nespējas pildīt kredītsaistības⁹⁴. 2011.gada 27.maijā Japānai *Fitch* apstiprina īstermiņa kredītreitingu AA ar negatīvu perspektīvu (prognozē samazināšanos nākotnē), īstermiņa kredītreitingu F1+, valūtai (Japānas jēnām) ilgtermiņa novērtējumu AA-, kā arī novērtējumu AAA valsts „griestiem” (valsts iejaukšanās, kas nosaka, cik daudz privātais sektors vietējo valūtu var konvertēt ārvalstu valūtās)⁹⁵. Salīdzinājumam, iepriekšējā novērtēšanas periodā, 2005.gada 9.maijā *Fitch* bija apstiprinājis tieši tādu pašu novērtējumu, bet vienīgā atšķirība ir tajā, ka tobrīd perspektīvā tika prognozēta stabilitāte, respektīvi, nemainīgs kredītreitings. Kopumā reitings tiek saglabāts pietiekami labs, lai valsts izdotās obligācijas un darījumi ar tās valūtu joprojām būtu saistoši potenciālajiem investoriem.

Moody's ir vecākā kredītreitinga aģentūra (veido reitingus kopš 1900.g.), kura obligācijas vērtē skalā no „Aaa” līdz „C”. Pēc kredītriskiem attiecīgi *Moody's* ilgtermiņa novērtējumi grupējas sekojoši: Aaa (visaugstākā kvalitāte, viszemākie riski), Aa (augsta kvalitāte, ļoti zemi riski), A (augšējā gala vidējas kvalitātes, zemi riski), Baa (vidējas kvalitātes, mēreni riski), Ba (obligācijām piemīt spekulatīvi elementi, tām ir vērā ņemami kredītriski), B (spekulatīvas obligācijas ar augstiem kredītriskiem), Caa (vājas kvalitātes, ļoti augsti kredītriski), Ca (ļoti spekulatīvas, tuvu maksātnespējas stāvoklim, bet ar iespējām atlabt), C (viszemākās kvalitātes parādsaistības, visbiežāk iestājusies maksātnespēja). Tāpat katrai reitingu klasifikācijai no Aa līdz Caa tiek piešķirts modifikators no 1 līdz 3, kur 1 – obligācijas atrodas klasifikācijas augšējā klasē, 2 – vidējā klasē, 3 – zemākajā klasē. Īstermiņa reitingi tiek visbiežāk atvasināti no ilgtermiņa reitingiem, piešķirot šādus novērtējumus P1

⁹³ *Fitch Ratings – Definitions of Rating and Other Forms of Opinion*. April, 2012. p.9-10

http://www.fitchratings.com/web_content/ratings/fitch_ratings_definitions_and_scales.pdf (FitchRatings home page; skatīts: 21.04.2012)

⁹⁴ *Fitch Ratings – Definitions of Rating and Other Forms of Opinion*. April, 2012. p.18

http://www.fitchratings.com/web_content/ratings/fitch_ratings_definitions_and_scales.pdf (FitchRatings home page; skatīts: 21.04.2012)

⁹⁵ *Japan*. http://www.fitchratings.com/creditdesk/ratings/issr_rtnng.cfm?issr_id=80443115 (FitchRatings home page; skatīts: 21.04.2012)

(parādsaistību izdevējiestādei ir pārliecinošas iespējas atmaksāt saistības; attiecas uz Aaa, Aa1, Aa2, Aa3, A1, A2, A3 vērtējumiem); P2 (izdevējiestādei ir spēcīgas spējas segt saistības; attiecas uz A2, A3, Baa1, Baa2 vērtējumiem); P3 (izdevējiestādei ir pieņemamas spējas atmaksāt īstermiņa obligācijas; attiecas uz Baa2 un Baa3 vērtējumiem); NP (nav uzskatāmas par pirmklasīgām (*Prime* – angļu val.) saistībām; tajās ietilpst vērtējumi no Ba1 līdz C)⁹⁶. *Moody's* ir viena no kredītreitinga aģentūrām, kas 2011.gadā samazināja Japānas kredītreitingu, proti, kopš 2009.gada tas bija Aa2, bet 2011.gada 31.maijā tika paziņots par novērtējuma pārskatīšanu ar prognozi to samazināt, līdz 24.augustā tas tiek samazināts uz Aa3 – tāpat par vienu iedaļu⁹⁷. Kredītreitinga pazemināšana tika skaidrota ar vairākiem argumentiem, tostarp aģentūras satraukums par lielo valsts budžeta deficītu, valdības veidoto parādu, kā arī vājajām ekonomikas izaugsmes perspektīvām un biežajām valdību un premjerministru nomaiņām, kas norisinās kā reiz tieši periodā pēc dabas katastrofām⁹⁸.

Visbeidzot trešā kredītreitinga aģentūra *Standard&Poor's* (S&P) vērtē kredītu izdevējiestādes un pašas kredītsaistības pēc līdzīgiem principiem kā abas iepriekš aplūkotās aģentūras, proti, divi galvenie faktori ir maksātspējas iestāšanās iespējamība un kredīta uzticamība. Pēc līdzīgas vērtēšanas skalas, kā to dara jau aplūkotā *Fitch* aģentūra, novērtējumi iedalās no AAA līdz D ar sekojošiem skaidrojumiem: AAA – augstākais novērtējums, stiprākā iespējamā kapacitāte pildīt kredītsaistības; AA – tikai nedaudz atšķiras kvalitāte, arī ļoti augstvērtīgas kredītsaistības; A – saistības ir jūtīgākas pret būtiskām ekonomisko apstākļu izmaiņām, bet stipras spējas tās pildīt; BBB – kaut arī aizsargātas, tomēr būtisku ekonomisko apstākļu izmaiņu gadījumā samazinās kapacitāte segt saistības; BB – mazāk vārīgas kā citas spekulatīvās saistības, tomēr ārēji apstākļi var novest pie nespējas adekvāti segt saistības; B – saistības vārīgākas par BB, bet vēl spēj segt saistības; CCC – saistības ir vārīgas pret nemaksāšanu un ir atkarīgas no labvēlīgiem ekonomiskiem apstākļiem; CC – pašreiz saistības ir pakļautas iespējamai nemaksāšanai; C – ļoti augsta iespējamība, ka saistības netiek apmaksātas, obligācijas izdevējam, kuram uzsākts maksātspējas proces; D – maksātspēja. Vērtībām no AA līdz CCC tiek piešķirti arī „+” un „-” novērtējumi, nodrošinot plašāku vērtēšanas diapazonu. Pēc līdzīgiem principiem tiek piešķirti arī īstermiņa novērtējumi A-1,

⁹⁶ Moody's Investor Service. *Rating Symbols and Definitions*. April 2012. p.4-6.

http://www.moodys.com/researchdocumentcontentpage.aspx?docid=PBC_79004 (Moody's home page; aplūkots: 21.04.2012)

⁹⁷ *Government of Japan*. Moody's Org ID: 423746. <http://www.moodys.com/credit-ratings/Japan-Government-of-credit-rating-423746> (Moody's home page; aplūkots: 21.04.2012)

⁹⁸ Tabushi H. *Moody's Cuts Japan's Rating One Notch, Citing its Giant Debt*. The New York Times, August 23, 2011. <http://www.nytimes.com/2011/08/24/business/global/japans-credit-rating-cut-by-moodys.html> (The New York Times home page; aplūkots: 21.04.2012)

A-2, A-3, B, C, D⁹⁹. 2011.gada 27.janvārī (vēl pirms katastrofām) Japānas ilgtermiņa kredītreitings tiek samazināts no AA uz AA-, kamēr īstermiņa kredītreitings saglabāts iepriekšējā, 2010.gada līmenī ar novērtējumu A-1+, bet, prognozējot nākotnes reitingu, piešķirts stabils vērtējums finanšu perspektīvai (nemainīsies tuvākajā nākotnē). Reitinga novērtējuma samazinājums tobrīd tiek argumentēts ar valsts lielo parādu un pieaugošo budžeta deficītu, kā arī ierobežoto ekonomikas izaugsmi, ko ierobežo deflācija un straujā novecošanās un tās radītais fiskālais slogs, ņemot vērā, ka sociālās drošības izdevumi veido 31% no 2011.gada budžeta. Tāpat tiek minēts, ka valdība nespēj realizēt adekvātas reformas un fiskālos pasākumus, lai iepriekš minētos izaicinājumus spētu atrisināt¹⁰⁰. Savukārt mēnesi pēc katastrofām, 26. aprīlī S&P arī izmaina finanšu perspektīvu no „stabila” uz „negatīvu”¹⁰¹. Var secināt, ka visas trīs ietekmīgākās kredītreitingu aģentūras ir pazeminājušas kredītreitingus Japānai 2011.gadā, bet martā notikušās dabas katastrofas kalpo tikai kā katalizators, nevis būtiskākais arguments, jo galvenokārt tas tiek darīts valsts parāda un budžeta deficīta dēļ, kuru valdība nespēj mazināt, veicot nepieciešamās reformas.

Salīdzinot Pasaules Bankas un Starptautiskās Rekonstrukcijas un attīstības bankas ikgadējos ziņojumus, lai pārbaudītu, vai katastrofu ietekmē ir kļuvis grūtāk nodarboties ar uzņēmējdarbību Japānā, *Doing Business 2011* ziņojumā par 2010.gadu Japāna bija 18.vietā pasaulē, pakāpjoties par 1 pozīciju kopš 2009.gada¹⁰². Savukārt *Doing Business 2012* ziņojumā par 2012.gadu Japāna ir 20.vietā pasaulē, kā arī norādīts, ka tā nav zaudējusi pozīcijas attiecībā pret 2011.gada jūniju (tātad tomēr 2011.gadā ir zaudējusi 2 pozīcijas attiecībā pret iepriekšējo periodu)¹⁰³. Analizējot būtiskākos indikatorus salīdzinot 2011. un 2010.gadu (skatīt 1.pielikumu), kaut arī Japāna ir kļuvusi pievilcīgāka investoriem pārrobežu tirdzniecībā, samazinoties izdevumiem par kravu importu un eksportu, kā arī saglabāta 1.vieta pasaulē maksātspējas situāciju atrisināšanā, kā arī īpašumu reģistrācijā valsts ir pakāpusies par 1 vietu pasaulē, tomēr būvniecību atļauju saņemšanā, kredītu saņemšanā, investoru aizsardzībā, nodokļu maksāšanā, kā arī līgumu izpildes piedziņā valsts ir zaudējusi vairākas vietas pasaulē.

3.2.3.Kopiendrošības (sociālā) dimensija

⁹⁹ *Standard & Poor's Ratings Definitions*. <http://www.standardandpoors.com/ratings/articles/en/us/?articleType=HTML&assetID=1245329361492> (Standard & Poor's home page; aplūkots: 21.04.2012)

¹⁰⁰ Standard & Poor's. *Ratings On Japan Lowered To „AA-”; Outlook Stable*. Singapur, 27.01.2011. <http://www.standardandpoors.com/ratings/articles/en/us/?assetID=1245286301728> (Standard & Poor's home page; aplūkots: 21.04.2012)

¹⁰¹ *Japan (Unsolicited Ratings)*. <http://www.standardandpoors.com/prot/ratings/entity-ratings/en/us/?entityID=269770§orCode=SOV> (Standard & Poor's home page; aplūkots: 21.04.2012)

¹⁰² *Doing Business 2011: Making a Difference for Entrepreneurs*. Washington: The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank. 2010. p.4

¹⁰³ *Doing Business 2012: Doing Business in a More Transparent World*. Washington: The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank. 2012. p.6

Sociālās drošības dimensijā viens no būtiskākajiem indikatoriem, kas nosaka sabiedrības drošību, ir sieviešu tiesību ievērošana un vienlīdzība sabiedrībā. Tādēļ būtisks indikators ir Apvienoto Nāciju Attīstības Programmas (*United Nations Development Programme (UNDP)*) izveidotais dzimumu nevienlīdzības indekss. Metodoloģiski to veido 5 indikatori 3 dimensijās: reproduktīvās veselības dimensijā jauno māšu mirstība un pusaudžu auglība; pilnvarojuma dimensijā pārstāvība parlamentā un otrā līmeņa vai augstāka iegūtā izglītība; darba tirgus dimensijā – līdzdalība darba tirgū. Indekss ir robežās no 0 līdz 1, kur „0” un rādītāji tuvāk tai apzīmē situāciju, kurā vīrieši un sievietes ir pilnībā vienlīdzīgas, bet „1” un rādītāji tuvāk tam – pastāv ļoti liela nevienlīdzība starp abiem dzimumiem attiecīgajā sabiedrībā¹⁰⁴. Pēc dzimumu nevienlīdzības indeksa 2011.gadā Japāna bija 14.vietā pasaulē ar rādītāju 0,123 (salīdzinājumam 1.vietā Zviedrija – 0,049, 2.vietā Nīderlande – 0,052, 3.vietā Dānija – 0,060)¹⁰⁵. Salīdzinājumam 2008.gadā šis rādītājs Japānai bija 0,1276, bet 2005.gadā – 0,149, tādēļ var apgalvot, ka vienlīdzības ziņā rādītāji šajā valstī ar katru gadu uzlabojas¹⁰⁶.

Otrais zīmīgākais indikators, ar kuru mērīt sabiedrības stabilitāti ir noslēgto un škirto laulību attiecības izmaiņas un galvenās tendences attiecībā pret iepriekšējiem gadiem. Piecu pēdējo gadu griezumā 2007.gadā tika noslēgtas 719,8 tūkst. laulību, 2008.g. – 726,1 tūkst., 2009.g. – 707,7 tūkst.; 2010.g. – 702,2 tūkst., bet 2011.gada 10 mēnešos – 529,8 tūkst., kas vidēji ir 52 980 laulību mēnesī un kas būtu aptuveni 635 760 noslēgtu laulību visa gada laikā (skatīt 4.tabulu)¹⁰⁷. Arī rēķinot uz 1000 iedzīvotājiem laulību skaits saglabājies salīdzinoši nemainīgs, proti, 2007.g. – 5,7 laulības uz 1000 iedzīvotājiem; 2008. – 5,8; 2009. – 5,6; 2010. – 5,5. Rēķinot pēc vidējiem rādītājiem, 2011.gadā tika noslēgtas aptuveni 4,98 laulības uz 1000 iedzīvotājiem. Analizējot šķirtās laulības, 2007.gadā tika šķirtas 254,8 tūkstoši (2,02 uz 1000 iedzīvotājiem), 2008. – 251,1 tūkst. (1,99); 2009. – 253,4 tūkst. (2,01), bet 2010.gadā – 251,4 tūkst. (1,99). 2011.gada 10 mēnešos tika šķirtas 197,1 tūkstošu, kas vidēji ir 19,7 tūkst. mēnesī un aptuveni 236,52 tūkst. gadā jeb ap 1,85 šķirta laulība uz 1000 iedzīvotājiem¹⁰⁸. Savukārt pēc Japānas Veselības, Nodarbinātības un Labklājības ministrijas sākotnējā ziņojuma datiem, kas publicēti 2012.gada 23.aprīlī, kopumā noslēgtas 676,89 tūkst. laulību

¹⁰⁴ United Nations Development Programme. *Human Development Report 2011. Sustainability and Equity : A Better Future for All*. New York: Palgrave Macmillan. 2011. p.171-172

¹⁰⁵ *Gender Inequality Index and related indicators*. In: United Nations Development Programme. *Human Development Report 2011. Sustainability and Equity : A Better Future for All*. New York: Palgrave Macmillan. 2011. p.139

¹⁰⁶ *Gender Inequality Index (GII) Trend (1995-2011)*. <http://hdr.undp.org/en/statistics/gii/> (UNDP home page; aplūkots: 25.04.2012)

¹⁰⁷ *B-1 Population*. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 29.04.2012)

¹⁰⁸ *B-1 Population*. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 29.04.2012)

2011.gadā, bet šķirtas – 240 064¹⁰⁹. Pēc šādiem aprēķiniem sanāktu, ka uz 1000 iedzīvotājiem tika noslēgtas vidēji 5,3 laulības, kamēr 1,88 tika šķirtas. Rēķinot attiecības izmaiņas šķirtajām laulībām pret noslēgtajām, 2007.gadā tā ir 0,354 (šķirtās laulības ir ap 34,4% no noslēgtajām); 2008.gadā – 0,349; 2009.gadā – 0,358; 2010.gadā – 0,358, bet 2011.gadā – 0,372 vai 0,355 (atkarībā no izmantotajiem datiem; tiesa gan, pēdējais minētais ir ticamāks, jo izmantoti jaunāki dati). Rezultātā var secināt, ka 2011.gadā ir reģistrēts pēdējo 5 gadu laikā viszemākais noslēgto laulību, kā arī šķirto laulību skaits, bet vērtējo proporcionāli attiecību tieši šķirtajām laulībām gan uz 1000 iedzīvotājiem, gan attiecībā pret noslēgtajām laulībām, tad šie rādītāji ir samazinājušies 2011.gadā, kas varētu liecināt par to, ka ģimenes Japānā katastrofu ietekmē nav kļuvušas būtiski nestabilākas.

3.3.tabula

Noslēgtās un šķirtās laulības Japānā 2007.-2011.gadam

	2007	2008	2009	2010	2011
Noslēgto laulību skaits (tūkst.)	719,8	726,1	707,7	702,2	~635,8* (676,89)**
Laulību skaits uz 1000 iedzīv.	5,7	5,8	5,6	5,5	~4,98* (5,3)**
Šķirto laulību skaits (tūkst.)	254,8	251,1	253,4	251,4	~236,5*(240,06)**
Šķiršanas skaits uz 1000 iedzīv.	2,02	1,99	2,01	1,99	~1,85*(1,88)**

*vidējais aprēķins pēc Japānas Centrālā Statistikas biroja datiem par 2011.gada 10 mēnešiem līdz 22.03.2012

**Japānas Veselības, Nodarbinātības un Labklājības ministrijas sākotnējie dati līdz 23.04.2012

Trešais indikators, kas palīdz mērīt sabiedrības drošības izmaiņas ir tīklošanās jeb cilvēku savstarpējās komunikācijas intensitāte, kas ļauj pārbaudīt, cik savstarpēji savienoti ir cilvēki sabiedrībā jeb cik daudz iespējas pastāv lūgt un saņemt palīdzību krīzes situācijās, kad mazinās drošība. Pēc Starptautiskās Telekomunikāciju savienības (*International Telecommunication Union - ICT*) sastādītā Starptautiskā komunikāciju tehnoloģiju attīstības indeksa (*ICT Development Index*) 2010.gadā Japāna saņēma novērtējumu 7,42, kas to ierindoja 13.vietā pasaulē, kamēr 2008.gadā tā atradās 11.vietā pasaulē ar rādītāju 7,01, kas nozīmē, ka kopējā savienojamība periodā pirms katastrofām bija uzlabojusies¹¹⁰. Diemžēl vēl nav izstrādāts pētījums par aktuālo situāciju par 2011./2012.gadu, tādēļ šo indeksu nav iespējams izmantot kā indikatoru. Tā vietā tīklošanos ir iespējams noteikt pēc 4 indikatoriem: 1) kopējais pa pastu saņemto vēstuļu un paciņu skaits (uz 1000 iedzīvotājiem); 2) mobilo telefonu līniju skaits (uz 1000 iedzīvotājiem); 3) platjoslas sakaru abonētu skaits (uz 1000 iedzīvotājiem); 4) mobilā interneta abonētu skaits (uz 1000 iedzīvotājiem). 2010.gadā kopā tika saņemtas 22 780 497 000 vēstules un paciņas, bet 2011.gadā kopumā – 19 523 178

¹⁰⁹ *Prompt Vital Statistics Report, January 2012 (Japanese)*. <http://www.mhlw.go.jp/english/> (Japan's Ministry of Health, labour and welfare; aplūkots: 29.04.2012)

¹¹⁰ International Telecommunication Union. *Measuring the Information Society 2011*. Geneva: International Telecommunication Union. 2011.p.13

000¹¹¹. Pārreķinot pēc iedzīvotāju skaita izmaiņām (2010.g. – 128,06 milj. iedzīvotāju; 2011.g. - 127,72 miljoni), tas ir attiecīgi ap 177 889 sūtījumiem uz 1000 iedzīvotājiem 2010.gadā jeb aptuveni 178 sūtījumi uz 1 iedzīvotāju, bet 2011.gadā tas ir 152 859 sūtījumi uz 1000 iedzīvotājiem jeb aptuveni 153 sūtījumi uz 1 iedzīvotāju gada laikā. Tātad šajā indikatorā tīklošanās gada laikā bija samazinājusies. 2010.gadā kopumā bija 119 540 000 mobilo telefonu līniju, bet 2011.gada decembrī šis skaitlis sasniedza 121 760 000, kas nozīmē, ka no 933,47 telefonu līnijām uz 1000 iedzīvotājiem kopējais skaitlis 2011.gadā palielinājās uz 953,34, kas nozīmē, ka šajā indikatorā tīklošanās bija palielinājusies¹¹². Trešajā indikatorā, 2010.gadā Japānā bija 34 910 000 platjoslas sakaru (fiksētās interneta līnijas – kabeļtelevīzijas internets, DSL, FTTH) abonentu jeb attiecīgi 272,61 abonentu uz 1000 iedzīvotājiem, savukārt 2011.gada septembrī nomināli bija 35 870 000 jeb 280,85 abonentu uz 1000 iedzīvotājiem – tātad arī šajā indikatorā tīklošanās iespējas bija palielinājušās¹¹³. Visubeidzot ceturtajā indikatorā mobilā interneta abonentu skaits 2010.gadā bija 100 130 000 jeb 781,9 uz 1000 iedzīvotājiem, bet 2011.gada septembrī – 103 440 000 jeb 809,9 uz 1000 iedzīvotājiem, kas nozīmēja, ka arī šajos rādītājos tīklošanās palielinājās¹¹⁴. Tā, kā 3 no 4 indikatoriem tīklošanās gada laikā palielinājās, samazinoties vienīgi kopējām pasta sūtījumu skaitam, tad var uzskatīt, ka sabiedrībdrošības dimensijā tīklošanās indikatora drošība nav pasliktinājusies.

3.2.4. Vides drošības dimensija

Viens no objektīvākajiem salīdzinošajiem pētījumiem pasaulē, kas ļauj mērīt un salīdzināt pasaules valstu ekoloģiskās izmaiņas un to dinamiku laika griezumā ir Vides Veiktspējas Indekss (*Environmental Performance Index* – angļu val.), ko izstrādā Jēlas Universitātes Vides likumu un politiku centrs (ASV) sadarbībā ar Kolumbijas Universitātes Zemes informācijas zinātnes informācijas tīklu centru (ASV). Metodoloģiski tiek mērīts progress un izmaiņas divos pamatvirzienos – vides veselība un ekosistēmas vitalitāte, kopumā ranžējot 132 valstis pēc 22 indikatoriem 10 kategorijās – vides veselība, ūdens (ietekme uz cilvēku veselību), gaisa piesārņojums (ietekme gan uz cilvēku veselību, gan uz ekosistēmu), ūdens

¹¹¹ *O-1 Number of Letters and Parcels Accepted*. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 30.04.2012)

¹¹² *O-2 Information and Communication Service Subscribers and Contracts*. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 30.04.2012)

¹¹³ *O-2 Information and Communication Service Subscribers and Contracts*. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 30.04.2012)

¹¹⁴ *O-2 Information and Communication Service Subscribers and Contracts*. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 30.04.2012)

resursi (ietekme uz ekosistēmu), meži, zivsaimniecība, zemkopība, klimata pārmaiņas¹¹⁵. 2010.gadā Japāna pēc vides ilgtspējas indeksa bija 20.vietā pasaulē ar rādītāju 72,5, no kura 50% veido vides veselība, kas novērtēta ar 90,2, un 50% veido ekosistēmas vitalitāte, kas novērtēta ar 54,9. Vides veselības pamatvirzienā ietilpstošie indikatori tika novērtēti sekojoši: ūdens ietekme uz cilvēkiem – 100,0; gaisa piesārņojuma ietekme uz cilvēkiem – 87,0; vides slimību slogs – 86,86. Savukārt ekosistēmas vitalitātes indikatori bija: mežkopība – 100,0; zivsaimniecība – 87,63; zemkopībā – 67,99; klimata pārmaiņās – 48,22; gaisa piesārņojuma ietekmē uz ekosistēmu – 34,72; ūdens ietekmē uz ekosistēmu – 82,64; biodažādība un aizsargāto sugu aizsardzība – 63,16¹¹⁶. Savukārt 2012.gadā Japānas vides ilgtspējas indekss ir samazinājies līdz 63,4 (kritums par 9,1 punktiem), kas arī pazemināja valsts pozīcijas pasaulē, atvirzot to uz 23.vietu. Tiesa gan vides veselība kopumā tika novērtēta ar 98,1, bet tajā ietilpstošie gaisa un ūdens ietekme uz cilvēku veselību ar 100,0 (ierindojot to 1.vietā pasaulē pēc šiem indikatoriem), kā arī vides slimību sloga rādītājs bija uzlabojies līdz 96,2. Savukārt ekosistēmas vitalitāte 2012.gadā ir piedzīvojusi kopumā 6,4 punktu kritumu un ar novērtējumu 48,5 Japāna ir tikai 70.vietā pasaulē. Tajā ietilpstošie indikatori ir novērtēti kā: zemkopība – 33,2 (34,79 punktu kritums); gaisa piesārņojuma ietekme uz ekosistēmu – 59,6 (24,88 punktu kāpums); biodažādība un aizsargājamo sugu aizsardzība – 67,1 (kāpums par 3,94 punktiem); klimata pārmaiņas 30,6 (17,62 punktu kritums); zivsaimniecība – 20,8 (66,83 punktu kritums); mežkopība – 93,2 (kritums par 6,8 punktiem); ūdens piesārņojuma ietekme uz ekosistēmu - 34,8 (47,84 punktu kritums)¹¹⁷.

Otrais šīs cilvēkdrošības dimensijas indikators ir vides piesārņojums un katastrofas ietekme uz to. Kā jau iepriekš tika minēts, tad pēc kodolkatastrofas sākuma Fukušimas atomelektrostacijā tika izveidota lieguma zona 20 km radiusā ap to, no kuras tika evakuēti visi cilvēki, bet 30 km radiusā tika noteikta brīvprātīgā evakuācijas zona, kas praktiski nozīmē to, ka teritorija (ūdens un sauszeme kopā) kopumā aptuveni 2 826 km² platībā (aprēķināts pēc $S=R^2\Pi$, kur S=riņķa laukums, R=radiuss, $\Pi=3,14$) var tikt uzskatīta par dzīvībai bīstamu, tātad arī apkārtējo vidi apdraudošu. Japānas valdība savukārt sākot no 2012.gada janvāra ir sākusi attīrīšanas darbus 1000km² platībā (galvenokārt mežu un lauksaimniecības zemju platības), plānojot noņemt aptuveni 15 līdz 31 miljonus kubikmetrus radiācijas skartā augsnes un iežu virslāņa, lai padarītu teritoriju atkal apdzīvojamu. Pirms to uzsākšanas tika veikti 19 pilotprojekti

¹¹⁵ Emerson J.W., A. Hsu, M.A. Levy, A de Scherbinin, V. Mara, D.C. Esty, and M.Jaiteh. 2012. 2012 *Environmental Performance Index and Pilot Trend Environmental Performance Index*. New Haven: Yale Center for Environmental Law and Policy. p.13

¹¹⁶ Japan. <http://www.epi2010.yale.edu/Countries/Japan> (Environmental Performance Index 2010 home page; aplūkots: 29.04.2012)

¹¹⁷ Country Profile: Japan. <http://epi.yale.edu/epi2012/countryprofiles> (Environmental Performance Index 2012 home page; aplūkots: 29.04.2012)

mazākās platībās, lai izpētītu labākos attīrīšanas tehnoloģiju veidus kā mazināt radioaktīvo vielu klātbūtni apkārtējā vidē. Tikmēr vietējā pašvaldība ir ieteikusi savākt koku lapas 20 metru attālumā no dzīvojamām mājām un ir plānots noņemt vairākus centimetrus augsnes aptuveni 8 000 ha platībā ap Fukušimu, kamēr vietējie lauksaimnieki daudzviet izvēlas nozāģēt kokus pilnībā. Japānas Vides ministrija paredz, ka dabīgās radioaktīvās sabrukšanas un laika apstākļu iedarbības rezultātā par 40% spēs samazināt radioaktivitāti dabā, bet attīrīšanas darbi paveiks pārējo. Tikmēr atsevišķi zinātnieki savukārt uzskata, ka augsnes slāņa noņemšana ievērojami sabojā ekosistēmu, kā arī pastāv bažas par lielo daudzumu radioaktīvo atkritumu, kas rodas attīrīšanas procesā¹¹⁸. Tāpat zināmas bažas sagādā jūras un okeāna piesārņojums, kas radies noplūstot radioaktīvos materiālus saturošajam ūdenim no Fukušimas stacijas un kurā pēc TEPCO (*Tokyo Electric Power Company*) aplēsēm radioaktīvā joda-131 saturs 5 miljonus reizes pārsniedz pieļaujamo normu, bet pēc Japānas ziņu aģentūras NHK datiem radioaktīvā cēzija-137 daudzums – 1,1 miljonus reizes virs normas, kas savukārt nozīmē, ka šīs vielas var uzsūkt planktons, no kā tālāk tās pāriet uz moluskiem, zivīm, kā arī galu galā cilvēkiem¹¹⁹. Pēc valdības oficiālā ziņojuma datiem gaisā noplūda $1,6 \times 10^{17}$ Bq joda-131 un $1,5 \times 10^{16}$ Bq cēzija-137, bet jūrā noplūda no 2.reaktora aptuveni $4,7 \times 10^{17}$ Bq, bet no 3.reaktora $2,0 \times 10^{13}$ Bq radioaktīva ūdens. Tajā pašā laikā, lai nepieļautu augstas koncentrācijas ūdens noplūšanu, TEPCO nolēma izgāzt jūrā zemas koncentrācijas radioaktīvo ūdeni kopumā 10 393 tonnu apjomā, kas saturēja aptuveni vēl $1,5 \times 10^{11}$ Bq radioaktīvo materiālu. MEXT simulācijā, aprēķinot radioaktīvo daļiņu difūziju jūrā, ņemot vērā straumju kustību, vēja ātrumu un citus meteoroloģiskos datus, aprēķināja, ka jau 2 mēnešu laikā kopš katastrofas radioaktīvo vielu koncentrācija jūrā būs vairs tikai 10 Bq/L, kas ir zem sākotnēji konstatētās normas¹²⁰. Kaut arī videi radītais piesārņojuma daudzums ir vērā ņemams, ko pierāda lielā evakuācijas teritorija, kas tieši radiācijas draudu dēļ lika pamest mājas vērā ņemamai iedzīvotāju daļai, kas arī gadu pēc katastrofas vēl nevar atgriezties mājās, kā arī kopumā aprēķinātais radioaktīvo vielu daudzums, kas, nonācis apkārtējā vidē, ir pietiekami liels, lai Fukušimas katastrofai piešķirtu augstāko iespējamo atomkatastrofu novērtējumu, tomēr pagaidām vēl nav precīzu pētījumu vai datu, kas pierādītu precīzu seku bīstamību apkārtējai videi.

¹¹⁸ Bird W. *As Fukushima Cleanup Begins, Long-term Impacts are Weighted*. Yale Environment 360, 9 January 2012. http://e360.yale.edu/feature/as_fukushima_cleanup_begins_long-term_impacts_are_weighted/2482/ (Yale Environment 360 home page; skatīts: 12.05.2012)

¹¹⁹ Grossman E. *Radioactivity in the Ocean: Diluted, But Far from Harmless*. Yale Environment 360, 7 April, 2011. http://e360.yale.edu/feature/radioactivity_in_the_ocean_diluted_but_far_from_harmless/2391/ (Yale Environment 360 home page; skatīts: 12.05.2012)

¹²⁰ *Report of the Japanese Government to the IAEA Ministerial Conference on Nuclear Safety – The Accident at TEPCO's Fukushima Nuclear Power Stations*. Nuclear Emergency Response Headquarters, Government of Japan. June, 2011. p.VI-1-7

Trešais vides drošības indikators ir spējas aizsargāt dabu un apkārtējo vidi, kas tiek mērītas ar vides jomai atvēlētā budžeta izmaiņām. Ievērojami līdzekļi vides sakopšanai tiek piešķirti jau 2011.gada papildus budžetos – pirmajā papildus budžetā kopumā 351,9 miljardi jēnu tikai, lai savāktu katastrofas atkritumus (tai skaitā augsni), kas ir 8,76% no kopējā papildus budžeta (4015,4 miljardi jēnu)¹²¹; trešajā papildus budžetā daļa, kas atvēlēta šai jomai palielināta līdz 386 miljardiem jēnu (3,29% no kopējiem izdevumiem saistībā ar zemestrīces radīto seko likvidāciju kopumā 11 733,5 miljardu jēnu apjomā), kam klāt pieskaitāms arī 355,8 miljardu jēnu papildus budžets izdevumiem, kas saistīti tieši ar atjaunošanas darbiem pēc kodolkatastrofas (3,03% no kopējiem atjaunošanas izdevumiem), arī liela daļa no 1 561,2 miljardu jēnu budžeta (13,3%), kas paredzēta atjaunošanas grantiem plašam projektu klāstam, var tikt izmantoti vides atjaunošanai, tāpat arī atvēlēti 139,9 miljardi jēnu mežu un mežsaimniecības atjaunošanai (1,19%), kā arī tiek piešķirti 232,4 miljardi jēnu (1,98%), lai izveidotu eko-grantus, ar kuru palīdzību sekmēt enerģijas taupīšanu mājāsaimniecībās¹²². Savukārt 2012.gadā pēc Finanšu ministrijas datiem speciāli izveidotā kontā rekonstrukcijai pēc katastrofām tiek paredzēts tērēt kopumā 3 250 miljardus jēnu (šajā summā atkritumu savākšanai paredzēti 344,2 miljardi jēnu jeb 10,59%, bet izdevumiem atjaunošanai saistībā ar kodolkatastrofu – 481,1 miljardi jēnu jeb 14,80% no kopējās summas), speciālajam budžetam kopumā sasniedzot 3 775,4 miljardus jēnu¹²³. Pēc ziņu aģentūras Reuters datiem šī summa papildus aptuveni 15 triljoniem jēnu, kas tērēti rekonstrukcijai 2011.gadā, kopumā veidos gandrīz 19 triljonus jēnu 2 gados, kas bija sākotnēji paredzētā summa 5 gadu posmam¹²⁴. Kopumā pēc Vides ministrijas paziņojuma 2012.gada vides saglabāšanai un piesārņojuma kontrolei tiek plānots tērēt 1,53 triljonus jēnu¹²⁵. Tādējādi Vides ministrijas budžets salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu tika pieckāršots, to padarot par visai nozīmīgu spēlētāju valdības kopējā kompozīcijā, bet zīmīgi, ka lielāko daļu no šī budžeta veido tieši 829,2 miljardi jēnu no speciālā atjaunošanas budžeta, bet 451,3 miljardi no tā paredzēti augsnes un iežu attīrīšanai pēc katastrofas, tādējādi kopējā summa attīrīšanai 1 triljonu un pāris simtus

¹²¹ *Outline of the Supplementary Budget for FY2011*. April 22, 2011.

<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2011/11sb01.pdf> (Japan Ministry of Finance home page; aplūkots: 12.05.2012)

¹²² *The Outline of the 3rd Supplementary Budget for FY2011*. October 21, 2011.

<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2011/11sb03.pdf> (Japan Ministry of Finance home page; aplūkots: 12.05.2012)

¹²³ *Highlights of the Budget for FY2012*. Ministry of Finance, December 24, 2012. p.2-3.

<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2012/e20111224a.pdf> (Japan Ministry of Finance home page; aplūkots: 12.05.2012)

¹²⁴ *Japan govt approves \$1,13 trln budget for 2012/13*. Reuters, 23 December, 2011.

<http://www.reuters.com/article/2011/12/24/japan-economy-budget-idUSL3E7NK1JB20111224> (Reuters home page; aplūkots: 12.05.2012)

¹²⁵ *Outline of FY2012 Environmental Conservation Expenditures (announcement)*. Ministry of Environment, February 10, 2012. <http://www.env.go.jp/en/headline/headline.php?serial=1729> (Japan Ministry of Environment home page; aplūkots: 12.05.2012)

miljardu jēnu¹²⁶. Var secināt, ka attiecībā uz vēlmi rūpēties par vides piesārņojumu Japānai problēmu nav un gada laikā šajā drošības indikatorā ir vērojami vienīgi būtiski uzlabojumi, ko pierāda investīciju apjoms attiecībā pret kopējiem budžeta izdevumiem.

3.2.5. Pārtikas drošības un pieejamības dimensija

Viens no veidiem, kādā pārbaudīt pārtikas pieejamības drošību un tās izmaiņas konkrētā laika griezumā ir salīdzināt pārtikas importa un eksporta attiecību valstī, kas šajā gadījumā tiks darīts, analizējot atšķirības starp 2010. un 2011. gada ārējo tirdzniecību. 2010. gadā pārtikas un citu tūlītēja patēriņa preču imports Japānā veidoja 5 166 462 miljonus jēnu jeb aptuveni 8,50% no kopējās importa vērtības (60 764 957 miljoni jēnu). Tajā pašā laikā 2010. gada pārtikas eksports bija 383 182 miljonu jēnu apmērā, veidojot 0,57% no kopējās eksporta vērtības (67 399 627 miljoni jēnu). Tādējādi pārtikas eksporta attiecība pret importu bija 13,483 jeb imports gandrīz 13,5 reizes pārsniedza eksportu. Savukārt 2011. gadā pārtikas importa vērtība bija 5 685 441 miljoni jēnu, veidojot 8,35% no kopējās importa vērtības (68 111 187 miljoni jēnu), bet eksporta vērtība 336 582 miljonu jēnu jeb 0,51% no kopējās eksporta (65 546 475 miljoni jēnu)¹²⁷. Rezultātā 2011. gadā pārtikas eksporta attiecība pret importu bija 16,892 jeb imports gandrīz 17 reizes pārsniedza eksportu. Var uzskatīt, ka ne tikai nomināli pārtikas imports bija palielinājies par 518 979 miljoniem jēnu, bet arī piedzīvoja būtisku attiecības pret eksportu pieaugumu par 3,5 reizēm, kas nozīmē, ka kopumā šis pārtikas drošības indikators 2011. gadā bija pasliktinājies.

Otrais un trešais indikators attiecīgi ir pārtikas un ūdens drošības izmaiņas un stāvokļa novērtējums gada laikā kopš katastrofām. Ja pārtikas pieejamības indikators pārbauda „brīvību no vajadzībām” pārtikas dimensijā, tad šie abi indikatori savukārt pārbauda „brīvību no bailēm”, ņemot vērā, ka cilvēkam ir nepieciešams nodrošināt savas pamatvajadzības, lietojot drošu uzturu. Japānas Veselības, Nodarbinātības un Labklājības ministrijas veiktajās regulārajās pārbaudēs visā Japānā laika posmā no 2011. gada 19. marta līdz 2012. gada 31. martam (apmēram 1 gads kopš katastrofām) kopumā ir tikuši paņemti 136 975 dažādu uzturā lietojamu pārtikas produktu un izejvielu paraugi, no kuriem kopumā tikai 1 204 gadījumos (0,88% īpatsvars) ir konstatēts pārsniegts pieļaujamais radioaktīvo vielu klātbūtnes līmenis. Pozitīvie gadījumi konstatēti 14 no visām 47 prefektūrām, tostarp katastrofas

¹²⁶ *Topped one trillion yen to the Ministry of the Environment, responsible for decontamination budget.* <http://www.asahi.com/politics/update/1224/TKY201112240383.html> (The Asahi Shimbun home page; aplūkots: 12.05.2012)

¹²⁷ *F-3 Value of Imports by Special Classification of Commodities; F-2 Value of Exports by Special Classification of Commodities.* <http://www.stat.go.jp/english/data/getujfdb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 30.04.2012)

radioaktīvā piesārņojuma draudiem visvairāk pakļautās ģeogrāfiskā novietojuma dēļ Fukušimā (*Fukushima*) no 21 543 paraugiem ir 718 pozitīvi gadījumi (3,33%); Ibaraki (*Ibaraki*) 86 pozitīvi no 13 447 (0,64%); Točigī (*Tochigi*) 75 no 12 186 (0,62%); Gunmā (*Gunma*) 26 no 12 111 (0,22%); Saitamā (*Saitama*) 127 no 3 489 (3,64%); Čībā (*Chiba*) 32 no 3 528 (0,91%); Tokijā (*Tokyo*) 7 no 494 (1,42%); Kanagavā (*Kanagawa*) 21 no 1 056 (1,99%); Nagano 1 no 7 230 (0,01%); Ivatē (*Iwate*) 32 no 9 272 (0,35%); Mijagī (*Miyagi*) 64 no 14 961 (0,43%); Akitā (*Akita*) 2 no 1 942 (0,10%); Jamagatā (*Yamagata*) 3 no 12 605 (0,02%); Šizokā (*Shizuoka*) 10 no 1 660 (0,60%). Visbiežāk radioaktīvās daļiņas konstatētas dažādos dārzeņos, kā, piemēram, bambusa atvasēs, spinātos, šitakī sēnēs, kā arī gaļā (biežāk mežacūku gaļā) un zivju produktos¹²⁸. Kaut arī kopējais gadījumu skaits ir salīdzinoši liels, tomēr tikai 4 prefektūrās radioaktīvo vielu klātbūtne konstatēta vairāk nekā 1% gadījumus. Salīdzinājumam analogiskās pārbaudēs 2012.gada aprīļa mēnesī no 13 867 pārbaudēm visā valstī jau vairs tikai 9 prefektūrās ir konstatēts pārsniegts radioaktīvais līmenis 350 gadījumos (2,52%), kur Fukušimā ir gandrīz puse no kopējā pozitīvo rezultātu skaita – 142 no 2 198 (6,46%), kam seko Točigi (69 no 1 224 (5,64%)), Ibaraki (50 no 1 456 (3,43%)), Mijagī (36 no 518 (6,95%)) un Ivates prefektūra (35 no 1 040 (3,37%))¹²⁹. Secinājums – gada laikā kaut arī pārtikas piesārņojums ir lokalizēts un konstatējams reģionos katastrofu vietu tuvumā, tomēr pozitīvo konstatēto gadījumu īpatsvars ir palielinājies, kas nozīmē, ka stāvoklis pārtikas drošībā joprojām nav uzskatāms par drošu. Valsts savukārt ir pieņēmusi striktus mērus attiecībā uz pārtikas izplatīšanu, jo Kodolnegadījumu ārkārtas centra regulāri izplatītajās instrukcijās ir aizliegts izplatīt un lietot uzturā ļoti plašu pārtikas produktu klāstu no Fukušimas prefektūras, kā arī vairākas pārtikas produktu grupas (galvenokārt dārzeņus un zivju produktus) vēl 7 prefektūrās, kas ir ģeogrāfiski tuvu negadījumu vietai un kurās konstatēts piesārņojums pārtikā¹³⁰. Attiecībā uz dzeramā ūdens pietiekamību, tad trijās katastrofu visvairāk skartajā prefektūrās (Fukušima, Mijagī, Ivate) Ivatē tika atjaunoti 50 420 māju ūdenssavienojumi no sākotnējām 71 531 pārrāvumiem (70,49%), Mijagī – 346 777 no 368 094 pārrāvumiem (94,21%), bet Fukušimā – 278 866 no 281 594 pārrāvumiem (99,03%), bet netika atjaunota ūdens piegāde vienīgi tām mājsaimniecībām, kas katastrofu rezultātā bija iznīcinātas pilnībā¹³¹. Tātad piekļuve dzeramajam ūdenim tika atjaunota visur, kur vien tas

¹²⁸ *Sum up of test result of food sampled until 31 March 2012 (Up-to-date Report as 23 April, 2012).*

http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/dl/23Apr2012_Sum_up_until_31Mar.pdf (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; aplūkots: 08.05.2012)

¹²⁹ *Sum up of radionuclide test results carried out since 1 April 2012 (Up-to-date Report as of 30 April 2012).*
http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/dl/30Apr2012_Sum_up_since_01Apr.pdf (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; aplūkots: 08.05.2012)

¹³⁰ *The instructions associated with food by Director-General of the Nuclear Emergency Response Headquarters.* <http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/index.html> (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; aplūkots: 08.05.2012)

¹³¹ *The Damage Situation of and Measures Taken Against the Great East Japan Earthquake. 116th announcement (As of 14:00, March 23, 2012). Attachement 3*

bija iespējams, kas nozīmē, ka no šāda aspekta drošība, ja arī mazinājās īslaicīgi, tad gada laikā tika atgūta un nevar tikt uzskatīta par apdraudētu. Dzeramā ūdens drošība kopš 2011.gada 4.aprīļa tiek nodrošināta ar VNLM izdotu rīkojumu visām ūdens stacijām valstī veikt ūdens monitoringu un sniegt regulārus ziņojumus, bet iedzīvotājiem pārtraukt lietošanu uzturā, ja radioaktīvā joda daudzums sasniedz 300 Bq/kg (bekereli uz kilogramu) pieaugušajiem un 200 Bq/kg bērniem, kā arī radioaktīvajam cēzijam sasniedzot 200 Bq/kg¹³². Kopumā radioaktīvo vielu klātbūtni dzeramajā ūdenī pārbaudīja Valdības Kodolkatastrofu novēršanas centrs (sākot no 2011.gada 16.marta), Izglītības, kultūras, sporta, zinātnes un tehnoloģiju ministrija (MEXT; no 2011.gada 18.marta), kā arī pašvaldības un to ūdens piegādes centri. Veicot regulāras pārbaudes, tikai vienā mazā ūdens apgādes stacijā Fukušimas prefektūrā tika konstatēts, ka radioaktīvais jods pārsniedz noteikto normu, kad jāpārtrauc ūdens lietošana uzturā, bet aizliegums tika atcelts jau 2011.gada 1.aprīlī. Liegumi bērniem lietot ūdeni (radioaktīvais joda daudzums pārsniedz 100Bq/kg) tika noteikti kopā 20 ūdens stacijās 5 prefektūrās (Fukušima, Ibaraki, Čiba, Tokija, Točigi), no kurām tikai 1 aizliegums bija palicis spēkā 2011.gada 18.aprīlī. Nevienā ūdens stacijā netika konstatēts radioaktīvā cēzija daudzums virs noteiktās normas. MEXT pārbaudēs radioaktīvā joda un cēzija daudzums ūdenī tika konstatēts 14 prefektūrās. Radioaktīvā joda daudzums sasniedza augstāko koncentrācijas līmeni periodā no 2011.gada 18. līdz 29.martam, bet pārbaudēs ūdens stacijās laikā no 17. līdz 24.martam, bet pēc tam būtiski samazinājās, kamēr cēzija daudzums visu laiku bija zem normas un salīdzinoši nenozīmīgos daudzumos¹³³. Arī analizējot jaunākos publicētos datus par dzeramā ūdens pārbaudēm, var redzēt, ka nevienā prefektūrā radioaktīvo vielu daudzums dzeramajā ūdenī nepārsniedz normu. Var secināt, ka, kaut arī uzreiz pēc katastrofām dzeramais ūdens varēja būt īslaicīgi bīstams tajās pašvaldībās, kas atradās tuvumā Fukušimas atomkatastrofas vietai, tomēr valdība bija spērusi atbilstošus pasākumus, lai novērstu nedrošā ūdens izmantošanu un informētu par to cilvēkus, kā arī fakts, ka veselībai kaitīgo vielu koncentrācija bija īslaicīga parādība, neļauj uzskatīt, ka gada laikā būtu ievērojami pasliktinājusies ne Japānas iedzīvotāju apgāde ar dzeramo ūdeni, ne arī paša ūdens kvalitāte.

3.2.6.Veselības drošības dimensija

http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/dl/23mar2012_damage.pdf (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; aplūkots: 29.04.2012)

¹³² Press Release. *Handling of the Index Levels on Radioactive Materials in Tap Water, etc.* Water Supply Division, Health Service Bureau. 4 April 2011. http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/dl/april_8_01.pdf (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; aplūkots: 09.05.2012)

¹³³ *The Surveys Results of Radioactive Materials in Tap Water.* Health Sciences Council 10th Subcommittee for Environmental Health and Water Supply. April 19, 2011. p.1-3
<http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/dl/Document2.pdf> (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; aplūkots: 11.05.2012)

2009.gadā Japānas kopējie izdevumi veselības nozarē veidoja 8,3% no IKP¹³⁴. Diemžēl šī pētījuma izstrādes laikā nav vēl pieejama informācija par 2010. un 2011.gadu, bet ir iespējams analizēt valsts budžeta līdzekļu izmaiņas sociālajai aprūpei kopumā, kā arī uzzināt, kā mainās veselības aprūpes budžets 2012.gadam pret 2011.gadu (ņemot vērā, ka budžets tiek apstiprināts attiecīgi 2011. un 2010.gada nogalē par nākamo periodu, tad praktiski tas ļauj salīdzināt arī izmaiņas laika posmā pirms un pēc katastrofas). Valsts galvenajā budžetā kopējie izdevumi sociālajai aprūpei 2009.gadā bija 24 834,4 miljardi jēnu, bet 2010.gadā bija sākotnēji paredzēts tērēt 27 268,6 miljardus jēnu, kas ir par 9,8% vairāk un kas veidoja kopumā 29,5% no visa budžeta izdevumiem¹³⁵. 2011.gadā sociālajai aprūpei kopējais budžets tika palielināts vēl par 5,3% salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu, veidojot 28 707,9 miljardus jēnu un vēl lielāku daļu no visa budžeta izdevumiem – 31,1%¹³⁶. Savukārt katastrofas ietekme manāma 2011.gada beigās, apstiprinot 2012.gada budžetu, kur sociālajai aprūpei ir atvēlēts 26 390,1 miljardu jēnu jeb 8,1% samazinājums attiecībā pret iepriekšējo periodu, kā arī šai sfērai ir atvēlēts mazāk līdzekļu no kopējiem budžeta izdevumiem kā abos iepriekšējo periodos – 29,2%¹³⁷. Tiesa gan, ja analizē izdevumus valsts budžetā, kas atvēlēti tieši veselības aprūpei, tad, salīdzinot Japānas Veselības, nodarbinātības un labklājības ministrijas (VNLM) sniegto informāciju par tās budžetu, var redzēt, ka, neskatoties uz katastrofām, 2012.gadā veselības aprūpei tiek atvēlēti 10 244,2 miljardi jēnu, kas veido 39,1% no kopējā nozares budžeta (26 215,2 miljardi jēnu) un kas ir par 319,3 miljardiem jēnu jeb 3,2% vairāk nekā bija paredzēts 2011.gada budžetā¹³⁸. Rezultātā neskatoties uz kopējiem samazinājumiem sociālajai aprūpei, veselības aprūpes jomā tiek tērēts vairāk, tādēļ nevar apgalvot, ka veselības dimensijā pēc veselības aprūpes finansēšanas indikatora būtu vērojams būtisks apdraudējums.

Dažādas slimības ilgstoši ir galvenie mirstības iemesli Japānā, kā, piemēram, salīdzinot 5 gadu griezumā, no ļaundabīgiem audzējiem 2007.gadā mira 336 468 cilvēki (30,36% no visiem nāves gadījumiem); 2008. – 342 963 (30,02%); 2009. – 344 105 (30,14%); 2010. – 353 499 (29,53%), bet 2011. gada 10 mēnešos 296 296 (28,68%; pēc vidējā rādītāja 355 555

¹³⁴ United Nations Development Programme. *Human Development Report 2011. Sustainability and Equity : A Better Future for All*. New York: Palgrave Macmillan. 2011. p.162

¹³⁵ *Japanese Public Finance Fact Sheet*. Ministry of Finance, 2010. p.1;3

<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2010/pamphletjpf2010.pdf> (Ministry of Finance Japan home page; aplūkots 07.05.2012)

¹³⁶ *Highlights of the Budget for FY2011*. Ministry of Finance, December 2010. p.2-3

<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2011/e201101224a.pdf> (Ministry of Finance Japan home page; aplūkots 07.05.2012)

¹³⁷ *Highlights of the Budget for FY2012*. Ministry of Finance, December 2011. p.4-6.

<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2012/e20111224a.pdf> (Ministry of Finance Japan home page; aplūkots 07.05.2012)

¹³⁸ Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare. *The Outline of the Draft Budget for Fiscal Year 2012*. p.3 <http://www.mhlw.go.jp/english/policy/other/budget/dl/1st-fy2012-e.pdf> (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; aplūkots: 29.04.2012)

visa gada laikā). Otrs biežākais nāves iemesls ir sirds slimības, no kurām 2007. gadā mira 175 539 (15,84%); 2008. – 181 928 (15,92%); 2009. – 180 745 (15,83%); 2010. – 189 360 (15,82%); bet 2011.gada 10 mēnešos – 158 885 (15,38%; pēc vidējā rādītāja 190 662 visa gada laikā). Savukārt trešais biežākais nāves iemesls ir cerebrovaskulārās slimības, no kurām 2007. gadā mira 127 041 (11,46%); 2008. – 127 023 (11,12%); 2009. – 122 350 (10,71%); 2010. – 123 461 (10,31%); bet 2011.gada 10 mēnešos – 102 095 (9,88%; pēc vidējā rādītāja 122 514 visa gada laikā)¹³⁹. Kaut arī šīs 3 slimības kopā pēdējo 5 gadu laikā ir par iemeslu vairāk kā nekā pusei no visiem nāves gadījumiem ik gadu, kā arī nomināli mirušo skaits turpina pieaugt, tomēr to īpatsvars no kopējiem nāves gadījumiem valstī turpina sarukt, tai skaitā 2011.gadā attiecībā pret iepriekšējo periodu, kas nozīmē, ka katastrofu ietekmē veselības aprūpe nav pasliktinājusies, lai palielinātos nāves gadījumi no šīm slimībām.

Trešais veselības drošības indikators ir katastrofas rezultātā izraisītā kodolpiesārņojuma radīto seku ietekmes novērtējums un zinātnieku izvirzītās prognozes par potenciālajām sekām uz Japānas iedzīvotāju veselības stāvokli. Indikatoru veido 2 parametri - seku apmērs un ilgspēja, kur pirmais nosaka, cik plašu sabiedrības daļu tas skar, bet otrais nosaka, vai iespējamās komplikācijas bija īslaicīgas, vai tās joprojām pastāv un cik ilgi vēl var turpināties. VNLM ziņojumā par katastrofu seku bojājumiem Fukušimas atomreaktora bojājumu novēršanas darbos iesaistīto cilvēku skaits 2011.gada decembrī, kuru organismos radiācijas deva pārsniedza 100mSv (milizivertus), bija 167, kamēr radiācijas devu robežās no 50-100mSv bija saņēmuši 697 cilvēki¹⁴⁰. Savukārt bez strādniekiem, uzreiz pēc kodolkatastrofas Fukušimā tika pārbaudīti arī tuvākās apkārtnes iedzīvotāji, kā rezultātā no 195 354 pārbaudītajiem līdz 2011.gada 31.maijam lielākā daļa bija zem 100 000 cpm (*counts per minute* – angļu val. Gēgera skaitītājā), kamēr 102 cilvēkiem rezultāts pārsniedza šo normu, bet pēc attīrīšanas procedūras tas būtiski samazinājās. Tāpat pārbaudēs bērniem vecumā no 0-15 gadiem Fukušimas prefektūrā no 1 080 pārbaudēm nevienam netika konstatēts radiācijas līmenis, kas sasniegtu dzīvībai kaitīgu līmeni. Kopumā tika plānots pārbaudīt vismaz 2 miljonus iedzīvotājus Fukušimas apkārtnē, lai noteiktu viņu veselības stāvokli¹⁴¹. Jāatzīmē, ka uz šī pētījuma izstrādes brīdi nav precīzu datu, cik cilvēku ir tikuši pakļauti radiācijai

¹³⁹ *R-8 Deaths by Major Cause*. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 28.04.2012)

¹⁴⁰ *The Damage Situation of and Measures Taken Against the Great East Japan Earthquake. 116th announcement (As of 14:00, March 23, 2012)*. p.40 http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/dl/23mar2012_damage.pdf (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; aplūkots: 29.04.2012)

¹⁴¹ *Report of the Japanese Government to the IAEA Ministerial Conference on Nuclear Safety – The Accident at TEPCO's Fukushima Nuclear Power Stations*. Nuclear Emergency Response Headquarters, Government of Japan. June, 2011. p.VII-10-13

Fukušimas katastrofas ietekmē un kādas būs sekas uz cilvēku veselību tuvākajā laikā, bet kā atskaites punkts šajā jautājumā varētu kalpot pēc gada, 2013.gada maijā, paredzētais ANO Kodolradiācijas Efektu Zinātniskās Komitejas (*United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation*) vadītās ekspertu grupas ziņojums, kurā tiek solīts rūpīgs zinātnieku izvērtējums¹⁴². Tikmēr nevalstiskā sektora eksperti ir izteikuši visdažādākās prognozes, tostarp Ārnijs Gundersens (*Arnie Gundersen*) no ASV NVO „*Fairwinds Associates*” (izstrādā arī pētījumu *Greenpeace* par Fukušimas katastrofu), balstoties uz pētījumiem par atomkatastrofu Trīs Jūdžu salā ASV, aprēķinājis, ka tuvāko 20 gadu laikā pēc Fukušimas atomkatastrofas varētu parādīties ap 1 miljonu jaunu saslimšanu ar vēzi, tai skaitā par 20% palielināta saslimstība ar plaušu vēzi tuvāko 3-5 gadu laikā, kam seko vairogdziedzera, dažādu iekšējo orgānu un smadzeņu vēzis, kā arī leukēmija¹⁴³. Secinājums – ņemot vērā, ka gada laikā nav konstatēti nāves gadījumi no katastrofas rezultātā izraisītā radiācijas piesārņojuma, kā arī veselības pārbaudēs nav konstatēti būtiski stāvokļa pasliktinājumi, tad līdz brīdim, kamēr nav veikts un publiskots visaptverošs pētījums ar ziņojumu par iespējamām sekām uz cilvēku veselību nākotnē, nav iemesla uzskatīt, ka gada laikā būtiski būtu pasliktinājies šis cilvēkdrošības veselības dimensijas indikators.

3.2.7. Personīgās drošības dimensija

Pēc katastrofas Japānas valdība ziņoja par aptuveni 460 000 mājsaimniecībām, kurām pārtraukta gāzes piegāde, aptuveni 4 miljoni mājsaimniecības tika atstātas bez elektrības un ap 800 000 telefona līniju pārstāja darboties¹⁴⁴. Tādējādi tika būtiski ierobežota lielas iedzīvotāju daļas pamatvajadzību nodrošināšana un personīgā drošība.

Rādītājs, kas izmantots arī Latvijas pārskatās par tautas attīstību un kas palīdz noteikt izmaiņas valsts iedzīvotāju personīgās cilvēkdrošības objektīvā novērtējumā ir pašnāvību skaits. Būtiski ir saprast ne tikai vai nomināli pašnāvību skaits gada laikā valstī pieaug vai sarūk, bet kāds ir to īpatsvars un tā izmaiņas attiecībā pret kopējo mirstības statistiku. Kopējais mirstības līmenis Japānā pēdējo 10 gadu laikā ir pakāpeniski pieaudzis, jo 2001.gadā bija 970 331 nāves gadījumi; 2002. – 982 379, 2003. – 1 014 951, 2004. – 1 028 602; 2005. –

¹⁴² *Radiation Experts Meet in Vienna to Assess Effects on Fukushima Daiichi Nuclear Power Plant Accident*. UNIS/OUS/128, 30 January 2012. <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2012/unisous128.html> (United Nations Information Service Vienna home page; skatīts: 11.05.2012)

¹⁴³ *Nuclear Expert: 1,000,000 cancers from Fukushima in Japan over next 20 years - First thyroid, then lung, organ, brain, leukemia*. 22 December, 2011. <http://ennews.com/nuclear-expert-forecasts-1000000-cancers-from-fukushima-in-japan-first-thyroid-then-lung-organ-brain-leukemia-video> (Energy News home page; aplūkots: 12.05.2012)

¹⁴⁴ *Report of the Japanese Government to the IAEA Ministerial Conference on Nuclear Safety – The Accident at TEPCO's Fukushima Nuclear Power Stations*. Nuclear Emergency Response Headquarters, Government of Japan. June, 2011. p.III-9

1 083 796; 2006. – 1 084 450; 2007. – 1 108 334; 2008. – 1 142 407; 2009. – 1 141 865; bet 2010. – 1 197 012. Pēc apkotajiem datiem līdz 2012.gada martam, 2011.gada 10 mēnešos kopējais mirušo skaits bija 1 033 246, kas pārrēķinot vidēji varētu būt kopā ap 1 239 895 nāves gadījumiem visos 12 mēnešos kopā, ņemot vērā, ka mēnesī nomirst ap 100 tūkst. iedzīvotāju (103 324 vidēji mēnesī, rēķinot 2011.gadā pēc rādītājiem par 10 mēnešiem). Laikā no 2006.-2010.gadam pašnāvību līmenis valstī saglabājas konstanti nemainīgi augsts, proti, ap 30 tūkst. gadījumu gadā: 2006. – 29 921; 2007. – 30 827; 2008. - 30 229; 2009. – 30 707; 2010. – 29 554. Attiecīgi pašnāvību īpatsvars kopējā mirstībā ir 2,76% - 2006.gadā; 2,78% - 2007.gadā; 2,65% - 2008.gadā; 2,69% - 2009.gadā un 2,47% 2010.gadā. Savukārt 2011.gada 10 mēnešos tika izdarītas kopumā 24 614 pašnāvības, kas ir vidēji 2 461 pašnāvības mēnesī un kas varētu būt aptuveni 29 536 gadījumi visa gada laikā jeb 2,38% no visiem nāves gadījumiem¹⁴⁵. Var secināt, ka kaut arī kopējais nāves gadījumu skaits valstī turpina pieaugt katru gadu un 2011.gads nav izņēmums, kā arī pašnāvību skaits vidēji saglabājas ik gadu ap 30 tūkstošiem gadījumu, tomēr to īpatsvars pret kopējiem nāves gadījumiem turpina sarukt. Nevar arī apgalvot, ka katastrofu izraisītās krīzes ietekmē šie rādītāji būtu palielinājušies, mazinoties cilvēkdrošības personīgās drošības kapacitātei.

Analizējot satiksmes negadījumu statistiku, 2011.gadā kopumā bija 691 936 satiksmes negadījumi, kas ir par 33 837 mazāk nekā 2010.gadā (725 773) un par 44 752 mazāk nekā 2009.gadā (736 688), kā arī par 260 255 mazāk nekā 2004.gadā (952 191), kas bija augstākais rādītājs pagājušajā desmitgadē un gads, pēc kura statistikas rādītāji ir turpinājuši vienīgi samazināties. Arī nāves gadījumu skaits un ceļa satiksmes negadījumos cietušo skaits turpina ar katru gadu sarukt, jo, ja 2009.gadā kopā cieta 910 115 cilvēku un 4 914 mira, tad 2010.gadā cietušo skaits samazinājās līdz 896 208 un mirušo līdz 4 863, savukārt 2011.gadā līdz 854 493 cietušajiem un 4 611 dzīvību zaudējušajiem¹⁴⁶. Tātad 2011.gadā notika par gandrīz 1/3 mazāk (27,33%) negadījumu nekā 2004.gadā, par 4,66% mazāk nekā 2010.g. un par 6,07% mazāk nekā 2009.g., savukārt cietušo un bojāgājušo skaits 2011.gadā bija samazinājies attiecīgi par 4,65% un 5,18% attiecībā pret 2010.gadu un par 6,11% un 6,17% attiecībā pret 2009.gadu. Rezultātā situācija ceļu satiksmes drošības sfērā ir uzskatāma par labāku 2011.gadā attiecībā pret iepriekšējiem periodiem.

¹⁴⁵ R-8 Deaths by Major Cause. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 28.04.2012)

¹⁴⁶ S-5 Number of Traffic Accidents and Casualties. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 29.04.2012)

Trešais personīgās drošības dimensijas indikators objektīvajā cilvēkdrošības analīzē ir noziedzība un tās stāvokļa izmaiņas 2011.gadā attiecībā pret iepriekšējiem periodiem un kopējo tendenci. 5 gadu griezumā policijai zināmo noziedzīgo nodarījumu skaits ir sarucis ar katru gadu, jo 2007.gadā tie bija 1 908 836 noziegumi; 2008.gadā – 1 818 023 (4,76% samazinājums); 2009.gadā – 1 703 044 (6,32% samazinājums pret iepriekšējo gadu); 2010.gadā – 1 585 856 (6,88% samazinājums), bet 2011.gadā – 1 480 765 (tātad 6,63% samazinājums attiecībā pret iepriekšējo gadu un 22,43% attiecībā pret 2007.gadu)¹⁴⁷. Salīdzinot tieši 2011.gadu ar iepriekšējo, kopumā tika paveikti par 580 noziedzīgiem nodarījumiem (slepkavības, laupīšanas, ļaunprātīgas dedzināšanas, izvarošanas) mazāk, par 1 948 vardarbīgiem nodarījumiem (uzbrukumi, ķermeņa ievainojumi, izspiešana) mazāk, kā arī par 80 315 zādzībām mazāk, par 3 623 intelektuālajiem pārkāpumiem mazāk un par 157 nepieklājīgas uzvedības gadījumiem mazāk nekā pērk, un vienīgi bija par 12 cilvēka cieņu aizskarošiem pārkāpumiem vairāk nekā 2010.gadā¹⁴⁸. Var viennozīmīgi secināt, ka katastrofu radīto seko iespaidā noziedzības līmenis ne tikai nepalielinājās, bet arī turpinājās jau iesāktā samazināšanās tendence un noziedzīgu nodarījumu skaita samazinājums.

Visubeidzot ļoti nozīmīgs rādītājs ANO ikgadējos pārskatos par tautu attīstību piešķirto Cilvēces attīstības indeksu izmaiņas perspektīvā pret iepriekšējo periodu. Šajā rādītājā Japāna ir piedzīvojusi nepārtrauktu izaugsmi, ko apliecina arī kopējais indekss, ņemot vērā iepriekš pieminētos indikatorus, proti, 2000.gadā valsts cilvēces attīstības indekss bija 0,868, 2005.gadā – 0,886, 2009.gadā – 0,895, 2010.gadā – 0,899, 2011.gadā – 0,901, bet ikgadējais indeksa pieauguma temps pēdējo 11 gadu laikā ir bijis 0,33% gadā, tādējādi ļaujot pastāvīgi būt starp tām valstīm, kurās ir „ļoti augsts tautas attīstības līmenis”¹⁴⁹. Kaut arī šis indekss ļauj iegūt priekšstatu par valsts pozicionējumu pasaulē pēc tās attīstības pakāpes, tomēr metodoloģiski to veido vairāki indikatori, no kuriem daži (piemēram, vidējais mūža ilgums) ir palikuši nemainīgi jau pāris gadus. Tā kā šis indekss neļauj izdarīt secinājumus par kādas konkrētas cilvēkdrošības dimensijas drošības izmaiņām, kā arī tajā nav izmantoti jaunākie dati par situācijas izmaiņām Japānā 2011.gadā, tad nevar uzskatīt, ka tas ļauj objektīvi mērīt cilvēkdrošības izmaiņas katastrofu ietekmē.

¹⁴⁷ S-7 Number of Cases Known to the Police or Transferred to Public Prosecutor's Offices by Type of Crime. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 28.04.2012)

¹⁴⁸ S-7 Number of Cases Known to the Police or Transferred to Public Prosecutor's Offices by Type of Crime. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; aplūkots: 28.04.2012)

¹⁴⁹ Table 2 – Human Development Index trends, 1980-2011. In: United Nations Development Programme. *Human Development Report 2011. Sustainability and Equity: A Better Future for All*. New York: Palgrave Macmillan. 2011. p.131

3.2.8. Objektīvās cilvēkdrošības kopējais novērtējums

Pēc tam, kad ir apkopota un izanalizēta informācija par drošības stāvokļa izmaiņām 7 cilvēkdrošības dimensijās atbilstoši pieņemtajam pētījuma cilvēkdrošības definējumam kopumā 23 indikatoros (ekonomiskajā dimensijā 5 indikatori, bet pārējās 6 dimensijās pa 3 katrā), ir iespējams iegūt kopējo objektīvās cilvēkdrošības attēlojumu un novērtējumu (skatīt 6.tabulu).

3.4.tabula

Japānas objektīvās cilvēkdrošības izmaiņu 2011.gadā novērtējums

Dimensija	Indikators	Novērtējums	Indekss
Politiskā dimensija	Valdības ilgtspēja un uzticība valdībai	Valdību ilgtspēja mazinās, ko pierāda biežās nomainās; dramatisks iedzīvotāju uzticības kritums 2011.g. attiecībā pret iepriekšējo periodu	1
	Politiskās tiesības un pilsoniskās brīvības	<i>FreedomHouse</i> novērtējums saglabājas nemainīgs; <i>Amnesty International</i> ziņo, ka 2011.gadā pirmo reizi neizpilda nevienu nāvessodu 19 gadu laikā	0
	Korupcijas uztvere	<i>Transparency International</i> novērtējums uzlabojies attiecībā pret iepriekšējiem periodiem	0
Ekonomiskā dimensija	IKP, nacionālais kopieņēmums un tajos ietilpstošie rādītāji	IKP samazinās par 0,7%, nacionālais kopieņēmums par 1,5%; negatīva ārējās tirdzniecības bilance un pieaugoši valdības izdevumi	1
	Nodarbinātība	Bezdarba līmenis 2011.g. samazinājies attiecībā pret 2010.g., bet nomināli nodarbināto skaits turpina samazināties	0
	Ģimenes budžets (ienākumu un izdevumu attiecība)	Kopējie mājsaimniecības mēneša ienākumi samazinās, bet izdevumu īpatsvars būtiski nepalielinās	0
	Kredītreitings	<i>Moody's</i> un <i>S&P</i> samazina kredītreitingu, <i>Fitch</i> piešķir negatīvu perspektīvu	1
	Iespējas nodarboties ar uzņēmējdarbību	Pasaules Bankas ikgadējā <i>Doing Business</i> ziņojumā zaudētas 2 vietas pasaulē 2011.g. attiecībā pret 2010.g.	0,5
Sociālā dimensija	Dzimumu vienlīdzība	Nevienlīdzība turpina samazināties ik gadu un 2011.gads nav izņēmums	0
	Noslēgto un šķirto laulību skaits	Nomināli noslēgto un šķirto laulību skaits samazinājies attiecībā pret iepriekšējiem periodiem; šķirto laulību attiecība pret noslēgtajām samazinās	0
	Tīklošanās	Gada laikā palielinās interneta un mobilo telefonu lietotāju skaits uz 1000 iedzīvotājiem, nedaudz samazinoties pasta sūtījumu skaitam	0
Vides dimensija	Vides veiktspējas indekss	Zaudētas 3 pozīcijas pasaulē un būtiski samazinājušās vairākas ekosistēmas	1

		vitalitātes indikatoru vērtības attiecībā pret iepriekšējo periodu	
	Vides piesārņojums	Lielais radioaktīvo vielu daudzums, kas nonāca apkārtējā vidē un jūrā, uzsāktie attīrīšanas darbi un neskaidrās nākotnes prognozes, kā arī salgabātā evakuācijas zona liek uzskatīt, ka vides drošība reģionā ap Fukušimu ir pasliktinājusies	1
	Spējas aizsargāt/atjaunot vidi	Vides atjaunošanai un sakopšanai tiek vairākkārtēji palielināts budžets 2011.gadā, bet 2011.gada Vides ministrijas budžets ir pieckāršots	0
Pārtikas dimensija	Pārtikas pieejamība (pārtikas importa attiecība pret eksportu)	Ja 2010.gadā pārtikas imports pārsniedza eksportu 13,48 reizes, tad 2011.gadā tās bija 16,89 reizes	1
	Pārtikas drošība	Kaut arī pārtikas drošība tiek stingri kontrolēta, veicot regulāras pārbaudes, tomēr joprojām tiek atklāti veselībai nedrošie gadījumi	0,5
	Ūdens drošība	Radioaktīvo vielu koncentrācija ūdenī pārsniedza normu tikai īslaicīgi, kā arī tika stingri kontrolēta	0
Veselības dimensija	Mirstība no izplatītākajām slimībām	Mirstība no ļaundabīgiem audzējiem, sirds un cerebrovaskulārajām slimībām veido pusi no mirušajiem gada laikā, nomināli rādītāji palielinās ik gadu, bet % samazinās	0,5
	Veselības aprūpei paredzētais budžets	Neskatoties uz samazinātu kopējo sociālās aprūpes budžetu, tomēr 2012.g. palielināts budžets izdevumu pozīcijās veselības aprūpei attiecībā pret 2011.g.	0
	Kodolpiesārņojuma ietekme uz veselību	Pagaidām nav ziņu par būtiskiem iedzīvotāju veselības stāvokļa pasliktinājumiem katastrofas ietekmē	0
Personīgās drošības dimensija	Pašnāvību skaits gada laikā (nomināli un % no kopējā mirušo skaita)	Nomināli un procentuāli 2011.g. samazinājies attiecībā pret iepriekšējiem periodiem	0
	Ceļu satiksmes negadījumi (skaits; ievainoto skaits; bojāgājušo skaits)	Ceļu satiksmes negadījumu, cietušo un bojā gājušo cilvēku skaits samazinājies attiecībā pret iepriekšējiem periodiem	0
	Noziedzības līmenis	Noziedzīgu nodarījumu skaits turpina iepriekšējo gadu tendenci samazināties	0
Kopējais objektīvās cilvēkdrošības novērtējums: 7,5 / 23 (30,95%)			

Rezultātā objektīvās cilvēkdrošības 7 dimensijas ir iespējams savstarpēji ranžēt pēc piešķirtajiem indeksiem, noskaidrojot, kuras dimensijas ir kļuvušas katastrofu ietekmē apdraudētākas un vārīgākas. Ranžējums ir šādā kārtībā (sākot no apdraudētākās dimensijas):

- 1) Vides dimensija ar kopējo indeksu 2/3 jeb apdraudējuma pieaugumu par 66,66%;

- 2) Ekonomiskā dimensija ar kopējo indeksu 2,5/5 jeb apdraudējuma pieaugumu par 50,00%;
- 3) Pārtikas dimensija ar kopējo indeksu 1,5/3 jeb apdraudējuma pieaugumu par 50,00%;
- 4) Politiskā dimensija ar kopējo indeksu 1/3 jeb apdraudējuma pieaugumu par 33,33%;
- 5) Veselības dimensija ar kopējo indeksu 0,5/3 jeb apdraudējuma pieaugumu par 16,66%;
- 6) Personīgās drošības dimensijā un sabiedrības jeb kopiendrošībā atbilstoši izmantotajiem indikatoriem nav konstatēts apdraudējuma pieaugums – abās dimensijās kopējais indekss ir 0/3.

Kopējo objektīvās cilvēkdrošības novērtējumu var aprēķināt pēc 3 metodēm. Pirmā metode paredz summēt visu indikatoru iegūtās vērtības un attiecināt pret maksimāli iespējamo apdraudējumu (indikatoru skaits (23) x maksimālā iegūstamā vērtība (1) = 23). Tādējādi kopējais cilvēkdrošības stāvoklis, salīdzinot 2011.gadu pret iepriekšējiem periodiem, kā par 32,6% sliktāks no maksimāli iespējamā drošības samazinājuma. Pēc otrās metodes kopējais novērtējums tiek iegūts, summējot procentuālos cilvēkdrošības novērtējumus katrā dimensijā kopumā un pēcāk no tiem izdalot vidējo vērtējumu. Kopējā cilvēkdrošība = (vides dimensija (66,66%) + ekonomiskā dimensija (50,00%) + pārtikas dimensija(50,00%) + politiskā dimensija(33,33%) + veselības dimensija (16,66%) + personīgās drošības dimensija(0,00%) + kopiendrošības dimensija(0,00%)) / 7 (dimensiju skaits) = 30,95%. Pēc šīs metodes cilvēkdrošība Japānā gada laikā ir pasliktinājusies par 30,95% cilvēkdrošības indikatoros attiecībā pret visiem iespējamajiem indikatoriem, kas varēja pasliktināties. Trešā ir „ķēdes vājākā posma” metode, kas, balstoties uz Džordža Nefa teoriju par cilvēkdrošības „savstarpējo vārgumu”, paredz, ka kopējā cilvēkdrošība ir tieši tik droša, cik tās vājākais posms. Pēc šīs metodes kopējais vērtējums ir vienāds ar vides dimensijas apdraudējumu pieaugumu par 66,66%, jo tajā vērojams vislielākais drošības samazinājums. Tiesa gan šāda metode ir riskanta un pārāk subjektīva, jo kopējās drošības portretējums ir pārāk atkarīgs no jebkura atsevišķa izvēlēta indikatora kādā no dimensijām, tādēļ, lai iegūtu sabalansētu un visaptverošu skatījumu vislabākā ir 2.metode, jo tā akumulē dimensiju kopvērtējumus nevis atsevišķus indikatorus, kas nozīmē, ka pētījumus var atkārtot ar dažādu indikatoru skaitu katrai dimensijai, bet iegūt salīdzinoši līdzīgus rezultātus (augstāka validitātes iespējamība). Kopumā var secināt, ka drošības mazināšanās gada laikā par aptuveni 1/3 no maksimāli iespējamā stāvokļa pasliktinājuma ir vērā ņemams rādītājs, kas norāda uz sfērām, kurās drošība valstij būtu jāstiprina, bet neļauj uzskatīt, ka stāvoklis būtu tik slikts, ka visa kopējā cilvēkdrošība pēc objektīvajiem rādītājiem ir būtiski pasliktinājusies (būtu nepieciešami vismaz 50%, lai to par tādu varētu uzskatīt).

3.3.Japānas subjektīvās cilvēkdrošības novērtējums

Aptauja aptver laika posmu no 2012.gada 2.aprīļa līdz 10.maijam, jautājumi un atbilžu varianti bija vienlaicīgi 2 valodās – japāņu un angļu. Atbildēt uz jautājumiem varēja ar interneta starpniecību, aizpildot aptaujas anketu, uz kuru veda hipersaite no elektroniskā pasta vēstulēm, kas savukārt tika izsūtītas uz universitātēm un lielākajām NVO visās 47 Japānas prefektūrās – vietām ar plašu komunikācijas tīklojumu un potenciālu sasniegt lielu cilvēku loku. Vienlaicīgi anketa tika izplatīta sociālajā tīklā *Facebook* oficiālajā Japānas lapā, kā arī citās populārākajās šī sociālā tīkla lapās, ko ikdienā apmeklē salīdzinoši daudz Japānas iedzīvotāji. Kopējais sākotnējais aptaujas dalībnieku skaits ir 144, no kuriem mērķa grupā atrodas 137 (7 respondenti atbildot uz filtrējošo 2.jautājumu nav atradušies Japānā pēdējā gada laikā), bet no šiem respondentiem uz pilnīgi visiem aptaujas jautājumiem ir atbildējuši 88. Tiem klāt var pieskaitīt respondentus, kas ietilpst mērķa grupā un ir atbildējuši arī uz vismaz vienu vērtīborientācijas jautājumu (snieguši atbildes vismaz līdz 3.jautājumam ieskaitot), kas kopumā ir 20 (pie pārējiem jautājumiem, uz kuriem nav sniegtas atbildes, tiek norādīts, kā N/A („nav atbildēts”) jeb nav vērtības). Tātad kopējais respondentu skaits, kuru sniegtās atbildes tiek analizētas tālāk šajā pētījumā ir **N=108**.

Analizējot atbildes uz anketas 3. un 4.jautājumu (skatīt 3. un 4.pielikumu) ir iespējams iegūt informāciju par Japānas iedzīvotāju subjektīvo drošības uztveri visās 7 iepriekš definētajās cilvēkdrošības dimensijās (politiskajā, ekonomiskajā, sabiedrības jeb kopiendrošības, vides, pārtikas, veselības un personīgās drošības). **Politiskajā dimensijā**, vērtējot valdības veikspēju un stabilitāti, kopumā vairāk nekā puse no visiem respondentiem (kopā 60) piekrīt apgalvojumam, ka „*valdība ir kļuvusi nestabilāka un vājāka*” (skatīt 3.pielikumu). Tam pilnībā piekrīt 14,81% aptaujāto, bet tiecās piekrist 40,74%, kamēr gandrīz trešā daļa respondentu ir neitrāla pozīcija šajā jautājumā (27,78% jeb 30 aptaujāto). Tikai 12 cilvēki jeb 11,11% nepiekrīt un 2 jeb 1,85% pilnībā nepiekrīt šādam apgalvojumam, kamēr 4 respondenti (3,70%) nespēj formulēt savu attieksmi. Tajā pašā laikā var secināt, ka valdības nestabilitāte un katastrofas nav būtiski ietekmējušas pilsoniskās tiesības un politiskās brīvības, jo tikai 4,63% spēj pilnībā stingri piekrist un 9,26% tiecies piekrist apgalvojumam, ka viņu „*spējas ietekmēt politiskos procesus Japānā ir samazinājušās*”. Kamēr tam 31,48% nepiekrīt un 5,56% pilnībā nepiekrīt, tikmēr pārliecinoši lielākā daļa nav pārliecināti, nespēj formulēt savu attieksmi vai arī nav pietiekami informēti, jo vairāk kā 1/3 jeb 36,11% ir neitrāli šajā jautājumā, bet 12,96% nezina, ko atbildēt. Aprēķinot šīs dimensijas cilvēkdrošības izmaiņas uz pirmo sadaļu, $16 \times (-2 \text{ „pilnībā piekrītu”}) + 44 \times (-1 \text{ „piekrītu”}) + 30 \times (0 \text{ „neitrāls$

novērtējums")+12×(+1 „nepiekrītu”)+2×(+2 „pilnībā nepiekrītu”)+4×(0 N/A) = -60. Savukārt attiecībā uz otro apgalvojumu 5×(-2 „pilnībā piekrītu”)+10×(-1 „piekrītu”)+39×(0 „neitrāls novērtējums”)+34×(+1 „nepiekrītu”)+6×(+2 „pilnībā nepiekrītu”)+14×(0 N/A) = +26. Saskaitot abas sadaļas kopā, iegūst negatīvu novērtējumu -34.

Līdzīgs rezultāts iezīmējas **ekonomiskajā dimensijā**, jo par visas valsts ekonomisko stāvokli izsakot savu vērtējumu gandrīz 2/3 respondentu piekrīt apgalvojumam, ka „*Japānas ekonomika ir kļuvusi nestabilāka un nedrošāka*”, kur 38,99% piekrīt, bet 22,22% tam pilnībā piekrīt. Nav neviena respondenta, kas pilnībā nepiekrītu apgalvojumam par ekonomiskā stāvokļa pasliktināšanos, kamēr 17,59% gan nepiekrīt, gan izvēlas būt neitrāli, kamēr tikai 3,70% nav domu vispār. Savukārt līdzīgi kā politiskajā dimensijā tad, kad ekonomiskās pārmaiņas jāuztver personīgi, paužot nostāju par apgalvojumu „*ir palielinājusies iespējamība, ka Jūs zaudēsiet darbu*”, tad situācija tik sliktā nemaz neizskatās, jo viedokļi sadalās gandrīz precīzi uz pusēm, proti, aptuveni 2/5 aptaujāto tam tiecas gan piekrist, gan nepiekrīt – gan pilnībā piekrīt, gan pilnībā nepiekrīt 11,11%, kamēr tiecas piekrist 28,70%, bet nepiekrīt 29,63%. Tajā pašā laikā gandrīz 1/5 nav konkrēta viedokļa šajā jautājumā (14,81% neitrāli, bet 4,63% nezina, ko atbildēt). Aprēķinot izmaiņas pēc punktu sistēmas pirmās sadaļas rezultāts ir 24×(-2 „pilnībā piekrītu”)+42×(-1 „piekrītu”)+19×(0 „neitrāls novērtējums”)+19×(+1 „nepiekrītu”)+0×(+2 „pilnībā nepiekrītu”)+4×(0 N/A) = -71. Attiecībā uz šīs dimensijas otro apgalvojumu rezultāts ir 12×(-2 „pilnībā piekrītu”)+31×(-1 „piekrītu”)+16×(0 „neitrāls novērtējums”)+32×(+1 „nepiekrītu”)+12×(+2 „pilnībā nepiekrītu”)+5×(0 N/A) = +1. Kopējais dimensijas novērtējums attiecīgi ir negatīvs: -70.

Interesantas izmaiņas novērojamas subjektīvās cilvēkdrošības **kopiendrošības dimensijas** portretējumā, jo no vienas puses cilvēki piekrīt, ka sabiedrībā ir palielinājusies nevienlīdzība, kamēr tajā pašā laikā pārliecinošais vairākums uzskata, ka Japānas tauta ir kļuvusi vienotāka un cilvēki ikdienā palīdz viens otram vairāk. Attiecībā uz nevienlīdzību sabiedrībā aptuveni 2/5 respondentu piekrīt apgalvojumam, ka „*sabiedrībā ir palielinājusies nevienlīdzība*” (13,89% piekrīt pilnībā; 26,85% - tiecās piekrist), kamēr kopumā ¼ daļa tam tomēr nepiekrīt (2,78% pilnībā nepiekrīt; 22,22% - tiecās nepiekrīt). Arī šajā daļā 1/3 aptaujāto Japānas iedzīvotāju izvēlas būt neitrāli (28,70%) vai neatbildēt vispār (5,56%). Savukārt subjektīvi novērtējot pārmaiņas sabiedrībā, tieši 1/3 jeb 33,33% respondentu pilnībā piekrīt, ka „*sajūt stiprāku Japānas tautas vienotību*”, kamēr gandrīz puse jeb 45,37% tam tiecas piekrist. Tikai aptuveni 1/10 daļa tam nespēj piekrist, proti, 8,33% tiecas nepiekrīt, bet 1 respondents jeb 0,93% pilnībā nepiekrīt, kamēr tikpat liela daļa no visiem aptaujātajiem ir neitrāli vai bez

subjektīvā vērtējuma (9,26% - neitrāli; 2,78% nav atbildes). Pēc punktu sistēmas, atbildot uz pirmo apgalvojumu, rezultāts ir $15 \times (-2 \text{ „pilnībā piekrītu”}) + 29 \times (-1 \text{ „piekrītu”}) + 31 \times (0 \text{ „neitrāls novērtējums”}) + 24 \times (+1 \text{ „nepiekrītu”}) + 3 \times (+2 \text{ „pilnībā nepiekrītu”}) + 6 \times (0 \text{ N/A}) = -29$. Atbildot uz otro apgalvojumu, rezultāts ir $36 \times (+2 \text{ „pilnībā piekrītu”}) + 49 \times (+1 \text{ „piekrītu”}) + 10 \times (0 \text{ „neitrāls novērtējums”}) + 9 \times (-1 \text{ „nepiekrītu”}) + 1 \times (-2 \text{ „pilnībā nepiekrītu”}) + 3 \times (0 \text{ N/A}) = +110$. Tātad kopiendrošības dimensijā vērojami pat uzlabojumi, jo kopējais rezultāts ir pozitīvs: +81.

Attiecībā uz apgalvojumiem **vides dimensijā** īpašas divdomības nepastāv, jo var secināt, ka respondenti uzskata, ka gan zemestrīces, cunami un citas dabas katastrofas, gan atomkatastrofas rezultātā radusies radiācija un piesārņojums viņus būtiski apdraud. Identificējot apgalvojumu „zemestrīces un cunami ir lieli draudi Jūsu drošībai” ar sevi, tam piekrīt aptuveni 4/5 no visiem respondentiem, jo vairāk kā puse jeb 57,41% tam pilnībā piekrīt, bet 25,93% tiecas piekrist. Tikai 4,63% tiecas nepiekrist un 1 respondents jeb 0,93% pilnībā nepiekrist, kamēr aptuveni 1/10 daļa ir neitrāli vai nav atbildējuši (6,48% - neitrāli; 2,78% nav atbildējuši). Līdzīgos apjomos, tikai nedaudz mazāk izplatīts, respondentu vidū ir apdraudējums, ko izraisa radiācija un vides piesārņojums. Precīzi puse respondentu (50,00%) pilnībā piekrīt apgalvojumam, ka „radiācija un vides piesārņojums rada lielus draudus Jūsu drošībai”, kamēr gandrīz 1/3 (28,70%) tam tiecas piekrist. Atlikusī piektā daļa respondentu sadalās uz pusēm, jo aptuveni 1/10 daļā nepiekrīt, ka radiācija un piesārņojums rada draudu viņu drošībai (2,78% pilnībā nepiekrīt; 6,48% nepiekrīt) un tikpat lielai daļai nav viedokļa šajā jautājumā (8,33% neitrāli; 3,70% nav atbildes). Aprēķinot kopā iegūtos punktus uz pirmo apgalvojumu, rezultāts ir: $62 \times (-2 \text{ „pilnībā piekrītu”}) + 28 \times (-1 \text{ „piekrītu”}) + 7 \times (0 \text{ „neitrāls novērtējums”}) + 5 \times (+1 \text{ „nepiekrītu”}) + 2 \times (+2 \text{ „pilnībā nepiekrītu”}) + 4 \times (0 \text{ N/A}) = -146$. Savukārt, atbildot uz otro apgalvojumu, rezultāts ir: $54 \times (-2 \text{ „pilnībā piekrītu”}) + 31 \times (-1 \text{ „piekrītu”}) + 9 \times (0 \text{ „neitrāls novērtējums”}) + 7 \times (+1 \text{ „nepiekrītu”}) + 3 \times (+2 \text{ „pilnībā nepiekrītu”}) + 4 \times (0 \text{ N/A}) = -126$. Rezultātā tiek iegūts liels negatīvs kopnovērtējums: -272.

Apkopojot aptaujas rezultātus **pārtikas dimensijā** (skatīt 4.pielikumu), var secināt, ka attiecībā uz pārtikas pietiekamību lielākā daļa respondentu jeb gandrīz puse uzskata, ka nekādas problēmas 2011.gada katastrofas nesagādāja, kamēr pārtikas drošība tiek vērtēta pretrunīgi, viedokļiem daloties uz pusēm. 14,81% pilnībā piekrīt un 29,63% tiecas piekrist (kopā 44,44%), ka pēc katastrofām „pārtika un dzeramais ūdens bija pietiekamā daudzumā”, kamēr salīdzinoši liela daļa jeb nedaudz mazāk par 1/3 respondentu tomēr tam nepiekrīt (3,70% pilnībā nepiekrīt; 26,85% tiecas nepiekrist, kas kopā veido 30,55%), kas ļauj uzskatīt,

ka pārtikas pietiekamības jautājumā bija vērojama zināma drošības mazināšanās. Aptuveni 1/10 aptaujāto nav atbildējuši uz šo jautājumu, bet 14,81% ir neitrāli šajā jautājumā. Gandrīz precīzi uz pusēm dalās respondenti viedoklis par apgalvojumu „*pārtika un dzeramais ūdens bija droši lietošanai*”, jo kopumā nedaudz vairāk par 1/3 jeb 35,19% uzskata, ka pārtikas un ūdens drošība nemazinājās (9,26% pilnībā piekrīt; 25,93% tiecas piekrist), kamēr tikpat liels respondentu īpatsvars kopumā 35,18% (8,33% pilnībā nepiekrīt; 26,85% tiecas nepiekrīst) bija pretējās domās par šīs drošības dimensijas indikatoru. Tāpat šajā jautājumā ir nedaudz lielāks neitrāli noskaņoto cilvēku – 16,67%, kā arī tādi, kas nav snieguši atbildi – 10,19%. Novērtējot pēc punktiem respondentu atbildes uz pirmo apgalvojumu, rezultāts ir: $16 \times (+2 \text{ „pilnībā piekrītu”}) + 32 \times (+1 \text{ „piekrītu”}) + 16 \times (0 \text{ „neitrāls novērtējums”}) + 29 \times (-1 \text{ „nepiekrītu”}) + 4 \times (-2 \text{ „pilnībā nepiekrītu”}) + 11 \times (0 \text{ N/A}) = +27$. Attiecībā uz otro apgalvojumu rezultāts ir: $10 \times (+2 \text{ „pilnībā piekrītu”}) + 28 \times (+1 \text{ „piekrītu”}) + 18 \times (0 \text{ „neitrāls novērtējums”}) + 29 \times (-1 \text{ „nepiekrītu”}) + 9 \times (-2 \text{ „pilnībā nepiekrītu”}) + 14 \times (0 \text{ N/A}) = +1$. Attiecīgi visas dimensijas kopējais novērtējums ir pozitīvs: +28.

Veselības dimensijā abos indikatoros drošība nav būtiski mazinājusies subjektīvajā respondentu novērtējumā. To pierāda fakts, ka apgalvojumam, ka pēc katastrofām „*ir grūtāk gūt medicīnisko palīdzību un apmeklēt dakteri*”, pilnībā piekrīt tikai 2 (1,85%), bet tiecas piekrist 1 respondents (0,93%), kamēr pārliecinoši lielākā daļa jeb kopumā 75% respondentu tam nepiekrīt (31,48% pilnībā nepiekrīt; 43,52% nepiekrīt), liekot noprast, ka veselības aprūpes pieejamības drošības stāvoklis nav būtiski mainījies katastrofu ietekmē. Atlikuši aptuveni 1/5 daļa aptaujāto dalās uz pusēm, jo 11,11% gan ir neitrāli, gan nav snieguši atbildes. Kaut arī novērtējot savu subjektīvo vērtējumu apgalvojumam „*ir palielinājusies iespējamība saslimt vai piedzīvot veselības problēmas*”, lielākā daļa respondentu jeb 47,22% tam nepiekrīt, tomēr šis noliegums ir krietni vājāks nekā attiecībā uz aprūpes pieejamību. To pierāda arī krietni lielāks neitrālo respondentu skaits, kas kopumā veido 20,37% jeb 1/5 no visiem, kas varētu būt izskaidrojams ar informētības trūkumu un neziņu par piesārņojuma ietekmi uz veselību. Tomēr nobažījušies par savu veselības stāvokli ir aptuveni 1/5 daļa, jo šim apgalvojumam pilnībā piekrīt 3,70%, bet tiecas piekrist 18,52% respondentu, kamēr 10,19% jeb 1/10 nav viedokļa šajā jautājumā. Pēc punktu sistēmas rezultāts pirmajā apgalvojumā ir: $4 \times (-2 \text{ „pilnībā piekrītu”}) + 20 \times (-1 \text{ „piekrītu”}) + 22 \times (0 \text{ „neitrāls novērtējums”}) + 29 \times (+1 \text{ „nepiekrītu”}) + 22 \times (+2 \text{ „pilnībā nepiekrītu”}) + 11 \times (0 \text{ N/A}) = +45$. Otrā apgalvojuma rezultāts attiecīgi ir: $2 \times (-2 \text{ „pilnībā piekrītu”}) + 1 \times (-1 \text{ „piekrītu”}) + 12 \times (0 \text{ „neitrāls novērtējums”}) + 47 \times (+1 \text{ „nepiekrītu”}) + 34 \times (+2 \text{ „pilnībā nepiekrītu”}) + 12 \times (0 \text{ N/A}) = +110$. Tādējādi kopējais dimensijas novērtējums ir pozitīvs: +155.

Visubeidzot **personīgās drošības dimensijā**, kad aptaujas dalībniekiem jāatbild uz pavisam tiešu apgalvojumu „*Jūs un Jūsu ģimene jūtaties nedrošāki, Jūsu personīgā drošība ir mazinājusies*”, tad tomēr salīdzinoši liels (kaut arī ne vairākums) respondentu skaits, kas veido 1/5 jeb 21,3% atbild apstiprinoši (2,78% pilnībā piekrīt; 18,52% piekrīt). Tajā pašā laikā gandrīz puse (46,29%) no visiem aptaujas dalībniekiem noliedz, ka personīgi justos apdraudētāki (12,96% pilnībā nepiekrīt; 33,33% tiecas nepiekrīt), bet jāņem vērā, ka arī aptuveni 1/5 daļa jeb 20,37% ir izvēlējušies palikt neitrāli, kas liecina par zināmām šaubām. Līdzīgi kā iepriekšējos jautājumos ap 1/10 jeb 10,19% nav snieguši atbildi. Savukārt, kaut arī personīgi aptaujātie vēl nejūtas apdraudēti, tomēr valsts spējas viņus aizsargāt un nodrošināt drošību ir būtiski pasliktinājušās vismaz iedzīvotāju subjektīvajā drošības uztverē, jo, atbildot uz apgalvojumu „*valsts spējas nodrošināt Jūsu drošību ir pasliktinājušās*”, gandrīz puse (kopā 45,38%) atbild apstiprinoši (desmitā daļa jeb 10,19% pilnībā piekrīt, bet trešdaļa jeb 35,19% sliecas piekrīt), kas savā ziņā tiešā veidā norāda uz katastrofu būtisko ietekmi uz valsts un tās pilsoņu saiknes un savstarpējās uzticības un attiecību iedragāšanu. Arī noliegt šo apgalvojumu nesteidzas pārāk liels respondentu īpatsvars, proti, tikai ¼ daļa tam nepiekrīt (tikai 4,63% pilnībā nepiekrīt un 19,44% tiecas nepiekrīt), kamēr aptuveni tikpat liela daļa, kā atbildot uz iepriekšējo apgalvojumu, izvēlas palikt neitrāli (20,37%). 12,04% izvēlas uz apgalvojumu neatbildēt. Šeit interesants secinājums izriet no abu indikatoru pretrunām politiskās, ekonomiskās un personīgās drošības dimensijās, jo visās trijās no vienas puses respondenti daudz pārliecinošāk piekrīt, ka valsts līmenī politiskie un ekonomiskie procesi pēc katastrofas pasliktinās, kā arī valsts iespējas nodrošināt indivīdu drošību kļūst vārīgā un mazinās, bet kad šīs sfēras skarošais apgalvojums tiek uzdots tiešākā formā, liekot respondentiem novērtēt pašiem savu ievainojamību, tad izrādās, ka viss ir kārtībā vai vismaz daudz mazāk tiek norādīts uz draudu pastāvēšanu. Novērtējot abus apgalvojumus pēc punktu sistēmas, pirmā apgalvojuma rezultāts ir: $3 \times (-2 \text{ „pilnībā piekrītu”}) + 20 \times (-1 \text{ „piekrītu”}) + 24 \times (0 \text{ „neitrāls novērtējums”}) + 36 \times (+1 \text{ „nepiekrītu”}) + 14 \times (+2 \text{ „pilnībā nepiekrītu”}) + 11 \times (0 \text{ N/A}) = +38$. Otrā apgalvojuma rezultāts ir: $11 \times (-2 \text{ „pilnībā piekrītu”}) + 38 \times (-1 \text{ „piekrītu”}) + 22 \times (0 \text{ „neitrāls novērtējums”}) + 21 \times (+1 \text{ „nepiekrītu”}) + 5 \times (+2 \text{ „pilnībā nepiekrītu”}) + 11 \times (0 \text{ N/A}) = -29$. Tādējādi kopējais personīgās drošības dimensijas novērtējums, summējot abus rezultātus, ir pozitīvs: +9.

Lai noteiktu iedzīvotāju attieksmi pret ārvalstu palīdzību, kā arī atbalstu Japānas ārpolitikas darbībām, papildus 14 iepriekš apskatītajiem indikatoriem par 7 cilvēkdrošības dimensijām aptaujas dalībnieki sniedz papildus atbildes vēl uz 2 vērtīborientāciju apgalvojumiem (skatīt

4.pielikumu). Ņemot vērā, ka abiem apgalvojumiem respondentu vērtējums ir ļoti līdzīgs, tad var secināt, ka pastāv zināma kopsakarība starp ieguldījumiem un ieguvumiem cilvēkdrošība, jo 74,08% aptaujas dalībnieku ir izjutuši „*spēcīgu citu valstu atbalstu Japānai*” postkatastrofu periodā (trešdaļa jeb 30,56% tam pilnībā piekrīt, kamēr vairāk kā 2/5 jeb 43,52% tam sliecas piekrist), kamēr tieši tikpat liels respondentu īpatsvars (75%) uzskata, ka „*Japānai arī turpmāk jāturpina sniegt atbalsts grūtībās nonākušām valstīm, tai skaitā finansiāls*”, neskatoties uz pašu problēmām (tam pilnībā piekrīt vēl lielāks respondentu skaits, proti, 37,96%, kamēr 37,04% tam sliecas piekrist). Tikai 3,7% pilnībā nepiekrīt un 2,78% nepiekrīt, ka būtu sajutuši ārvalstu palīdzības ietekmi (7,41% neitrāli, 12,04% nav atbildējuši), kā arī kopumā tikai 8 respondenti (7,4% kopā, kur 3,7% pilnībā nepiekrīt un tikpat daudz sliecas nepiekrīst) neuzskata, ka Japānai turpmāk vajadzētu sniegt palīdzību citām valstīm, kamēr tikai 6,48% ir palikuši neitrāli un 11,11% nav snieguši atbildi. Var teikt, ka rezultātu līdzības dēļ uz abiem jautājumiem pat pastāv zināma korelācija – aptaujas dalībnieki uzskata, ka jāturpina sniegt palīdzība citiem, jo citi ir snieguši palīdzību Japānai, vai arī tas jā dara, lai nākotnē varētu atkal cerēt uz ārvalstu iejaukšanos, ja pati Japāna nonāktu atkārtoti līdzīgā situācijā.

Ļoti nozīmīgu informāciju sniedz respondentu atbildes uz aptaujas anketas 5.jautājumu, jo tas ļauj izmērīt salīdzinoši precīzi **draudu uztveres intensitāti** visās 7 cilvēkdrošības dimensijās (skatīt 5.pielikumu). Rezultātā ir iespējams ne tikai ranžēt draudus savstarpēji, nosakot kas apdraud Japānas iedzīvotājus visvairāk un kas vismazāk, bet arī izmērīt atšķirības, kā arī identificēt sfēras, kurās valstij būtu nepieciešams drošības stāvokli stiprināt. Maksimālais iespējamais novērtējums, ko teorētiski iespējams saņemt katram draudu avotam ir 1080 apdraudējuma punktu (ja visi N=108 respondenti drauda iespējamību un bīstamību novērtē ar „10”), bet minimālais – 108 (ja visi N=108 respondenti konkrētos draudus novērtē ar „1”). Kopējais iegūtais punktu skaits katram draudam attiecīgi ir robežās no 108 līdz 1080. Rezultātā summējot visu respondentu izvēlētas atbildes var iegūt nomināli kopējo apdraudējuma punktu (AP) kopsummu, vidējo vērtējumu procentuālā izteiksmē un nomināli. Tāpat izmantojams analīzes veids, kad tiek noteikts izplatītākais vērtējums, kur attiecīgi katru draudu avotu vislabāk raksturo atbilde, ko respondenti izvēlējušies visbiežāk. Intensitāte grafiski tie attēlota ar krāsu palīdzību (skatīt 5.pielikumu), kur vērtējumi no 1-4 pelēkā krāsā, apzīmējot „nelielu apdraudējumu”, vērtējumi no 5-7 sārtos un gaiši sarkanos toņos apzīmē „mērenu apdraudējumu”, bet 8-10 ar tumši sarkanu tonējumu - „būtisku un ļoti izteiktu apdraudējumu”. Šajā gadījumā tiek summēts kopējais AP skaits katrā no šiem trijiem

intervāliem un attiecīgi katru draudu avotu raksturo apzīmējums, kuru pārstāvošais intervāls ir savācis visvairāk AP.

Pēc nomināli iegūto apdraudējuma punktu (AP) skaita draudi Japānas iedzīvotāju uztverē ierindojas šādā secībā (sākot ar bīstamākajiem un tādiem, kuriem ir vislielākā iespējamība piepildīties un skart respondentus):

1. zemestrīces, cunami u.c. dabas katastrofās (vides dimensija) – 754 AP (rezultāts atbilst 69,81% no maksimāli iespējamās draudu bīstamības, bet vidējā atzīme ir „7”);
2. ekonomiskā/ finanšu krīze (ekonomiskā dimensija) – 659 AP (61,02%; „6”);
3. radiācija, vides piesārņojums, slimības (vides/ veselības dimensijas) – 632 AP (58,52%; „6”);
4. politiskā krīze (politiskā dimensija) – 570 AP (52,77%; vidējā atzīme „5”);
5. mājokļa un/vai darba un ienākumu avota zaudēšana (ekonomiskā/ personīgās drošības dimensijas) – 553 AP (51,2%; „5”);
6. pārtikas un dzeramā ūdens trūkums (pārtikas dimensija) – 538 AP (49,81%; vidējā atzīme „5”);
7. noziedzība, vardarbīgs uzbrukums, narkotikas (personīgās drošības/ kopiendrošības dimensijas) – 448 AP (41,48%; vidējā atzīme „4”);
8. starptautiskais terorisms (spēj ietekmēt visas 7 dimensijas) – 443 AP (41,02%; vidējā atzīme „4”);
9. iespēja tikt ievainotam militāra uzbrukuma Japānai rezultātā – 418 AP (38,7%; vidējā atzīme „4”).

Ņemot vērā, ka par visiem šiem draudu avotiem nav izteikušies 12,96% jeb nedaudz vairāk par 1/10, tad jāņem vērā, ka aprēķinot vidējo atzīmi, kā arī procentuālo novērtējumu, respondentu skaits, kas reāli ir atbildējuši, piešķirot novērtējumu no 1-10, ir N=94, kas savukārt nozīmē, ka veicot aprēķinus pēc metodes, kad izmantojami tikai tie respondenti, kas atbildējuši uz attiecīgo jautājumu, nevis aptaujas kopējais dalībnieku skaits (maksimālā iegūstamā teorētiskā AP vērtība ir 940, bet minimālā – 94) vidējās atzīmes var palielināties par 1 atzīmi uz augšu, bet procentuālais vērtējums par aptuveni 10%. Aprēķinot draudu avotu novērtējumu pēc šādas metodes, ranžējums nemainās, bet vērtības zemestrīcēm, cunami u.c. dabas katastrofām ir 80,21% (vidējais vērtējums „8”); ekonomiskajai/finanšu krīzei - 70,11% (7); radiācijai, vides piesārņojumam un slimībām – 67,23% (7); politiskajai krīzei – 60,63% (6); mājokļa un/vai darba un ienākumu zaudēšanai – 58,85% (6); pārtikas un dzeramā ūdens trūkumam – 57,23% (6); noziedzībai, vardarbīgiem uzbrukumiem un narkotikām – 47,66%

(5); starptautiskajam terorismam – 47,12% (5); iespējai tikt ievainotam militāra uzbrukuma Japānai rezultātā – 44,47% (4).

Ja draudu avotos ranžē savstarpēji pēc visbiežāk izvēlētās apdraudējuma atzīmes, tad augošā secībā tie ierindojas: 1) zemestrīces, cunami u.c. dabas katastrofas (visbiežāk izvēlēties novērtējums - 9); 2) politiskā krīzes un pārtikas un dzeramā ūdens trūkums (8); 3) ekonomiskā/finanšu krīze un radiācija, vides piesārņojums, slimības (7); 4) noziedzība, vardarbīgs uzbrukums, narkotikas, mājokļa un/vai darba un ienākumu zaudēšana un starptautiskais terorisms (5); 5) iespēja tikt ievainotam militāra uzbrukuma Japānai rezultātā (2). Savukārt grupējot apdraudējuma veidus pēc 3 zonām („neliels apdraudējums” (1-4); „mērens apdraudējums” (5-7); „būtisks un ļoti izteikts apdraudējums” (8-10)), kur katru draudu veidu vislabāk raksturo tā zona, kurā savākts vislielākais AP skaits, tie ranžējami šādā kārtībā: 1) zemestrīces, cunami u.c. dabas katastrofas („būtisks un ļoti izteikts apdraudējums” –568AP); 2) ekonomiskā/finanšu krīze („būtisks un ļoti izteikts apdraudējums” –367AP); 3) politiskā krīze („būtisks un ļoti izteikts apdraudējums”–268AP); 4) pārtikas un dzeramā ūdens trūkums („būtisks un ļoti izteikts apdraudējums”–223); 5) radiācija, vides piesārņojums, slimības („mērens apdraudējums”–317AP); 6) mājokļa un/vai darba un ienākumu zaudēšana („mērens apdraudējums”–287AP); 7) noziedzība, vardarbīgs uzbrukums, narkotikas („mērens apdraudējums”–282AP); 8) starptautiskais terorisms („mērens apdraudējums”–244AP); 9) iespēja tikt ievainotam militāra uzbrukuma Japānai rezultātā („mērens apdraudējums”–189AP).

Drošības konstelācijas jeb „drošības zvaigznāji” ir jēdziens, kas ieviests Latvijas 2003.gada ANO Ziņojumā par tautas attīstību un kas apzīmē indivīda potenciālos palīdzības sniedzējus un to tīklojumu - iespējas saņemt palīdzību un mazināt nedrošību, ja tā ir zaudēta. Aptaujas dalībnieki, atbildot uz 6.jautājumu, norādīja arī, kuriem palīdzības sniedzējiem krīzes situācijas viņi uzticas vairāk un kas ir svarīgāki personīgās drošības nodrošināšanai un kuri mazāk spējīgi un attiecīgi mazāk uzticami. Analizējot un apkopojot rezultātus (skatīt 6.pielikumu), var secināt, ka Japānā iedzīvotāji krīzes situācijas visvairāk uzticas un palīdzību cer sagaidīt no savas ģimenes, jo tai pilnībā uzticas 39,81% un uzticas 37,04% (kopā 76,85% jeb nedaudz vairāk nekā ¾ respondentu), kamēr tikai 6,48% ir atturīgi, vērtējot savu uzticību tai un 1 respondents jeb 0,93% tai neuzticas, bet 15,74% nav snieguši atbildi uz šo jautājumu. Savukārt ne tikai vismazāko uzticību bauda valdība, bet tai no 7 piedāvātajiem palīdzības sniedzējiem ir vislielākā neuzticība, proti, krīzes situācijas tai neuzticētos vairāk nekā puse respondentu - 30,56% drīzāk neuzticas, bet 15,74% pilnībā neuzticas, kamēr tikai 1/10 no

visiem respondentiem drīzāk uzticas (10,19%) un tikai 1,85% pilnībā uzticas (tajā pašā laikā ¼ ir neitrāli attieksmes paušanā pret valdību, bet 16,67% nav snieguši atbildi). Ranžējot drošības konstelāciju palīdzības sniedzējus prioritārā secībā pēc uzticības (sākot no tiem, kam krīzes situācijās uzticas visvairāk): 1) ģimene (76,85%); 2) glābšanas dienesti (71,29%); 3) armija (67,59%); 4) draugi un paziņas (64,82%); 5) paša spēki (60,19%); 6) ārvalstu palīdzība (40,74%); 7) valdība (12,04%). Glābšanas dienestiem ir otrs augstākais uzticības rādītājs, jo 19,44% tiem uzticētos pilnībā, bet 51,85% drīzāk uzticētos krīzes situācijās, kamēr pilnībā neuzticās tikai 0,93%, bet drīzāk neuzticas 4,63% (neitrāli – 6,48%, bet 16,67% nav atbildējuši). Līdzīgi ir arī ar armiju, kura uzticības rādītājos respondentu drošības konstelācijās tikai nedaudz atpaliek no glābšanas dienestiem, jo tai uzticas kopumā 67,59%, no kuriem ¼ daļa uzticas pilnībā (24,07%), bet 2/5 drīzāk uzticas (43,52%), kamēr neitrāls vērtējums ir 10,19%, bet drīzāk neuzticas vien 5,56% (16,67% nav atbildējuši vispār). Ceturtajā vietā pēc uzticības ierindojas aptaujas dalībnieku draugu un paziņu loks, pie kā vērsties pie palīdzības. Tiem uzticas kopumā 3/5 respondentu jeb 64,82%, no kuriem gandrīz puse jeb 46,30% drīzāk uzticas, bet gandrīz 1/5 jeb 18,52% uzticas pilnībā, kamēr tikai 4,63% drīzāk neuzticētos saviem draugiem, bet 0,93% pilnībā neuzticētos (15,74% nav atbildējuši). Fakts, ka respondentu pašu spēki ir tikai piektajā vietā ar kopumā 60,19% uzticību tiem (23,15% tiem uzticas pilnībā, bet 37,04% drīzāk uzticas) liecina drošības konstelāciju tīklojuma lielo nozīmi, kā arī uzticības līmeni sabiedrībā, kas nosaka, ka krīzes situācijas kāds steigsies palīdzēt un ar potenciālajiem problēmām nevajadzēs tikt galā paša spēkiem. Interesanti, ka citu valstu sniegtajai palīdzībai aptaujas dalībnieki uzticas pat vairāk nekā pašas Japānas valdībai. Zīmīgi, ka ārvalstu palīdzībai uzticas kopumā 2/5 respondentu, no kuriem 4,63% uzticas pilnībā, bet 36,11% drīzāk uzticas, kamēr šim palīdzības avotam ir vislielākais neitrālais novērtējums no visiem (32,41%), bet tikai 8,33% palīdzībai no ārpuses drīzāk neuzticas, bet 0,93% pilnībā neuzticas un 17,59% nav atbildējuši uz šo jautājumu.

Pēc **demogrāfiskajiem datiem** aptaujā piedalījās 44,44% vīrieši (48) un 37,04% sievietes (40), kamēr gandrīz piektā daļa respondentu jeb 18,52% (20) nebija aizpildījuši informāciju par savu dzimumu. Atbildes ietekmēja arī tādi faktori kā pastāvīgās dzīvesvietas attālums no katastrofas epicentra (nevis zemestrīces, bet kodolkatastrofas, kuras izraisītajai krīzei ir paliekošākas sekas), proti, Fukušimas atomelektrostacijas, kā arī tas, vai katastrofas bija respondentus pašus un viņu ģimenes vai tuvākajā lokā esošu cilvēku skārušas tiešā veidā. Zīmīgi, ka pat no šīs salīdzinoši nelielās izlases kopas gandrīz 1/10 respondentu paši vai kāds viņu ģimenes loceklis cieta 2011.gada katastrofās, kamēr aptuveni 2/5 no visiem aptaujas dalībniekiem jeb 40,74% pazina kādu, kas cieta šajās katastrofās (skatīt 7.pielikumu), kas ir

daudz augstāks rādītājs par sākotnējām ekspektācijām. Pēc pastāvīgās dzīvesvietas attāluma no kodolkatastrofas epicentra (Fukušimas atomelektrostacijas) respondenti grupējami (sākot ar tuvāko): 0-100km – 3,70%; 101-200km – 18,52%; 201-300km – 19,44%; 301-400km – 9,26%; 401-500km – 4,63%; 501-600km – 6,48%; 601-700km – 1,85%; 701-800km – 2,78%; 801-900km – 2,78%; 901-1000km – 1,85%; >1000km – 10,19%, bet 18,52% nav norādījuši savas pastāvīgās dzīvesvietas atrašanos (skatīt 8.pielikumu). Pēc vecuma grupas sadalījumu aptaujas dalībnieki grupējas: 0-10 gadi – 0,93%; 11-20 gadi – 14,81%, 21-30 gadi – 24,01%; 31-40 gadi – 15,74%; 41-50 gadi – 9,26%; 51-60 gadi – 10,19%; 61-70 gadi – 4,63%; 71-80 gadi – 1,85%, bet 18,52% ir izvēlējušies nenorādīt savu vecumu (skatīt 9.pielikumu). Abu dzimumu, visdažādāko vecuma grupu, kā arī visdažādāko ģeogrāfisko dzīvesvietu samērā vienmērīga un vienlīdzīga pārstāvība no aptaujas dalībnieku puses, neskatoties uz mazo izlases lielumu, tomēr ļauj pieņemt, ka tā ir Japānas sabiedrību pietiekami labi reprezentējoša.

Kad ir apkopoti rezultāti atsevišķi gan par Japānas objektīvajiem cilvēkdrošības rādītājiem un to izmaiņām gada laikā pēc katastrofām attiecībā pret iepriekšējiem periodiem, gan par iedzīvotāju subjektīvo drošības pašnovērtējumu, ir iespējams iegūt kopējo cilvēkdrošības novērtējumu, kā arī pārbaudīt pirmo izvirzīto hipotēzi. Kā jau tika noskaidrots, tad pēc objektīvajiem rādītājiem cilvēkdrošības stāvoklis ir būtiski pasliktinājies 3 dimensijās – visvairāk jeb par 66,66% no iespējamā vides dimensijā, ņemot vērā radiācijas noplūdes izraisītā kaitējuma ilgstošo ietekmi uz apkārtējo dabu un ekosistēmu, kam seko ekonomiskā dimensija un pārtikas drošības dimensijas, kur abās apdraudējums ir palielinājies par 50% no iespējamā pasliktinājuma. Vērā ņemams ir arī apdraudējuma palielinājums politiskajā dimensijā (33,33% no maksimāli iespējamā). Līdzīgs cilvēkdrošības „portretējums” izklājumā pa dimensijām atklājas arī apkopojot subjektīvo iedzīvotāju pašnovērtējumu. Analizējot atbildes uz anketas 3. un 4.jautājumu (skatīt 3.un 4.pielikumu) pēc punktu sistēmas, respondenti atzīst, ka visvairāk viņus apdraud vides dimensijas nedrošība (dabas katastrofas un vides piesārņojums, slimības), kas iegūst vislielāko negatīvo novērtējumu -272. Nākamā apdraudētākā cilvēkdrošības dimensija ir ekonomiskā, kurā arī ir iegūts salīdzinoši liels negatīvs kopvērtējums -70, bet trešajā vietā kā apdraudētākā ir politiskā dimensija ar negatīvu vērtējumu -34. Pārējās 4 dimensijās – personīgās drošības (+9), pārtikas drošības (+28), kopiendrošības (+81) un veselības drošības (+155) ir iegūti vienīgi pozitīvi novērtējumi, kas liecina, ka lielākā daļa respondentu uzskata, ka šajās dimensijās viņu cilvēkdrošība nav kļuvusi apdraudētāka gada laikā pēc katastrofām salīdzinājumā ar iepriekšējiem periodiem. Ļoti līdzīgi rezultāti tiek iegūti arī mērot dažādu potenciālo cilvēkdrošības draudu intensitāti, kā rezultātā, pēc dažādām metodēm mērot, vislielāko apdraudējumu rada zemestrīces, cunami

un citas dabas katastrofas, kam seko ekonomiskās un finanšu krīzes iespējamība un tās rezultātā radītai apdraudējums, kā arī radiācija, vides piesārņojums un dažādas slimības. Ar vidēju, bet salīdzinoši būtisku intensitāti tiek novērtēts arī politiskās krīzes radītais apdraudējums un iespējamība zaudēt darbu un ienākumu avotu. Pārējie apdraudējumi, tostarp pārtikas un dzeramā ūdens trūkums, dažādi personīgo drošību apdraudoši faktori (noziedzība, narkotikas, vardarbīgs uzbrukums), kā arī starptautiskais terorisms vai iespēja tikt ievainotam militāra uzbrukuma rezultātā Japānai tiek novērtēta ar vidēji vai ļoti zemu varbūtību un draudu intensitāti. Tādējādi var secināt, ka subjektīvais cilvēkdrošības apdraudējums pārklājas salīdzinoši precīzi ar pašu iedzīvotāju subjektīvo cilvēkdrošības un draudu varbūtības un intensitātes uztveri, kā rezultātā var uzskatīt, ka cilvēkdrošība ir pasliktinājusies gada laikā pēc katastrofām Japāna 3 dimensijās – vides, ekonomiskajā un politiskajā. To būtiski ir ietekmējis fakts, ka 2/5 no respondentiem, kas piedalījušies šajā pētījumā pazīst personīgi kādu, kas cietas 2011.gada „trīskāršajā katastrofā”. Jāņem vērā arī salīdzinoši mazais izlases lielums, ko būtu nepieciešams atkārtotu pētījumu rezultātā palielināt līdz sākotnēji plānotajiem vismaz N=1000 respondentiem. Neskatoties uz, pēc iegūtajiem objektīvās un subjektīvās cilvēkdrošības mērījumu rezultātiem var secināt, ka ievadā izvirzītā pirajā hipotēze - Japānas iedzīvotāju drošumspējas un cilvēkdrošība nemazinās pēc 2011.gada marta katastrofām – ir uzskatāma par apgāztu, jo, kaut arī objektīvi nedrošība visās 7 dimensijās atbilstoši teorētiskajā daļā pieņemtajai cilvēkdrošības definīcijai un skaidrojumam ir palielinājusies gada laikā tikai par 1/3 no maksimāli iespējamā stāvokļa pasliktinājuma, atsevišķas dimensijas atstājot pat pilnībā neapdraudētas, tomēr jāņem vērā ir iedzīvotāju, pašu būtiskāko drošības atskaites punktu, cilvēkdrošības pašnovērtējums, kas pēc salīdzinājuma ar iepriekšējiem periodiem ir pasliktinājies, bet pēc draudu uztveres intensitātes uztveres ir pietiekami augsts vairākās dimensijās, no kurām priekšplānā īpaši izceļama vides, ekonomiskā un politiskā.

3.4.Japānas ieguldījumu un ieguvumu cilvēkdrošībā salīdzinājuma analīze

Lai spētu objektīvi noteikt, kādi ir bijuši Japānas līdzšinējie ieguldījumi cilvēkdrošībā pretstatā ieguvumiem vai zaudējumiem jeb izdevīgumam periodā pēc zemestrīces, cunami un kodolkatastrofas sākuma, ir svarīgi noteikt pārbaudes un salīdzināšanas mehānismus. Atmaksāšanās princips ārpolitikā tiek pārbaudīts, atbildot uz izvirzītajiem jautājumiem, kuros jau to uzdošanas brīdī tiek ietverti nosacījumi jeb indikatori, pie kuriem var uzskatīt, ka attiecīgajā faktorā līdzšinējā darbība atmaksājās vai arī nesniedz ieguvumus.

Ieguldījumi cilvēkdrošībā tiek novērtēti gan attiecībā uz cilvēkdrošību kā konceptu, gan praktiskiem pasākumiem ārpolitikas plānošanā un īstenošanā, gan finansiālā izteiksmē. Cilvēkdrošības ieguvumu salīdzinājums ārpolitikā tiek pārbaudīts, summējot šādus faktoros, kas pēc to analīzes tiek novērtēti ar vērtību „+1”, ja ieguldījumi ir snieguši ieguvumus ārpolitikā jeb atmaksājušies, un ar „-1”, ja ieguldījumi ieguvumus nav snieguši vai arī piedzīvoti zaudējumi atbilstoši indikatoram, kas tiek noteikts atbildot uz šādiem jautājumiem:

- a) *Kādi ir bijuši Japānas vidējie finanšu ieguldījumi gada laikā (pēdējo gadu laikā vidējais rādītājs)? Vai finanšu kopējā ārējā sniegtā palīdzība 1 gada laikā pēc katastrofas ir mazāka vai lielāka par līdzšinējiem ieguldījumiem? (Rādītāji: iepriekšējo periodu vidējie gada finanšu ieguldījumi pirms katastrofas pārsniedz saņemto palīdzību gada laikā pēc katastrofas – neatmaksājas; sniegtā ārvalstu finanšu palīdzība ir lielāka par ieguldījumiem – atmaksājas);*
- b) *Cik globāli ir bijuši ieguldījumi salīdzinājumā ar saņemto palīdzību (salīdzināts valstu skaits, kurās Japāna stiprinājusi cilvēkdrošību, ar to, no cik valstīm nāk palīdzība pēc katastrofas)? (Rādītāji: palīdzības sniedzēju skaits ir mazāks nekā valstu, kurās ieguldīts, skaits – neatmaksājas; palīdzības sniedzēju skaits ir lielāks – atmaksājas);*
- c) *Vai Japāna iegūst kādus ekonomiskus atvieglojumus vai ierobežojumus pēc katastrofas? Kas no tiem ir vairāk? (Rādītāji: tiek noteiktas būtiskas ekonomiskas sankcijas pret Japānu – neatmaksājas; valsts iegūst ekonomiskus atvieglojumus/sankcijas ir īslaicīgas – atmaksājas);*
- d) *Vai tās valstis, ar kurām Japāna līdz šim kopīgi darbojusies cilvēkdrošības veicināšanā, ir pirmās, kas steidzas palīgā? Kā reaģē šo valstu politiskie līderi? (Rādītāji: vairākums sabiedroto līderu reaģē novēloti/ negatīvi – neatmaksājas; līderi reaģē ātri un pirmie steidzas palīgā – atmaksājas);*
- e) *Vai tās valstis, kurās Japāna ir ieguldījusi cilvēkdrošībā, sniedz savlaicīgus līdzjūtības apliecinājumus? Kāda ir šo valstu politisko līderu reakcija? (Rādītāji: valstis, kurās Japāna iegulda visvairāk, ir starp pirmajām palīdzētājām pēc katastrofas / tiek gūti politiski ieguvumi attiecībās ar šīm valstīm pēc katastrofas – atmaksājas; valstis nereaģē uz katastrofu vispār / reaģē, bet daudz vēlāk par citām pasaules valstīm / netiek gūti ieguvumi vai arī tiek piedzīvoti ārpolitiski zaudējumi attiecībās ar šīm valstīm – neatmaksājas);*
- f) *Kuras valstis aizver vai pamet īslaicīgi vai pilnībā savas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības Japānā pēc katastrofas un kuras izrāda solidaritāti, saglabājot savu klātbūtni? (Rādītāji: tuvākie sabiedrotie un/vai valstis, kurās Japāna ieguldījusi*

cilvēkdrošībā, pamet Tokiju – neatmaksājas; sabiedrotie solidarizējas, neizverot pārstāvniecības – atmaksājas);

- g) *Vai Japānas gūst politiskus ieguvumus starptautiskajās organizācijās 1 gada laikā, kurās līdz tam ir aizstāvējusi cilvēkdrošības idejas? (Rādītāji: cilvēkdrošības loma tiek iekļauta multilaterālu sarunu platformu, starptautisku organizāciju dienas kārtībā vai secinājumos / Japāna iegūst nozīmīgus amatus organizācijās, kurās līdz tam popularizējusi cilvēkdrošību – atmaksājas; cilvēkdrošība neparādās starptautiskajā dienaskārtībā / valstis novēršos no šī koncepta, uzskatot, ka tas sevi nav spējis attaisnot - neatmaksājas);*
- h) *Kā atspoguļojas Japānas tēls pasaulē 1 gada laikā? Vai valstu un starptautisko organizāciju politisko līderu paziņojumos dominē distancēšanās no Japānas vai tuvināšanās? Vai tiek uzsvērts, ka tā ātri tiks galā, vai jau ir atrisinājusi problēmas? (Rādītāji: gadu pēc katastrofas nozīmīgākie starptautisko attiecību aktieri distancējas no Japānas, izceļ tās problēmas, bīstamību vai trūkumus – neatmaksājas; vērojama solidarizēšanās un Japānas panākumu izcelšana – atmaksājas).*

Gala rezultātā, summējot vērtības, kas iegūtas faktoru analīzes ceļā, tiek iegūta kopējā vērtība. Ja gala rezultāts ir pozitīvs (visu saskaitāmo summa ir pozitīvs skaitlis), tad var uzskatīt, ka Japāna guvusi ārpolitiskus ieguvumus pēc katastrofām un ieguldījumi cilvēkdrošībā ir atmaksājušies. Savukārt, ja gala rezultāts ir negatīvs (visu saskaitāmo summa ir negatīvs skaitlis), tad var uzskatīt, ka zaudējumi pārsniedz ieguvumus pēc katastrofām, un līdzšinējie ieguldījumi nav nesuši rezultātus jeb nav atmaksājušies.

3.4.1. Japānas ieguldījumi cilvēkdrošībā līdz katastrofām

Japānas studiju pētniece no Beļģijas Elēna Atanasova-Kornelis (*Elena Atanassova-Cornelis*), izmantojot Japānas piemēru, ir pētījusi cilvēkdrošības pielietojumu ārpolitikā, sniedzot visaptverošus secinājumus, kas noderīgi arī šajā pētījumā. Atbildot uz jautājumu, kādas cēloņsakarības ir novedušas pie tā, ka mūsdienās Japāna ir viena no aktīvākajām cilvēkdrošības ideju un politiku aizstāvēm un veicinātājām pasaulē, pētniece uzsver, ka tas ir bijis dabisks vēsturiskās attīstības process, kurā Japāna pēc Aukstā kara beigām cenšas uzturēt aktīvu, bet ne-militāru lomu starptautiskajās attiecībās, pierādot, ka cilvēkdrošību nevajag uzlūkot kā viendabīgu konceptu, jo, atkarībā no aktieru preferencēm un vēstures, koncepts var tikt un jau tiek dažādi pielietots¹⁵⁰. Japānas vēlmju samērojamībai ar iespējām ārpolitikā vēsturiski pirmsākums ir meklējams laikā, kad pēc 2.Pasaules kara postījumiem valstij bija nepieciešama atjaunošana un ekonomiskā izaugsme, ko varēja sniegt vienīgi sadarbība ar rietumiem, kas savukārt 1951.gadā aizsākās ar Sanfrancisko Miera līgumu un ASV-Japānas Drošības līgumu. ASV „drošības lietussargs” un stratēģiskā partnerība ļāva sasniegt nacionālās aizsardzības militāros mērķus, bet ekonomiskās drošības jomā ekonomiskā izaugsme sākot no 80.gadiem aizsāka „visaptverošās drošības” (*comprehensive security* – angļu val.) ēru Japānā, kur drošība tika skatīta ne tikai plašāk, proti, koncentrējoties vienlaikus uz sociālo, ekonomisko un politisko dimensiju, bet pat novēršoties no militārās dimensijas¹⁵¹. Vēlme novērsties no militārās dimensijas, kas ekspansijas ideju formā bija dominējusi līdz karam, bija tik stipra, ka 1947.gadā izveidotajā valsts konstitūcijā tika iekļauts 9.papogrāfs, ar kuru saskaņā „Japānas tauta uz visiem laikiem atsakās no kara, kā nācijai suverēnām tiesībām un draudiem vai spēka pielietošanas kā līdzekļiem, lai risinātu starptautiskus strīdus”¹⁵². Aukstā kara laikā ciešā saikne ar ASV ilgu laiku noteica to, ka Japānas ārpolitika politiskajā plaknē bija reaktīva un pakļāvīga, kamēr ekonomiskajā plaknē 70.-80.gados tā piedzīvoja izrāvienu, bet post-Aukstā kara periodā, nespējot pienācīgi reaģēt uz Persijas Līča krīzi un savu bruņoto aizsardzības spēku nosūtīšanas vietā izvēloties „čeku grāmatiņas diplomātiju” (sniedzot vienīgi finansiālu palīdzību), tā izsauca uz sevi starptautisko kritiku, liekot jaunajā starptautiskajā sistēmā pielāgot ārpolitiku savām ekonomiskajām spējām un ambīcijām. Pielāgošanās ir izpaudusies, pārveidojot tiesisko bāzi un starptautisko sadarbību atbilstoši

¹⁵⁰ Atanassova-Cornelis E. *Defining and Implementing Human Security: The Case of Japan*. In: Debiel T., Werthes S. (Eds.) *Human Security of Foreign Policy Agendas: Changes, Concepts and Cases*. Duisburg: Institute for Development and Peace, University of Duisburg-Essen (INEF Report, 80/2006). 2006. p.39

¹⁵¹ Ibid, p.41

¹⁵² 2.nodaļa: Atsacīšanās no karadarbības, 9.papogrāfs : Tiecoties pēc starptautiska miera, kas balstīts uz taisnīgumu un kārtību, Japānas tauta uz visiem laikiem atsakās no kara kā nācijai suverēnām tiesībām un draudiem vai spēka pielietošanas kā līdzekļiem, lai risinātu starptautiskus strīdus. Lai sasniegtu iepriekšējā papogrāfa mērķi, sauszemes, jūras un gaisa spēki, kā arī cits kara potenciāls nekad netiks uzturēti. Valsts tiesības uz karadarbību netiks atzītas. Japānas Konstitūcija.

http://www.kantei.go.jp/foreign/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html (Japānas Valdības oficiālā mājas lapa; aplūkots: 09.05.2012)

izmaiņām starptautiskajā sistēmā un jaunajiem draudu veidiem, kā, piemēram, 1992.gadā tiek ieviests Starptautiskās miera sadarbības likums, kas ir sava veida atkāpe no konstitūcijas, jo atļauj militārajam personālam piedalīties ANO humanitārajās un miera uzturēšanas misijās (*UNPKO – United Nations Peace Keeping Operations*), būt par vēlēšanu novērotājiem Bosnijā un Hercegovinā, Kosovā, bet 2001.gada decembrī likums tika papildināts, ļaujot piedalīties pilnā kapacitātē arī miera uzturēšanas spēkos (*PKF- Peacekeeping Forces*). Tāpat valsts attīsta aktīvu dalību dažādās humanitārās palīdzības programmās, starptautiskajā krīžu pārvaldībā, visaptverošā konfliktu novēršanā un vides aizsardzībā, ko pierāda stiprāku saišu veidošana gan ar ES (2001.gadā pieņem Vienoto Japānas-ES Rīcības plānu), gan ASV (pēc 11.septembra teroraktiem tiek pieņemts Pretterorisma Speciālo Pasākumu likums, kas ļauj ar jūras spēkiem asistēt Irākā un Afganistānā, kā arī pēcāk sniegt finansiālu un personāla atbalstu Irākas atjaunošanas civilajās misijās)¹⁵³.

Par atspēriena punktu jeb brīdi, sākot no kura Japāna uzsāk ieguldījumus cilvēkdrošībā, vairāki pētnieki uzskata laiku pēc 1997.gada Āzijas valūtas un finanšu krīzes, kad krīzes iespaidā mainās drošības uztveres izpratne, pārbīdoties atskaites punktam no valsts uz cilvēku. Tobrīd 1998.gada decembrī Japānas premjerministrs Keizo Obuči (*Keizo Obuchi*) sniedz 2 publiskas runas par cilvēkdrošību, kas, kalpojot kā Japānas reakcija uz krīzi un pūļu izrādīšana tās seku pārvarēšanai, neatgriezeniski ielika pamatus visām turpmākajām valsts darbībām cilvēkdrošības jomā¹⁵⁴. Būtiskākā no šīm runām ir 1998.gada 16.decembrī ASEAN+3 samitā Hanojā, Vjetnamā, kurā K.Obuči skaidro, ka, lai realizētu Āzijā „miera un pārticības laikmetu, kas būvēts uz cilvēku cieņas”, ir nepieciešams pūles novirzīt, „liekot uzsvāru uz cilvēkdrošību”. Runā cilvēkdrošība tiek definēta kā „koncepts ar visaptverošu skatījumu uz visiem draudiem cilvēku izdzīvošanai, dzīvībai un cieņai, kas izceļ nepieciešamību uz šādiem draudiem atbildēt”. Tāpat šajā runā tiek paziņots par Japānas nodomu veļtīt 500 miljonus jēnu (4,2 miljoni ASV dolāru), lai izveidotu Cilvēkdrošības Fondu ANO paspārnē, lai sniegtu atbalstu projektiem reģionā¹⁵⁵. Būtiski, ka tā nebija īslaicīga politika, kas apstātos ar politiķu nomaiņu, jo arī nākamais premjerministrs Joširo Mori (*Yoshiro Mori*) ne tikai turpina ieguldīt cilvēkdrošībā, pievēršot starptautiskās sabiedrības uzmanību konceptam, bet iet soli tālāk, jo ANO 55 gadu jubilejas 2000.gada Tūkstošgades

¹⁵³ Atanassova-Cornelis E. *Defining and Implementing Human Security: The Case of Japan*. In: Debiel T., Werthes S. (Eds.) *Human Security of Foreign Policy Agendas: Changes, Concepts and Cases*. Duisburg: Institute for Development and Peace, University of Duisburg-Essen (INEF Report, 80/2006). 2006. p.41-43

¹⁵⁴ Ibid, p.44

¹⁵⁵ *Toward the Creation of a Bright Future for Asia*. Policy Speech by Prime Minister Keizo Obuchi at the Lecture Program hosted by the Institute for International Relations, Hanoi, Vietnam. December 16, 1998. <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/asean/pmv9812/policyspeech.html> (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 09.05.2012)

samīta uzrunā liek ne tikai saprast, ka 21.gs. „problēmas kopīgi jārisina no katra indivīda nozīmīguma skatupunkta”, tādējādi raksturojot cilvēkdrošības konceptu, bet arī prezentē Japānas ārpolitikas virzienu 21.gadsimtā: „Ar cilvēkdrošību kā vienu no tās diplomātijas pīlāriem, Japāna neželos pūles, lai padarītu 21.gadsimtu par uz cilvēku centrētu gadsimtu”¹⁵⁶. Tāpat šajā uzrunā tiek paziņots par Japānas līdzšinējām investīcijām cilvēkdrošībā 9 miljardu jēnu (80 miljoni ASV dolāru), kā arī plānoto nākotnes ieguldījumu 10 miljardu jēnu (100 miljoni dolāru) Cilvēkdrošības Fondā un Cilvēkdrošības Komisijas izveidi¹⁵⁷. Par cilvēkdrošības lomu Japānās pirms katastrofām ieguldījumu kontekstā var spriest, analizējot katru gadu izdotos īstermiņa ārpolitikas plānošanas dokumentus – „diplomātiskās zilās grāmatas” (*diplomatic bluebook*). Cilvēkdrošība „diplomātiskajā zilajā grāmatā” pirmo reizi parādās 2000.gadā, kad tiek paziņots, ka „Japāna uzsver „cilvēkdrošības” jēdzienu no pūļu stiprināšanas perspektīvas, lai cīnītos ar draudiem cilvēku dzīvībām, iztikai un cieņai”, uzsverot, ka tā jau tobrīd vada starptautiskās sabiedrības līmenī diskusiju par konceptu, vienlaikus jau realizējot konkrētas politikas tā īstenošanā, kas tiks palielinātas nākotnē, „pozicionējot „cilvēkdrošību” kā atslēgas perspektīvu Japānas ārpolitikas attīstībai”¹⁵⁸. Arī 10 gadus pēc koncepta ieviešanas ārpolitikā un neilgi pirms katastrofām, 2011.gada zilajā grāmatā (analīze par 2010.gada ārpolitikas aktivitātēm) cilvēkdrošības koncepts vēl joprojām „spēlē pirmo vijoli” kā vadlīnijas, kas „fokusējoties uz ikkatra cilvēka dzīvību un iztiku, liks Japānai rīkoties, lai vadītu starptautisko sabiedrību atrisināt globālos jautājumus”, kur ar „globālajiem jautājumiem” tiek saprasti galvenokārt visi izaicinājumi, ko risina ANO (tieši uzskaitot izaicinājumus, tiek secināts „Apvienoto Nāciju loma ir kļuvusi arvien svarīgāka, ņemot vērā, ka starptautiskā sabiedrība joprojām sastopas ar globālajiem izaicinājumiem”) – nabadzība, bads, infekciju slimības, masu iznīcināšanas ieroču izplatība, reģionāli konflikti un globālās vides problēmas, kā arī „likumu varas” nodrošināšana, ko Japāna uzskata par vienu no saviem ārpolitikas pīlāriem¹⁵⁹. Ņemot vērā, ka „diplomātiskā zilā grāmata” ir ikgadējs izdevums, tad par krīzes ietekmi uz Japānas pozicionējuma pasaulē pašnovērtējumu varēs spriest tuvākajā laikā, kad tiks izdots 2012.gada izdevums par iepriekšējo gadu, kas diemžēl vēl nav publicēts šī pētījuma izstrādes brīdī.

¹⁵⁶ *Statement by H.E. Mr. Yoshiro Mori Prime Minister of Japan at the Millenium Summit of the United Nations*. 7 September, 2000. <http://www.mofa.go.jp/policy/un/summit2000/pmstate.html> (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 09.05.2012)

¹⁵⁷ Turpat, skatīts: 09.05.2012

¹⁵⁸ *Diplomatic Bluebook 2000. Chapter II. Sectoral Analysis of the International Situation and Japan's Foreign Policy. Section 3. Efforts toward the realization of a better global society. A. Overview-Human Security*. <http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2000/II-3-a.html> (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 14.05.2012)

¹⁵⁹ *Diplomatic Bluebook 2011*. Ministry of Foreign Affairs, Japan. April, 2011. p.19-20.

<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2011/index.html> (Ministry of Foreign Affairs of Japan home page; skatīts: 19.05.2012)

Trīs galvenās formas, kurās atspoguļojas Japānas cilvēkdrošības īstenošanas centieni, ir **Cilvēkdrošības Trasta Fonds** (*Trust Fund For Human Security*), **Oficiālā Attīstības Sadarbības Programma** (*Official Assistance Development Programme*), kas ir politikas mehānismi ar praktisku pielietojumu, kā arī **Cilvēkdrošības Komisija** (*Commission On Human Security*), kuras mērķis ir bijis atrast cilvēkdrošības definējumu un izveidot vadlīnijas, pēc kurām turpmāk veidot un attīstīt dažādas rīcībpolitikas¹⁶⁰. Kopējais ieguldījumu rezultāts un apjoms attiecīgi ir novērtējams, analizējot detalizētāk katru no investīciju formām un kanāliem.

Par **Cilvēkdrošības Komisijas** izveidošanu tiek paziņots 2001.gada 24.janvārī, atbildot uz tikai dažus mēnešus pirms tam 2000.gada rudenī notikušo Tūkstošgades samitu, kurā ANO Ģenerālsekretārs Kofī Anans aicināja jaunajā tūkstošgadē sasniegt duālo mērķi – brīvību no bailēm un brīvību no vajadzībām. Tāpat tiek veikta atsauce gan uz cilvēkdrošību kā šīs rūpes apzīmējošo jēdzienu, gan atsaucoties uz Japānas premjerministra Keizo Obuči (*Keizo Obuchi*) 1998.g. decembra runu, kurā cilvēkdrošība ir „atslēgas koncepts visaptverošai draudu mazināšanai”, gan pieminot premjerministra Joširo Mori (*Yoshiro Mori*) samitā solīto Japānas valdības ieguldījumu Cilvēkdrošības Trasta Fondā. Par komisijas mērķiem tie izvirzīts: 1) veicināt sabiedrības sapratni, iesaisti un atbalstu cilvēkdrošībai un tās pamata uzstādījumiem; 2) attīstīt cilvēkdrošības konceptu kā operacionālu rīku politiku formulēšanai un īstenošanai; 3) piedāvāt konkrētu rīcības programmu, lai vērstos pret kritiskajiem un valdošajiem draudiem cilvēkdrošībai¹⁶¹. Komisijā darbojās 12 komisāri, tostarp 2 līdzpriekšsēdētāji Sadako Ogata (*Sadako Ogata*) – bijusī Apvienoto Nāciju Augstā Komisāre bēgļu jautājumos, un Amartija Sens (*Amartya Sen*) – 1998.gada Nobela balvas ekonomikā laureāts. Kopumā tika organizētas 5 oficiālas tikšanās 2 gadu laikā (Ņujorkā, divreiz Tokijā, Stokholmā un Bangkokā), kā rezultātā 2003.gada 1.maijā tika prezentēts oficiālais ziņojums ANO Ģenerālsekretāram Kofī Ananam „Cilvēkdrošība tagad” (*„Human Security Now”*)¹⁶². Ziņojums ir uzskatāms par nozīmīgu pienesumu un ieguldījumu gan cilvēkdrošības pētnieku akadēmiskajām aprindām, ņemot vērā oficiālas komisijas vienotu definējumu un cilvēkdrošības skaidrojumu gan kā drošības jēdziena evolūcijas etapu pasaulē, kurā noris atkāpšanās no valsts kā vienīgā drošības nodrošinātāja, gan attiecībā pret cilvēktiesību un

¹⁶⁰ Atanassova-Cornelis E. *Defining and Implementing Human Security: The Case of Japan*. In: Debiel T., Werthes S. (Eds.) *Human Security of Foreign Policy Agendas: Changes, Concepts and Cases*. Duisburg: Institute for Development and Peace, University of Duisburg-Essen (INEF Report, 80/2006). 2006. p.47

¹⁶¹ *Press Release. Plan For Establishment of the Commission on Human Security*. January 24, 2001. <http://ochaonline.un.org/humansecurity/CHS/about/pressrelease.html> (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs home page; skatīts: 11.05.2012)

¹⁶² *The Human Security Unit*. <http://ochaonline.un.org/humansecurity/CHS/> (Commission on Human Security home page; skatīts: 12.05.2012)

cilvēces attīstības idejām, gan politikas veidotājiem un īstenotājiem, piedāvājot vadlīnijas 21.gs. drošības politikai, kurā valsts centriskumu nomaina indivīda centriskums. Attiecībā uz akadēmisko pienesumu komisija cilvēkdrošību definē kā „aizsargāt visu cilvēku dzīvību vitālo kodolu veidos, kas veicina cilvēku brīvības un cilvēku piepildījumu”¹⁶³. To paskaidrojot sīkāk, ar cilvēkdrošību tiek saprasta cilvēku fundamentālo tiesību aizsardzība būt brīviem no būtiskiem un aptverošiem, ilgstošiem draudiem un situācijām, kā arī „politisku, sociālu, vides, ekonomisko, militāro un kultūras sistēmu radīšana, kas visas kopā sniedz cilvēkiem izdzīvošanas, iztikas un cieņas būvniecības blokus”, nepaskaidrojot detaļās, kas tiek saprasts ar „vitālo kodolu” ar mērķi saglabāt konceptu dinamisku, jo lietas, kas cilvēkiem ir pašas būtiskākās un nepieciešamākās atšķirās visā pasaulē¹⁶⁴. Tāpat zīmīgi, ka ziņojumā kā trešā cilvēkdrošību raksturojošā brīvība (bez brīvības no bailēm un trūkuma) tiek minēta „brīvība rīkoties paša labā”, ar kuru tiek mudināts valstīm, starptautiskajām aģentūrām, NVO, privātajam sektoram veidot aizsardzības stratēģijas (*protection strategies*), lai aizsargātu cilvēkus no draudiem, un pilnvarošanas stratēģijas (*empowerment strategies*), ar kurām ļaut cilvēkiem attīstīt spējas pārvarēt grūtus apstākļus¹⁶⁵. Šis komisijas ieteikums, kā jau tika noskaidrots izpētes teorētiskajā daļā, ir labi īstenots tajā pašā 2003.gadā Latvijas pētnieku ziņojumā par cilvēkdrošību Latvijā, analizējot drošumspējas, stratēģijas un drošības konstelācijas, kas atkārtoti praksē pārbaudīts arī šajā pētījumā, izpētot Japānas cilvēkdrošības izmaiņas pēc katastrofām. Visbeidzot Cilvēkdrošības Komisijas ziņojumā kā būtiskākais pienesums tiek piedāvātas 10 prioritārās politiku jomas un ieteikumi, kā cilvēkdrošība ieviešama praksē: 1) cilvēku aizsardzība vardarbīgos konfliktos; 2) cilvēku aizsardzība no ieroču izplatīšanas; 3) bēgļu cilvēkdrošības atbalstīšana; 4) cilvēkdrošības fondu izveide līdzekļu novirzīšanai pēc konfliktu siutācijām; 5) veicināt godīgu tirdzniecību un tirgus, lai labumu gūtu visnabadzīgākie; 6) minimālo dzīves standartu nodrošināšana visur; 7) augstas prioritātes piešķiršana universālai pieejai medicīniskajai palīdzībai; 8) efektīvas un taisnīgas patenta tiesību globālās sistēmas attīstīšana; 9) ar daudz spēcīgākiem globāliem un nacionāliem centieniem dot iespēju visiem cilvēkiem saņemt pamata izglītību; 10) noskaidrot nepieciešamību pēc globālās cilvēces identitātes, vienlaikus respektējot indivīdu brīvību uz dažādām identitātēm un piederībām¹⁶⁶. Līdz ar ziņojuma prezentēšanu tiek izveidota Cilvēkdrošības Padome (*Advisory Board on Human Security*), ar mērķi turpināt izstrādāt

¹⁶³ Ogata S., Sen A., Brahimi L., Chen L.C., Geremek B., Ginwala F.F.N., Picado S.S., Pitsuwan S., Shalala D.E., Sutherland P., Tevoedjre A. Tham C. *Human Security Now*. New York: Human Security Commission. 2003. p.4

¹⁶⁴ Ibid, p.4

¹⁶⁵ Ibid, p.10-11

¹⁶⁶ Ogata S., Sen A., Brahimi L., Chen L.C., Geremek B., Ginwala F.F.N., Picado S.S., Pitsuwan S., Shalala D.E., Sutherland P., Tevoedjre A. Tham C. *Human Security Now*. New York: Human Security Commission. 2003. p.133

Cilvēkdrošības Komisijas ieteikumus, kā arī konsultēt ANO Ģenerālsēkretāru par: 1) galvenajām vadlīnijām ANO Cilvēkdrošības Trasta Fondam (CTF); 2) metodēm, kā palielināt CTF projektu un aktivitāšu sniegto efektivitāti; 3) veidiem, kā izplatīt un popularizēt cilvēkdrošības konceptu, zināšanas un izpratni par to pasaulē¹⁶⁷. Komisijas darba rezultāti bija vērojami arī jau 2005.gada ANO 60.gadu jubilejas Pasaules Samitā, kad pasākuma secinājumos pirmo reizi oficiālā ANO dokumentā parādījās cilvēkdrošības jēdziens, sniedzot oficiālu dalībvalstu atbalstu brīvības no bailēm un trūkuma pamatprincipiem un aicinot pašu jēdzienu kopīgi definēt un diskutēt arī turpmāk par to Ģenerālās Asamblejas laikā¹⁶⁸. Gadu vēlāk pēc Japānas iniciatīvas 2006.gada oktobrī tiek izveidots arī „Cilvēkdrošības draugu” (*Friends of Human Security - FHS*) forums, kura mērķis ir ANO dalībvalstīm un starptautiskajām organizācijām sniegt diskusiju platformu, lai panāktu vienotu cilvēkdrošības koncepta izpratni un kopīgi meklētu veidus, kā konceptu iekļaut ANO darbībā¹⁶⁹. Kopumā var secināt, ka Japānas atsauksmās uz Kofi Anana aicinājumu 2000.gadā, īsā laikā izveidojot Cilvēkdrošības Komisiju, kalpoja kā sava veida atspēriena punkts vairākām tālejošām aktivitātēm, kas rezultējušās cilvēkdrošības nonākšanā ANO oficiālajā dienaskārtībā, kas uzskatāms par spēcīgu panākumu, bet ieguldījumi novērtējami ar lielu pievienoto vērtību.

Savā ziņā, lai pierādītu, ka cilvēkdrošības koncepta aizstāvēšana nav tikai vienkārši saukļi vai politika bez reāla seguma, par vienu no Japānas būtiskākajiem praktiskajiem un izmērāmajiem ieguldījumiem var uzskatīt **Cilvēkdrošības Trasta Fonda (CTF)** izveidošanu, uzturēšanu un regulāru ievērojamu līdzekļu piešķiršanu tā darbībai. Sākotnēji CTF tika izveidots 1999.gada martā, realizējoties jau pieminētā Japānas premjerministra K.Obuči solījumam, kopīgi ar Japānas valdības un ANO Sekretariāta gādību, tobrīd atrodoties ANO Regulatora struktūrvienības pārziņā un nodarbojies galvenokārt ar Āzijas finanšu krīzes seku pārvarēšanas projektiem veselības, izglītības, lauksaimniecības un infrastruktūras attīstības jomās. Savukārt pēc Cilvēkdrošības Padomes izveides, kas turpmāk rūpējās par Cilvēkdrošības Komisijas ziņojumā izvirzīto prioritāšu realizāciju ar CTF palīdzību, kopš 2004.gada fonda vadība pārgāja ANO Humanitāro lietu koordinācijas biroja jaunizveidotās struktūrvienības Cilvēkdrošības vienības (*Human Security Unit*) pārziņā, kuras mērķis ir

¹⁶⁷ *Advisory Board on Human Security*. <http://ochaonline.un.org/OutreachandABHS/tabid/2128/language/en-US/Default.aspx> (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) home page; skatīts: 19.05.2012)

¹⁶⁸ UN General Assembly. *The General Assembly Resolution 60/1 2005 on World Summit Outcome*, 24 October 2005, A/RES/60/1 (2005). p.31. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement> (ANO 2005.gada Pasaules Samita mājas lapa; skatīts: 16.05.2012)

¹⁶⁹ *Friends Of Human Security*. http://www.mofa.go.jp/policy/human_secu/friends/index.html (Ministry of Foreign Affairs of Japan home page; skatīts: 19.05.2012)

padarīt cilvēkdrošību par būtisku daļu no ANO aktivitātēm¹⁷⁰. CTF oficiālais mērķis ir „finansēt ANO organizāciju un/vai izraudzītu organizāciju ārpus ANO aktivitātes, kas pārvērš cilvēkdrošības konceptu praktiskās darbībās, īpaši lauka aktivitātēs, lai demonstrētu tā pievienoto vērtību, veicinot un izplatot konceptu”¹⁷¹. CTF kā prioritāros atbalsta projektus tieši vismazāk attīstītās valstīs vai valstīs konflikta stāvoklī, bet galvenie kritēriji projektu finansēšanas izvēlē ir: a) cilvēku, kas pakļauti fiziskai vardarbībai, diskriminācijai, nevienlīdzībai, aizsardzība un pilnvarošana; b) bēgļu, ekonomisko migrantu un piespiedu kārtā parvietoto cilvēku atbalstīšana; c) cilvēku aizsardzība un pilnvarošana konfliktu situācijās (humanitārās un attīstības palīdzības sniegšana); d) mehānismu izveide minimālo dzīves standartu nodrošināšanai cilvēkiem, kas pakļauti absolūtai nabadzībai, pēkšņiem ekonomiskā stāvokļa pasliktinājumiem vai dabas katastrofām; e) veselības aprūpes un pakalpojumu uzlabošana tiem, kurus nav sasniegušas citas palīdzības aktivitātes; f) izglītības iespēju uzlabošana¹⁷². Respektīvi, tie ir projekti, kas saskan ar ANO TAM un Japānas atbalstīto cilvēkdrošības konceptu, kā rezultātā izveidojas veiksmīga sintēze starptautiskās organizācijas un nacionālo līmeni politisko ideju realizācijā. Tikpat būtisks ir fonda līdzekļu piešķiršanas process, kas noteikts vadlīnijās, saskaņā ar kuru CTF finansē tos projektus, kurus atbalsta gan ANO Sekretariāts, gan donori (sākotnējā stadijā pieteikumu izvērtē Cilvēkdrošības vienība, bet pēc tam donori, un, ja kāds no tiem iebilst, tad projekts var tikt noraidīts), bet ņemot vērā faktu, ka Japāna ir viens no būtiskākajiem šī fonda uzturētājiem, kam klāt jāsummē izveidošanas iniciatores statuss, tad tas izveido un saglabā zināmas ietekmes sviras ne tikai uz lēmumu pieņemšanas procesu, bet arī uz potenciālajām palīdzības saņēmējvalstīm¹⁷³. Finansiālā izteiksmē Japāna nepilnu 10 gadu periodā fondā ir ieguldījusi šādas summas (pa gadiem): 1999.gadā – 500 miljoni jēnu (4,63 miljoni dolāru) fonda izveidošanai, kā arī 6,6 miljardi jēnu (55,05 miljoni dolāru) Kosovas rekonstrukcijai bēgļu repatriācijā un Austrumtimoras atjaunošanai; 2000.gadā – divi papildus ieguldījumi kopumā 4 miljardu jēnu (38,29 miljoni dolāru); 2001. – 7,7 miljardi jēnu (72,16 milj. dolāru); 2002. – 4,0 miljardi jēnu (32,79 milj. dolāru); 2003. – 3,0 miljardi jēnu (24,59 milj. dolāru); 2004. – 3,0 miljardi jēnu (27,27 milj.dolāru); 2005. – 2,7 miljardi jēnu (24,95 milj. dolāru); 2006. – 2,0 miljardi jēnu (18,01 milj. dolāru); 2007. – 1,9 miljardi jēnu (16,55 milj. dolāru); 2008. – 1,8 miljardi jēnu (16,14 milj. dolāru); 2009.gadā (līdz augustam) – 1,7 mijardi jēnu (16,14 milj. dolāru), kas nozīmē, ka kopumā valsts šajā laikā ir ieguldījusi aptuveni 39 miljardus jēnu

¹⁷⁰ *United Nations Trust Fund for Human Security*. <http://ochaonline.un.org/trustfund/tabid/2107/default.aspx> (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) home page; skatīts: 19.05.2012)

¹⁷¹ *United Nations Trust Fund for Human Security*. <http://ochaonline.un.org/trustfund/tabid/2107/default.aspx> (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) home page; skatīts: 19.05.2012)

¹⁷² *The Trust Fund for Human Security: For the „Human-centered” 21st Century*. Global Issues Cooperation Division, Ministry of Foreign Affairs of Japan. August, 2009. p.7-8

¹⁷³ *Ibid*, p.9-10

jeb 346,58 miljonus ASV dolāru, par kuriem īstenoti 195 palīdzības projekti (par kopējo summu 312 miljonu dolāru apmērā)¹⁷⁴. Tādējādi ir iespējams aprēķināt, ka vidēji 1 gada laikā Japāna citu valstu cilvēkdrošības stiprināšanā ir ieguldījusi aptuveni 3,9 miljardus jēnu jeb 34,65 miljonus ASV dolāru. Vērtējot ne tikai apjomu, bet to, cik globāli ir bijuši šī fonda darbības rezultāti, tad tie ir 71 projekti Āzijā ar kopējo vērtību 80,11 miljonu ASV dolāru, 9 projekti Okeānijā – kopumā 5,66 milj. dolāru, 12 projekti Latīņamerikā – 19,74 milj. dolāru, 5 projekti Karību jūras reģionā – 4,98 milj. dolāru, 20 projekti Eiropā 71,63 milj. dolāru vērtībā (12 no tiem Kosovas atjaunošanā), 4 projekti Tuvajos Austrumos (Libāna, Palestīna) – 8,98 milj. dolāru, 55 projekti Āfrikā – 105,37 mil. dolāru, kā arī 8 projekti 9,9 milj. dolāru vērtībā ir bijuši multireģionāli (laikā līdz 2009.gada augustam)¹⁷⁵. Atskatoties uz Japānas ieguldījumu apjomu kopumā 39 miljardu jēnu (346,58 miljonu ASV dolāru) apmērā, kā arī globālo mērogu, proti, palīdzība sasniedz 4 kontinentus un kopumā 118 valstis un 1 teritoriju, var secināt, ka apņemšanās izvirzīt cilvēkdrošību par ārpolitikas vadmotīvu un instrumentu TAM sasniegšanā nav tikai politisks sauklis, bet gan mērķtiecīgs, uz rezultātu orientēts pasākumu kopums ar reālām materiālām investīcijām.

Trešais nozīmīgākais Japānas ieguldījumu cilvēkdrošībā politikas instruments ir bijusi **Oficiālā Attīstības Sadarbības Programma**. Paralēli ap to pašu laiku, kad Cilvēkdrošības Komisija nāk klajā ar savu ziņojumu, 2003.gada augustā Japāna prezentē savu jauno **Oficiālās Attīstības Sadarbības Hartu**. Šis politikas plānošanas dokuments tiek pārskatīts atbilstoši Japānas interesei par cilvēkdrošību, aizvietojojt iepriekšējo attīstības sadarbības hartu, ko valdība bija atbalstījusi 1992.gadā (pirms vairāk nekā 10 gadiem) un kas bija pirmsākums valsts sniegtajai ārvalstu palīdzībai post-aukstā kara apstākļos. Saskaņā ar jauno hartu pasaule 10 gadu laikā pēc Aukstā kara beigām ir „dramatiski mainījusies” un „starptautiskajai sabiedrībai tai skaitā Japānai ir jāstājas pretim jaunajiem attīstības izaicinājumiem”, bet attiecībā uz mērķiem, kādēļ harta jāmaina tiek minēta „oficiālās attīstības sadarbības (OAS) stratēģiskās vērtības, fleksibilitātes, caurspīdīguma un efektivitātes uzlabošana”. „Vienotā garā ar Japānas Konstitūciju, Japāna enerģiski stāsies pretim šiem izaicinājumiem, lai samērotu savu atbildību ar savu nacionālo spēku un stāvokli starptautiskajā sabiedrībā” raksturo trāpīgi Japānas nodomus attiecībā uz šo politikas dokumentu. Pirmkārt, Japāna tobrīd vēl ir pasaules otrā lielākā ekonomika aiz ASV (Ķīna vēl nav to apdzinusi) un valsts to apzinās, otrkārt, tā paziņo, ka beidzot ir gatava aktīvi iesaistīties

¹⁷⁴ *The Trust Fund for Human Security: For the „Human-centered” 21st Century*. Global Issues Cooperation Division, Ministry of Foreign Affairs of Japan. August, 2009. p.8

¹⁷⁵ *Appendix: List of Projects Supported by the Trust Fund of Human Security (As of August 2009)*. In: *The Trust Fund for Human Security: For the „Human-centered” 21st Century*. Global Issues Cooperation Division, Ministry of Foreign Affairs of Japan. August, 2009.

citu valstu drošumspēju stiprināšanā, treškārt, atsauce uz konstitūciju norāda netieši uz faktu, ka šī politika kalpos kā savdabīgs kompensējošs līdzeklis saistību pildīšanai pret starptautisko sabiedrību, joprojām tomēr nevēloties saistības segt ar iesaisti bruņotos konfliktos¹⁷⁶. Japāna neslēpj savus pragmatiskos nodomus attiecībā uz OAS, paziņojot, ka šī politika „palīdzēs nodrošināt pašas Japānas drošību un labklājību”, ar to saprotot reģiona valstu, no kurām tiek iepirkta pārtika un enerģētika, stiprināšanu, kā arī kalpos par diplomātijas instrumentu „veicinās draudzīgas attiecības un cilvēku savstarpējās apmaiņas starp valstīm, stiprinot Japānas stāvokli starptautiskajā sabiedrībā”¹⁷⁷. Zīmīgi, ka visi izaicinājumi un problēmas, ko valsts apņemas risināt ar OAS politiku, ir cilvēkdrošības draudi visās iepriekš aplūkotajās dimensijās – „šķirkne starp bagātajiem un nabagajiem” (tātad ekonomiskā dimensija), „etniskie un reliģiskie konflikti” (kopiendrošības dimensija), „bruņoti konflikti un terorisms” (aptver visas drošības dimensijas), „brīvības apspiešana” (politiskā dimensija), „cilvēktiesības un demokrātija (politiskā dimensija), „vides problēmas” (vides dimensija), „infekciju slimības” (veselības dimensija) un dzimumu vienlīdzības jautājumi (kopiendrošība)¹⁷⁸. Tāpat šajā dokumentā cilvēkdrošība tiek pozicionēta atklāti kā viena no piecām pamata politikām, ar ko realizēt OAS, bet interesanti, ka arī šajā dokumentā pats cilvēkdrošības jēdziens tiek izprasts kā cilvēkresursu attīstība jeb investīcijas cilvēkos, par ko liecina atsauce uz Cilvēkdrošības Komisijas ziņojumā izcelto „indivīdu aizsardzību un pilnvarošanu”, ar ko tiek saprasta Japānas sabiedrībā tik svarīgās cilvēka cieņas (*dignity* – angļu val.) „saglabāšana visos līmeņos, no konflikta līdz atjaunošanas un attīstības līmenim”¹⁷⁹. Kopumā var secināt, ka jaunā OAS harta bija nopietna Japānas nodomu attiecībā uz cilvēkdrošības stiprināšanu un aizsākto konceptā ietvero ideju popularizēšanas manifestācija. Tomēr ar to Japānas pūles nebeidzās, jo 2 gadus vēlāk 2005.gadā OAS politika tiek vēl vairāk piesātināta ar cilvēkdrošības koncepta idejām, kā rezultātā, nākot klajā ar vidēja termiņa OAS politikas plānošanas dokumentu, var uzskatīt, ka valsts bija pārveidojusi savu attīstības sadarbības politiku, lai tā pilnībā atbilstu izvirzītajām cilvēkdrošības ārpolitikas prioritātēm. Šajā dokumentā jaunās hartas kontekstā tiek ne tikai izvirzīti 4 prioritārie attīstības sadarbības ārpolitikas virzieni – nabadzības samazināšana, ilgtspējīga izaugsme, globālo jautājumu risināšana, miera veidošana, bet arī pozicionēts, ka tie tiks risināti „no cilvēkdrošības perspektīvas”. Ar „cilvēkdrošības perspektīvu” tiek saprasti tādi pamatpostulāti kā: 1) palīdzība, kas rūpju centrā novieto cilvēku un kas spēj cilvēku efektīvi sasniegt; 2) palīdzība, kas stiprina vietējo kopienu; 3) palīdzība, kas uzsver cilvēku pilnvarošanu; 4) palīdzība, kas

¹⁷⁶ *Japan's Official Development Assistance Charter*. Government of Japan, Ministry of Foreign Affairs, Economic Co-operation Bureau. August 29, 2003. p.i

¹⁷⁷ Ibid, p.1

¹⁷⁸ Ibid, p.1

¹⁷⁹ Ibid, p.2

izceļ ieguvumus apdraudētiem cilvēkiem; 5) palīdzība, kas ievēro kultūru daudzveidību; 6) multisektorāla palīdzība, kas mobilizē plašu ekspertīzi¹⁸⁰. No praktiskā politikas realizācijas skatu punkta – neskatoties uz to, ka kopējam attīstības sadarbībai atvēlētajam budžetam, dalot starp nozaru ministrijām un valsts aģentūrām, ir tendence samazināties, tomēr nomināli tas turpina būt salīdzinoši iespaidīgs, proti, 786,2 miljardi jēnu 2005.gadā, 759,7 miljardi 2006.gadā, 729,3 miljardi – 2007.gadā, 700,1 miljardi – 2008.gadā, 672,2 miljardi - 2009.gadā un 618,7 miljardus jēnu 2010.gadā, kas nozīmē, ka rēķinot pēdējo 6 gadu periodā (neskaitot 2011.gadu) Japāna vidēji 1 gada laikā tērē aptuveni 711 miljardus jēnu (aptuveni 4,9 miljardi latu gadā)¹⁸¹. Par aktuālākajiem ieguldījumiem OAS politikā var spriest pēc 2011.gada diplomātiskās zilās grāmatas, kurā apkopoti zīmīgākie Japānas 2010.gada sasniegumi un iezīmēts ārpolitikas vektors tuvākai nākotnei – „balstoties uz cilvēkdrošības konceptu, pūļu fokusēšana uz veselības un izglītības jomām”, ko pierāda ar publisku apņemšanos G8 Muskokas Samitā izstrādātās Muskokas Iniciatīvas ietvaros piešķirt 50 miljardus jēnu (500 miljonus ASV dolāru) grūtnieču un bērnu veselībai, sākot ar 2011.gadu, kā arī ANO TAM Samitā premjerministrs Naoto Kans (*Naoto Kan*) paziņo par „Kana apņemšanos” („*Kan Commitment*”), sākot ar 2011.gadu piešķirot 5 miljardus dolāru veselības palīdzībai (tai skaitā 800 milj. dolāru Globālajam fondam cīņai pret AIDS, tuberkulozi un malāriju) un 3,5 miljardus dolāru izglītībai 5 gadu laikposmā (līdz 2015.gadam – ANO TAM sasniegšanas termiņam)¹⁸².

3.4.2. Cilvēkdrošības ieguldījumu atmaksāšanās ārpolitikā gadu pēc katastrofām

a) ārvalstu finanšu palīdzība Japānai (daudzums) un b) ārvalstu palīdzības sniedzēji (skaits)

Viens no nozīmīgākajiem faktoriem un veidiem, kā pārbaudīt, vai investīcijas cilvēkdrošībā atmaksājas, ir salīdzināt finansiālās izmaksas periodā pirms katastrofām ar finansiālajiem ieguvumiem un ārvalstu sniegto finanšu palīdzību, ko Japāna saņēmusi 1 gada laikā pēc katastrofām – laikā, kad pati nonākusi grūtībās. Otrs indikators ir valstis, no kurām nāk palīdzība, proti, vai lielākās cilvēkdrošības aizstāvētājas pasaulē ir starp lielākajiem palīdzības sniedzējiem un vai starp palīgiem ir valstis, kurām Japāna palīdzējusi līdz šim. Ņemot vērā, ka no visas pasaules ziedojumi un finansiālā palīdzība tika ar nacionālo un reģionālo Sarkanā Krusta filiāļu palīdzību novirzīta Japānas Sarkanajam Krustam, pēc šīs organizācijas ziņojumā

¹⁸⁰ *Japan's Medium-Term Policy On Official Development Assistance*. Government of Japan, February 4, 2005. p.1-4. <http://www.mofa.go.jp/policy/oda/mid-term/policy.pdf> (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 19.05.2012)

¹⁸¹ *ODA Budget*. <http://www.mofa.go.jp/policy/oda/budget/index.html> (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 19.05.2012)

¹⁸² *Diplomatic Bluebook 2011*. Ministry of Foreign Affairs, Japan. April, 2011. p.21. <http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2011/index.html> (Ministry of Foreign Affairs of Japan home page; skatīts: 19.05.2012)

atspoguļotās informācijas par 12 mēnešu darbību kopš 2011.gada 11.marta katastrofu sākuma var secināt, ka gada laikā kopējā saņemtā arējā finanšu palīdzība veido 52 180 488 300 Japānas jēnu¹⁸³. Palīdzības sadalījums pa valstīm un starptautiskajām organizācijām augošā secībā (sākot ar lielāko sniegto palīdzību) ir apkopots 10.pielikumā. Lielākā palīdzības sniedzēja ir Japānas stratēģiskais partneris un pasaules joprojām lielākā ekonomika ASV, kas, ziedojot vairāk nekā 22,9 miljardus jēnu, veido 43,9% no kopējās ārvalstu sniegtās finanšu palīdzības. Otrajā vietā ir Vācija ar 3,25 miljardiem jēnu (6,23%), trešajā – Dienvidkoreja ar 2,97 miljardiem jēnu (5,7%), savukārt 4.vietā ir pasaules otrā lielāka ekonomika Ķīna, kas, ziedojot 2,54 miljardus jēnu, veido 4,87% no visas palīdzības, bet pirmo piecinieku noslēdz Taivāna – 2,48 miljardi jēnu (4,76%). Pirmās desmit vislielāko palīdzību sniegušās valstis (bez minētajām vēl arī Kanāda, Austrālija, Francija, Lielbritānija un Šveice) kopumā veido aptuveni 44 miljardus jēnu jeb 84,36% no visas kopējās palīdzības, bet kopumā ir 14 valstis, kas sniedz palīdzību, kas lielāka par 1% no kopējās. Zīmīgi, ka arī Latvija ir augstajā 43.vietā, sniedzot palīdzību 18,39 miljonu jēnu apmērā jeb 0,035% no visas kopējās palīdzības. Ņemot vērā, ka atmaksāšanās princips visbiežāk saistāms ar finanšu ieguldījumiem, kas skaidrojams ar to, ka tas kvantificēšanas iespējas dēļ ir precīzākais un vieglākais veids, kā salīdzināt ieguldījumus ar peļņu, tad pēc šiem datiem ir iespējams salīdzināt Japānas ieguvumus ar izdevumiem. Ņemot vērā iepriekšējo aprēķinus, ka vidēji 1 gada laikā Japāna Cilvēkdrošības Trasta Fondā ieguldījusi 3,9 miljardus jēnu (rēķinot periodā 1999.-2009.g.), bet OAS politika kaut arī ar uz samazināšanos vērstu tendenci, tomēr bijusi vidēji 711 miljardi jēnu gadā (rēķinot periodā 2005.-2010.g.), tad finansiāli var uzskatīt, ka līdzšinējā darbība atmaksājas, jo ārvalstu finanšu palīdzība, ko Japāna saņem pēc katastrofas ir vairāk nekā 13 reizes lielāka nekā tā ieguldījusi vidēji 1 gada laikā tieši cilvēkdrošībā, vienlaikus 13,18 miljardiem jēnu pāsniedzot to daudzumu, ko kopumā ieguldījusi 10 gadu laikā. Attiecībā uz valstīm, kas steidzas Japānai palīgā, analizējot 10.pielikumā apkopoto valstu un to sniegtās palīdzības sarakstu, var izdarīt secinājumus pēc 2 kritērijiem: 1) vai valstis, kas kopā ar Japānu aizstāvējušas cilvēkdrošības konceptu tajā ir un vai ir galvenās palīdzības sniedzējas; 2) kāds ir palīdzības mērogs – daudz vai maz donoru un vai to vidū ir bijušie palīdzības saņēmēji. Pirmais kritērijs parāda, ka atbilstoši savai ekonomiskajai kapacitātei palīdzību ne tikai sniedz būtiskākās cilvēkdrošības ideju popularizētājvalstis, bet tās ierindojas arī augstu savstarpējā valstu ranžējumā attiecībā pret kopējo sniegtās palīdzības apjomu – Kanāda ir 6.vietā ar 4,59% palīdzības (valsts, kas līdzās Japānai cilvēkdrošību izmanto ārpolitikā, rangā ir principā uzreiz aiz valstīm, no kurām ekonomiskās kapacitātes un savstarpējās atkarības attiecību ar

¹⁸³ *Japan: Earthquake and Tsunami, 12 Month Report*. Japanese Red Cross Society. April 27, 2012. p.25-27. http://www.jrc.or.jp/vcms_lf/kokusai270412_12MonthReport.pdf (Japanese Red Cross Society home page; skatīts: 14.05.2012)

Japānu dēļ palīdzībai būtu bijis jāseko, neskatoties uz cilvēkdrošību), Šveice – 10.vietā ar 3,07% palīdzības īpatsvaru („Cilvēkdrošības tīkla” (CT) dalībvalsts), Nīderlande 14.vietā ar 1,42% palīdzības (CT dalībvalsts, kā arī cilvēkdrošība ir daļa no tās oficiālās ārpolitikas¹⁸⁴), Norvēģija ar 0,31% palīdzības īpatsvaru 25.vietā (valsts, kas sniegusi būtisku ieguldījumu Otavas procesā par kājnieku mīnu aizliegšanu un ir CT dalībvalsts) Meksika 31.vietā ar 0,13% no kopējās palīdzības (valsts, kas kopīgi ar Japānu vadījusi „Cilvēkdrošības draugu” platformu) Dānija 39.vietā, sniedzot 0,06% palīdzības (valsts, kuras Ārhusas Universitāte ir pirmā Eiropā, kas piedāvā pilnu maģistra līmeņa studiju programmu cilvēkdrošībā¹⁸⁵). Tāpat arī no CT dalībvalstīm palīdzību sniedz Taizeme (13.vietā; 1,43%), Austrija (17.vietā; 0,93%), Īrija (33.vietā; 0,11%), Slovēnija (42.vietā; 0,03%), Čīle (47.vietā; 0,02%), Kostarika (50.vietā; 0,02%), DĀR (54.vietā; 0,02%), bet vienīgās CT dalībvalstis, kas nav sniegušas palīdzību ir Grieķija, Jordānija un Mali¹⁸⁶. Attiecībā uz šo indikatoru nepārprotami ir skaidrs, ka valstis, kas līdz katastrofai bija darbojušās kopā ar Japānu cilvēkdrošības koncepta popularizēšanā, bija arī nozīmīgo finansiālās palīdzības sniedzēju vidū. Vērtējot otro indikatoru, attiecību starp sniegtās palīdzības apjomu pēc globālajiem mērogiem (valstu skaits) un saņemto (valstu skaits), tad tās 118 valstis un 1 teritorija (Palestīna) sniegtās palīdzības bilancē (izmantojot CTF sniegtās palīdzības saņēmējvalstu sarakstu) un 95 valstis un 1 teritorija (Palestīna) pie saņemtās palīdzības (izmantojot Japānas Sarkanā Krusta informāciju – 10.pielikums), tādējādi attiecība ir 4:5 jeb 80,67% atmaksāšanās (Atmaksāšanās = saņemtā palīdzība (valstu skaits) / ieguldītā palīdzība (valstu skaits)), kas ir pietiekami augsts rādītājs, lai uzskatītu, ka ieguldījumi atmaksājušies arī pēc mēroga kritērija (kopvērtējumā: +2 (+1 gan par „a”, gan „b”)).

c) ekonomiski atvieglojumi / ierobežojumi

Kā ekonomiskais ārpolitikas atmaksāšanās pārbaudes faktors kalpo ekonomisko atvieglojumu (izrādot solidaritāti) vai sankciju un ierobežojumu noteikšana (izrādot bailes un neuzticību) pret Japānu pēc katastrofas īpaši Fukušimas negadījumu rezultātā radiācijas piesārņojuma

¹⁸⁴ Saskaņā ar ikgadēju īstermiņa ārpolitikas pārskatu par prioritātēm 2011./2012.gadā Nīderlande izmanto sev raksturīgu politiku „3D” (*diplomacy, defence, development* – diplomātija, aizsardzība, attīstība) katrai valstij atsevišķi, vienlaikus norādot, ka „Mūsu prioritātes ir cilvēkdrošības veicināšana un demokrātisku valstu, kurās ir nodalītas varas un pastāv likumu vara, attīstības veicināšana”. *Policy Agenda 2012*. The Netherlands Ministry of Foreign Affairs, October 10, 2011. p.16.

http://www.minbuza.nl/binaries/content/assets/minbuza/en/import/en/the_ministry_policy_agenda_2012.pdf (The Netherlands Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 19.05.2012)

¹⁸⁵ *Master's degree programme in human security – introduction*. <http://kandidat.au.dk/en/human-security/cpage/introduction/view1/0/Course/index/> (Ārhusas Universitātes mājas lapa; skatīts: 19.05.2012)

¹⁸⁶ „Cilvēkdrošības tīkls” („Human Security Network”) ir valstu apvienība, kas kopš 1998.gada fokusējas uz cilvēkdrošības stratēģiju izmantojumu ārpolitikā. CT dalībvalstis – Austrija, Kanāda, Čīle, Kostarika, Grieķija, Īrija, Jordānija, Mali, Nīderlande, Norvēģija, Slovēnija, DĀR (novērotāja), Šveice, Taizeme. *Human Security Network*. <http://www.hpcrresearch.org/research/human-security-network> (Harvard University, Programme on Humanitarian Policy and Conflict Research home page; skatīts: 19.05.2012)

kontekstā. Pārbaudāmo valstu skaits tiek sašaurināts līdz lielākajiem un nozīmīgākajiem Japānas eksporta partneriem, kas 2010.gadā (pirms katastrofām) saskaņā ar *Economy Watch* datiem bija Ķīna (18,88% no kopējā eksporta), ASV (16,42%), Dienvidkoreja (8,13%), Taivāna (6,27%) un Honkonga (6,27%), kas visas kopā attiecīgi veidoja vairāk nekā pusi no visa eksporta (55,97%), kamēr galvenās eksporta preces bija transporta aprīkojums, automašīnas, pusvadītāji, elektriskās mašīnas, ķīmikālijas¹⁸⁷. Attiecībā uz katastrofu ietekmē cietušajiem reģioniem, tad ekonomiskā nozīmīguma ziņā tiek kopumā veido ap 2% no kopējā Japānas eksporta¹⁸⁸. Neilgi pēc katastrofas visi 5 Japānai nozīmīgie partneri drošības nolūkos nosaka tirdzniecības ierobežojumus preču importam no Japānas: 25.martā Ķīna pievienojās tādām valstīm kā ASV, Krievija, Austrālija, Singapūra un Dienvidkoreja, kas līdz tam brīdim jau bija noteikušas aizliegumus ievest no Japānas konkrētas preču grupas un paaugstināt monitoringa līmeni vispārējam importam no katastrofu skartās valsts. Tāpat arī Taivāna un Honkonga neilgi pēc katastrofām nosaka tirdzniecības ierobežojumus, kas tāpat kā citās minētajās valstīs galvenokārt skāra piena produktus, zivju produktus, kā arī dārzeņus un augļus¹⁸⁹. Līdz 2011.gada 5.aprīlim bez jau minētajām valstīm arī Indija (3 mēnešu pārtikas ieviešanas aizliegums), Kanāda (Pārtikas Inspekcijas Aģentūra pieprasīja sertifikātus par ievestās pārtikas drošību), Vjetnama (pastiprinātas radiācijas pārbaudes, īpaši pievēršot uzmanību jūras veltēm un gaļai), Eiropas Savienība (pastiprināta radiācijas kontrole pārtikai un gaļai, kam eksportējot nepieciešams īpašs Japānas apstiprinājums par to, ka radiācija nepārsniedz ES noteiktās normas), Taizeme (pārbauda visu augļu, dārzeņu importu no Japānas, kā arī pieprasa importētājiem un izplatītājiem samazināt vai atteikties no gaļas, piena produktu, jūras velšu importa no Japānas), kamēr lielākās Eiropas ekonomikas Lielbritānija, Francija, Nīderlande un Vācija pastiprina pārbaudes, bet nenosaka nekādus importa ierobežojumus¹⁹⁰. Zīmīgi, ka mēnesi pēc katastrofām, apzinoties, ka Japāna piegādā daudzas ražošanai svarīgas izejvielas, 2 nozīmīgi Japānas tirdzniecības partneri Ķīna un Dienvidkoreja neatceļ ierobežojumus un, atbildot uz Japānas Tirdzniecības ministra jautājumiem par zinātnisko pamatojumu aizliegumiem, izceļ, ka „viņiem ir svarīga cilvēku drošība. Ķīna arī izcēla pārtikas produktu nozīmīgumu”¹⁹¹. Tomēr Kanāda bija pirmā no valstīm, kas šos ierobežojumus atcēla, kas tika arī atzinīgi novērtēts no diplomātiskā aspekta Japānas-Kanādas

¹⁸⁷ *Japan Export, Import & Trade*. http://www.economywatch.com/world_economy/japan/export-import.html (Economy Watch home page; skatīts: 17.05.2012)

¹⁸⁸ *2011 JETRO Global Trade and Investment Report. International Business as a Catalyst for Japan's Reconstruction*. Tokyo: International Economic Research Division, Overseas Research Department, Japan External Trade Organization. 2011. p.72

¹⁸⁹ Jacobs A. *China Bans Some Foods From Japan*. The New York Times, March 25, 2011. <http://www.nytimes.com/2011/03/26/world/asia/26beijing.html> (The New York Times home page; skatīts: 19.05.2012)

¹⁹⁰ *Factbox – Restrictions on Japanese food imports*. Reuters, April 5, 2011. <http://in.reuters.com/article/2011/04/05/idINIndia-56136620110405> (Reuters News Agency home page; skatīts: 20.05.2012)

ārlietu ministru tikšanās reizē 2011.gada 30.septembrī¹⁹². Kopumā var secināt, ka ekonomiskajā plāknē Japāna zaudēja, jo neziņas un baiļu izplatību par radiāciju un tās izplatību pēc kodolkatastrofas Fukušimā bija grūti apturēt, neskatoties uz ilgstoši būvētajām diplomātiskajām attiecībām ar valstīm un cilvēkdrošības lomu tajā (-1).

d) cilvēkdrošības koncepta partneru (donoru) reakcija pēc katastrofas

Japānas stratēģiskais partneris ASV uzreiz pēc katastrofas, prezidentam Barakam Obamam 11.martā sniedzot paziņojumu, raida nepārprotamu ziņu „ASV ir gatava palīdzēt Japānas tautai šajā lielo pārbaudījumu laikā”, kā arī norāda uz to, ka ne tikai „abu nāciju draudzība un alianse ir ne tikai nesatricināma, bet pat stiprāka, esot ar Japānas iedzīvotājiem, pārvarot šo traģēdiju”¹⁹³. Savukārt jau 13.martā seko oficiāls Baltā nama sekretāra paziņojums par finanšu palīdzības, atomenerģētikas ekspertīzes, kā arī meklēšanas un glābšanas vienību un humānās palīdzības nosūtīšanu un izvietojumu Japānā jau 2.dienā pēc katastrofas¹⁹⁴. Otrajā telefonsarunā 16.martā ASV prezidents Baraks Obama ne tikai atkārtoti izteica līdzjūtību, bet arī uzsvēra, ka „ASV ir gatava darīt visu iespējamo, lai atbalstītu Japānu”, kā arī apsolīja, ka „ASV vienmēr stāvēs blakus Japānai, mūsu tuvajam draugam un sabiedrotajam”, tāpat kā pauda pārliecību par to, ka „Japāna pilnībā atkopsies no šīs nelaimes”¹⁹⁵. 3.telefonsarunā B.Obama premjerministram Naoto Kanam 29.martā vēlreiz apliecina, ka „ASV ir apņēmusies atbalstīt Japānas iedzīvotājus viņu pūlēs tiekot galā ar šīs traģēdijas postošajām sekām īstermiņā un ilgtermiņā”¹⁹⁶. Iepriekš minētie apliecinājumi un darbības atspoguļoja zibenīgās un praktiskās darbības iemeslus, kādēļ ASV ir Japānas stratēģiskais partneris, kas kā tāds arī rīkojas krīzes situācijā. Kaut arī līdz 2011.gada 2.maijam Japānai līdzjūtību bija izteikušas kopumā 254 valstis un starptautiskās organizācijas, tomēr, pārbaudot ārpolitisko un diplomātisko rezonansi uz katastrofu, ir svarīgi saprast, cik steidzami un kādā formā

¹⁹¹ *China, S.Korea rebuff Japan on import restrictions after quake*. Reuters, April 24, 2011.

<http://www.reuters.com/article/2011/04/24/us-japan-economy-trade-idUSTRE73N0F320110424> (Reuters News Agency home page; skatīts: 20.05.2012)

¹⁹² *Talks between Mr. Koichiro Gemba, Minister for Foreign Affairs, and Mr. Ed Fast, Minister of International Trade and Minister for the Asia-Pacific Gateway of Canada*. September 30, 2011.

http://www.mofa.go.jp/announce/announce/2011/9/0930_03.html (Ministry of Foreign Affairs of Japan home page; skatīts: 20.05.2012)

¹⁹³ *Statement By The President On The Earthquake in Japan And The Resulting Tsunami Warning Throughout The Pacific*. March 11, 2011. <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/03/11/statement-president-earthquake-japan-and-resulting-tsunami-warning-throu> (The White House home page; skatīts: 19.05.2012)

¹⁹⁴ *Statement from the Press Secretary on the Ongoing U.S. Response to the Earthquakes and Tsunami in Japan*. March 13, 2011. <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/03/13/statement-press-secretary-ongoing-us-response-earthquakes-and-tsunami-ja> (The White House home page; skatīts: 19.05.2012)

¹⁹⁵ *Readout of the President's call with Japanese Prime Minister Kan*. March 16, 2011.

<http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/03/16/readout-presidents-call-japanese-prime-minister-kan> (The White House home page; skatīts: 19.05.2012)

¹⁹⁶ *Readout of the President's call with Japanese Prime Minister Kan*. March 29, 2011.

<http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/03/29/readout-presidents-call-japanese-prime-minister-kan> (The White House home page; skatīts: 19.05.2012)

cilvēkdrošības koncepta atbalstošās valstis to izteica salīdzinājumā ar pārējo pasauli, tādējādi novērtējot atmaksāšanos diplomātiskajā dimensijā. Jāatzīmē, ka ar cilvēkdrošības „donorvalstīm” tiek saprastas Japāna un Kanāda, kā arī „Cilvēkdrošības Tīkla” dalībvalstis. **Kanādas** premjerministrs Stīvens Hārpers (*Stephen Harper*) jau 11.03 telefonsarunā Japānas vēstniekam Kanādā izsaka līdzjūtību „Visu kanādiešu domas un lūgšanas ir ar visiem, kurus skāra spēcīgā zemestrīze, tās pēcgrūdieni un cunami”, kā arī apliecina, ka „Kanāda ir gatava palīdzēt un atbalstīt Japānu, reaģējot uz dabas katastrofu”¹⁹⁷. Simboliska bija Kanādas Ģenerālgubernatora Deivida Džonstona (*David Johnston*) reakcija, kas tradicionālos līdzjūtības apliecinājumus papildina gan ar cilvēkdrošības koncepta ideju „Katastrofas apjomi pasvītro mūsu kā cilvēku vārīgumu un mūsu kā cilvēku solidaritātes nozīmīgumu”, gan ar līdzšinējā sabiedrotā panākumu izcelšanu „Japānas tauta ir pazīstama ar savu došanas spēju un leģendāro brīvprātības garu. Šīs vērtības, kā arī viņu spēks, līdzjūtība un atjautība viņus vadīs cauri šai katastrofai”¹⁹⁸. **Norvēģijas**, nākamās lielākās cilvēkdrošības koncepta popularizētājas aiz Japānas un Kanādas, premjerministra reakcija bija līdzīga, kodolīgi Jensam Stoltenbergam (*Jens Stoltenberg*), rakstot „Mūsu domas ir ar visiem, kas ir zaudējuši savus mīļotos un tiem, kas ir ievainoti”, vienlaikus norādot uz gatavību sniegt nepieciešamo palīdzību, kā arī „daudzajiem norvēģiem, kas ar rūpēm seko līdz notikumiem, ņemot vērā ciešās Norvēģijas un Japānas attiecības”¹⁹⁹. No galvenās starptautiskās organizācijas, ar kuras palīdzību izplatīt cilvēkdrošības konceptu, **ANO** Ģenerālsekretāra Bana Kimuna (*Ban Ki-moon*) jau 16.03 premjerministrs Naoto Kana saņem telefonsarunā līdzjūtības apliecinājumus, kā arī vērtējumu, ka „Japānas iedzīvotāji parsteidz pasauli, cenšoties pārvarēt grūtības premjera Naoto Kana vadībā” un solījumu, ka „Apvienotās Nācijas neželos pūles palīdzībā Japānai”²⁰⁰. No **Austrijas** puses ārlietu ministrs Maikls Spindelegers (*Michael Spindelegger*) 22.03, nolemjot par 1 milj. eiro palīdzības piešķiršanu, valsts atbildi raksturoja „Šajā grūtajā situācijā, Japāna ir vērsusies pie ES ar palīdzības lūgumu, un dabiski, ka mēs vēlamies sniegt savu daļu. Izdzīvojušo dramatiskās humanitārās situācijas kontekstā steidzami ir nepieciešama konkrēta un nebirokrātiska palīdzība”²⁰¹. **Īrija** jau katastrofas dienā, saskaņā ar premjera Enda

¹⁹⁷ *Prime Minister Stephen Harper speaks with Japan's Ambassador to Canada*. 11 March, 2011.

<http://www.pm.gc.ca/eng/media.asp?id=4029> (Prime Minister of Canada home page; skatīts: 20.05.2012)

¹⁹⁸ *Message from His Excellency the Right Honourable David Johnston, Governor General of Canada, Following the Earthquake and Tsunami in Japan*. March 11, 2011. <http://www.gg.ca/document.aspx?id=14052&lan=eng> (The Governor General of Canada home page; skatīts: 18.05.2012)

¹⁹⁹ *Press Release No.046/11. Stoltenberg sends his condolences to Japan*. 11.03.2011.

<http://www.regjeringen.no/en/dep/smk/press-center/Press-releases/2011/Stoltenberg-sends-his-condolences-to-Japan.html?id=635709> (Office of the Prime Minister of Norway home page; skatīts: 18.05.2012)

²⁰⁰ *Telephone Talks between Prime Minister Naoto Kan and UN Secretary-General Ban Ki-moon*. March 16, 2011. http://www.mofa.go.jp/announce/announce/2011/3/0316_10.html (Ministry of Foreign Affairs of Japan home page; skatīts: 20.05.2012)

Kenija (*Enda Kenny*) ziņu ir „gatava palīdzēt Japānai jebkādā iespējamā veidā”²⁰². Šveice ir gatava izsūtīt palīdzību jau katastrofu dienā (nosūta glābšanas vienību jau nākamajā dienā)²⁰³, Taizeme tajā pašā dienā paziņo par 5 miljonu Taizemes bahtu palīdzības nosūtīšanu, apsverot vēl citus papildus palīdzības veidus²⁰⁴, bet Čīles prezidents Sebastians Pinjera (*Sebastian Pinera*) ļoti tiešā veidā norādīja uz atmaksāšanos „redzot šodien, ka tie, kas palīdzēja mums, cieš no dabas postījumiem, mēs gribam dubultot mūsu solidaritāti un vēlmi palīdzēt Japānas tautai un valdībai jebkādā iespējamā veidā”²⁰⁵. Tādējādi jau vismaz 7 no 13 CT locekļiem bija uzreiz paziņojušas par palīdzību, pierādot atmaksāšanās principu. Bez jau minētajām valstīm jau katastrofas dienā, neskatoties uz tā brīža saspīlējumiem, Ķīnas premjers Veņs Dzjabao (*Wen Jiabao*) piedāvā „jebkādu nepieciešamo palīdzību”, tāpat arī Austrālijas premjera vietnieks Veins Svons (*Wayne Swan*) paziņoja, ka viņa valsts „ir gatava palīdzēt Japānai jebkādā veidā šajā grūtajā laikā”, Dienvidkoreja solīja „visu nepieciešamo atbalstu”, bet Francijas prezidents Nikolā Sarkozy (*Nicolas Sarkozy*) ES ārkārtas samītā par Lībijas krīzi teica, ka „mēs vēlamies izrādīt savu solidaritāti ar Japānas tautu” vienlaikus „Es gribu paziņot Japānas tautai, ka Francija stāv Jums līdās šajā briesmīgajā katastrofā. Mēs nosūtīsim glābšanas komandas, lidmašīnas, jebko, kas ir nepieciešams, lai palīdzētu”²⁰⁶. Pēc visiem šiem paziņojumiem, to satura ar uzsvāru daudzos no tiem uz gatavību sniegt „jebkādu nepieciešamo palīdzību”, kā arī ņemot vērā ātro reakciju, var secināt, ka neskaitāmas pasaules valstis, ne tikai tās, kuras darbojušās CT un popularizējušās cilvēkdrošību, solidarizējās ar Japānu un sniedza tai atbalstu. Ja analizē sniegtās praktiskās palīdzības (neskaitot ziedojumus) ātrumu (pieņemot, ka, jo ātrāk tā tiek sniegta, jo vairāk palīdzības sniedzēji ir sagatavoti šādām darbībām un izrāda atbalstu Japānai), tad visātrāk palīdzība tiek saņemta no ASV un UNICEF (uzreiz pēc katastrofas); Ķīnas, Taivānas un Mongolijas (14.03); Indijas (16.03), bet

²⁰¹ *Spindelegger: „Quick and non-bureaucratic relief for Japan”*. Vienna, 22 March, 2011.

<http://www.bmeia.gv.at/en/foreign-ministry/news/press-releases/2011/spindelegger-quick-and-non-bureaucratic-relief-for-japan.html> (The Austrian Foreign Ministry home page; skatīts: 20.05.2012)

²⁰² *Statement by the Taoiseach on Earthquake and Tsunami in Japan*. 11 March, 2011.

http://www.taoiseach.gov.ie/eng/Government_Press_Office/Taoiseach%27s_Press_Releases_2011/Statement_by_the_Taoiseach_on_Earthquake_and_Tsunami_in_Japan.html (Department of Taoiseach of Ireland home page; skatīts: 20.05.2012)

²⁰³ *Switzerland ready to send aid to Japan*. 11.03.2011.

<http://www.eda.admin.ch/eda/en/home/recent/media/single.html?id=38076> (Federal Department of Foreign Affairs of Switzerland home page; skatīts: 20.05.2012);

²⁰⁴ *Thai government to give Japan Bt5million quake relief aid*. MCOT, March 11, 2011.

http://www.mcot.net/cfcustom/cache_page/180278.html (MCOT home page; skatīts: 20.05.2012)

²⁰⁵ *President Piñera expresses solidarity with the earthquake victims and pledges assistance to the Japanese people*. 16 March 2011. <http://www.gob.cl/english/english-content/2011/03/16/president-pinera-expresses-solidarity-with-the-earthquake-victims-and-pledges-assistance-to-the-japa.htm> (Čīles valdības oficiālā mājas lapa; skatīts: 20.05.2012)

²⁰⁶ *World leaders send condolences, offer aid to Japan*. Agence France-Presse, 03/11/2011.

<http://newsinfo.inquirer.net/breakingnews/world/view/20110311-324871/World-leaders-send-condolences-offer-aid-to-Japan> (Inquirer home page; skatīts: 20.05.2012)

no būtiskākajiem cilvēkdrošības koncepta popularizētājiem – Kanādas (17.03.), Nīderlandes un Dānijas (24.03), Somijas un DĀR (25.03), Meksikas (27.03), Čīles (26.04), Austrijas (27.04), savukārt netiek saņemta oficiāla materiālā palīdzība no Norvēģijas un Šveices (tās bija sniegušas ļoti nozīmīgu finansiālo atbalstu)²⁰⁷. Tātad solījumiem bija arī reāls segums un valstis, kas līdz šim darbojušās cilvēkdrošības koncepta popularizēšanā, arī bija starp pirmajām, kas steidzās palīgā, kā rezultātā var uzskatīt, ka cilvēkdrošības donoru reakcijas indikatorā līdzšinējā valsts ārpolitika cilvēkdrošības jomā bija atmaksājusies (+1).

e) cilvēkdrošības palīdzības saņēmēju reakcija pēc katastrofas

Ņemot vērā lielo valstu skaitu, kurām Japāna ir finansiāli un materiāli palīdzējusi galvenokārt ar savas attīstības sadarbības politikas instrumenta palīdzību, kā arī apzinoties, ka visu šo valstu reakciju analīze ir resursietilpīgs process, tad izlases veidā ir būtiski apzināt tieši tās valstis, kurās Japāna cilvēkdrošībā ir ieguldījusi visvairāk. Pēc Ekonomiskās attīstības un sadarbības organizācijas (OECD) datiem 10 valstis, kas 2009.-2010.gadā saņēma visvairāk līdzekļu no Japānas attīstības sadarbības politikas bija (augošā secībā, sākot no lielākās palīdzības): Indonēzija, Indija, Vjetnama, Ķīna, Filipīnas, Turcija, Afganistāna, Šrilanka, Pakistāna un Peru. Pirmās 5 valstis veidoja 43%, bet visas 10 kopā ap 56% no kopējās attīstības sadarbības politikas līdzekļiem, tātad bija vistiešākajā Japānas interešu zonā²⁰⁸. Vai šīs valstis bija starp pirmajām, kas steidzās atbalstīt Japānu pēc katastrofas? **Indonēzijas** vēstnieks Japānā jau nedēļu pēc notikumiem 18.03 tiekas ar Japānas ārlietu valsts sekretāru, sniedzot finanšu un materiālo palīdzību, bet 22.03 noris abu valstu ārlietu ministru telefonsaruna, izsakot līdzjūtības²⁰⁹. **Indijas** premjerministrs telefonsarunā ar Japānas premjeru (23.03) bez līdzjūtībām izsaka arī prognozi, ka „bez šaubām Japāna atlabs un kļūs vēl stiprāka nācija”²¹⁰. **Vjetnamas** premjera oficiālā vizītē oktobra beigās Nguens Tans Duns (*Nguyen Tan Dung*) ne tikai vēlreiz apstiprina Vjetnamas atbalstu Japānas atlabšanā atbilstoši kapacitātei, bet Japānas premjers, pateicoties par sniegto palīdzību, atzina, ka saņemtais atbalsts ir abu valstu draudzības veicināšanas pasākumu pierādījums²¹¹. **Filipīnu** prezidentam

²⁰⁷ *List of Relief Supplies and Donations from Overseas (As of February 6, 2012).*

http://www.mofa.go.jp/j_info/visit/incidents/pdfs/r_goods.pdf (Ministry of Foreign Affairs of Japan home page; skatīts: 20.05.2012)

²⁰⁸ *Japan. Aid Statistics, Donor Aid Charts.* <http://www.oecd.org/dataoecd/42/5/44285062.gif> (OECD home page; skatīts: 18.05.2012)

²⁰⁹ *Telephone Conversation between the Foreign Ministers of Japan and Indonesia.* March 22, 2011.

http://www.mofa.go.jp/announce/announce/2011/3/0322_06.html (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 18.05.2012)

²¹⁰ *Telephone Talks between Japanese and Indian Prime Ministers.* March 23, 2011.

http://www.mofa.go.jp/announce/announce/2011/3/0323_10.html (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 18.05.2012)

²¹¹ Noda Y., Tan Dung N. *Japan-Viet Nam Joint Statement on the Actions Taken Under Strategic Partnership for Peace and Prosperity in Asia.* Tokyo, 31 October 2011.

http://www.kantei.go.jp/foreign/noda/diplomatic/201110/31vietnam_e.html (Japānas premjerministra oficiālā

Beninjo Akino (*Benigno S. Aquino*) tiekoties ar Japānas premjeru ne tikai tiek izsacītas līdzjūtības un „pārliecība, ka Japāna drīz atlabs”, bet arī tiek sniegts kopīgs abu līderu paziņojums par stratēģisko partnerību, kas balstīta uz *kizuna* – īpašām draudzības saitēm²¹². Kopumā šīs valstis bija ne tikai vienas no pirmajām, kas steidzās atbalstīt Japānu pēc katastrofas, bet vienlaikus visas izteica pārliecību par Japānas atlabšanu un pat noslēdza vairākas papildus partnerības, izrādot solidaritāti. Pēc informācijas par sniegto materiālo palīdzību, kas apkopota 10.pielikumā, 10 palīdzību visvairāk saņēmušās valstis ierindojas šādās vietās attiecībā pret pārējām valstīm pēc ārvalstu materiālās palīdzības Japānai: Ķīna (4.), Vjetnama (16.), Filipīnas (23.), Indonēzija (30.), Pakistāna (57.), Afganistāna (69.), Peru (79.), Šrilanka (96.), kas nozīmē ne tikai to, ka 9 no 10 valstīm, kurās Japāna visvairāk ieguldījusi līdzekļus pēdējo gadu laikā ir starp 106 valstīm un starptautiskajām organizācijām, kas atmaksā Japānai par tās līdzšinējām darbībām, sniedzot finanšu palīdzību, bet pat vērojama zināma korelācija, jo 4 no 5 valstīm, kas visvairāk saņēmušas no Japānas, ir arī pirmās 4, kas visvairāk tai atmaksā, pietam visas ir starp 30 lielākajiem pēc katastrofas perioda ziedotājiem pasaulē. Secinājums – jo vairāk dod, jo vairāk vari sagaidīt atpakaļ, pietam ieguldījumu apjoms ir proporcionāls atmaksai. Kopvērtējumā šis indikators novērtējams, kā tāds, kurā Japānas ieguldījumi cilvēkdrošībā spējuši nest augļus, valstij saņemot atbilstošu atdevi no attīstības sadarbības politikas investīciju saņēmējvalstīm (+1).

f) diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību slēgšana Tokijā

Ņemot vērā, ka objektīvi vērtējot drošības situācija Tokijā pēc katastrofām nebija tik slikta, lai pilnīgi visas valstis izvēlētos īslaicīgi vai pilnībā slēgt savas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības Japānā un atsaukt diplomātus, tad tas kalpoja par sava veida testu, jo viena vai otra izvēle raidīja atbilstošus diplomātiskos signālus par solidaritāti ar Japānu pēc postošajiem notikumiem. 2011.gada 23.martā (12 dienas pēc katastrofām) tika ziņots par kopumā 25 ārpus Tokijas pārceltām vai slēgtām vēstniecībām no šādām valstīm – Angola, Bahreina, Benina, Botsvāna, Burkinafaso, Horvātija, Dominikānas Republika, Ekvadora, Somija, Vācija, Gana, Gvatemala, Kenija, Kosova, Lesoto, Lībija, Malīvija, Mauritānija, Mozambika, Namībija, Nepāla, Nigērija, Panama un Šveice²¹³. Izņemot Vāciju un Šveici, šo valstu vidū nav ne to valstu, kas būtu cītīgākās cilvēkdrošības ideju un politiku aizstāves, ne Japānas stratēģisko

mājas lapa; skatīts: 19.05.2012)

²¹² Noda Y., Aquino B.S. *Japan-Philippines Joint Statement on the Comprehensive Promotion of the „Strategic Partnership” between Neighboring Countries Connected by Special Bonds of Friendship*. Tokyo, 27 September 2011. http://www.kantei.go.jp/foreign/noda/statement/201109/27philippines_e.html (Japānas premjerministra oficiālā mājas lapa; skatīts: 19.05.2012)

²¹³ *25 foreign embassies in Tokyo have closed or moved due to nuclear scare*. International Business Times, March 23, 2011. <http://www.ibtimes.com/articles/125987/20110323/japan.htm> (International Business Times home page; aplūkots: 10.05.2012)

partneru un būtiskāko ekonomisko un politisko partneru. Vienlaikus tās tomēr ir valstis, kurās Japāna ir investējusi dažādos projektos attīstības sadarbības politikas ietvaros, bet pēc iepriekšējā faktora analīzē konstatētā – neviena no tām nav starp 10 valstīm, kurās Japāna būtu visvairāk ieguldījusi cilvēkdrošībā pēdējā laikā. Visbeidzot var secināt, ka lielākā daļa valstu tomēr izvēlējās neraidīt pārprotamus diplomātiskos signālus un solidarizējās ar Japānu, saglabājot savu pārstāvniecību klātbūtni Tokijā, neskatoties uz radiācijas draudiem, kā rezultātā šis indikators novērtējams kā neitrāls (+/-0).

g) politiski ieguvumi un sasniegumi cilvēkdrošības jomā

Visbeidzot, Japānas nevēlēšanos zaudēt savas vadošās pozīcijas attiecībā uz cilvēkdrošības veicināšanu attīstības sadarbības kontekstā izcēla spēja tikai neilgu laiku pēc katastrofām, 2011.gada 2.-3.jūnijā rīkot Tokijā ANO Tūkstošgades attīstības mērķu (TAM) pārbaudes sanākumi (*Follow-Up Meeting*), aizsākot diskusijas par globālajiem izaicinājumiem pēc 2015.gada, kad beigsies iepriekš noteiktais TAM realizācijas termiņš. Sanāksmes secinājumos ne tikai dalībnieki (tostarp 100 dažādu valstu pārstāvju, 24 valstu ministri, ANO Attīstības Programmas, UNICEF, Pasaules Bankas un Japānas Starptautiskās Sadarbības Aģentūras) izteica solidaritāti, bet jau spēja apgalvot, ka „nav šaubu, ka valsts atkopsies no šīs traģēdijas postošajām sekām”, kā arī norādīja uz to, ka „starptautiskās sabiedrības solidaritāte krīzes laikā var būt pareizā atslēga globālo izaicinājumu risināšanā”, un izcēla Japānas aizstāvēto cilvēkdrošības ideju „dalībnieki atzina, ka cilvēkdrošības koncepts var veicināt TAM sasniegšanu”, kā arī visiem dalībniekiem atzīstot, ka „visiem indivīdiem, īpaši vārgiem cilvēkiem, ir tiesības uz brīvību no bailēm un brīvību no trūkuma ar vienlīdzīgām iespējām šīs tiesības izmantot un pilnībā attīstīt savu cilvēka potenciālu”²¹⁴. Līdzīgi secinājumi atspoguļojas neilgi pirms tam notikušajā ES-Japānas Samitā, kur kopīgā paziņojumā iezīmējas, ka „samita līderi apstiprināja apņemšanos sniegt kopīgu ieguldījumu TAM sasniegšanā līdz 2015.gadam, kur cilvēkdrošības aspekts ir būtisks (*essential* – angļu val.)”²¹⁵. Ar šāda līmeņa pasākumu oficiāliem secinājumiem ne tikai Japānai bija izdevies iegūt citu valstu ticību tās atlabšanai, bet arī pievērst uzmanību cilvēkdrošības konceptam, kā TAM sasniegšanas virzītājspēkam vai pat potenciālajam TAM aizstājējam pēc 2015.gada. Vēl no būtiskiem starptautiskiem politiskiem ieguvumiem jāmin fakts, ka ANO 66.Ģenerālās Asamblejas laikā tiek pārvēlēts Japānas tiesnesis Starptautiskajā Tiesā Hisaši Ovada (*Hisashi*

²¹⁴ *The Chair's Statement of the MDGs Follow-Up Meeting*. Tokyo, 3 June, 2011. p.1; 12-13.

http://www.mofa.go.jp/policy/oda/mdg/fm_1106/pdfs/chairs_statement.pdf (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 18.05.2012)

²¹⁵ *20th EU-Japan Summit Brussels, 28 May 2011, Joint Press Statement*. Brussels: Council of the European Union. 28 May 2011, 11015/11. p.4

Owada), saņemot pārliecinoši lielāko balsu skaitu no visiem pretendentiem²¹⁶, kā arī Japāna tika pārvēlēta *ECOSOC* jeb ANO Ekonomisko un Sociālo lietu padomē uz nākamo 3 gadu periodu²¹⁷. Arī šajā faktorā attiecīgi var uzskatīt, ka ir gūti pietiekami ieguvumi, lai uzskatītu, ka ieguldījumi atmaksājušies (+1).

h) Japānas tēls pasaulē 1 gada laikā

Lai analizētu, kā tiek novērtēts Japānas progress un katastrofas sekas gada laikā, ir nepieciešams izpētīt attieksmi, prognozes un vērtējumu, kas izteikts no lielākajiem un ietekmīgākajiem mūsdienu starptautisko attiecību spēlētājiem, jo šos secinājumus savukārt izmantot tālāk politikas plānošanā pārējās valstīs, NVO un privātais sektors (īpaši uzņēmējdarbībā un, piemēram, akciju un fondu biržā) - G8, Eiropas Savienības oficiālā pozīcija, ASV, Vācijas, Francijas, Lielbritānijas, SVF, Pasaules Banka, ANO. ANO oficiālā pozīcija atspoguļojās Ģenerālsekretāra Bana Kimuna uzrunās vīzītes Japānā augustā laikā, kur, tiekoties ar premjerministru, ievadā tiek atzīmēts: „Esmu šeit ieradies atnest *kizuna*”, kas ir jēdziens, kurš gan korejiešu, gan japāņu valodā apzīmē „saites” un „partnerību”, papildinot savu sacīto ar „Mēs varam savienot šo partnerību ar saitēm”, bet attiecībā uz Japānas stāvokli pasaulē sakot, ka „esmu pārliecināts, ka Japāna spēs to pārvarēt ļoti drīz”²¹⁸. Par pārliecību par Japānas spēku palielināšanos, nevis samazināšanos pēc katastrofām liecina arī tas, ka „Japānas valdība dalīsies nenovērtējamā pieredzē ar starptautisko sabiedrību par mācībām no traģēdijas, īpaši katastrofu risku samazināšanas un gatavības jomā, kā arī atomdrošības standartu stiprināšanā”, kā arī norādes uz to, ka, neskatoties uz pašu problēmām, tiek sniegta palīdzība gan Āfrikas ragā, gan Dienvidsudānā²¹⁹. Somas pilsētā Fukušimas prefektūrā Ģenerālsekretāra uzrunā sniedz vēl pārliecinošāku vēstījumu par stāvokli valstī tikai 5 mēnešus pēc katastrofām: „Jūs esat vienoti. Jūs pārvarat šo traģēdiju. Japāna ir viena no vislabāk sagatavotajām valstīm pasaulē šāda veida traģēdijām attiecībā uz nacionālo katastrofu risku samazinājumu”²²⁰. **Eiropas Savienības** pozīcija bija pozitīva jau no

²¹⁶ *General Assembly, Concurrently With Security Council Elects Four Judges to International Court of Justice*. United Nations General Assembly, GA/11171, 10 November 2011.

<http://www.un.org/News/Press/docs//2011/ga11171.doc.htm> (ANO oficiālā mājas lapa; skatīts: 20.05.2012)

²¹⁷ *General Assembly Elects 18 Members To Economic and Social Council*. United Nations General Assembly, GA/11161, 24 October, 2011. <http://www.un.org/News/Press/docs//2011/ga11161.doc.htm> (ANO oficiālā mājas lapa; skatīts: 20.05.2012)

²¹⁸ Secretary General Ban Ki-moon. *Opening remarks at press stakeout with Prime Minister of Japan*. Tokyo, 8 August, 2011. http://www.un.org/apps/news/infocus/sgspeeches/search_full.asp?statID=1265 (ANO Ziņu aģentūras mājas lapa; skatīts 20.05.2012)

²¹⁹ Secretary General Ban Ki-moon. *Opening remarks at press stakeout with Prime Minister of Japan*. Tokyo, 8 August, 2011. http://www.un.org/apps/news/infocus/sgspeeches/search_full.asp?statID=1265 (ANO Ziņu aģentūras mājas lapa; skatīts 20.05.2012)

²²⁰ Secretary-General Ban Ki-moon. *Opening remarks at press encounter at Soma city, Fukushima Prefecture (Japan)*. Fukushima, 8 August, 2011. http://www.un.org/apps/news/infocus/sgspeeches/search_full.asp?statID=1263 (ANO Ziņu aģentūras mājas lapa; skatīts 20.05.2012)

pirmsākumiem, bet, pieminot ES-Japānas Samitu 2 mēnešus pēc katastrofām, pēc kura kopīgā paziņojumā presei tika atzīmēts, ka „samita līderi dalīja pārlicību, ka Japānas ciešie centieni ļaus tai pārvarēt izaicinājumus, kļūstot vēl stiprākai kā pirms tam”²²¹. **G8** (ASV, Kanādas, Krievijas, Itālijas, Francijas, Vācijas, Lielbritānijas, Japānas un ES) **valstu līderu samitā** Dovilā (*Deauville*), Francijā tās prezidentūras ietvaros 2011.gada 26.-27.maijā 2 mēnešus pēc katastrofām kaut arī galvenā uzmanība bija pievērsta „Arābu pavasara” notikumiem, tomēr solidaritātes izrādīšana Japānai bija pirmā lieta, kas atspoguļojas samita noslēguma deklarācijā: „Mēs esam pilnībā pārliecināti par Japānas vadības spēju stāties pretim izaicinājumam un būvēt ātru un ilgtspējīgu atlabšanu, un mēs esam gatavi palīdzēt nepieciešamības gadījumā”, kā arī pārlicība tiek pausta, ka „Japāna atgriezīsies stiprāka”, bet attiecībā uz kodolkatastrofu tiek atzīmēts, ka tā kalpos par mācību stundu, lai „veicinātu sasniegt augstākos atomdrošības līmeņus pasaulē”²²². **Francija** raidīja visnepārprotamākos diplomātiskos signālus, kad 31.03.2011 prezidents N.Sarkozī kā pirmais pasaules līderis apmeklēja Japānu un pēc tikšanās ar premjeru Naoto Kanu paziņoja, ka „Japāna ir bijusi starp pirmajām valstīm, kas piedāvājusi dāsnu palīdzību citām grūtībās nonākušām valstīm, un tagad starptautiskajai sabiedrībai vajag atmaksāt par Japānas dāsnumu”²²³. **Lielbritānija** savukārt oficiālu vizīti 2011.gadā atliek un pārceļ uz 2012.gada 10.-11.aprīli, kad premjers Deivids Kamerons (*David Cameron*), tiekoties ar Japānas premjeru, pēc līdzjūtības izteikšanas paziņo, ka „mēs domājam, ka Japānas tauta ir pāradījusi milzīgu drosmi un izturību veidā, kādā jūs atbildējāt uz tik briesmīgu negadījumu”²²⁴. **Vācija** savukārt savos paziņojumos bija pretrunīga, jo katastrofas dienā ārlietu ministra Gvido Vestervela (*Guido Westerwelle*) nosūtītajā līdzjūtībā Japānas ārlietu ministram parādās ticība un solidaritāte: „Japānai ir spēks, lai pārvarētu zemestrīces sekas”²²⁵, kā arī palīdzības garantijas, bet pāris dienas vēlāk Vācijas kanclere Angela Merkele (*Angela Merkel*) paziņo par plāniem atteikties no atomenerģijas un Japānu izmanto kā piemēru, lai to pamatotu: „Ja tādā augsti attīstītā valstī kā Japāna, valstī ar augstiem drošības standartiem un prasībām, atomsekas no zemestrīcēm un

²²¹ *20th EU-Japan Summit Brussels, 28 May 2011, Joint Press Statement*. Brussels: Council of the European Union. 28 May 2011, 11015/11. p.1

²²² *G8 Declaration. Renewed Commitment for Freedom and Democracy*. G8 Summit Deauville, May 26-27, 2011. <http://www.g20-g8.com/g8-g20/g8/english/the-2011-summit/declarations-and-reports/declarations/renewed-commitment-for-freedom-and-democracy.1314.html> (G8 Francijas prezidentūras mājas lapa; skatīts: 20.05.2012)

²²³ *Japan-France Summit Meeting*. 31 March, 2011.

http://www.kantei.go.jp/foreign/kan/statement/201103/31france_e.html (Japānas valdības oficiālā mājas lapa; skatīts: 20.05.2012)

²²⁴ *Transcript: Prime Minister David Cameron and Prime Minister Yoshihiko Noda*. Tuesday, 10 April, 2011. <http://www.number10.gov.uk/news/transcript-prime-minister-david-cameron-and-prime-minister-yoshihiko-noda/> (Lielbritānijas premjerministra oficiālā mājas lapa; skatīts: 20.05.2012)

²²⁵ Press Release. *Foreign Minister Westerwelle sends message of condolence to his Japanese counterpart Matsumoto*. 11.03.2011. <http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Infoservice/Presse/Meldungen/2011/110311-BM-Japan.html> (Germany Federal Foreign Office home page; skatīts: 20.05.2012)

cunami nevar tikt novērstas, tad tam ir sekas visā pasaulē, ta, ir sekas Eiropā un tam ir sekas Vācijā”²²⁶. Vienlaikus ārlietu ministrs G.Vestervels izceļas, apzīmējot notikumus Japānā kā „apokalipsi”, kas „mainīs pasaules skatījumu uz atomenerģiju”, paralēli slēdzot uzreiz 7 atomreaktorus Vācijā, izsaucot uz sevi starptautisku kritiku (īpaši no Lielbritānijas) par radikālo paziņojumu²²⁷. Kaut arī **Starptautiskās atomenerģijas aģentūras**, pasaules galvenā sadarbības formāta atomenerģijas jomā, ģenerāldirektors ir japānis Jukija Amano (*Yukiya Amano*), kas piešķir vēstījumam zināmu subjektivitāti, tomēr, atzīmējot 1 gadu kopš katastrofas, svinīgā uzrunā Vīnē tiek sniegts skaidrs vēstījums par Japānas atomdrošību ar būtisku atsauci uz valsts iedzīvotāju drošumspējām: „Viņu (japāņu) drosme un cieņa, veids, kādā kopienas sanāca kopā, lai palīdzētu viena otrai, nelikumību iztrūkums – tas bija patiesi ievērojami un apbrīnojami. Tas sniedz man pārlicību, ka Japānai šī traģēdija būs ātri aiz muguras – ātrāk nekā daudzi no mums domā”, pēcāk uzrunā atzīmējot, ka „visā nelaiemes skartajā reģionā būs vērojams vērā ņemams progress”, ar termiņu saprotot 2012.gada decembri, kad Japānā norisināsies „Fukušimas Ministru konference par atomdrošību”²²⁸. Tas liek izdarīt secinājumus, ka, ja jau reiz pasaules politikas un ekonomikas smagsvari atzinīgi novērtē Japānas sniegumu un nenorāda uz draudiem vai nedrošību, tad vairs nav būtiski, ko uzskata citi spēlētāji. Tāpat var secināt, ka Japānas tēls pasaules līderu un spēcīgāko valstu un starptautisko organizāciju skatījumā tika saglabāts ļoti spēcīgs jau no pirmajām katastrofas dienām, un, kaut arī šeit tika analizēti tikai pāris spilgtākie piemēri, tomēr kopējais viedoklis par Japānu tika saglabāts, kā par vienotu un pašpietiekamu valsti, kas ne tikai nešaubīgi spēs pārvarēt nelaiemes sekas tuvākajā nākotnē, bet arī dalīties pieredzē un palīdzēt izstrādāt priekšnoteikumus, lai līdzīgi notikumi vairs nespētu atkārtoties. Tādēļ starptautiskā tēla faktorā var uzskatīt, ka ieguldījumi bija atmaksājušies (+1).

Apkopojot visas iepriekš uzskaitīto faktoru analīzes rezultātā iegūtās vērtības un novērtējumus, ir iespējams izveidot sekojošu saskaitāmo un to vērtību formulu:

+1	A - ārvalstu finanšu palīdzība Japānai
(daudzums)	Ārvalstu palīdzība 1 gada laikā 13 reizes
pārsniedz vidējo 1 gada ieguldījumu
+1	B - ārvalstu palīdzības mērogs (sniedzēju skaits)	Finanšu palīdzības sniedzēju skaita
attiecība pret sniegto ir 4:5 jeb 80,67%

²²⁶ *Merkel Sets Three-Month „Moratorium” on Extension of Lifespans*. Spiegel, 14 March 2011.

<http://www.spiegel.de/international/world/germany-to-reconsider-nuclear-policy-merkel-sets-three-month-moratorium-on-extension-of-lifespans-a-750916.html> (Spiegel Online home page; skatīts: 20.05.2012)

²²⁷ *The world shouldn't panic about Japan's nuclear problems*. The Telegraph, 15 March 2011.

<http://www.telegraph.co.uk/comment/telegraph-view/8384196/The-world-shouldnt-panic-about-Japans-nuclear-problems.html> (The Telegraph home page; skatīts: 20.05.2012)

²²⁸ IAEA General Director Yukiya Amano. *Statement at Ceremony Commemorating First Anniversary of Great East Japan Earthquake*. Vienna, 12 March, 2012.

<http://www.iaea.org/newscenter/statements/2012/amsp2012n006.html> (IAEA home page; skatīts: 20.05.2012)

- 1	C - ekonomiski atvieglojumi / ierobežojumi	Vairākas valstis, tostarp lielākie Japānas eksporta partneri nosaka preču ieviešanas aizliegumus
+1	D - cilvēkdrošības koncepta partneru (donoru) reakcija pēc katastrofas	Partneri ir gan starp pirmajiem, kas reaģē, gan starp lielākajiem donoriem
+1	E - cilvēkdrošības palīdzības saņēmēju reakcija pēc katastrofas	No 10 lielākajiem palīdzības OAS politikas saņēmējiem 9 ir starp 106 lielākajiem ziedotājiem; sadarbībā ar tiem tiek gūti diplomātiski panākumi gada laikā
+/-0	F - diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību slēgšana Tokijā	25 valstis slēdz savas pārstāvniecības Tokijā, bet būtiskākie partneri, cilvēkdrošības aizstāvji solidarizējas
+1	G - politiski ieguvumi un sasniegumi cilvēkdrošības jomā	Cilvēkdrošības aspektam oficiāli tiek piešķirta būtiska nozīme TAM sasniegšanā
+1	H - Japānas tēls pasaulē 1 gada laikā	Valstu un st.organizāciju līderu oficiālos paziņojumos dominē viedoklis, ka Japāna atlabst un no tās var mācīties reaģēšanu uz katastrofu seku novēršanu

= + **6** (gūtie ieguvumi ārpolitikā pēc katastrofām pierāda, ka ieguldījumi cilvēkdrošībā atmaksājušies)

Rezultātā var secināt, ka Japāna ir sniegusi vairāk nekā tikai ļoti būtisku ieguldījumu cilvēkdrošības koncepta vēsturiskajā attīstībā, jau Atlantijas hartā iekodēto vēstījumu un pēc Aukstā kara starptautiskās situācijas un draudu izmaiņu rezultātā attīstīto uz „brīvības no bailēm” un „brīvības no trūkuma” balstīto un uz indivīdu centrēto universālo pieeju pārnesot nākamajos līmeņos, proti, integrējot to kā ārpolitikas stratēģiju ANO Tūkstošgades mērķu sasniegšanai. Tā ir gājusi neskaitāmus soļus tālāk par tikai teorētiskiem uzstādījumiem gan izveidojot ANO Cilvēkdrošības Trasta Fondu vēl pirms jaunās tūkstošgades, gan, zibenīgi reaģējot uz Kofī Anana vīziju, izveidojot Cilvēkdrošības Komisiju, kuras izveidotais ziņojums un diskusiju platforma ir ļāvusi integrēt cilvēkdrošību ANO oficiālajā dienaskārtībā, gan pārveidojot savu Oficiālo Attīstības Sadarbības politiku, izveidojot jaunu hartu un sniedzot regulāru un apjomīgu finansiālu palīdzību valstīm visā pasaulē, kurās cilvēkdrošība ir apdraudēta nepietiekamo iedzīvotāju drošumspēju un drošumstratēģiju dēļ. Veicot vairāku faktoru analīzi, pārbaudot jomas, kurās teorētiski var iegūt vai zaudēt ārpolitikas sfērā pēc tik apjomīgām katastrofām un krīzēm, var secināt, ka līdzšinējie ieguldījumi cilvēkdrošībā atmaksājas gada laikā pēc tam, kad pašu Japānu piemeklē potenciāli un reāli draudi indivīdu

un sabiedrības drošībai, jo tā saņem 13 reizes lielāku finanšu palīdzību, kā tā vidēji iegulda gada laikā, kas pārsniedz pat 10 gadu ieguldījumus, gan valstis, kas līdzās Japānai aizstāv un popularizē cilvēkdrošību, gan tās, kurās Japāna līdz šim ieguldījusi, ir ne tikai starp pirmajām, kas reaģē, bet arī cenšas vēl vairāk uzlabot attiecības, kā arī izrāda solidaritāti, neslēdzot diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības Tokijā un atbalstot cilvēkdrošības lomu TAM realizēšanā vai spējā tos aizvietot pēc to termiņa beigām. Visbeidzot ne mazāk svarīgs ir starptautiskais novērtējums. Pēc „trīskāršās katastrofas”, kas sastāv no stiprākās zemestrīces Japānā 130 gadu laikā, lielākajiem cunami viļņiem un postījumiem, ko tā piedzīvojusi, un kodolkatastrofas, kas pēc bīstamības pielīdzināma vienīgi Černobiļai, varēja sagaidīt, ka pasaules 3.lielāko ekonomiku piemeklēs ilgstoša krīze un recesija visās sfērā, nemaz nerunājot par cilvēkdrošības mazināšanos. Rezultātā tā ne tikai pierāda savu pašpietiekamību jeb homeostāzi (tai skaitā iepriekšējās nodaļas aplūkoto iedzīvotāju drošumspējas īslaicīgi zaudēto drošības apziņu atgūt), bet arī tiek starptautiski atzinīgi novērtēta, jo visu ietekmīgāko valstu un starptautisko organizāciju līderi oficiālos paziņojumos neaprobežojas ar pieklājības līdzjūtības frāzēm, bet novērtē gatavību reaģēt uz katastrofu sekām, norādot uz to kā valsti, no kuras mācīties un ņemt piemēru. Ņemot vērā šos secinājumus, var apgalvot, ka pētījuma ievadā izvirzītā otrā hipotēze - **Japānas ieguldījumi cilvēkdrošībā un citu valstu drošumspēju stiprināšanā atmaksājas gada laikā pēc 2011.gada marta katastrofām – ir pierādīta.**

Nobeigums

Cilvēkdrošības koncepts, kas radīts 1990.gadu sākumā, kalpoja gan par Apvienoto Nāciju Organizācijas, gan attīstīto valstu atbildes reakciju uz globālajām pārmaiņām starptautiskajā sistēmā, pārbīdot atskaites punktu no valsts kā drošības un draudu avota un analīzes vienības uz cilvēku. Brīvība no bailēm un trūkuma kalpoja par politisku lozungu un ārpolitisku mērķi, ko attīstītās valstis centās sasniegt, lai, no vienas puses ar cilvēces attīstību kā savstarpējās sadarbības motīvu aizvietotu līdz tam praktizēto vēršanos pret ārējo kopīgo ienaidnieku bipolarajā aukstā kara sistēmā, bet, no otras puses, galvenokārt veidotu pragmatiskas attiecības ar attīstības valstīm, kurās attīstības atpalcības un rīcībspējīgu institucionālo sistēmu trūkuma rezultātā bija ne vien daudz lielāka nedrošība iedzīvotāju dzīvībai un iztikai, bet kas radīja draudus arī visai pārējai pasaulei. Japāna kopš tā brīža ir bijusi viena no tām valstīm, kas cilvēkdrošību ir atklāti un mērķtiecīgi izmantojusi ārpolitikā. Lielā pašāvēģība uz stratēģisko partnerību ar ASV un tās drošības lietussargu, kā arī iesaisti karadarbībā noliedzošā konstitūcija kopš 2.Pasaules kara kalpoja par ārpolitiku bremsējošiem faktoriem, kas bija nesamērojami ne tikai ar straujo ekonomisko izaugsmi, bet arī starptautiskās sabiedrības prasībām pēc aukstā kara beigām, kad vairs nepietika ar „čeku grāmatiņas diplomātiju”, sniedzot vienīgi ārvalstu finanšu palīdzību. Savukārt kopš 1990.gadu beigām, kad cilvēkdrošība tiek deklarātīvi iekļauta ārpolitikā, tā ir ne vien ļāvusi radīt tādas valsts tēlu, kas gatava kopīgi ar citiem uzņemties atbildību par globālajiem cilvēces izaicinājumiem, bet arī padarījusi Japānu par koncepta vienu no pasaules līmeņa būtiskākajiem popularizētājiem un aizstāvjiem. Šī pētījuma viens no mērķiem ir pārbaudīt, kā mainās pašas Japānas cilvēkdrošība un vai ieguldījumi tajā var atmaksāties laikā, kad valsts pati saskaras ar „trīskāršu katastrofu” 2011.gada martā.

Pirmajā pētījuma daļā tika pārbaudīts, kā mainās Japānas cilvēkdrošība gada laikā pēc 2011.gada marta katastrofām. Jāatzīmē, ka pētījumā analīzes funkcionālos nolūkos cilvēkdrošība tiek definēta kā **indivīdu un sabiedrības līmeņa ilgtspējīga un uz izmaiņām reaģēt un pielāgoties spējīga brīvība no politiskiem, ekonomiskiem, vides, sociāliem, pārtikas, veselības un citiem draudiem ar būtisku ietekmi uz cilvēku personīgo drošību.** Lai pārbaudītu cilvēkdrošību Japānā iesākumā tiek analizēti kopumā 23 atšķirīgi objektīvo drošības stāvokli (objektīvo cilvēkdrošību) un tā izmaiņas attiecībā pret iepriekšējiem periodiem raksturojoši indikatori 7 cilvēkdrošības dimensijās – politiskajā, ekonomiskajā, kopiendrošības (sociālajā), vides, pārtikas, veselības un personīgās drošības. Pēc objektīvo datu indikatoru analīzes tiek secināts, ka cilvēkdrošības stāvoklis ir pasliktinājies vides, ekonomiskās, pārtikas un politiskās drošības dimensijās, ar nelielu ietekmi arī uz veselības

drošības dimensiju, kamēr personīgās drošības un kopiendrošības dimensijās nav vērojama stāvokļa pasliktināšanās. Ņemot vērā, ka katram no indikatoriem tiek piešķirta vērtība atkarībā no tā, vai drošība ir vai nav mazinājusies, tad summējot visus rādītājus un attiecinot pret maksimālo iespējamo apdraudējumu, tiek iegūts rezultāts 30,95%, kas nozīmē, ka objektīvās cilvēkdrošības stāvoklis Japānā gada laikā kopš katastrofām ir pasliktinājies par aptuveni 1/3 no maksimāli iespējamā drošības samazinājuma. Būtiskākie faktori, kas ietekmē drošības mazināšanos ir kodolkatastrofas rezultātā radītais vides piesārņojums, ekonomiskā stāvokļa lejupslīde, ko ietekmē iekšzemes kopprodukta, nacionālā kopieņēmuma samazinājumi, negatīvā ārējās tirdzniecības bilance, kā arī pieaugošais valdības parāds un fakts, ka katastrofas ietekmē ir kļuvis grūtāk nodarboties ar uzņēmējdarbību, kā rezultātā arī lielākās kredītreitinga aģentūras 2011.gadā ir samazinājušas Japānas kredītreitingu. Tāpat būtiska ietekme ir pārtikas drošībai, jo valsts kļūst arvien atkarīgāka no pārtikas importa, kas 2011.gadā gandrīz 17 reizes pārniedza eksportu, bet radiācija radīja vēl papildus spriedzi šajā dimensijā. Visbeidzot būtiski ir mazinājusies uzticība valdībai, ko lielā mērā ietekmē biežās valdību maiņas un nespējas realizēt efektīvas reformas. Paralēli laikā no 2012.gada 2.aprīļa līdz 10.maijam tiek veikta interneta aptauja, ar kuras palīdzību pēc iepriekš izstrādātas metodoloģijas tiek mērītas gan izmaiņas visās 7 cilvēkdrošības dimensijās Japānas iedzīvotāju subjektīvajā vērtējumā (subjektīvā cilvēkdrošība), gan dažādu draudu uztveres intensitāte, gan noteiktas prioritārās drošības konstelācijas krīzes situācijās. Apkopojot rezultātus, respondentu skatījumā cilvēkdrošība ir būtiski pasliktinājusies 3 dimensijās – visvairāk vides dimensijā, kur lielākā daļa atzīst, ka dabas katastrofas, vides piesārņojums un to izraisītās slimības rada visbūtiskāko apdraudējumu drošībai, tam seko ekonomiskā drošība un politiskā drošība. Arī analizējot draudu uztveres intensitāti, par visintensīvākajiem jeb tādiem, kam ir vislielākā iespējamība piepildīties un visvairāk apdraudēt, respondenti atzīst zemestrīces, cunami un citas dabas katastrofas, kam ar salīdzinoši augstu bīstamību seko arī ekonomiskās un finanšu krīzes apdraudējums un radiācija, vides piesārņojums un to izraisītās slimības, bet vidēji būtisku personīgo apdraudējumu rada politiskā krīze. Savukārt militārs apdraudējums kā viszemāk novērtētais draudu veids salīdzinājumā ar visām 7 cilvēkdrošības draudu dimensijām atkārtoti pierāda militāro draudu nozīmīguma mazināšanos iepretim cilvēkdrošības lomas palielinājumam. Visbeidzot zīmīgi, ka krīzes situācijās Japānas iedzīvotāji visvairāk uzticas tieši ģimenei, kam seko glābšanas dienesti un armija, kamēr uzticība pašu spēkiem ir tikai ceturtajā vietā, aiz sevis atstājot ārvalstu sniegto palīdzību, bet valdībai uzticās tikai nedaudz vairāk kā 1/10 daļa. Ņemot vērā, ka ne tikai pārklājas objektīvās cilvēkdrošības mērījumu rezultātā fiksētais apdraudējuma palielinājums ar iedzīvotāju subjektīvo cilvēkdrošības pašnovērtējumu, bet pēdējais no tiem vairākās

dimensijās, bet jo īpaši vides, ekonomiskajā un politiskajā ir ar būtisku apdraudējumu, tad tiek secināts, ka ievadā izvirzītā pirmā hipotēze Japānas iedzīvotāju drošumspējas un cilvēkdrošība nemazinās pēc 2011.gada marta katastrofām tiek apgāzta.

Otrajā pētījuma daļā tiek pētīti Japānas ieguldījumi cilvēkdrošībā līdz katastrofām un salīdzināti iespējamie zaudējumi un ieguvumi ārpolitikā gada laikā pēc tām. Tiek secināts, ka kopš 1998.gada, kad premjerministrs Keizo Obuči aizsāk oficiālu cilvēkdrošības ideju aizstāvību, Japāna ir sniegusi ļoti būtisku ieguldījumu ne tikai, izveidojot Cilvēkdrošības Trasta Fondu un Cilvēkdrošības Komisiju, reaģējot ar cilvēkdrošību kā labākā instrumenta piedāvāšanu tobrīd izvirzīto Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai, bet arī pārveidojot savu Oficiālo Attīstības Sadarbības politiku un hartu, kā arī investējot vairāk kā 195 attīstības sadarbības projektos 118 valstīs 4 kontinentos. Attiecībā uz atmaksāšanos būtisks izpētes gaitā izveidotais termins ir „drošības dividendes”, ar ko tiek apzīmēti valsts un tās indivīdu savstarpēji atzīti drošības ieguvumi, veicinot līdzšinējo, kā arī nezaudējot spējas drošību atgūt gadījumos, ja tā zaudēta, kas tiek nodrošināti valstij ieguldot tās rīcībā esošos politiskos, finanšu, diplomātiskos un citus līdzekļus starptautiskās drošības nodrošināšanai. Salīdzinot iespējamus ieguvumus un zaudējumus ārpolitikā pēc katastrofām, tiek secināts, ka no astoņiem faktoriem kopumā sešos jeb lielākajā daļā ieguldījumi ir nesuši nozīmīgus rezultātus. Tostarp finansiālā izteiksmē Japāna gada laikā ārvalstu sniegtajā finanšu palīdzībā saņem vairāk, nekā tā ieguldījusi 10 gadu laikā Cilvēkdrošības Trasta Fondā, kas kalpo par spilgtu piemēru atmaksāšanās principam. Tāpat gan tās valstis, ar kurām Japāna kopīgi popularizējusi cilvēkdrošības konceptu, gan tās, kurām sniegusi palīdzību, tostarp attīstības sadarbības politikas ietvaros, ir pirmās, kas steidzās palīgā pēc katastrofām, kā arī ir tās, kas ziedo vislielākos līdzekļus un sniedz vislielāko ārvalstu finanšu palīdzību. Gada laikā pēc katastrofām Japāna nevis attālinās un izolējas no pārējās pasaules, bet tieši pretēji - solidarizējas, uzlabojot gan diplomātiskās attiecības, gan gūstot panākumus cilvēkdrošības koncepta attīstībā, gan attīstot *kizuna* jeb draudzības saites ar nozīmīgākajiem mūsdienu starptautisko attiecību aktieriem un iegūstot nevis recesiju māktas, bet ātri un efektīvi reaģēt un atjaunoties spējīgas valsts statusu, no kuras iesaka mācīties. Tas ir gluži kā pats cilvēkdrošības koncepts un tajā ietvertās drošumspējas, jo gan tās iedzīvotāji vietējā, gan pati valsts globālā līmenī spēj uz brīdi zaudēto drošības sajūtu ne tikai atgūt, bet turpināt arī gūt panākumus. Tādējādi tiek pierādīts, ka būt labam pret citiem starptautiskajās attiecībās ir izdevīgi, jo darbojas princips „dots devējam atmaksājas”. Atbilstoši ievadā izvirzītā otrā hipotēze Japānas ieguldījumi cilvēkdrošībā un citu valstu drošumspēju stiprināšanā atmaksājas gada laikā pēc 2011.gada marta katastrofām tiek pierādīta.

Ņemot vērā veikto pētījumu, būtiski ir sniegt atbildi arī uz jautājumu, kur un kādā veidā ir iespējams pielietot cilvēkdrošības konceptu? Pirmkārt, Japānas gadījuma veiksmīga izpēte pierāda pati par sevi, ka konceptam veltītā kritika par tā pārlietu lielo universālumu, vispārīgumu, nenoteiktību, nespēju to operacionalizēt un mērīt, kas liecis to uzskatīt par nederīgu un nepārbaudāmu akadēmiskajā vidē, ir nepatiesa. Cilvēkdrošību var izmantot gan pašu vājāko un vismazāk attīstīto, tostarp „kritušo valstu” iedzīvotāju nedrošības pētniecībai, lai identificētu jomas, kurās drošība jāstiprina vai jāveido no jauna, lai nodrošinātu minimālos dzīves standartus, kā tas jau ir darīts, piemēram, ANO Arābu valstu Cilvēces attīstības ziņojumā, gan to var izmantot, lai identificētu un stiprinātu sektorus, kuros drošība mazinājusies, arī tādās augsti attīstītās valstīs kā Japāna. Jā, cilvēkdrošība ir universāla, bet tas ir būtisks ieguvums, nevis trūkums, jo analīzi, kāda veikta šajā pētījumā, var pārnest un piemērot jebkurai citai valstij. Var izmantot tos pašus indikatorus, lai mērītu objektīvo cilvēkdrošību, izmantot tos pašus aptaujas jautājumus, lai mērītu subjektīvo cilvēkdrošības pašnovērtējumu, piemērot jebkurai citai pasaules valstij, tai skaitā Latvijai, un izmērīt cilvēkdrošības līmeni tajā. Otrkārt, identificēt objektīvo cilvēkdrošības rādītāju atšķirības, ko pēcāk salīdzināt ar iedzīvotāju subjektīvo drošības uztveri un apdraudējuma intensitātes pašnovērtējumu, var ne tikai valstu, bet arī reģionālā līmenī vienas valsts ietvaros, lai, izmērot, kuros apgabalos un kurās dimensijās drošība ir mazinājusies, identificētu, kur ir nepieciešama valsts palīdzība, tādējādi panākot vienmērīgu attīstību, samazinātu nevienlīdzību un integrācijas veicināšanu. No šāda aspekta raugoties, cilvēkdrošību var pielietot, piemēram, Eiropas Savienībā, lai sasniegtu kohēzijas politikas mērķus, novirzot visefektīvākajā veidā palīdzību reģioniem ar visvājāko cilvēkdrošību, vai arī izmantot ārpolitikā, izvērtējot projektus attīstības sadarbības politikas kontekstā. Treškārt, cilvēkdrošības loma pieaug ekonomisku krīžu un ierobežotu resursu laikā. Ņemot vērā, ka nacionālā drošība kopš aukstā kara beigām vairs nav mērāma vienīgi militāros mēros, tad par valstu un iedzīvotāju drošības indikatoru sen jau vairs nevar kalpot tikai aizsardzības budžeta lielums. Cilvēkdrošību var pielietot, lai identificētu apdraudējumus no ļoti plaša potenciālo draudu kataloga un spētu ierobežotu resursu apstākļos pūles veltīt nevis tikai militārai aizsardzībai vai tuvredzīgi un izšķērdīgi censties stiprināt visu iespējamo, bet gan novirzīt līdzekļus tieši tajos sektoros, kuros tiek konstatēts cilvēkdrošības apdraudējums kādā konkrētā vai vairākās tās dimensijās, pārklājoties objektīvajiem datiem un novērtējumam ar subjektīvo draudu uztveri. Ceturtkārt, cilvēkdrošība veicina labu pārvaldību un mazina iespējamo demokrātijas deficītu, jo valsts realizētā politika, kas vadās pēc cilvēkdrošības principiem, ir nevis autonoma un nošķirta, bet uz tās pilsoņu vajadzībām un nedrošību visos aspektos reaģēt

spējīga, tātad arī efektīvāka. Piektkārt, ieguldījumi cilvēkdrošībā, kā to pierāda šis pētījums, sniedz vienīgi ieguvumus. Iegūst ne tikai attīstības valstis, kurās tiek ieguldīts, piemēram, ar attīstības sadarbības projektu palīdzību, bet arī attīstītās valstis, jo tādējādi tiek gan mazināta nedrošība pie to ārējām robežām, gan tās var sagaidīt palīdzību no starptautiskās sabiedrības gadījumos, ja pašas neparedzētu apstākļu rezultātā sastaptos ar nopietniem izaicinājumiem un grūtībām. Tādējādi cilvēkdrošība ir savdabīga „apdrošināšanas polise”, ieguldījums, kas sniedz drošības dividendes ilgtermiņā.

Līdz ar to ievadā izvirzītais maģistra darba mērķis - analizēt un izpētīt cilvēkdrošības lomu Japānā pirms un pēc „trīskāršās katastrofas” 2011.gada martā, lai izprastu, vai un cik lielā apmērā valstij, kas ieguldījusi savā un citu valstu drošumspēju attīstībā un cilvēkdrošības koncepta popularizēšanā, tas var vai nevar atmaksāties gan pašas valsts cilvēkdrošības saglabāšanas vai zaudēšanas, gan ārpolitisko ieguvumu no starptautiskās sabiedrības kontekstā - ir ticis sasniegts. Tāpat arī mērķa sasniegšanai izvirzītie 9 pētnieciskie uzdevumi ir realizēti. Neskatoties uz to, pētniecības rezultātā ir palikuši neatbildēti jautājumi un zinātniskas ieceres. Pirmkārt, ir nepieciešams Japānas iedzīvotāju aptauju atkārtot, sasniedzot nepieciešamo augstāko respondentu skaitu, lai pārliecinātos, vai iegūtais subjektīvās cilvēkdrošības novērtējums ir adekvāts. Otrkārt, būtu nepieciešams atmaksāšanās principa pārbaudes nolūkos analizēt un salīdzināt iespējamus ieguvumus un zaudējumus ar reālo stāvokli iekšpolitikā, proti, analizēt Japānas ieguldījumus krīžu vadībā salīdzinājumā ar praktisko izpildījumu. Treškārt, pētījumu nepieciešams atkārtot, izmantojot citas valsts piemēru, bet saglabājot objektīvās un subjektīvās cilvēkdrošības mērīšanas indikatorus. Tie ir uzskatāmi par turpmāku pētījumu uzdevumiem, kuru veikšana spētu sniegt tikpat būtisku ieguldījumu cilvēkdrošības koncepta un tā praktiskā pielietojuma pētniecībā.

Izmantoto avotu un literatūras saraksts

Avoti:

- 1) 2011 JETRO Global Trade and Investment Report. *International Business as a Catalyst for Japan's Reconstruction*. Tokyo: International Economic Research Division, Overseas Research Department, Japan External Trade Organization. 2011. p.72;
- 2) 20th EU-Japan Summit Brussels, 28 May 2011, *Joint Press Statement*. Brussels: Council of the European Union. 28 May 2011, 11015/11. p.1, 4;
- 3) *A Human Security Doctrine for Europe : The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities*. Barcelona : Study Group on Europe's Security Capabilities. 2004. p.4-6;
- 4) Amnesty International. *Death Sentences and Executions 2010*. London: Amnesty International Publications. 2011. p.20-21;
- 5) Amnesty International. *Death Sentences and Executions 2011*. London: Amnesty International Publications. 2012. p.22-23; 34; 56;
- 6) *Apendix: List of Projects Supported by the Trust Fund of Human Security (As of August 2009)*. In: *The Trust Fund for Human Security: For the „Human-centered” 21st Century*. Global Issues Cooperation Division, Ministry of Foreign Affairs of Japan. August, 2009;
- 7) *Arab Human Development Report. Challenges to Human Security in the Arab Countries*. New York: UNDP. 2009. p.2; 23-26; 265;
- 8) *Corruption Perception Index 2011*. Berlin: Transparency International. 2012;
- 9) Debere S., Sidweel M. *Annual Report 2009*. Berlin: Transparency International. 2010. p.48-49;
- 10) *Doing Business 2011: Making a Difference for Entrepreneurs*. Washington: The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank. 2010. p.4; 172;
- 11) *Doing Business 2012: Doing Business in a More Transparent World*. Washington: The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank. 2012. p.6; 104;
- 12) Emerson J.W., A. Hsu, M.A. Levy, A de Scherbinin, V. Mara, D.C. Esty, and M.Jaiteh. 2012. *2012 Environmental Performance Index and Pilot Trend Environmental Performance Index*. New Haven: Yale Center for Environmental Law and Policy. p.13;
- 13) Harisson A., Sidwell M. *Annual Report 2010*. Berlin: Transparency International. 2011. p.78-79;
- 14) Hastings D.A. *The Human Security Index: An Update and a New Release*. HumanSecurityIndex.org, March, 2011. p.2; 4-5; 7;

- 15) International Telecommunication Union. *Measuring the information Society, 2011. Executive Summary*. Geneva: International Telecommunication Union. 2011. p.4; 13;
- 16) *Japan's Official Development Assistance Charter*. Government of Japan, Ministry of Foreign Affairs, Economic Co-operation Bureau. August 29, 2003. p.i; 1-2;
- 17) Ogata S., Sen A., Brahimi L., Chen L.C., Geremek B., Ginwala F.F.N., Picado S.S., Pitsuwan S., Shalala D.E., Sutherland P., Tevoedjre A. Tham C. *Human Security Now*. New York: Human Security Commission. 2003. p.4; 10-11; 133;
- 18) *Report of the Japanese Government to the IAEA Ministerial Conference on Nuclear Safety – The Accident at TEPCO's Fukushima Nuclear Power Stations*. Nuclear Emergency Response Headquarters, Government of Japan. June, 2011. p.III-4-5; III-9; IV-123-125; V-6-9; VI-1-7; VII-10-13;
- 19) *The Trust Fund for Human Security: For the „Human-centered” 21st Century*. Global Issues Cooperation Division, Ministry of Foreign Affairs of Japan. August, 2009. p.7-10;
- 20) UNDP Latvija. *Pārskats par tautas attīstību Latvijā 2002/2003: Cilvēkdrošība*. Rīga, 2003. 16.; 20-22., 25.-26.; 29.-30.lpp.;
- 21) United Nations Development Programme. *Human Development Report 2011. Sustainability and Equity : A Better Future for All*. New York: Palgrave Macmillan. 2011. p.131; 139; 162; 171-172.

Literatūra:

- 1) Acharya A. *Human Security: East versus West*. International Journal. Vol. 56, No. 3 (Summer, 2001), p.444-446; 451-456;
- 2) Atanassova-Cornelis E. *Defining and Implementing Human Security: The Case of Japan*. In: Debiel T., Werthes S. (Eds.) *Human Security of Foreign Policy Agendas: Changes, Concepts and Cases*. Duisburg: Institute for Development and Peace, University of Duisburg-Essen (INEF Report, 80/2006). 2006. p.39; 41-44; 47;
- 3) Buzan B., Waever O., De Wilde J. *Security : a new framework for analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers. 1997. p.21-23;
- 4) De Wilde J. *Speaking or doing human security?* In: De Wilde J., Den Boer M. *Viability of Human Security*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2008. p.225-227;
- 5) Kaldor M., Beebe S. *Ultimate Weapon Is No Weapon: Human Security and the New Rules of War and Peace*. New York: Public Affairs, 2010. p.107; 139-140; 197; 201-202;
- 6) King G., Murray C.J.L. *Rethinking Human Security*. Political Science Quarterly. Vol. 116, No. 4 (Winter 2001-2002). p. 585; 601;

- 7) Kulagin V. *In search of a causal nexus between political regimes and foreign policy strategies in post-Soviet environment*. In: Sombra Saraiva J.F. *Foreign policy and political regime*. Brasilia: Instituto Brasileiro de Relações Internacionais. 2003. p.114;
- 8) MacLean S.J., Black D., Shaw T.M. *Decade of Human Security: Global Governance and New Multilateralisms*. Hampshire: Ashgate Publishing Group. 2006. p.193;
- 9) MacLean S.J., Black D., Shaw T.M. *Decade of Human Security: Global Governance and New Multilateralisms*. Hampshire: Ashgate Publishing Group. 2006. p.3;
- 10) McDonald M. *Human Security and the Construction of Security*. Global Society, Vol.16, No.3, 2002. p.278; 280-283; 295;
- 11) Nef J. *Human Security and Mutual Vulnerability: The Global Political Economy of Development and Underdevelopment*. Ottawa: IDRC Books. 1999. p.24-26;
- 12) Paris R. *Human Security: Paradigm Shift or Hot Air?* International Security. Vol.26, No.2 (Autumn 2001), p.102.

Interneta resursi:

- 1) *Gross Domestic Product (Expenditure approach, nominal terms); 1-3 Gross Domestic Product (Expenditure approach, percent changes from previous the year in real terms)*. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; skatīts: 28.04.2012);
- 2) *2012 Edelman Trust Barometer Executive Summary*. January, 2012. p.2. <http://trust.edelman.com/trust-download/executive-summary/> (Edelman Trust Barometer home page; skatīts: 26.04.2012);
- 3) *2012 Edelman Trust Barometer Global Results*. January, 2012. p.2. <http://trust.edelman.com/trust-download/global-results/> (Edelman Trust Barometer home page; skatīts: 26.04.2012);
- 4) *25 foreign embassies in Tokyo have closed or moved due to nuclear scare*. International Business Times, March 23, 2011. <http://www.ibtimes.com/articles/125987/20110323/japan.htm> (International Business Times home page; skatīts: 10.05.2012);
- 5) *About Us*. <http://www.fitchratings.com/web/en/dynamic/about-us/about-us.jsp> (Fitch Ratings home page; skatīts: 21.04.2012);
- 6) *Advisory Board on Human Security*. <http://ochaonline.un.org/OutreachandABHS/tabid/2128/language/en-US/Default.aspx> (UN

- Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) home page; skatīts: 19.05.2012);
- 7) Alkire S. *A Conceptual Framework for Human Security*. Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity, CRISE. 2003. p.3.
<http://www.crise.ox.ac.uk/pubs/workingpaper2.pdf> (CRISE home page; skatīts: 28.03.2011);
- 8) *Asia Faces Stronger Growth, but Further Rebalancing Critical*. IMF Survey Online, April 27, 2012. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2012/CAR042712A.htm> (International Monetary Fund home page; skatīts: 30.04.2012);
- 9) *B-1 Population*. <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; skatīts: 29.04.2012);
- 10) Bird W. *As Fukushima Cleanup Begins, Long-term Impacts are Weighted*. Yale Environment 360, 9 January 2012.
http://e360.yale.edu/feature/as_fukushima_cleanup_begins_long-term_impacts_are_weighted/2482/ (Yale Environment 360 home page; skatīts: 12.05.2012);
- 11) *China, S.Korea rebuff Japan on import restrictions after quake*. Reuters, April 24, 2011. <http://www.reuters.com/article/2011/04/24/us-japan-economy-trade-idUSTRE73N0F320110424> (Reuters News Agency home page; skatīts: 20.05.2012);
- 12) *Cilvēkdrošība*. <http://lapas.lv/aktualie-jautajumi/cilvekdrosiba/> (Latvijas Platformas attīstības sadarbībai mājas lapa; skatīts: 24.03.2012);
- 13) Clausen D. *Japan and Human Security: A Powerful Discourse or a Useful Coping Mechanism?* October 31, 2009.
<http://www.japanesestudies.org.uk/discussionpapers/2009/Clausen.html> (Electronic journal of contemporary Japanese studies home page; skatīts: 23.04.2011);
- 14) Clausewitz C. *On War*. The Project Gutenberg Ebook. 2006.
<http://www.gutenberg.org/files/1946/1946-h/1946-h.htm#2HCH0001> (The Project Gutenberg Ebook; skatīts: 08.04.2012);
- 15) *Combined Average Ratings – Independent Countries; Table of Independent countries*. In: *Freedom in the World 2011: the Authoritarian Challenge to Democracy*.
<http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2011> (Freedom House home page; skatīts: 26.04.2012);
- 16) *Country Profile: Japan*. <http://epi.yale.edu/epi2012/countryprofiles> (Environmental Performance Index 2012 home page; skatīts: 29.04.2012);
- 17) *Damage Situation and Police Countermeasures associated with 2011 Tohoku district – off the Pacific Ocean Earthquake*, April 18, 2012.

- http://www.npa.go.jp/archive/keibi/biki/higaijokyo_e.pdf (National Police Agency of Japan home page; skatīts: 22.04.2012);
- 18) *Diplomatic Bluebook 2000. Chapter II. Sectoral Analysis of the International Situation and Japan's Foreign Policy. Section 3. Efforts toward the realization of a better global society. A. Overview-Human Security.*
<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2000/II-3-a.html> (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 14.05.2012);
- 19) *Diplomatic Bluebook 2011.* Ministry of Foreign Affairs, Japan. April, 2011. p.19-21.
<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2011/index.html> (Ministry of Foreign Affairs of Japan home page; skatīts: 19.05.2012)
- 20) *F-3 Value of Imports by Special Classification of Commodities; F-2 Value of Exports by Special Classification of Commodities.*
<http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; skatīts: 30.04.2012);
- 21) *Factbox – Restrictions on Japanese food imports.* Reuters, April 5, 2011.
<http://in.reuters.com/article/2011/04/05/idINIndia-56136620110405> (Reuters News Agency home page; skatīts: 20.05.2012);
- 22) *Fitch Ratings – Definitions of Rating and Other Forms of Opinion.* April, 2012. p.9-10; 18.
http://www.fitchratings.com/web_content/ratings/fitch_ratings_definitions_and_scales.pdf (FitchRatings home page; skatīts: 21.04.2012);
- 23) *Friends Of Human Security.*
http://www.mofa.go.jp/policy/human_secu/friends/index.html (Ministry of Foreign Affairs of Japan home page; skatīts: 19.05.2012);
- 24) *G-1 Population 15 Years Old and Over by Labour Force Status; G-2 Labour Force by Age Group and Unemployment Rate.* <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; skatīts: 30.04.2012);
- 25) *G8 Declaration. Renewed Commitment for Freedom and Democracy.* G8 Summit Deauville, May 26-27, 2011. <http://www.g20-g8.com/g8-g20/english/the-2011-summit/declarations-and-reports/declarations/renewed-commitment-for-freedom-and-democracy.1314.html> (G8 Francijas prezidentūras mājas lapa; skatīts: 20.05.2012);
- 26) *Gender Inequality Index (GII) Trend (1995-2011).* <http://hdr.undp.org/en/statistics/gii/> (UNDP home page; skatīts: 25.04.2012);

- 27) *General Assembly Elects 18 Members To Economic and Social Council*. United Nations General Assembly, GA/11161, 24 October, 2011.
<http://www.un.org/News/Press/docs//2011/ga11161.doc.htm> (ANO oficiālā mājas lapa; skatīts: 20.05.2012);
- 28) *General Assembly, Concurrently With Security Council Elects Four Judges to International Court of Justice*. United Nations General Assembly, GA/11171, 10 November 2011. <http://www.un.org/News/Press/docs//2011/ga11171.doc.htm> (ANO oficiālā mājas lapa; skatīts: 20.05.2012);
- 29) *Government of Japan*. Moody's Org ID: 423746. <http://www.moodys.com/credit-ratings/Japan-Government-of-credit-rating-423746> (Moody's home page; skatīts: 21.04.2012);
- 30) Grossman E. *Radioactivity in the Ocean: Diluted, But Far from Harmless*. Yale Environment 360, 7 April, 2011.
http://e360.yale.edu/feature/radioactivity_in_the_ocean_diluted_but_far_from_harmless/2391/ (Yale Environment 360 home page; skatīts: 12.05.2012);
- 31) *Highlights of the Budget for FY2011*. Ministry of Finance, December 2010. p.2-3
<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2011/e20101224a.pdf> (Ministry of Finance Japan home page; skatīts: 07.05.2012)
- 32) *Highlights of the Budget for FY2012*. Ministry of Finance, December 24, 2012. p.2-6.
<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2012/e20111224a.pdf> (Japan Ministry of Finance home page; skatīts: 12.05.2012);
- 33) *Homeostasis*. <http://dictionary.reference.com/browse/homeostasis> (Dictionary.com home page; skatīts: 25.03.2012);
- 34) http://www.mofa.go.jp/announce/announce/2011/3/0322_06.html (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 18.05.2012);
- 35) *Human Development Report 1994*. Oxford: Oxford University Press. 1994. p.22-24
http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1994_en_chap2.pdf (Apvienoto Nāciju Attīstība Programmas mājas lapa; skatīts: 06.01.2012);
- 36) *Human Security Network*. <http://www.hpcrresearch.org/research/human-security-network> (Harvard University, Programme on Humanitarian Policy and Conflict Research home page; skatīts: 19.05.2012);
- 37) *I-5 Family Income and Expenditure of All Households*.
<http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; skatīts: 30.04.2012);

- 38) IAEA General Director Yukiya Amano. *Statement at Ceremony Commemorating First Anniversary of Great East Japan Earthquake*. Vienna, 12 March, 2012. <http://www.iaea.org/newscenter/statements/2012/amsp2012n006.html> (IAEA home page; skatīts: 20.05.2012);
- 39) *Independent countries*. In: *Freedom in the World 2012: The Arab Uprisings and Their Global Repercussions. Selected Data From Freedom House's Annual Survey of Political Rights and Civil Liberties*. Freedom House. 2012. p.16. Pieejams: <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2012> (Freedom House home page; skatīts: 26.04.2012);
- 40) *Investment*. <http://www.economist.com/economics-a-to-z/i#node-21529617> (The Economist home page; skatīts: 09.04.2012);
- 41) Jacobs A. *China Bans Some Foods From Japan*. The New York Times, March 25, 2011. <http://www.nytimes.com/2011/03/26/world/asia/26beijing.html> (The New York Times home page; skatīts: 19.05.2012);
- 42) *Japan (Unsolicited Ratings)*. <http://www.standardandpoors.com/prot/ratings/entity-ratings/en/us/?entityID=269770§orCode=SOV> (Standard & Poor's home page; skatīts: 21.04.2012);
- 43) *Japan Export, Import & Trade*. http://www.economywatch.com/world_economy/japan/export-import.html (Economy Watch home page; skatīts: 17.05.2012);
- 44) *Japan govt approves \$1,13 trln budget for 2012/13*. Reuters, 23 December, 2011. <http://www.reuters.com/article/2011/12/24/japan-economy-budget-idUSL3E7NK1JB20111224> (Reuters home page; skatīts: 12.05.2012);
- 45) *Japan, Freedom in the World 2011*. <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2011/japan> (Freedom House home page; skatīts: 26.04.2012);
- 46) *Japan. Aid Statistics, Donor Aid Charts*. <http://www.oecd.org/dataoecd/42/5/44285062.gif> (OECD home page; skatīts: 18.05.2012);
- 47) *Japan. CIA World Factbook*. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ja.html> (Central Intelligence Agency homepage; skatīts: 28.12.2011)
- 48) *Japan*. <http://www.epi2010.yale.edu/Countries/Japan> (Environmental Performance Index 2010 home page; skatīts: 29.04.2012);
- 49) *Japan*. http://www.fitchratings.com/creditdesk/ratings/issr_rtng.cfm?issr_id=80443115 (FitchRatings home page; skatīts: 21.04.2012);

- 50) *Japan: Earthquake and Tsunami, 12 Month Report*. Japanese Red Cross Society. April 27, 2012. p.25-27. http://www.jrc.or.jp/vcms_lf/kokusai270412_12MonthReport.pdf (Japanese Red Cross Society home page; skatīts: 14.05.2012);
- 51) *Japan's Medium-Term Policy On Official Development Assistance*. Government of Japan, February 4, 2005. p.1-4. <http://www.mofa.go.jp/policy/oda/mid-term/policy.pdf> (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 19.05.2012);
- 52) Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare. *The Outline of the Draft Budget for Fiscal Year 2012*. p.3 <http://www.mhlw.go.jp/english/policy/other/budget/dl/1st-fy2012-e.pdf> (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; skatīts: 29.04.2012);
- 53) *Japanese Public Finance Fact Sheet*. Ministry of Finance, 2010. p.1;3 <http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2010/pamphletjpf2010.pdf> (Ministry of Finance Japan home page; skatīts: 07.05.2012);
- 54) *Japan-France Summit Meeting*. 31 March, 2011. http://www.kantei.go.jp/foreign/kan/statement/201103/31france_e.html (Japānas valdības oficiālā mājas lapa; skatīts: 20.05.2012);
- 55) Japānas Konstitūcija. http://www.kantei.go.jp/foreign/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html (Japānas Valdības oficiālā mājas lapa; skatīts: 09.05.2012);
- 56) Latvijas Bankas valūtas kurss uz 31.12.2011 (uz pēdējo 2011.gada dienu): 100JPY=0,70000Ls <http://www.bank.lv/monetara-politika/valutas-kursa-politika/valutas-kursi#Cits%20datums> (Latvijas Bankas mājas lapa; skatīts: 30.04.2012);
- 57) *List of Relief Supplies and Donations from Overseas (As of February 6, 2012)*. http://www.mofa.go.jp/j_info/visit/incidents/pdfs/r_goods.pdf (Ministry of Foreign Affairs of Japan home page; skatīts: 20.05.2012);
- 58) *Master's degree programme in human security – introduction*. <http://kandidat.au.dk/en/human-security/cpage/introduction/view1/0/Course/index/> (Århusas Universitātes mājas lapa; skatīts: 19.05.2012);
- 59) *Merkel Sets Three-Month „Moratorium” on Extension of Lifespans*. Spiegel, 14 March 2011. <http://www.spiegel.de/international/world/germany-to-reconsider-nuclear-policy-merkel-sets-three-month-moratorium-on-extension-of-lifespans-a-750916.html> (Spiegel Online home page; skatīts: 20.05.2012);
- 60) *Message from His Excellency the Right Honourable David Johnston, Governor General of Canada, Following the Earthquake and Tsunami in Japan*. March 11, 2011. <http://www.gg.ca/document.aspx?id=14052&lan=eng> (The Governor General of Canada home page; skatīts: 18.05.2012);

- 61) Moody's Investor Service. *Rating Symbols and Definitions*. April 2012. p.4-6.
http://www.moodys.com/researchdocumentcontentpage.aspx?docid=PBC_79004 (Moody's home page; skatīts: 21.04.2012);
- 62) *News Release. INES (the International Nuclear and Radiological Event Scale) Rating on the Events in Fukushima Dai-ichi Nuclear Power Station by the Tohoku District – off the Pacific Ocean Earthquake*. Japan's Ministry of Economy, Trade and Industry, April 12, 2012.
www.nisa.meti.go.jp/english/files/en20110412-4.pdf (Japan's Nuclear and Industrial Safety Agency home page; skatīts: 22.04.2012);
- 63) Noda Y., Aquino B.S. *Japan-Philippines Joint Statement on the Comprehensive Promotion of the „Strategic Partnership” between Neighboring Countries Connected by Special Bonds of Friendship*. Tokyo, 27 September 2011.
http://www.kantei.go.jp/foreign/noda/statement/201109/27philippines_e.html (Japānas premjerministra oficiālā mājas lapa; skatīts: 19.05.2012);
- 64) Noda Y., Tan Dung N. *Japan-Viet Nam Joint Statement on the Actions Taken Under Strategic Partnership for Peace and Prosperity in Asia*. Tokyo, 31 October 2011.
http://www.kantei.go.jp/foreign/noda/diplomatic/201110/31vietnam_e.html (Japānas premjerministra oficiālā mājas lapa; skatīts: 19.05.2012);
- 65) *Nuclear Expert: 1,000,000 cancers from Fukushima in Japan over next 20 years - First thyroid, then lung, organ, brain, leukemia*. 22 December, 2011.
<http://enenews.com/nuclear-expert-forecasts-1000000-cancers-from-fukushima-in-japan-first-thyroid-then-lung-organ-brain-leukemia-video> (Energy News home page; skatīts: 12.05.2012);
- 66) *O-1 Number of Letters and Parcels Accepted*.
<http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; skatīts: 30.04.2012);
- 67) *O-2 Information and Communication Service Subscribers and Contracts*.
<http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standards) & Statistical Research Institute home page; skatīts: 30.04.2012);
- 68) *ODA Budget*. <http://www.mofa.go.jp/policy/oda/budget/index.html> (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 19.05.2012);
- 69) Onishu N. *Seawalls Offered Little Protection Against Tsunami's Crushing Waves*. The New York Times, March 13, 2011.

- http://www.nytimes.com/2011/03/14/world/asia/14seawalls.html?_r=1 (The New York Times home page; skatīts: 22.04.2012);
- 70) *Outline of FY2012 Environmental Conservation Expenditures (announcement)*. Ministry of Environment, February 10, 2012. <http://www.env.go.jp/en/headline/headline.php?serial=1729> (Japan Ministry of Environment home page; skatīts: 12.05.2012);
- 71) *Outline of the Supplementary Budget for FY2011*. April 22, 2011. <http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2011/11sb01.pdf> (Japan Ministry of Finance home page; skatīts: 12.05.2012);
- 72) Owen T. *Challenges and opportunities for defining and measuring human security*. UNIDIR : Disarmament Forum. 2004. p.18-20. <http://www.hsrgroup.org/docs/Publications/HSR20092010/20092010HumanSecurityReport-Part1-CausesOfPeace.pdf> (UNIDIR home page; skatīts: 15.04.2011);
- 73) *Policy Agenda 2012*. The Netherlands Ministry of Foreign Affairs, October 10, 2011. p.16. http://www.minbuza.nl/binaries/content/assets/minbuza/en/import/en/the_ministry/policy-agenda-2012.pdf (The Netherlands Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 19.05.2012);
- 74) *President Piñera expresses solidarity with the earthquake victims and pledges assistance to the Japanese people*. 16 March 2011. <http://www.gob.cl/english/english-content/2011/03/16/president-pinera-expresses-solidarity-with-the-earthquake-victims-and-pledges-assistance-to-the-japa.htm> (Čīles valdības oficiālā mājas lapa; skatīts: 20.05.2012);
- 75) *Press Release No.046/11. Stoltenberg sends his condolences to Japan*. 11.03.2011. <http://www.regjeringen.no/en/dep/smk/press-center/Press-releases/2011/Stoltenberg-sends-his-condolences-to-Japan.html?id=635709> (Office of the Prime Minister of Norway home page; skatīts: 18.05.2012);
- 76) *Press Release. Foreign Minister Westerwelle sends message of condolence to his Japanese counterpart Matsumoto*. 11.03.2011. <http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Infoservice/Presse/Meldungen/2011/110311-BM-Japan.html> (Germany Federal Foreign Office home page; skatīts: 20.05.2012);
- 77) *Press Release. Handling of the Index Levels on Radioactive Materials in Tap Water, etc*. Water Supply Division, Health Service Bureau. 4 April 2011. http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/dl/april_8_01.pdf (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; skatīts: 09.05.2012);

- 78) *Press Release. Plan For Establishment of the Commission on Human Security.* January 24, 2001. <http://ochaonline.un.org/humansecurity/CHS/about/pressrelease.html> (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs home page; skatīts: 11.05.2012);
- 79) *Previous Cabinets (Since 1996).* http://www.kantei.go.jp/foreign/archives_e.html (Japānas premjerministra un valdības oficiālā mājas lapa; skatīts: 26.04.2012);
- 80) *Prime Minister Stephen Harper speaks with Japan's Ambassador to Canada.* 11 March, 2011. <http://www.pm.gc.ca/eng/media.asp?id=4029> (Prime Minister of Canada home page; skatīts: 20.05.2012);
- 81) *Prompt Vital Statistics Report, January 2012 (Japanese).* <http://www.mhlw.go.jp/english/> (Japan's Ministry of Health, labour and welfare; skatīts: 29.04.2012);
- 82) *R-8 Deaths by Major Cause.* <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standarts) & Statistical Research Institute home page; skatīts: 28.04.2012);
- 83) *Radiation Experts Meet in Vienna to Assess Effects on Fukushima Daiichi Nuclear Power Plant Accident.* UNIS/OUS/128, 30 January 2012. <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2012/unisous128.html> (United Nations Information Service Vienna home page; skatīts: 11.05.2012);
- 84) *Readout of the President's call with Japanese Prime Minister Kan.* March 16, 2011. <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/03/16/readout-presidents-call-japanese-prime-minister-kan> (The White House home page; skatīts: 19.05.2012);
- 85) *Readout of the President's call with Japanese Prime Minister Kan.* March 29, 2011. <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/03/29/readout-presidents-call-japanese-prime-minister-kan> (The White House home page; skatīts: 19.05.2012);
- 86) Roosevelt F.D. *Annual Address to Congress – The „Four Freedoms”.* January 6, 1941. <http://docs.fdrlibrary.marist.edu/od4frees.html> (Franklin D. Roosevelt Presidential Library and Museum home page; skatīts: 06.01.2012);
- 87) *S-5 Number of Traffic Accidents and Casualties.* <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standarts) & Statistical Research Institute home page; skatīts: 29.04.2012);
- 88) *S-7 Number of Cases Known to the Police or Transferred to Public Prosecutor's Offices by Type of Crime.* <http://www.stat.go.jp/english/data/getujidb/index.htm> (Statistics Bureau, Director-General for Policy Planning (Statistical Standarts) & Statistical Research Institute home page; skatīts: 28.04.2012);

- 89) Secretary General Ban Ki-moon. *Opening remarks at press stakeout with Prime Minister of Japan*. Tokyo, 8 August, 2011. http://www.un.org/apps/news/infocus/speeches/search_full.asp?statID=1265 (ANO Ziņu aģentūras mājas lapa; skatīts: 20.05.2012);
- 90) Secretary-General Ban Ki-moon. *Opening remarks at press encounter at Soma city, Fukushima Prefecture (Japan)*. Fukushima, 8 August, 2011. http://www.un.org/apps/news/infocus/speeches/search_full.asp?statID=1263 (ANO Ziņu aģentūras mājas lapa; skatīts: 20.05.2012);
- 91) *Spindelegger: „Quick and non-bureaucratic relief for Japan”*. Vienna, 22 March, 2011. <http://www.bmeia.gv.at/en/foreign-ministry/news/press-releases/2011/spindelegger-quick-and-non-bureaucratic-relief-for-japan.html> (The Austrian Foreign Ministry home page; skatīts: 20.05.2012);
- 92) *Standard & Poor's Ratings Definitions*. <http://www.standardandpoors.com/ratings/articles/en/us/?articleType=HTML&assetID=1245329361492> (Standard & Poor's home page; skatīts: 21.04.2012);
- 93) Standard & Poor's. *Ratings On Japan Lowered To „AA-”; Outlook Stable*. Singapur, 27.01.2011. <http://www.standardandpoors.com/ratings/articles/en/us/?assetID=1245286301728> (Standard & Poor's home page; skatīts: 21.04.2012);
- 94) *Statement by H.E. Mr. Yoshiro Mori Prime Minister of Japan at the Millenium Summit of the United Nations*. 7 September, 2000. <http://www.mofa.go.jp/policy/un/summit2000/pmstate.html> (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 09.05.2012);
- 95) *Statement By The President On The Earthquake in Japan And The Resulting Tsunami Warning Throughout The Pacific*. March 11, 2011. <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/03/11/statement-president-earthquake-japan-and-resulting-tsunami-warning-throu> (The White House home page; skatīts: 19.05.2012);
- 96) *Statement by the Taoiseach on Earthquake and Tsunami in Japan*. 11 March, 2011. http://www.taoiseach.gov.ie/eng/Government_Press_Office/Taoiseach/%27s_Press_Releases_2011/Statement_by_the_Taoiseach_on_Earthquake_and_Tsunami_in_Japan.html (Department of Taoiseach of Ireland home page; skatīts: 20.05.2012);
- 97) *Statement from the Press Secretary on the Ongoing U.S. Response to the Eartquakes and Tsunami in Japan*. March 13, 2011. <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/03/13/statement-press-secretary-ongoing-us-response-earthquakes-and-tsunami-ja> (The White House home page; skatīts: 19.05.2012);

- 98) *Statistics, Percentage of individuals using the Internet.* <http://www.itu.int/ITU-D/ict/statistics/> (International Telecommunication Union home page; skatīts: 03.01.2012);
- 99) *Sum up of radionuclide test results carried out since 1 April 2012 (Up-to-date Report as of 30 April 2012).*
http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/dl/30Apr2012_Sum_up_since_01Apr.pdf
(Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; skatīts: 08.05.2012);
- 100) *Sum up of test result of food sampled until 31 March 2012 (Up-to-date Report as 23 April, 2012).*
http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/dl/23Apr2012_Sum_up_until_31Mar.pdf
(Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; skatīts: 08.05.2012);
- 101) *Switzerland ready to send aid to Japan.* 11.03.2011.
<http://www.eda.admin.ch/eda/en/home/recent/media/single.html?id=38076> (Federal Department of Foreign Affairs of Switzerland home page; skatīts: 20.05.2012);
- 102) Tabushi H. *Moody's Cuts Japan's Rating One Notch, Citing its Giant Debt.* The New York Times, August 23, 2011. <http://www.nytimes.com/2011/08/24/business/global/japan-credit-rating-cut-by-moodys.html> (The New York Times home page; skatīts: 21.04.2012);
- 103)** *Talks between Mr. Koichiro Gamba, Minister for Foreign Affairs, and Mr. Ed Fast, Minister of International Trade and Minister for the Asia-Pacific Gateway of Canada.* September 30, 2011. http://www.mofa.go.jp/announce/announce/2011/9/0930_03.html
(Ministry of Foreign Affairs of Japan home page; skatīts: 20.05.2012);
- 104) *Telephone Talks between Japanese and Indian Prime Ministers.* March 23, 2011.
http://www.mofa.go.jp/announce/announce/2011/3/0323_10.html (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 18.05.2012);
- 105) *Telephone Talks between Prime Minister Naoto Kan and UN Secretary-General Ban Ki-moon.* March 16, 2011. http://www.mofa.go.jp/announce/announce/2011/3/0316_10.html
(Ministry of Foreign Affairs of Japan home page; skatīts: 20.05.2012);
- 106)** *Thai government to give Japan Bt5million quake relief aid.* MCOT, March 11, 2011.
http://www.mcot.net/cfcustom/cache_page/180278.html (MCOT home page; skatīts: 20.05.2012);
- 107) *The Chair's Statement of the MDGs Follow-Up Meeting.* Tokyo, 3 June, 2011. p.1; 12-13. http://www.mofa.go.jp/policy/oda/mdg/fm_1106/pdfs/chairs_statement.pdf (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 18.05.2012);
- 108) *The Damage Situation of and Measures Taken Against the Great East Japan Earthquake. 116th announcement (As of 14:00, March 23, 2012). Attachement 3*

- http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/dl/23mar2012_damage.pdf (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; skatits: 29.04.2012);
- 109) *The Damage Situation of and Measures Taken Against the Great East Japan Earthquake. 116th announcement (As of 14:00, March 23, 2012).* p.40
http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/dl/23mar2012_damage.pdf (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; skatits: 29.04.2012);
- 110) *The Human Security Unit.* <http://ochaonline.un.org/humansecurity/CHS/> (Commission on Human Security home page; skatits: 12.05.2012);
- 111) *The instructions associated with food by Director-General of the Nuclear Emergency Response Headquarters.* <http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/index.html> (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; skatits: 08.05.2012);
- 112) *The International Nuclear and Radiological Event Scale.* <http://www-ns.iaea.org/tech-areas/emergency/ines.asp> (International Atomic Energy Agency home page; skatits: 22.04.2012);
- 113) *The Outline of the 3rd Supplementary Budget of FY2011.* October 21, 2011.
<http://www.mof.go.jp/english/budget/budget/fy2011/11sb03.pdf> (Japan Ministry of Finance home page; skatits: 12.05.2012);
- 114) *The Political Instability Index.* http://viewswire.eiu.com/site_info.asp?info_name=social_unrest_table&page=noads (The Economist Intelligence Unit home page; skatits: 25.04.2012);
- 115) *The Surveys Results of Radioactive Materials in Tap Water.* Health Sciences Council 10th Subcommittee for Environmental Health and Water Supply. April 19, 2011. p.1-3
<http://www.mhlw.go.jp/english/topics/2011eq/dl/Document2.pdf> (Japan's Ministry of Health, Labour and Welfare home page; skatits: 11.05.2012);
- 116) *The world shouldn't panic about Japan's nuclear problems.* The Telegraph, 15 March 2011. <http://www.telegraph.co.uk/comment/telegraph-view/8384196/The-world-shouldnt-panic-about-Japans-nuclear-problems.html> (The Telegraph home page; skatits: 20.05.2012);
- 117) *Topped one trillion yen to the Ministry of the Environment, responsible for decontamination budget.*
<http://www.asahi.com/politics/update/1224/TKY201112240383.html> (The Asahi Shimbun home page; skatits: 12.05.2012);
- 118) *Toward the Creation of a Bright Future for Asia.* Policy Speech by Prime Minister Keizo Obuchi at the Lecture Program hosted by the Institute for International Relations, Hanoi, Vietnam. December 16, 1998. <http://www.mofa.go.jp/region/asia->

pac/asean/pmv9812/policyspeech.html (Japan Ministry of Foreign Affairs home page; skatīts: 09.05.2012);

119) *Transcript: Prime Minister David Cameron and Prime Minister Yoshihiko Noda.* Tuesday, 10 April, 2011. <http://www.number10.gov.uk/news/transcript-prime-minister-david-cameron-and-prime-minister-yoshihiko-noda/> (Lielbritānijas premjerministra oficiālā mājas lapa; skatīts: 20.05.2012);

120) Ujikane K. *Japan Sees Quake Damage Bill of Up to \$309 Billion, Almost Four Katrinas.* Bloomberg, 23.03.2011. <http://www.bloomberg.com/news/2011-03-23/japan-sees-quake-damage-bill-of-up-to-309-billion-almost-four-katrin-as.html> (Bloomberg home page; skatīts: 22.04.2012);

121) UN General Assembly. *The General Assembly Resolution 60/1 2005 on World Summit Outcome*, 24 October 2005, A/RES/60/1 (2005). p.31. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement> (ANO 2005.gada Pasaules Samita mājas lapa; skatīts: 16.05.2012);

122) *United Nations Trust Fund for Human Security.* <http://ochaonline.un.org/trustfund/tabid/2107/default.aspx> (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) home page; skatīts: 19.05.2012);

123) USGS Earthquake Hazards Program. *Magnitude 9.0 – Near the East Coast of Honshu, Japan. 2011 March 11 05:46:24 UTC.* <http://earthquake.usgs.gov/earthquakes/eqinthenews/2011/usc0001xgp/#summary> (USGS Earthquake Hazards Program home page; skatīts: 22.04.2012);

124) *World leaders send condolences, offer aid to Japan.* Agence France-Presse, 03/11/2011. <http://newsinfo.inquirer.net/breakingnews/world/view/20110311-324871/World-leaders-send-condolences-offer-aid-to-Japan> (Inquirer home page; skatīts: 20.05.2012).

Pielikumi

1.pielikums

Aptauja par cilvēkdrošību Japānā

Lūdzu, atbildiet uz 11 jautājumiem par Jūsu drošības sajūtu Japānā! Jūsu sniegtās atbildes palīdzēs pētījumam par cilvēkdrošību Japānā pēc pagājušā gada zemestrīces un cunami. Aptaujas aizpildīšana aizņems 7 min. Jūsu laika. Visas sniegtās atbildes paliks anonīmas un tiks izmantotas vienīgi zinātniskiem mērķiem.

1. Vai lielāko daļu savas dzīves dzīvojat Japānā?

Jā; Nē

2. Vai pēdējā gada laikā pastāvīgi uzturaties Japānā?

Jā; Nē

3. Lūdzu, norādiet Jūsu atbildi pie katra no zemāk minētajiem apgalvojumiem par Japānas drošību pēc 2011.gada katastrofām:

Pēc 2011.gada marta katastrofām...	Pilnībā piekrītu	Drīzāk piekrītu	Ne piekrītu, ne nepiekrītu	Drīzāk nepiekrītu	Pilnībā nepiekrītu	Nezinu, grūti atbildēt
... Japānas valdība ir kļuvusi nestabilāka un vājāka	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... Jūsu spējas ietekmēt politiskos procesus Japānā ir samazinājušās	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... Japānas ekonomika ir kļuvusi nestabilāka un nedrošāka	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... ir palielinājušies iespējamība, ka Jūs zaudēsiet darbu un/vai ienākuma avotu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... sabiedrībā ir palielinājusies nevienlīdzība	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... Jūs sajūtat stiprāku Japānas tautas savstarpēju vienotību un atbalstu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... zemestrīces un cunami rada lielus draudus Jūsu drošībai	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... radiācija un vides piesārņojums rada lielus draudus Jūsu drošībai	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4. Lūdzu, norādiet Jūsu atbildi pie katra no zemāk minētajiem apgalvojumiem par Japānas drošību pēc 2011.gada katastrofām:

Pēc 2011.gada marta katastrofām ...	Pilnībā piekrītu	Drīzāk piekrītu	Ne piekrītu, ne nepiekrītu	Drīzāk nepiekrītu	Pilnībā nepiekrītu	Nezinu, grūti atbildēt
... pārtika un dzeramais ūdens bija pietiekamā daudzumā	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... pārtika un dzeramais ūdens bija droši lietošanai	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... ir kļuvis vieglāk saslimt vai piedzīvot veselības problēmas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... ir kļuvis grūtāk gūt medicīnisko palīdzību un apmeklēt dakteri	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... Jūs un Jūsu ģimene jūtaties nedrošāki, Jūsu personīgā drošība ir mazinājusies	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... valsts spējas nodrošināt Jūsu drošību ir samazinājušās	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... Jūs izjūtat spēcīgu citu valstu atbalstu Japānai	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... Japānai jāturpina sniegt atbalsts (arī	☐	☐	☐	☐	☐	☐

finansiāls) grūtībās nonākušām valstīm

5. Lūdzu, novērtējiet katru draudu veidu, kas var Jūs apdraudēt, katram no tiem izvēloties atbildi no 1-10 (1-ļoti maza iespējamība piepildīties, pilnībā nav bīstams; 10 – ļoti augsta iespējamība piepildīties, visbīstamākais)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Politiskā krīze	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Iespēja tikt ievainotam militāra uzbrukuma Japānai rezultātā	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ekonomiskā / finanšu krīze	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nozeidzība, vardarbīgs uzbrukums, narkotikas	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zemestrīces, cunami u.c. dabas katastrofas	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pārtikas un dzeramā ūdens trūkums	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Radiācija, vides piesārņojums, slimības	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mājokļa un / vai darba un ienākumu avota zaudēšana	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Starptautiskais terorisms	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. Lūdzu, novērtējiet, cik daudz Jūs uzticiaties katram no zemāk minētajiem palīdzības sniedzējiem krīzes situācijās:

	Pilnībā uzticos	Drīzāk uzticos	Ne uzticos, ne neuzticos	Drīzāk neuzticos	Pilnībā neuzticos	Nezinu, grūti atbildēt
Paša spēki	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ģimene	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Draugi, paziņas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Glābšanas dienesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Armija	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valdība	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ārvalstu sniegtā palīdzība	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. Vai Jūs vai arī kāds no Jūsu ģimenes cieta 2011.gada marta zemestrīcēs un cunami?

Jā; Nē

8. Vai kāds Jums pazīstams cilvēks cieta 2011.gada marta zemestrīcēs un cunami?

Jā; Nē

9. Aptuveni cik kilometru attālumā no Fukušimas atrodas Jūsu pastāvīgā dzīvesvieta?

< 100 km; 101-200 km; 201-300 km; 301-400 km; 401-500 km; 501-600 km; 601-700 km; 701-800 km; 801-900 km; 901-1000km; > 1000 km

10. Jūsu dzimums: Vīrietis; Sieviete

11. Jūsu vecums (gadi): 0-10; 11-20; 21-30; 31-40; 41-50; 51-60; 61-70; 70-80; >80 gadi.

Paldies par Jūsu laiku un sniegto informāciju!

2.pielikums

1.tabula

Viegluma nodarboties ar uzņēmējdarbību Japānā salīdzinājums 2010-2011²²⁹

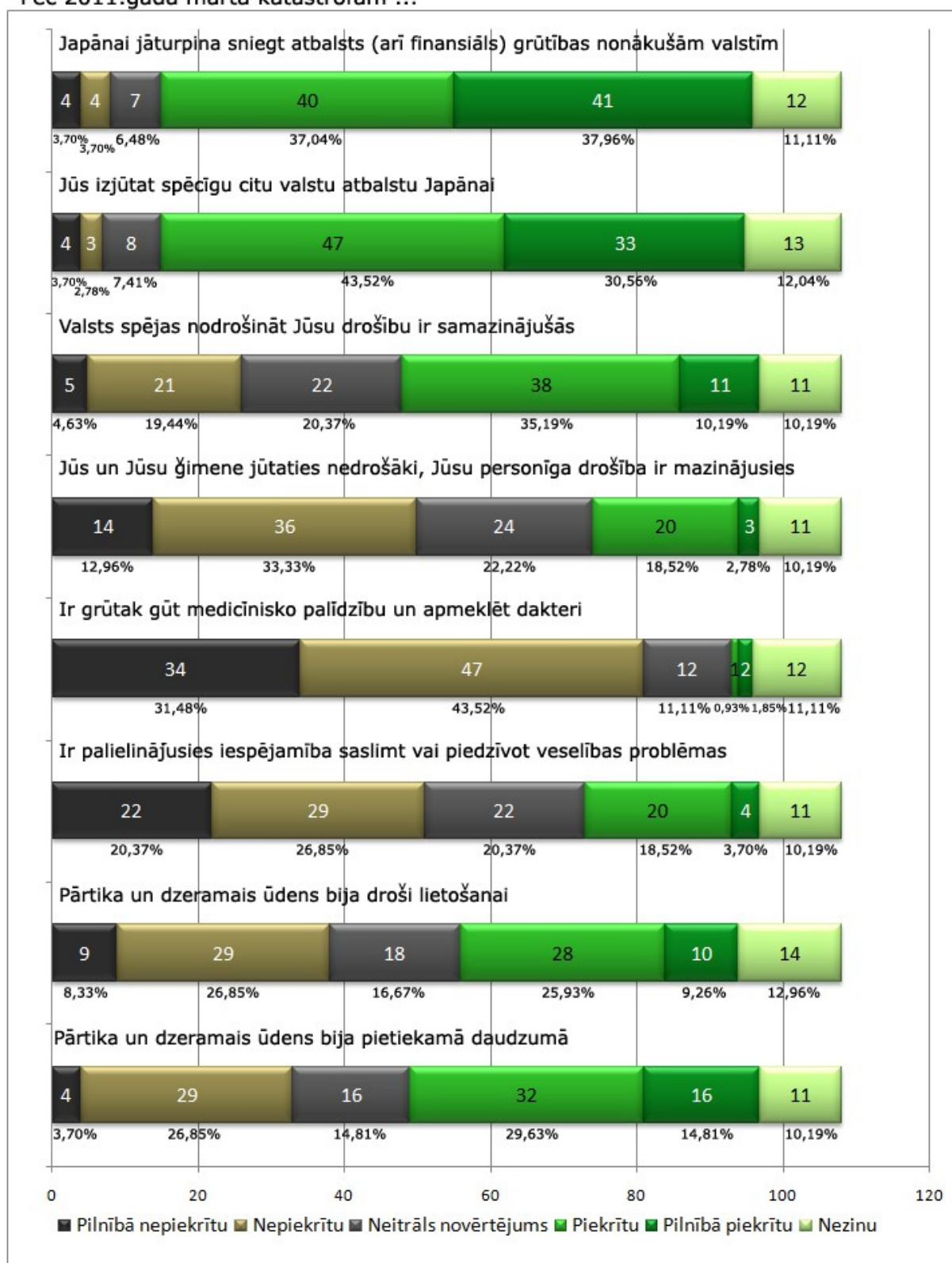
	2010	2011		2010	2011
Uzņēmējdarbības uzsākšana (vieta pasaulē)	98	107	Investoru aizsardzība (vieta pasaulē)	16	17
Procedūras (skaits)	8	8	Informācijas izpaušanas apjoma indekss (0-10)	7	7
Laiks (dienas)	23	23	Vadītāju atbildības apjoma indekss (0-10)	6	6
Izmaksas (% no ienākumiem <i>per capita</i>)	7,5	7,5	Prāvu ierosināšana pret akciju turētājiem (0-10)	8	8
Minimālais kapitāls (% no ienākumiem <i>per capita</i>)	0,0	0,0	Investoru aizsardzības stipruma indekss (0-10)	7,0	7,0
Būvniecības atļauju saņemšana (vieta pasaulē)	44	63	Nodokļu maksāšana (vieta pasaulē)	112	120
Procedūras (skaits)	15	14	Maksājumi (skaits gadā)	14	14
Laiks (dienas)	187	193	Laiks (stundas gadā)	355	330
Izmaksas (% no ienākumiem <i>per capita</i>)	20,8	27,9	Kopējā nodokļu likme (% no peļņas)	48,6	49,1
Elektrības pieslēgšana (vieta pasaulē)	N/A	26	Līgumu izpildes piedziņa (vieta pasaulē)	19	34
Procedūras (skaits)	N/A	3	Procedūras (skaits)	30	30
Laiks (dienas)	N/A	117	Laiks (dienas)	360	360
Izmaksas (% no ienākumiem <i>per capita</i>)	N/A	0,0	Izmaksas (% no prasības)	22,7	32,2
Īpašuma reģistrācija (vieta pasaulē)	59	58	Maksātspējas situācijas atrisināšana (vieta pasaulē)	1	1
Procedūras (skaits)	6	6	Laiks (gadi)	0,6	0,6
Laiks (dienas)	14	14	Izmaksas (% no īpašuma)	4	4
Izmaksas (% no ienākumiem <i>per capita</i>)	5,5	5,7	Atgūšanas līmenis (centi no dolāra)	92,7	92,7
Kredīta saņemšana (vieta pasaulē)	15	24	Pārrobežu tirdzniecība (vieta pasaulē)	24	16
Likumīgo tiesību stipruma indekss (0-10)	7	7	Dokumenti eksportam (skaits)	4	3
Kredītinformācijas dziļuma indekss (0-6)	6	6	Patērētais laiks, lai eksportētu (dienas)	10	10
Valsts reģistra segums (% no pieaugušajiem)	0,0	0,0	Eksportēšanas izmaksas (ASV dolāros par 1 konteineru)	1 010	880
Privātā biroja segums (% no pieaugušajiem)	76,1	99,0	Dokumenti importam (skaits)	5	5
			Patērētais laiks, lai importētu (dienas)	11	11
			Importēšanas izmaksas (ASV dolāros par 1 konteineru)	1 060	970

²²⁹ *Doing Business 2012: Doing Business in a More Transparent World*. Washington: The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank. 2012. p.104; *Doing Business 2011: Making a Difference for Entrepreneurs*. Washington: The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank. 2010. p.172

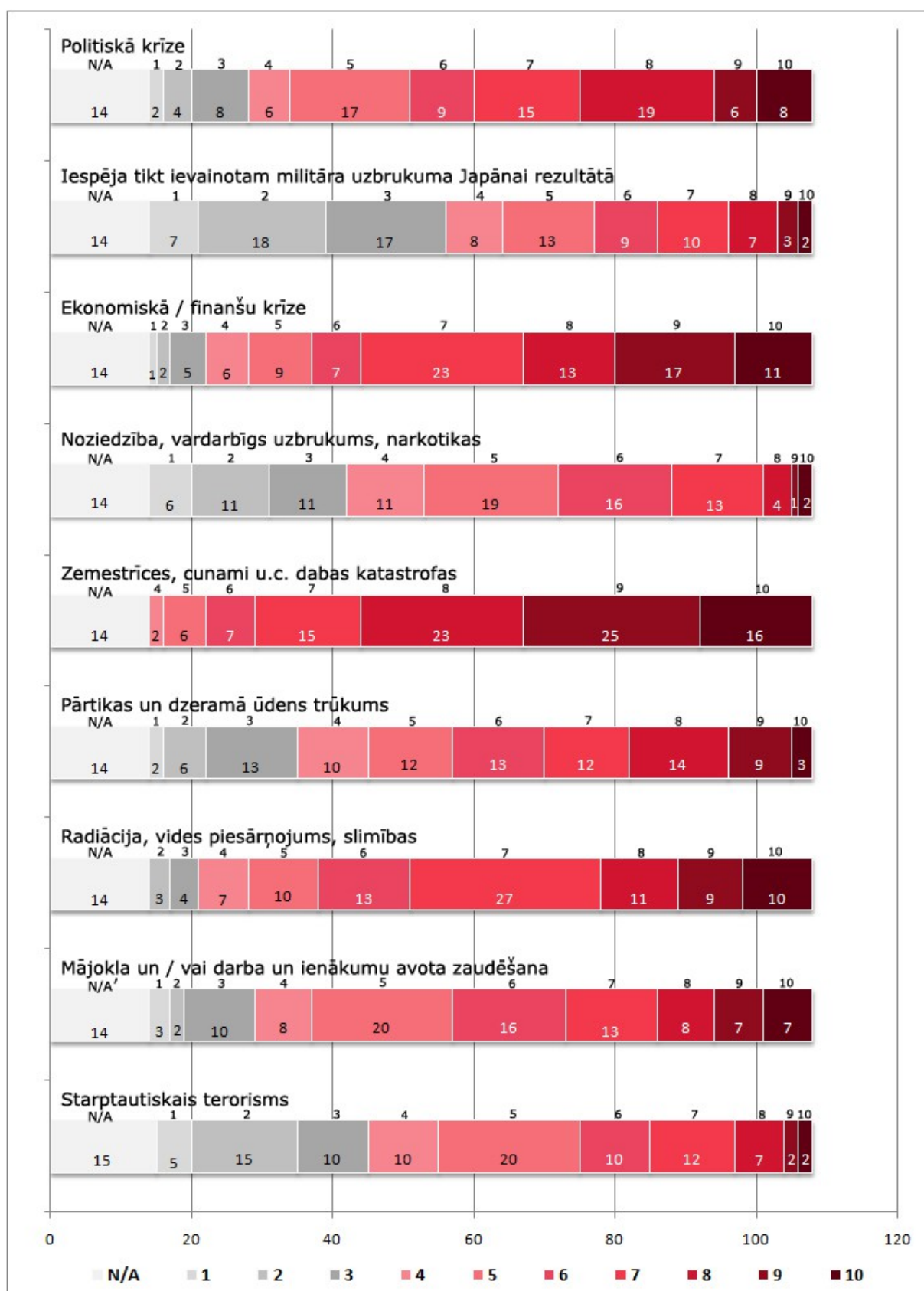

1.att. Respondentu atbilžu apkopojums uz anketas 3.jautājumu

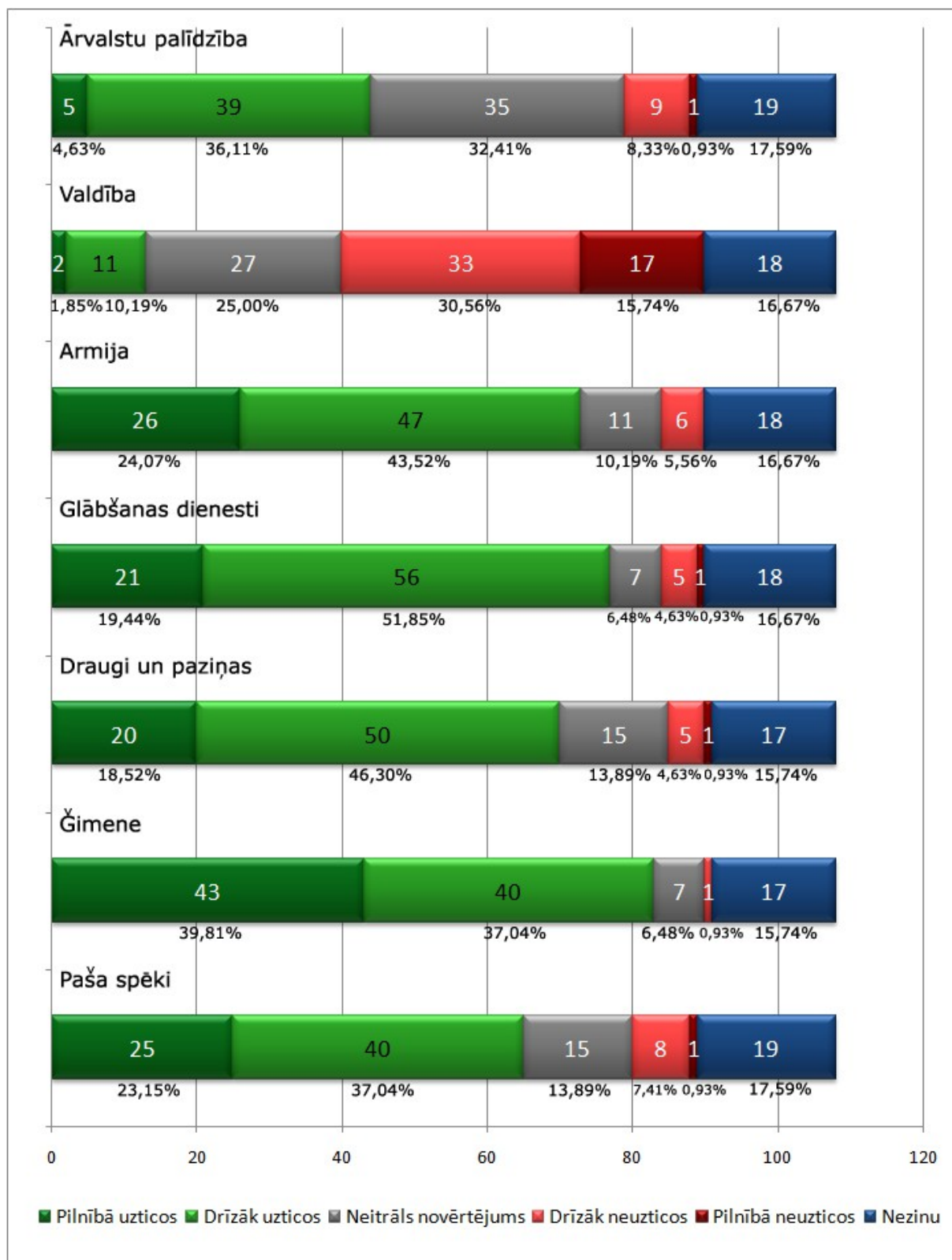
Pēc 2011.gada marta katastrofām ...

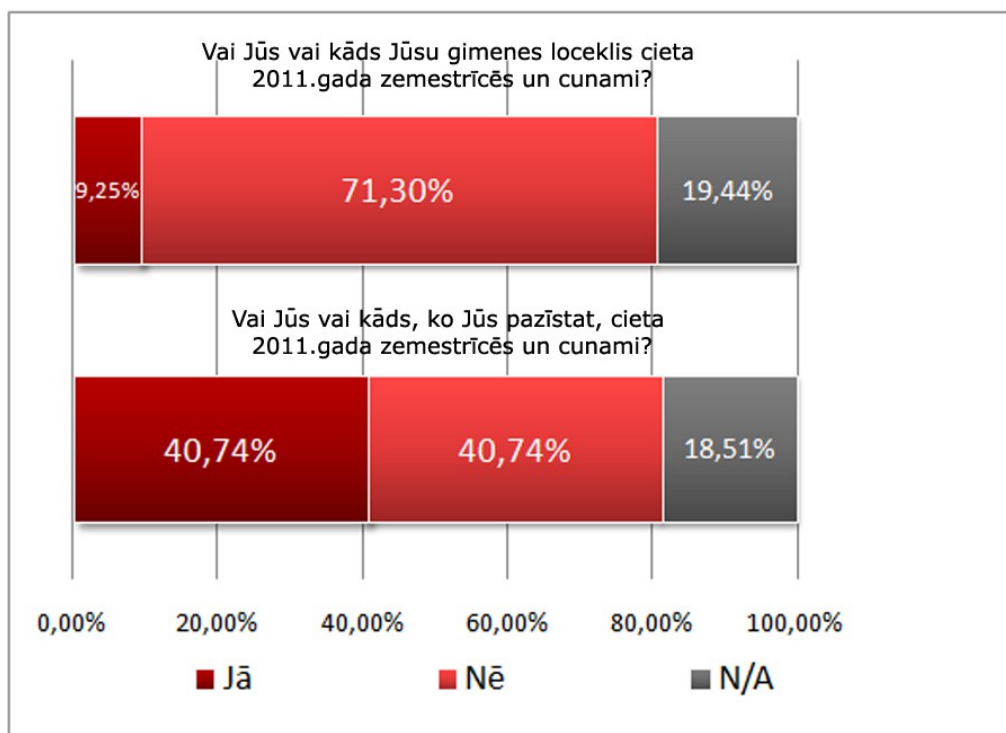
2.att. Respondentu atbilžu apkopojums uz anketas 4.jautājumu

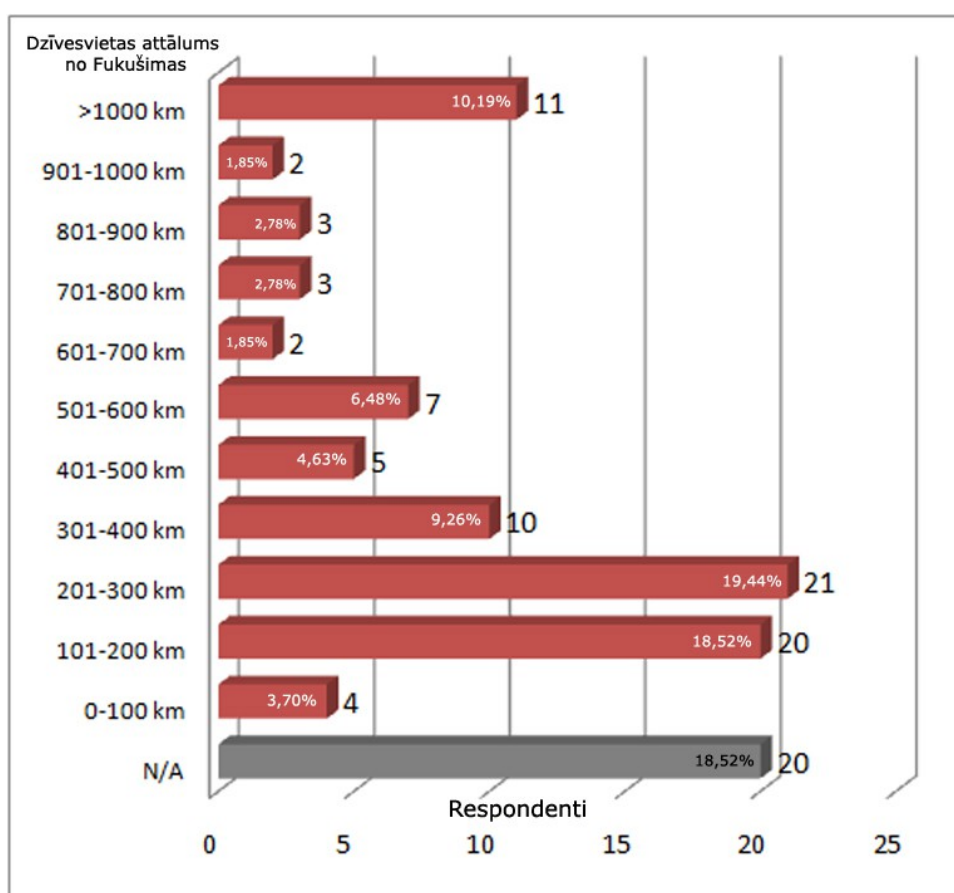
3.att. Respondentu atbilžu apkopojums uz anketas 5.jautājumu - draudu uztveres intensitātes grafiskais attēlojums

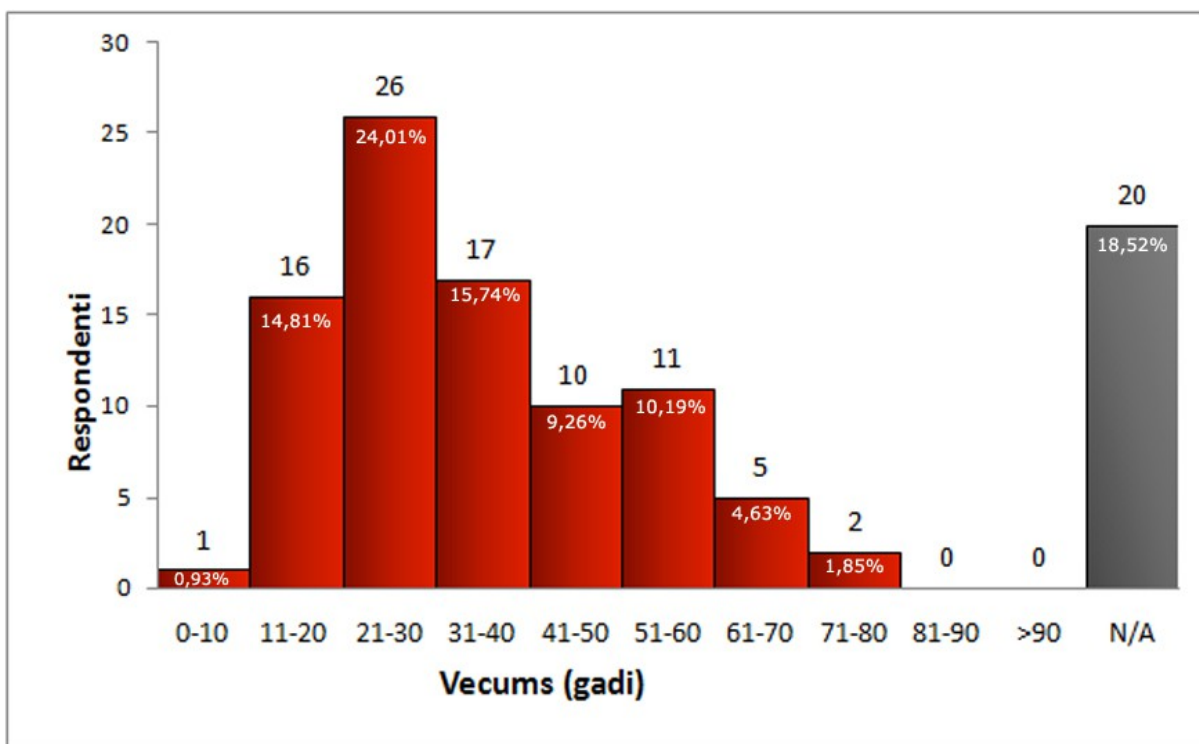
4.att. Japānas iedzīvotāju drošības konstelācijas (respondentu atbilžu apkopojums uz anketas 6.jautājumu)

5.att. Respondentu atbilžu apkopojums uz anketas 7. un 8.jautājumu

6.att. Respondentu dzīvesvietas attālums no Fukušimas atomelektrostacijas (respondentu atbilžu apkopojums uz anketas 9.jautājumu)

7.att. Respondentu vecuma grafiskais attēlojums (respondentu atbilžu apkopojums uz anketas 11.jautājumu)

10.pielikums

Japānai sniegtā ārvalstu finanšu palīdzība gada laikā 11.03.2011-30.03.2012 (JPY)²³⁰

1	ASV	22 911 136 000,00	43,9075%	54	DĀR	10 829 000,00	0,0208%
2	Vācija	3 251 292 190,00	6,2309%	55	Bangladeša	8 681 211,00	0,0166%
3	Korejas Republika	2 976 995 694,00	5,7052%	56	<i>Ahwaleed Bin Talal Foundation</i>	8 376 000,00	0,0161%
4	Ķīna	2 546 045 415,00	4,8793%	57	Pakistāna	8 340 626,00	0,0160%
5	Taivāna	2 486 484 000,00	4,7652%	58	Mikronēzija	8 223 912,00	0,0158%
6	Kanāda	2 399 440 000,00	4,5983%	59	Ruanda	8 183 902,00	0,0157%
7	Austrālija	2 175 995 664,00	4,1701%	60	Korejas TDR	8 090 000,00	0,0155%
8	Francija	1 850 669 146,00	3,5467%	61	Irāna	7 653 000,00	0,0147%
9	Lielbritānija	1 819 526 780,00	3,4870%	62	Ukraina	7 100 000,00	0,0136%
10	Šveice	1 602 093 624,00	3,0703%	63	Ungārija	6 688 594,00	0,0128%
11	Eiropas Komisija (ECHO)	943 464 578,00	1,8081%	64	Portugāle	6 169 630,00	0,0118%
12	Indivīdi, korporācijas un citas organizācijas	856 104 073,00	1,6407%	65	Trinidad un Tobago	5 999 459,00	0,0115%
13	Taizeme	748 362 342,00	1,4342%	66	Kipra	5 618 812,00	0,0108%
14	Nīderlande	745 298 645,00	1,4283%	67	Monako	5 156 582,00	0,0099%
15	Singapūra	652 033 000,00	1,2496%	68	Starptautiskā Sarkanā Krusta Federācija (SSKF)	4 902 319,00	0,0094%
16	Vjetnama	608 584 747,00	1,1663%	69	Afganistāna	4 879 150,00	0,0094%
17	Austrija	486 967 819,00	0,9332%	70	Beļģijas vēstniecība Japānā	4 469 800,00	0,0086%
18	Spānija	404 746 365,00	0,7757%	71	Argentīna	4 382 045,00	0,0084%
19	Havaju salu-Japānas-ASV Sadraudzības Asociācija	237 317 787,00	0,4548%	72	Mjanma	4 309 161,00	0,0083%
20	SSKF pārstāvētība ANO	217 934 650,00	0,4177%	73	Gruzija	4 031 550,00	0,0077%
21	Serbija	191 253 450,00	0,3665%	74	Nepāla	3 580 216,00	0,0069%
22	Malaizija	169 976 541,00	0,3257%	75	Salvadora	3 258 180,00	0,0062%
23	Filipīnas	167 000 000,00	0,3200%	76	Slovākija	2 872 219,00	0,0055%
24	Krievija	163 836 124,00	0,3140%	77	Maldivu salas	2 718 135,00	0,0052%
25	Norvēģija	161 780 204,00	0,3100%	78	Ekvadora	2 590 860,00	0,0050%
26	<i>Irish Aid</i> (Īrija)	121 450 000,00	0,2327%	79	Peru	2 519 291,00	0,0048%
27	Somija	119 570 000,00	0,2291%	80	Palau	2 428 894,00	0,0047%
28	Beļģija	116 563 464,00	0,2234%	81	Urugvaja	1 872 938,00	0,0036%
29	Horvātija	85 775 140,00	0,1644%	82	Samoa	1 752 769,00	0,0034%
30	Indonēzija	79 060 000,00	0,1515%	83	Albānija	1 682 400,00	0,0032%
31	Meksika	72 535 786,00	0,1390%	84	Kambodža	1 584 772,00	0,0030%
32	Katarā	67 526 838,00	0,1294%	85	Maķedonija	1 529 982,00	0,0029%
33	Īrija	62 376 800,00	0,1195%	86	Burkinafaso	1 464 945,00	0,0028%
34	Jaunzēlandes Finanšu un Tirdzniecības ministrija	60 730 000,00	0,1164%	87	Kolumbija	1 277 721,00	0,0024%
35	Itālija	52 074 792,00	0,0998%	88	Panama	1 092 949,00	0,0021%
36	Zviedrija	51 600 000,00	0,0989%	89	Sanmarino	1 017 100,00	0,0019%
37	Čehija	47 342 500,00	0,0907%	90	Melnkalne	956 661,00	0,0018%
38	Jaunzēlande	46 981 930,00	0,0900%	91	Palestīnas Sarkanais Krusts	840 563,00	0,0016%
39	Dānija	34 474 000,00	0,0661%	92	Beliza	779 896,00	0,0015%
40	Luksemburga	23 705 000,00	0,0454%	93	Fēru salas	681 500,00	0,0013%
41	<i>SNF USA, Inc. (ASV)</i>	20 212 500,00	0,0387%	94	Laosa	636 563,00	0,0012%
42	Slovēnija	19 304 221,00	0,0370%	95	Bahamas	405 200,00	0,0008%
43	Latvija	18 391 430,00	0,0352%	96	Šrilanka	395 169,00	0,0008%
44	Islande	17 491 250,00	0,0335%	97	Dominikāna	335 291,00	0,0006%
45	AAE	15 968 619,00	0,0306%	98	Vanuatu	297 234,00	0,0006%
46	Bulgārija	14 926 315,00	0,0286%	99	Nikaragva	200 527,00	0,0004%
47	Čīle	14 779 794,00	0,0283%	100	Uganda	108 047,00	0,0002%
48	Brazīlija	13 234 664,00	0,0254%	101	Bolivija	104 429,00	0,0002%
49	Mongolija	12 301 960,00	0,0236%	102	Armēnija	102 874,00	0,0002%
50	Kostarika	11 889 223,00	0,0228%	103	Igaunija	80 696,00	0,0002%
51	Bosnija un Hercegovina	11 597 299,00	0,0222%	104	Andora	29 058,00	0,0001%
52	Tonga	11 534 778,00	0,0221%	105	Azerbaidžāna	13 453,00	0,0000%
53	Rumānija	11 443 454,00	0,0219%	106	Polija	12 420,00	0,0000%
						Kopā: 52 180 488 300,00	JPY

Avots: Japānas Sarkanā Krusta 12 mēnešu ziņojums

²³⁰ Japan: Earthquake and Tsunami, 12 Month Report. Japanese Red Cross Society. April 27, 2012. p.25-27. http://www.jrc.or.jp/vcms_lf/kokusai270412_12MonthReport.pdf (Japanese Red Cross Society home page; skatīts: 14.05.2012)

Summary

The theme of master thesis is „Role of human security in Japan – before and after catastrophies of March, 2011”. The research is focused on two major questions. First, does human security in Japan downgrades one year after the country is hit by a “triple catastrophe” and has to face one of the greatest challenges in its history? Second, does investing in human security can pay back?

“Human security” is a security concept in international relations that was created by United Nations in mid-90’s in order to create an ultimate tool for dealing with new challenges after the end of Cold War. It is human-centred and its main objectives are to create all necessary conditions for human “free of fear” and “free of want”. It has been researched widely and various definitions in both academical and political field have been proposed ever since. Human security in this research paper is defined as sustainable and responsive individual and societal freedom from threats in political, economic, environmental, societal, food, health and other dimensions with major influence on human personal security.

Since late-90’s Japan has played a leading role on global stage by promoting and defending the human security concept and by investing in development assistance projects around the globe in order to fortify the securitability of other nations. By examining Japan’s case of inputs and outputs in field of human security, it is possible to verify the functionality and the true worthiness of the concept.

Objective and subjective human security indicators are analysed in order to verify changes in Japan’s own human security after it was hit by a “triple catastrophe” (major earthquake, devastating tsunami and nuclear contamination) on March, 2011. Objective human security according to the adopted definition is analysed in 7 dimensions (political, economic, societal, food, health, environmental and personal security) by using 23 different indicators. The overall level of human security has lowered by around 1/3 of maximum possible aggravation. Insecurity has increased especially in environmental, economic, food and political dimensions. Subjective human security is researched by using an online survey and its collected data from inhabitants of Japan. Survey was conducted from 2 April until 10 May, 2012 in both English and Japanese languages. Results showed that Japanese people feel themselves less secure than before in 3 human security dimensions – environmental, economic and political. High intensity of threat perception was observed in several dimensions, especially in those three mentioned above. As a fact, by comparing both

objective and subjective human security results, it can be concluded that the level of human security in Japan has decreased one year after catastrophies of March, 2011.

Furthermore, Japan's investments and inputs in human security before the disaster are compared with outputs and possible gains or losses in foreign policy during a period of one year after catastrophies. It can be concluded that, not only Japan has made major investments in human security by making generous financial contributions to United Nations Human Security Fund, but also it has helped to make Human Security Commission and has tailored its Official Development Assistance policy so that it can help to build securitability of many nations around the globe with its diverse projects. International community shows its gratitude for Japan's leading role in promotion of human security and it pays back to Japan when it faces one of the greatest challenges in its history. Foreign financial aid as well as argument that those countries that have made major contributions to human security as well as those that have been the major receivers of Japan's development assistance aid are among the forerunners, which do not hesitate to help to Japan after disasters, illustrate some of major foreign policy gains from practising and promoting human security.

Finally, it is concluded that human security can be operationalised, it can be measured and changes in it can be easily identified, thus eliminating major criticism that the concept has received for its uncertainty. It is universal and can be adapted to any country. It means that the methods and indicators, which were used in this reasearch paper, can be used for researching any other country and measuring changes in its human security. Benefits of using human security in policy planning are as good as in academical research. The concept can be used to identify the weak spots or less developed and/or less secure regions or dimensions in any country, thus allowing transferring all government efforts and financial aid to strengthen them, instead of focusing on all dimensions simultaneously. Last but not least, it strengthens democracy in terms of bonds between the government and its citizens, as by meeting needs of people and strengthening their weaknesses and eliminating threats to their security, government's job can be made much easier and effective than without it.

Anotācija

Maģistra darbā „**Cilvēkdrošības loma Japānā – pirms un pēc 2011.gada marta katastrofām**” tiek pētītas objektīvās un subjektīvās cilvēkdrošības izmaiņas Japānā, pasaules trešajā lielākajā ekonomikā, gada laikā pēc 2011.gada marta trīskāršās katastrofas (zemestrīce, cunami un kodolkatastrofa) attiecībā pret iepriekšējiem periodiem. Tāpat tiek pētīts un pārbaudīts, vai un cik lielā mērā valstij, kas oficiāli cilvēkdrošību iekļāvusi savā ārpolitikā un veikusi ieguldījumus tajā vairāku gadu garumā, tas spēj vai nespēj atmaksāties no starptautiskās sabiedrības laikā, kad pati saskaras ar nopietniem izaicinājumiem tās iedzīvotāju drošībai. Cilvēkdrošība ir drošības koncepts starptautiskajās attiecībās, ko Apvienoto Nāciju Organizācija rada 1990.gadu vidū un kurā kā drošības atskaites punktu valsti nomaina cilvēks, par mērķi izvirzot panākt cilvēku „brīvību no bailēm” un „brīvību no trūkuma”. Analizējot kādas sabiedrības cilvēkdrošību, izšķir objektīvo cilvēkdrošību, kas raksturo objektīvo drošības stāvokli, un subjektīvo cilvēkdrošību jeb sabiedrības subjektīvo drošības pašnovērtējumu un uztveri. Pēc 23 objektīvās drošības indikatoru analīzes 7 cilvēkdrošības dimensijās (politiskajā, ekonomiskajā, kopiendrošības, pārtikas, vides, veselības un personīgās drošības) tiek secināts, ka objektīvā cilvēkdrošība gada laikā pēc 2011.gada marta katastrofām Japānā samazinās par aptuveni 1/3 no maksimāli iespējamā pasliktinājuma, visvairāk drošībai mazinoties vides, ekonomiskās, pārtikas un politiskās drošības dimensijās. Arī subjektīvajā pašnovērtējumā ar interneta aptaujas palīdzību tiek noskaidrots, ka Japānas iedzīvotāji atzīst, ka to drošība mazinājusies būtiski trijās dimensijās – vides drošības, ekonomiskās drošības un politiskās drošības. Ņemot vērā pārklājumu starp objektīvajiem un subjektīvajiem rādītājiem, kā arī augsto draudu uztveres intensitāti vairākās dimensijās, tiek secināts, ka pirmā izvirzītā hipotēze - Japānas iedzīvotāju drošumspējas un cilvēkdrošība nemazinās pēc 2011.gada marta katastrofām – tiek apgāzta. Japāna ir sniegusi būtisku ieguldījumu cilvēkdrošības konceptā, gan investējot ANO Cilvēkdrošības Trasta Fondā, gan palīdzot Cilvēkdrošības Komisijas izveidē, gan investējot daudzu valstu drošumspēju attīstībā ar savas cilvēkdrošībai pielāgotās attīstības sadarbības politikas palīdzību. Rezultātā gada laikā pēc katastrofām, analizējot astoņus faktoros ar potenciālajiem ieguvumiem un zaudējumiem ārpolitikā, sešos no tiem tiek gūti panākumi un līdz tam veiktie ieguldījumi atmaksājas. Par spilgtiem piemēriem kalpo gan tas, ka ārvalstu sniegtā finanšu palīdzība Japānai gada laikā būtiski pārsniedz to apjomu, ko valsts investējusi Cilvēkdrošības Trasta Fondā 10 gadu laikā, gan tas, ka cilvēkdrošības ieguldītāji un koncepta popularizēšanas partneri, kā arī lielākie palīdzības saņēmēji ir pirmie, kas steidzas palīgā un kas sniedz lielāko palīdzību. Otrā hipotēze - Japānas ieguldījumi cilvēkdrošībā un citu valstu drošumspēju stiprināšanā atmaksājas gada laikā pēc 2011.gada marta katastrofām tiek pierādīta.

Abstract

The theme of master thesis is „Role of human security in Japan – before and after catastrophies of March, 2011”. “Human security” is a security concept in international relations that was created by United Nations in mid-90’s in order to create an ultimate tool for dealing with new challenges after the end of Cold War. It is human-centred and its main objectives are to create all necessary conditions for human “free of fear” and “free of want”. Since late-90’s Japan has played a leading role on global stage by promoting and defending the human security concept and by investing in development assistance projects around the globe in order to fortify the securitability of other nations. Objective and subjective human security indicators are analysed in order to verify changes in Japan’s own human security after it was hit by a “triple catastrophe” (major earthquake, devastating tsunami and nuclear contamination) on March, 2011. Objective human security is analysed in 7 dimensions (political, economic, societal, food, health, environmental and personal security) by using 23 indicators and the overall level of human security has lowered by around 1/3 of maximum possible aggravation. Insecurity has increased especially in environmental, economic, food and political dimensions. Subjective human security is researched by using an online survey and its collected data from inhabitants of Japan. Results showed that Japanese people feel themselves less secure than before in 3 human security dimensions – environmental, economic and political. High intensity of threat perception was observed in several dimensions, especially in those mentioned above. As a fact, by comparing both objective and subjective human security results, it can be concluded that the level of human security in Japan has decreased one year after catastrophies of March, 2011. Furthermore, Japanese investments, inputs in human security before the disaster are compared with outputs and possible gains or losses in foreign policy during a period of one year after catastrophies. It can be concluded that, not only Japan has made major investments in human security by making generous financial contributions to United Nations Human Security Fund, but also it has helped to make Human Security Commission and has tailored its Official Development Assistance policy so that it can help to build securitability of many nations around the globe with its diverse projects. International community shows its gratitude for Japan’s leading role in human security promotion and it pays back to Japan when it faces one of the greatest challenges in its history.

Maģistra darbs „Cilvēkdrošības loma Japānā – pirms un pēc 2011.gada marta katastrofām” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Rihards Bambals

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: profesore Dr. paed. Žaneta Ozoliņa

28.05.2012.

Recenzents: docents Dr.sc.pol. Toms Rostoks

Darbs iesniegts Politikas zinātnes nodaļā 29.05.2012.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Inga Poļaka

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____ . prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: